

Igazgatók és helyettesek életrajzai, méltatásai

Igazgatók

1. Dr. Manninger Rezső	1928–1943
2. Dr. Marcis Árpád	1943–1946
3. Dr. Csontos József	1946–1949
(Marcis Á. 1941–1942 és Csontos J. 1942–1944 között igazgató volt a Kolozsvári M. Kir. Állategészségügyi Intézetben is.)	
4. Dr. Hirt Géza	1950–1956
5. Dr. Kádár Tibor	1956–1971
6. Dr. Ványi András	1972–1978
7. Dr. Szentmiklóssy Csaba	1979–1987
8. Dr. Szakolczai József mb.	1987–1988
9. Dr. Mocsári Endre	1989–1992
10. Dr. Tekes Lajos	1992–2010

Igazgatóhelyettesek

Dr. Szabó István	1956–1984
Dr. Nagy Béla	1980–1987

Tartalom

DR. MANNINGER REZSŐ (1890–1970).....	120
Manninger professzor 75 éves.....	124
Manninger professzor 75 éves.....	125
Manninger Rezső halotti értesítője.....	126
† Manninger Rezső dr. (1890–1970).....	127
Manninger Rezső és az „Állatorvosi Lapok” jelentősége a járványtan történetében	140
Az iskolateremtő tudós – Emlékezés Manninger Rezsőre	147
Emlékezés Manninger Rezső professzorra (1890–1970).....	150
Soproni diákok voltak: Hírneves tudóssá váltak	154
Emléktábla Manninger Rezső szülőházán.....	154
Manninger professzor portréjához	162
Hírek [Manninger Rezső professzor születésének 100-ik évfordulója].....	163
Manninger Rezső akadémikus születésének 100. évfordulója alkalmából... ..	164
Visszapillantás Manninger Rezső életútjára	164
DR. MARCIS ÁRPÁD (1884–1950).....	170
Marcis Árpád dr. (1884–1950) és a szerodiagnosztikai szűrővizsgálatok jelentősége az állatjárványok elleni küzdelmeink történetében.....	172
DR. CSONTOS JÓZSEF(1889–1962).....	178
Hírek [Csontos József dr. állami szolgálatba lépésének 40. évfordulója].....	179
Száz éve született dr. Csontos József	179
Csontos József emlékezete	182
Csontos József és a tudományos kutatómunka állatorvos-történelmi jelentősége.....	182
DR. HIRT GÉZA (1895–1957).....	187
†Mehalt Hirt Géza dr. kandidátus	189
Hirt Géza dr. egyetemi magántanár, az állatorvostudományok kandidátusa, az Intézet igazgatója (1950–1956).....	190
50 éve hunyt el Hirt Géza, az Országos Állat-egészségügyi Intézet egykori igazgatója ...	191
DR. KÁDÁR TIBOR (1911–1992)	193
Kádár Tibor dr., az állategészségügyi szolgálat vezetője nyugalomba vonult.....	194
Kádár Tibor dr. 75 éves.....	197
Dr. Kádár Tibor 75. születésnapja alkalmából rendezett ünnepség az Országos Állategészségügyi Intézetben	203
In memoriam †Kádár Tibor dr. (1911–1992).....	204
Apám Dr. Kádár Tibor	206
A család nevében.....	209
Emlékezzünk Dr. Kádár Tiborra	209
DR. VÁNYI ANDRÁS (1928–1997)	212
Hír [dr. Ványi András kandidátusi értekezéséről].....	213
In memoriam †Dr. Ványi András (1928–1997).....	214
DR. SZENTMIKLÓSSY CSABA (1938–).....	217
DR. SZAKOLCZAI JÓZSEF (1936–).....	218

DR. MOCSÁRI ENDRE (1937–)	220
Hírek [Dr. Mocsári Endre igazgatói kinevezése]	220
Dr. Mocsári Endre oklevele, szabadalmi okirata, kitüntetése	222
DR. TEKES LAJOS (1947–)	223
Levél Tolnay Sándor díj kiadásáról Tekes Lajosnak	223
1997. augusztus 18.	223
Csontos József emlékérem adományozása Tekes Lajosnak	224
2000. október 19.	224
DR. SZABÓ ISTVÁN (1919–)	225
Állatorvosok arcképcsarnoka Az önzetlen szakember	225
Saját portréhoz	227
Dr. Szabó István kitüntetése	227
DR. NAGY BÉLA (1941–)	230
Új állatorvos akadémikus: Interjú dr. Nagy Bélával	230
Meghívó Nagy Béla székfoglaló előadására	234

DR. MANNINGER REZSŐ (1890–1970)

**egyetemi tanár, akadémikus,
az Intézet alapító (1.) igazgatója (1928–1943)**

Mint emberről, mint tudósról és mint oktatóról avatottabbak megemlékeztek. Az én megemlékezésemben elsősorban intézeti tevékenységére szorítokozom és néhány olyan saját élményre, amelyek a többi megemlékezéseket részanyaggal egészítik ki. Persze ezek a saját élmények és ismeretanyagok közvetve Manningernek az Intézettel való kapcsolatára is vonatkoznak.

Például Manninger Rezső születését illetően pontosítanom kell Buza László ismertetését. Igaza van annyiban, hogy köztisztviselőben álló soproni családból származott, de szülei kereskedők voltak. Apja nem volt orvos, mint Buza írta. Szüleinek az üzlete a Várkerületen volt, annak a háznak a helyén (?), amelynek falán 1982-ben, egykori középiskolája alapításának 425. évfordulóján emléktáblát helyeztek el, ill. lepleztek le hálás tanítványai. „Ebben a házban született a soproni lyceum eminens diákja, Manninger Rezső – 1890–1970 – a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, a Mikrobiológiai Társaság elnöke, az állatjárványtan világhírű egyetemi tanára, tudósa.”

A Manninger család, amint azt a család másik ágának a TV-ben egyik elmúlt év, talán 1987 vagy 1988 év nyarán vetített két részes családi portréfilmjéből is megtudhattuk, a burgenlandi Kabold (Kobersdorf) községből települt át Sopronba. Ebben a másik ágban voltak neves orvosok (pl. M. Vilmos sebészprofesszor és M. Jenő traumatológus professzor) és vannak mezőgazdászok.

1989-ben Szent-Iványi Tamásékkal tettünk egy rövid turista utat Burgenlandba. A főútvonaltól kissé oldalt fekvő Kabold községbe is „elzarándokoltunk”. Igen meglepett, hogy ezt a kitérőt inkább nekem kellett szorgalmaznom, és Tamás barátom nálam kisebb meghatottságot mutatott ebben a kies, tiszta, rendezett faluban. Mindezt feleségem is észrevette. Persze bennem talán az „öreg licista” vér és érzés is dolgozott?

Az utóbbi mondat arra vonatkozik, hogy én is abba a soproni evangélikus líceumba (gimnáziumba) jártam és érettségiztem, amelyben Manninger, ahol ő 1908-ban érettségizett. Erről a közös alma materről azonban vele soha nem beszéltünk. (Lehet, hogy nem is tudott az én líceumi mivoltomról.) Bennem viszont azért élt ennek a tudata, mert állatorvostan-hallgató koromban sokat jártam praktizálni dr. Raiger Alfréddel, annak idején sajtóskáli körállatorvossal, aki nemcsak középiskolai, majd egyetemi osztálytársa volt Manninger Rezsőnek, hanem élete végéig jó barátja is. Frédi bácsi viszont Manningerrel ellentétben közlékeny ember volt, szívesen beszélgetett személyes dolgokról, diákeveikről. (Raiger Alfrédnek unokaöccse, keresztfia volt dr. Egerváry László velem egykorú kolléga, aki jelenleg Mátészalkán nyugdíjas. Egerváry László rövid ideig asszisztens volt Manninger mellett.) Frédi bácsira visszatérve, művelt, zenekedvelő, kissé bohém, de igen jól képzett és jól praktizáló állatorvos volt. Mint később a sebészeten dolgozó szakember is elmondhatom, hogy a gyakorlatban szokatlanul betartotta pl. a sterilitás szabályait. Kétúton miskarolt. Külön táskái voltak szülészeti beavatkozásokhoz, szimultánhoz, amelyeknek a tartalmát, műszereit a többi táskáival, műszereivel soha nem keverte össze. Kollégái azzal magyarázták szakismereteinek naprakészségét, hogy szabadságát mindig a téli évszakban vette ki, általában Budapesten töltötte és szórakozás, színház, hangverseny

mellett sokat találkozott Manningerrel, s tőle felszedte egy-egy év szakmai tudományos előrehaladását.

No, ettől a Raiger Alfrédától, aki Sopronban lett később vágóhídi állatorvos és onnan ment nyugdíjba, sokat hallottam Manningerről. Mialatt elkísértem praxisába és segítettem is neki, sokat beszélt a szakmáról, az életről, saját életéről és életfelfogásáról, valamint kortársairól, diákéveikről. Manninger Rezsőt komoly, kitűnő fejű, kötelességtudó diákként emlegette, aki ugyanúgy, mint ő, „von Haus aus” tudott németül és eredményesen tanult zenét is. Közlése szerint Manninger mérsékelten vett részt a diák-csínytevésekben és kiruccanásokban.

A soproni liceum és saját diákéveim múltját böngésztem az utóbbi hónapokban, és ennek révén sokat forgattam az iskola annak idején kiadott értesítőit (évkönyveit). Ezekben Manninger Rezső neve az 1900/1901. tanévben szerepel először és 1907/1908. tanévben utoljára. Az értesítők szerint minden évben kapott valamilyen ösztöndíjat. VII. osztályos korában ő volt az iskola ének- és zenekarának könyvtárosa. Középiskolánkkal kapcsolatban még annyit, hogy az iskola múzeumában több könyvét őrzik. Intézetünk 50. éves jubileuma alkalmával az iskola múzeuma is kapott egy emléklakettet, melynek egyik oldalán Manninger képmása látható. Majd adományoztam 1989-ben egy példányt a Szent-Iványi által írt Manninger Rezső monográfiából is.

Az említettek ellenére szakmai pályám során sokszor találkozhattam vele. Egyetemi tanárság koromban még ő volt a törvényszéki állatorvostan előadója és a felülvéleményező tanács elnöke. A sebészeti és szemészeti klinikán pedig mindennaposak voltak a szavatossági és felülvéleményezési ügyek. Az ilyen célból a klinikára beállított lovak (ritkábban szarvasmarhák) bizottsági szemlén rendszeresen részt vett. Ezen ügyek előkészítése és a bizonyítvány megszerkesztése, adminisztratív lebonyolítása 2 éven át az én feladatomban képezte. Egy-egy ügy kapcsán szinte mindig három ízben is találkoztunk: a szemle, a fogalmazványban elkészített bizonyítvány bemutatása és a végleges bizonyítvány aláírása alkalmával. Későbbi találkozásaink intézetiiek voltak.

Manninger Rezső 1912-ben szerzett állatorvosi, 1914-ben állatorvos-doktori oklevelet. 1918-ban immunitástanból egyetemi magántanárrá habilitálták. A következő években címzetes, majd nyilvános rk. tanár lett. Amikor Hutýra megvált a járványtani intézet vezetésétől, 1927-ben a járványtan nyilvános tanárává nevezték ki. A földművelésügyi miniszter 1928-ban bízta meg az OÁI igazgatói teendőinek ellátásával is. Előzetesen részt vett az Intézet terveinek elkészítésében, kivitelezésének és berendezésének irányításában. Intézetbe kerülésekor a laboratóriumok berendezése az Országos Közegészségügyi Intézet laboratóriumainak teljes hasonmása volt. Igazgatói irodájának felét bomba tette tönkre. Megmaradt íróasztala, íróasztal-széke és könyvszekrénye az új épület elkészülte után a szobámba került, majd nyugdíjba menetelemkor Nagy Béla dr.-hoz. Az ő munkahely-változtatása óta ismét az én szobámban van. Egy nagyméretű kanapé, két fotel korábban, a szép stílusú dohányzóasztala valamivel később elkallódott az ismételt költöztetések, selejtezések során.

Amikor Szent-Iványi Tamás akadémikus *A múlt tudósai* sorozatban összeállította az 1990-ben megjelent *Manninger Rezső* című monográfiát, kérésre és érveléseimet elfogadva szentelt külön fejezetet intézetalapító és vezető tevékenységének (121–131. o.). Ebből az ismertetésből is kitűnik, hogy a főiskolai, majd egyetemi tanszéke, és az OÁI munkája Manninger vezetése alatt nemcsak támogatta és kiegészítette egymást (amint Fokányi remélte), hanem sok tekintetben össze is forrott.

Ez az összetartozás igazgatói tisztségétől való megválása után is folytatódott, amint azt a vonatkozó írásokból láthatjuk, vagy magam Hajdú Gusztáv és Szabó Albert akkori tanársegédeitől hallottam, majd 1949-től személyesen is tapasztaltam. Ez a kapcsolat azután utódai időszakában elsősorban a megváltozott körülmények folytán fokozatosan csökkent, ma már nem múlja felül az MTA Állategészségügyi Kutató Intézettel való kapcsolatunk mértékét. Szent-Iványi Tamás jó kapcsolatban volt egyes intézeti személyekkel (pl. Héjj, Csontos, Körmenyi, saját magamat is beleértve), de az intézet egészével, szakmai vezetésével nem tudta megvalósítani a manningeri kapcsolattartást. Még kevésbé érvényesült ez a munkatársainak az intézethez való viszonyában.

Buza László szerint Manninger professzor az alkalmazott kutatások művelője volt. Szakmai látóköre igen széles és átfogó volt. Amikor hangoztatta, hogy ehhez vagy ahhoz ő nem ért, hozzászólása és véleménye mindig széles körű tudást és komplex ítélőképességet, rendkívüli diplomáciai készséget tükrözött. Én is egyetértek Buzával abban, hogy Manninger irodalmi tevékenységének egyik legtermékenyebb korszaka arra az időre esett, amikor járványtani és bakteriológiai tanszék ellátásán kívül Intézetünk vezetője is volt. Kollaborációban írt dolgozatai zöme (pl. a sertés fertőző betegségeinek elkülönítő kórjelzése, himlő, hurutos lóinfluenza stb.) intézeti munkatársaival együtt készült.

Amikor 1943-ban megvált az intézet vezetésétől, akkor utóda, Marcis Árpád annak a reményének adott kifejezést, hogy azok a kötelékek, amelyek 15 év alatt Manninger Rezső személye és az Intézet között kifejlődtek, továbbra is megmaradnak és erősödni fognak. Ez így még hozzá hosszú távon meg is valósult. Az intézet, majd a területi intézetek szakmai működését állandóan figyelemmel kísérte, fejlődését támogatta. Intézeteink vezetőinek és hozzáforduló munkatársainak mindig segítségére volt.

Az Intézetbe kerülésem (1949) után jó ideig szinte rendszeresen tájékoztattuk az intézet szakmai ügyeiről. Ezt „kis” ügyekben a beosztottak is megtehették az igazgató vagy más vezető közreműködése, tudta nélkül. Az idősebb kollégák ajánlották a kezdőknek, hogy szárnypróbálgatásaikkal, szakmai problémájukkal vagy gondolatukkal menjenek át Manninger professzor úrhoz, kérjék ki véleményét, tanácsát vagy segítségét. Gyakran mutattunk meg neki olyan vizsgálati anyagot, amely szokatlan, újszerű vagy éppen időszerű jellege miatt felkeltette figyelmünket, vagy úgy gondoltuk, őt érdekli. Ezek a tájékoztatások, megbeszélések kizárólag szakmai természetűek voltak. Adminisztratív, szervezési, vezetési, hivatalos-hatósági állásfoglalásokba nem szólt bele. Egy-egy kérdéssel kapcsolatban, ha odáig jutott, ő maga jegyezte meg, hogy ez vagy az már csak az intézetre, vagy az FM-re tartozik. Néha tanácsolta, hogy ezt vagy azt beszéljük meg, ill. erről vagy arról tájékoztassuk Mócsy vagy Sályi professzorokat is.

Tanszéki munkatársainak ajánlotta, sőt elvárta tőlük, hogy a szomszédos intézetben folyó vizsgálatokat kísérjék figyelemmel, az intézeti szakemberekkel vállaljanak közös kiszállást, kollaboráljanak kutatásokban. Ez különösen Kemenes és Szent-Iványi esetében valósult meg.

Érdekesebb, országosan aktuális vagy az oktatás, ill. könyvének átírása miatt időszerű témákban maga is kiszállt a helyszínre. Ha közvetlenül őt vagy tanszéki munkatársait kérték helyszíni vizsgálatra, mindig súlyt helyezett arra, hogy az az intézet illetékes szakembereivel együtt történjen. Szerintem ugyanis figyelembe vette azt, hogy a gyakorlati esetek szélesebb körű és további vizsgálata, lefolyásának követése stb. hatóságivá válhat, és az intézet feladatkörébe tartozik. (Annak idején az Intézet bizonyos tekintetben hatóságnak számított.) Minthogy abban az időben az intézet kórbonctani (emlős-diagnosztikai) osztályának vezetője voltam, és ő

baromfival kevésbé foglalkozott, talán nekem volt a legtöbb alkalmam szakmai kiszállásokra elkísérni. Még hosszabb utazások alatt sem volt túl közlékeny. Főleg az adott szakmai kérdéssel kapcsolatban beszélgettünk. Legszívesebben a sofőr mellett ült. Útközben el kellett fogadni tőle egy-egy kávémeghívást. Voltak törzskávézó helyei. Ha nem ilyen útvonalon mentünk, javaslatot kért, és utána véleményezte a helyet.

Többször voltam vele kiszálláson:

- sertés-dysenteria (akkor fertőző gyomor és bélgyulladás),
- malac és borjú felnevelési betegség,
- szarvasmarha-rhinotracheitis,
- fertőző sertésbénulás,
- a sertések ún. fertőző tüdővizenyője és
- a sertéshizlaldákban nyáron előforduló hőgutaszerű, általa később leptospirosisnak diagnosztizált megbetegedések vizsgálata céljából.

Szent-Iványi Tamással folytatott kollaborációm során többször volt módomban cikkeink (hármában való) megvitatásán részt venni. Ilyenkor kellően tiszteletben tartotta a vizsgálatokat végzők véleményét, még a megfogalmazás terén is. A teljesen új dolgok elfogadásában rugalmas, kikristályosodott kérdések megváltoztatásában merevebb volt. Mégis ezek a szakmai eszmecserék sok szempontból igen tanulságosak voltak. Például tervtémának csak olyant jelentsünk, amellyel kapcsolatban már van valami biztató eredmény. A jelentési kötelezettségnél ugyanis hátrányos a negatív eredmény. Disszertáció témaválasztására ezt fokozottan szem előtt tartotta. – „A magyar nyelv névelős nyelv” – mondta, hogy tegyük ki bátrabban a határozott névelőket. – Ha a fogalmazásunkat „nem értette”, és elmondtuk szabadabban, egyszerűbb fogalmazásban, akkor azt mondta, no látjátok, most értem, ezt írjátok le. – „A színész lép fel, a betegség előfordul, vagy jelentkezik, van.”

Legalább 3-szor voltam olyan ad hoc bizottságban, amelynek ő volt az elnöke, és többnyire Derzsyvel mi voltunk a tagjai. A témák a sertéspestis, ill. a baromfipestis, a száj- és körömfájás elleni oltóanyagok termelésével voltak kapcsolatosak. Hogy ezekben részt vehettem, jó alkalmat nyújtottak a tanulásra, tapasztalatszerzésre, de részemre azt is jelezték, hogy az országos járványtani problémák bonyolításába mindig bevonta, illetékesnek tekintette az intézetünket.

Intézetünk jelentős rendezvényeire mindig eljött. Hozzászólásai a szakmai munkára, továbbhaladásra bátorítóak voltak. Ilyenkor az is érződött, hogy egy kicsit még mindig otthon érzi magát közöttünk.

Az Intézet 50 éves jubileuma alkalmából készített plakett egyik oldalán Manninger Rezső képmása látható. Ugyanakkor az új épületünk bejárati aulájának bal falán elhelyezésre került emléktábla is megőrökíti alapító igazgatói tevékenységét. Mind a plakett, mind az emléktábla Tóth Sándor nyíregyházi szobrászművész alkotása. Amikor képmásának felhasználásához felesége hozzájárulását kértük (Buza Lászlóval), Ő nagyon kedvesen mondta: „nem fontos ám, hogy hasonlítson az uramhoz. Az utókor, aki majd nézi, személyesen úgysem ismeri. Az a fontos, hogy gondolnak rá.” Egy ilyen alkalommal kérdeztem, hogy ismer-e, tudja-e ki és honnan vagyok. „Hogyne – mondta – olvasom az Állatorvosi Lapokban a cikkeit.” Manninger életében is jártam a lakásán. Mindig találkoztam a feleségével, ő engedett be és kalauzolt az „urához”. Mindig háttérben maradt a megbeszéléseinken, de figyelt, hogy egy kávéval vagy az

elköszönéssel nem lehet-e segítségére. Herta asszony haláláról az állatorvosi sajtóban Szent-Iványi a „Karunk nagyszonya”-ként emlékezett meg.

Dr. Szabó István

Manninger professzor 75 éves

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1965. 20 (7). 333.

Egy gazdag és szép életpálya 75. mérföldkövével Lapunk olvasói, az egész magyar állatorvosi kar tisztelettel és őszinte szeretettel köszönti nagy Mesterét, *Manninger* professzort! Alig van karunknak olyan, ma is aktív tagja, akinek legszebb szakmai élményei ne az Ő előadásaihoz fűződnének, aki ne Tőle tanulta volna szakmánk szeretetét, s akit ne Ő készített volna fel szűkebb szakterületének, a járványtannak magas színvonalú művelésére.

Ez a rövid megemlékezés nem életpályájának egyes állomásait, még csak nem is hazai és külföldi sikereit, munkásságát, az ezt elismerő számos kitüntetést kívánja felsorolni, hanem születésnapj csokorként azt igyekszik átnyújtani, hogy mit jelent nekünk Manninger professzor, s mit köszönhet Neki minden magyar állatorvos.

Előadásai, szakcikkei, a világ minden táján ismert könyvei révén felvértezett bennünket azokkal az ismeretekkel, amelyek birtokában a járványos betegségek elleni küzdelmet olyan színvonalon tudtuk művelni, amelynek eredményei hazánk határain túl is ismertek. Bár volna valaki, aki ki tudná számítani, milyen anyagi előnyt jelentett ez országunknak! De nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a Tőle kapott tudás birtokában a legnehezebb problémákban való eligazodás, a járványos betegségek elleni eredményes védekezés milyen nagy segítséget jelentett valamennyiünk egyéni boldogulásában is.

A szakmai ismereteken túlmenően megtanultuk Tőle azt a szemléletet is, amely alkalmassá tett bennünket ismereteink alkalmazására. Mire is tanította és tanítja Ő ma is az állatorvosokat? Arra, hogy a beteg állatot, a betegséget ne önmagában szemléljük, hanem a környezetével való szoros összefüggésben. Enélkül sem a kórjelzés bonyodalmaiban nem tudunk eligazodni, sem a betegségek ellen eredményesen védekezni. A környezeti feltételek javítása nélkül beavatkozásunk számos betegségben csak átmeneti sikereket hozhat, s a járványos betegségek elleni védekezés a fertőző anyag behurcolásának a megakadályozásával kezdődik. Azt is mindig hangsúlyozza, hogy az állatorvos csak akkor érhet el eredményeket a betegségek megelőzésében és leküzdésében, ha munkájához szövetségeseket keres, ha környezetét szívós és állandó felvilágosító munkával szüntelenül neveli, ha megérteti velük, hogy munkájukkal milyen cél megvalósulását segítik elő. Régebben is, de különösen a nagyüzemi mezőgazdaság kialakulása óta hányszor láttuk ezeknek a tanításoknak az igazát, s mennyi kár származott abból, hogy ezeket ilyen vagy olyan, sokszor rajtunk kívül álló okokból nem sikerült maradéktalanul megvalósítani!

Saját életével is példázza azt a tanítását, hogy az állatorvos messzemenően tartsa szem előtt szakmájának etikai kérdéseit, becsülje meg kollégái munkáját, segítse azt, s nehezebb esetekben kérje ki a tapasztaltabbak tanácsát.

Nem elvtelen, hanem nemes értelemben vett kari összetartásra nevelt, s éppen az utóbbi évek tapasztalatai bizonyítják, hogy egészséges egység nélkül mennyivel nehezebb az eredményes szakmai munka, s az egyéni boldogulás is. Annak a más szakmák által sokszor irigyelt kari egységnek a kialakításában azáltal is nagy szolgálatot tett, hogy igen nagy emberi és szakmai

tekintélyével méltóan és eredményesen tudta képviselni karunk egészséges törekvéseit, s tudott annak érvényt szerezni számos fórumon. Elősegítette ezt a sokoldalú szakmai-társadalmi tevékenységével is, amelyet a legkülönbözőbb területeken kifejtett. S ha valamit, kérhetünk Tőle születésnapján, az éppen az, hogy örvendetes szellemi és fizikai erejével ebben segítsen nekünk továbbra is, mert ilyen irányú tevékenységét aligha tudja más helyettesíteni.

Köszönhető Neki az is, hogy bármilyen nehézség adódik a fiatalabbak számára a munka közben, tanácsaira, útmutatásaira mindig számítani lehet, továbbá az, hogy mint Lapunk ma is legaktívabb lektora fémjelzi a szerzők közleményeit.

Az a hálaérzés, amely most valamennyi magyar állatorvost eltölt és az az óhajunk, hogy még sokáig teljesítse nemes misszióját, adjon Neki erőt további munkájához!

Manninger professzor 75 éves

Forrás: *Magyar Nemzet*, 1965. július 15. vasárnap

Manninger Rezső akadémikus, a magyar állatorvosi kar vezető személyisége 75 éves. Ezt a tiszteletre méltó kort jó egészségben, szellemi frissességének teljében érte el.

Eredményes, munkás évtizedeket vallhat magáénak. De nemcsak a magáénak: Budapesten és Moszkvában, Pekingben és Berlinben, Rómában és Madridban, Varsóban és Lipcsében, Kubában és az USA-ban – és még sok helyütt, a *Spezielle Pathologie und Therapie der Haustieren* című művéből tanulnak az állatorvosi kar hallgatói. *Manninger* professzor e műve hét nyelven jelent meg, több kiadásban.

Fél évszázada, hogy elnyerte első kitüntető minősítését: Summa cum laude állatorvosi oklevelet szerzett. És azóta foglalkozik a fertőző állatbetegségek tanulmányozásával, bakteriológiai, valamint immunitástani kérdésekkel.

Manninger Rezső 1927-ben a járványtan nyilvános rendes tanára lett a főiskolán. Emellett sokrétű más munkát is végez: vezetője a főiskola élettani intézetének is. 1934-ben már az egyetem nyilvános rendes tanára. 1927-ben levelező, 1939-ben pedig rendes tagsággal tiszteli őt meg a Magyar Tudományos Akadémia. Rendes tagja maradt az újjászervezett Akadémiának is: 1953-tól 1956-ig elnöke az Akadémia agrártudományok osztályának, tagja az Akadémia elnökségi tanácsának. Hetvenéves kora óta, öt éve tölti be az Akadémia alelnöki tisztét.

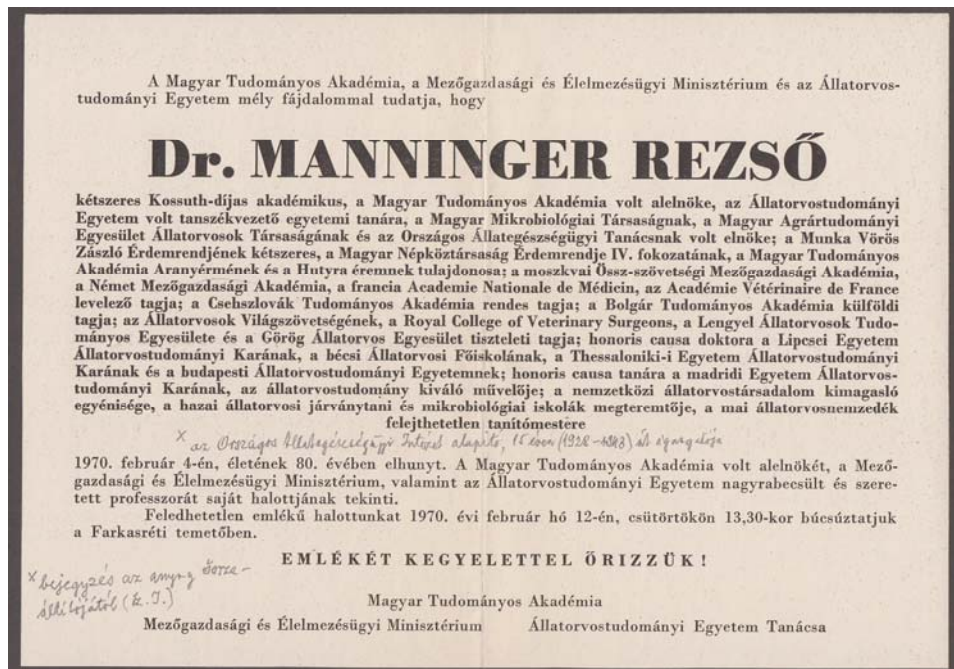
Hazai tudományos és társadalmi tisztségein kívül tiszteleti vagy levelező tagja több mint tíz akadémiának, nemzetközi tudományos társaságnak. E nemzetközi elismerés és megbecsülés útját kétszáznál több tanulmány jelzi az állatjárványtan, bakteriológia és immunitástan területéről, amelyek hazai és külföldi szaklapokban jelentek meg. Állatjárványtani tan- és kézikönyveit – a magyar nyelven kívül – több kiadásban, nyolc nyelven jelentették meg.

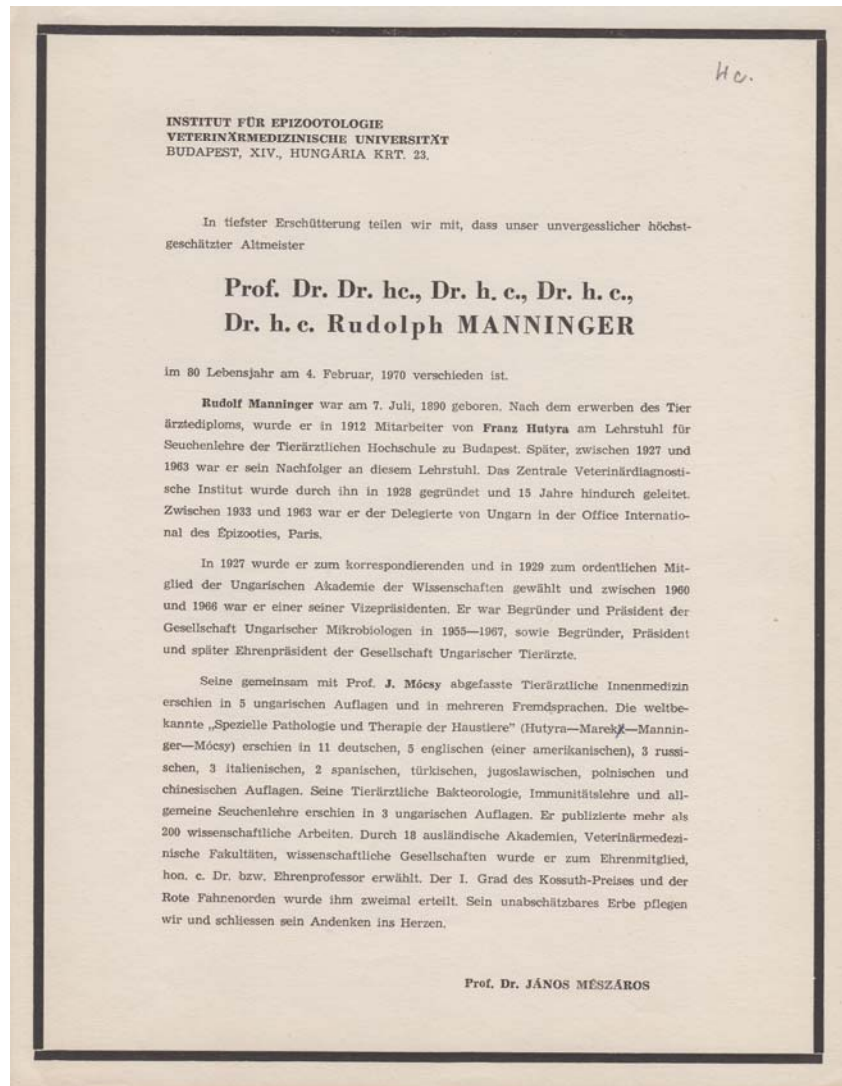
A nagy tudóst államunk kétszer részesítette a Kossuth-díj első fokozatában: megtisztelte a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével. A Magyar Tudományos Akadémia ez évi közgyűlésén *Manninger* akadémikust az Akadémia aranyérmével tüntette ki.

Töretlen, felfelé ívelő tudományos pálya csúcsán köszöntjük a tudós férfiút, aki az elmélet és a gyakorlat egységének megvalósításán munkálkodva segíti a szocialista mezőgazdaság fejlesztését. Kívánjuk, hogy ezt a munkáját egészségben, még sokáig folytathassa.

r.f.k.

Manninger Rezső halotti értesítője

† Manninger Rezső dr. (1890–1970)

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1970. 25 (4). 175–186.

1970. február 4-én futótűzként terjedt el a megdöbbentő hír: a mai állatorvos nemzedék nagy részének Tanítómestere, korunk legnagyobb állatorvosa, *Manninger Rezső*, életének 80. évében elhunyt. Halálával nemcsak a hazai és nemzetközi állatorvostudományt érte pótolhatatlan veszteség, távozása a magyar tudományos élet mélységes gyászát is jelentette, mivel személyében az egyetemes magyar tudományos élet egyik legkiválóbb egyénisége dőlt ki az élők sorából.

Nagy Halottunk élete, munkássága betetőzését jelentette a magyar mikrobiológia és járványtan épületének, amelynek alapjait nagy elődei, Preisz Hugó és Aujezky Aladár a bakteriológia, Tolnai Sándor, Zlamál Vilmos, Azary Ákos és Hutyra Ferenc a járványtan vonatkozásában rakták le. Hazánkban Ő egyesítette 1933-ban ezt az addig külön művelt két tudományágat, s fejlesztette arra a magasságra, amelyre az egész világ a nagy alkotásnak kijáró tisztelettel és elismeréssel tekint. Életművével nemcsak magának, tudományágának szerzett

hazánk határain kívül is osztatlan tekintélyt, munkássága a magyar állatorvostudomány egészének is fémjelzését jelentette.

Manninger Rezső 1890. július 7-én született Sopronban. Miután 1908-ban a soproni líceumban (a mai Berzsenyi Dániel gimnáziumban) jeles eredménnyel érettségizett, *Hutýra Ferenc* javaslatára az Állatorvosi Főiskola hallgatója lett, ahol 1912-ben kitűnő jelzésű állatorvosi, 1914-ben pedig summa cum laude állatorvosdoktori oklevelet szerzett.

Állatorvosi oklevelének megszerzése után 1912. október 1-én *Hutýra Ferenc* meghívta a főiskola járványtani intézetébe gyakornoknak. Egész életében, több mint 50 éven át ezen a tanszéken dolgozott, annak ellenére, hogy később fényesebbnél fényesebb külföldi intézetekből kapott előkelő ajánlatokat. 1916-ban tanársegéddé, majd 1917-ben adjunktussá nevezték ki. 1918-ban az immunitástanból magántanárrá habilitálták. 1921-ben nyilván. rk. tanári címet és jelleget kapott. 1923-ban az immunitástan nyilván. rk. tanára, majd 1927-ben, midőn *Hutýra Ferenc* megvált az akkor már önálló Járványtani Tanszék vezetésétől, *a járványtan nyilvános rendes tanára* lett. Közben az 1925–26. tanévben a főiskola élettani intézetét is vezette.

Tanári kinevezését követő évben, 1928-ban megszervezte az *Országos Állategészségügyi Intézetet*, ezzel megteremtette az alapját a fertőző betegségek széles körű laboratóriumi kórjelzésének. Ennek az intézetnek 15 éven át, 1943-ig igazgatója volt, de az intézet működését haláláig figyelemmel kísérte, értékes tanácsaival segítette, s azt magához közelállónak tekintette. (Utolsó fényképe is ennek az intézetnek 40 éves jubileumi ülésén készült.)

Korán kibontakozó tudományos munkásságának elismeréseként *a Magyar Tudományos Akadémiának* már 1927-ben (37 éves korában) *levelező tagja* lett, majd 1939-ben a Magyar Tudományos Akadémia *rendes tagjává* választotta.

Ugyancsak egyéniségének és kimagasló tudományos tevékenységének elismerését jelentette, hogy az 1940–41-es tanévben a Műegyetem mezőgazdasági és állatorvosi karának dékánjává, majd az 1947–48. tanévben az Agrártudományi Egyetem rektorává nevezték ki. 1952-től 1963-ig tagja a Tudományos Minősítő Bizottságnak, 1947–1967 között elnöke *az Országos Állategészségügyi Tanácsnak*. Ezt a testületet igen nagyra értékelte, s annak már korábban is, *Hutýra* halálától a háborúig elnöke volt. Széles látóköre, kritikai érzéke, a lényegyet meglátó képessége folytán a Tanács döntéseinek kialakításában igen nagy szerepe volt.

A Magyar Tudományos Akadémia keretében is egyre nagyobb szerepet töltött be. 1953–1956 között az MTA Agrártudományok Osztályának elnöke volt, 1958-ban tagja lett az MTA elnökségi tanácsának, 1960–1967 között pedig, *a Magyar Tudományos Akadémia történetében először, személyében állatorvos töltötte be az egyik alelnöki tiszteletet*. Az MTA Agrártudományok Osztályának haláláig vezetőségi tagja volt. Akadémiánk *Manninger* professzor kimagasló tudományos és társadalmi szereplését azáltal is elismerte, hogy 1965-ben Neki ítélte oda a Magyar Tudományos Akadémia Aranyérmét.

Manninger professzort nemcsak az állatorvos-mikrobiológusok tekintették vezetőjüknek és példaképüknek, hanem valamennyi magyar mikrobiológus is. Megható és megtisztelő volt a magyar állatorvosokra, hogy *a Magyar Mikrobiológiai Társaság*, amelynek egyik alapító tagja volt, 12 éven át, 1955–1967 között újból és újból egyhangúlag választotta elnökévé, majd amikor ezt a tisztséget előrehaladott korára hivatkozva újból már nem vállalta, a Társaság örökös tiszteletbeli elnökévé választotta meg.

Manninger professzor nemcsak tanítója és nevelője volt a magyar állatorvosoknak, hanem érdekeiknek, törekvéseiknek következetes szószólója is. Talán ezért is vett aktívan részt a

Magyar Agrártudományi Egyesületen belül az *Állatorvosok Társasága* létrehozásában, s vállalta 1961–1967 között a Társaság elnökségét is. A Társaság vezetőségi tagjai a megmondható, hogy mennyire szíven viselte a magyar állatorvosok ügyét, idős kora ellenére mennyire aktív volt azokban a kérdésekben, amelyek a kar s az állategészségügyi szolgálat jövőjét érintették. Aligha kerülhetett ezért méltóbb ember tulajdonába a Magyar Agrártudományi Egyesület alapította Hutýra Ferenc-emlékérem első példánya 1961-ben mint az övébe. A Magyar Agrártudományi Egyesület elnökségének haláláig tagja, s az Állatorvos Társaság tiszteletbeli elnöke volt.

A magyar állatorvosoknak azonban nemcsak hazánkban, hanem a nemzetközi tudományos életben is kimagasló képviselője volt. Hazánkban 30 évig, 1933-tól 1963-ig állandó delegátusa volt a *Nemzetközi Állategészségügyi Hivatalban*, amelynek kebelében egy ízben az alelnöki és két periódusban az intézőbizottság tagsági tisztét töltötte be. A Hivatal ülésein ugyanúgy, mint számos más nemzetközi fórumon előadásával, hozzászólásaival elsőkézből és kitűnő tolmácsolásban ismerhette meg a világ a hazai állatorvostudomány legújabb eredményeit, a magyar állategészségügyi szolgálat hatékonyságát. Kiterjedt nemzetközi szereplése nagyban hozzájárult a hazai állatorvostudomány nemzetközi hírnevének öregbítéséhez. A nemzetközi állatorvostársadalom megbecsülését azáltal juttatta kifejezésre országunk nagy Fia iránt, hogy 1959-ben a madridi állatorvos-világkongresszuson az *Állatorvosok Világszövetségének tiszteleti tagjává* választotta.

A nemzetközi fórumokon való képviseleten kívül sokat tett Manninger professzor a magyar állatorvosok munkájának elismertetéséért a szaklapokban megjelent cikkeik gondos átnézésével. Sokan tudják, hogy milyen féltő gonddal őrködött a tudományos publikációk magas színvonalán. Nemcsak mint a Magyar Állatorvosok Lapjának, az Acta Veterinariának és az Acta Microbiologicának a szerkesztő bizottsági tagja, hanem mint e lapok leggyakoribb lektora, tanácsaival, meglátásaival, találó stiláris megjegyzéseivel nagyban emelte a szaklapokban megjelent közlemények színvonalát. Ezt a tevékenységét nyugalomba vonulása után is változatlan energiával végezte.

A Járványtani Tanszék éléről 1963. február 1-én vonult nyugdíjba, ez azonban csak oktatói működésének abbahagyását jelentette, egyéb aktivitását a halála előtti hetekig megtartotta.

Államunk mindig elismerte és nagyrabecsülte *Manninger* professzor munkásságát. Kétszer tüntette ki a *Kossuth-díj* I. fokozatával (1950 és 1961) és kétszer ítélte Neki a *Munka Vörös Zászló* Érdemrendjét (1954 és 1960), tulajdonosa volt a Magyar Népköztársaság Érdemrendjének (1954) is.

A külföldi tudományos világ azáltal fejezte ki nagyrabecsülését hazánk nagy Fiának, hogy a külföldi akadémiák, egyetemek, tudományos egyesületek egész sora választotta tagjává, adományozott Neki különböző megtisztelő címeket. *Rendes tagja* volt a Csehszlovák Tudományos Akadémiának (1962); *tiszteleti tagja* volt az Állatorvosok Világszövetségének (1959), a Csehszlovák Mezőgazdasági Akadémiának (1959), az angol Royal College of Veterinary Surgeons-nak (1960), a Bolgár Tudományos Akadémiának (1961), a Lengyel Állatorvosok Tudományos Társaságnak (1962) és a Görög Állatorvosok Egyesületének (1961). Levelező tagja volt a berlini Német Mezőgazdasági Akadémiának (1955), a Leninről elnevezett moszkvai Össz-szövetségi Mezőgazdasági Akadémiának (1957), a francia Académie Nationale de Médecine-nek (1964), az Académie Vétérinaire de France-nak (1958), valamint a Lengyel Tudományos Akadémiának (1967). *Honoris causa doktora* volt a lipcsei Karl Marx Egyetem Állatorvostudományi Karának (1955). A budapesti Állatorvostudományi Egyetemnek (1962),

a thessalonikii Aristoteles-Egyetem Állatorvostudományi Karának (1964) és a bécsi Állatorvosi Főiskolának (1968). *Honoris causa tanára* volt a madridi Egyetem Állatorvostudományi Karának (1959). Megható volt, hogy a Bolgár Nemzetgyűlés halála napján ítélte oda Neki az egyik legmagasabb kitüntetést, a Cirill és Metód Érdemrend I. fokozatát.

*

Manninger professzor tudományos munkássága részben saját, részben az irányítása alatt munkatársaival végzett kutatások révén felölelte az állatorvos mikrobiológia, immunitástan és járványtan csaknem egész területét. Reménytelen vállalkozás volna *több mint 200 magyar és több mint 100 idegen nyelven* készített publikációját összefoglalni, de ha még ez sikerülne is, akkor sem adna hű képet élete munkásságáról, mivel számos kutatási eredményét nem publikálta. Egy nekrológ keretében legfeljebb azokat a főbb kutatási területeket, jelentősebb kutatási eredményeit lehet megemlíteni, amelyek munkásságának nagyságát, eredményességét különösen jelzik.

Az állatorvosi mikrobiológia területén végzett kutatásai közül kiemelkednek a ragadós száj- és körömfájás vírusának pluralitására, a baktériumok mutációjára, egyes baktériumok rendszertani helyére, biológiai tulajdonságaira és meghatározására, a vérsavók antikomplementer hatására, általában a szerológiai próbák alkalmazására, a vírusok tulajdonságaira és a tuberkulinok hatásmechanizmusára vonatkozó kutatásai. Ezeken a területeken számos olyan alapvető elméleti megállapítást tett, amelyeket később a külföldi kutatók egész sora megerősített, s amelynek alapját képezték számos gyakorlati tevékenységnek.

Immunitástani vonatkozású kutatásai is igen széles körűek voltak, s ezek alapját képezték a fertőző betegségek elleni védekezésnek. Behatóan foglalkozott a baromfikolera elleni immunizálás kérdéseivel, s bár többször hangoztatta, hogy „nem vagyok büszke arra az oltóanyagra, amelyet a Phylaxia 1918-ban rólam elnevezve hozott forgalomba”, a kortársak véleménye szerint vakcinája hatásban semmivel sem maradt el az azóta forgalomba került vakcináktól. Igazolta, hogy a *sercegő üszök és a rosszindulatú vizenyő* ellen egyetlen beavatkozással lehet aktív immunitást létesíteni e betegségek kórokozóinak levestenyészeteiből előállított csíramentes szűrlettel (1923). Elsőként állapította meg, hogy a *ragadós száj- és körömfájás* vírusának típusai nem állandó tulajdonságokkal rendelkező változatok, hanem bizonyos körülmények között egymásba alakulhatnak. Ezt az 1930-ban tett alapvető megállapítását később mások is megerősítették, s alapja lett a száj- és körömfájás járványok értelmezésének és a betegségek elleni specifikus védekezésnek. Gyakorlati okokból mindig ellenezte ugyan az állatok gümőkórja *elleni immunizálást*, mégis arra nézve számos immunitástani szempontból lényeges kérdést tisztázott (1933, 1935, 1939, 1946, 1950, 1951, 1957, 1959, 1961). A *ragadós száj- és körömfájás elleni oltóanyag* előállításának számos technikai és immunitástani kérdését tisztázta. Ebben a témában munkatársaival végzett, több füzetnyi kísérleteinek jegyzőkönyveit (1938–1941) az ember csak megilletődéssel lapozgathatja, s arra gondol, hogy mekkora erkölcsi és gazdasági veszteséget jelent, hogy a technikai feltételek hiányában oltóanyagának gyártása nem indulhatott meg. Életének némi keserűségét jelentette, hogy azt az alapvető megállapítását, miszerint a *ló hurutos influenzáját és vírus okozta elvetélését* azonos vírus okozta (1940–1944), sokáig kétségbe vonták. Elégtételül szolgálhatott viszont, hogy megállapítását 1950 óta fokozatosan egyre több, majd az utóbbi időben valamennyi szerző magáévá tette. Abbéli törekvése viszont, hogy a szóban forgó betegség megjelölésére a többszörösen hibrid és szakmailag is kifogásolható „rhinopneumonitis” kifejezés ne terjedjen el, sajnos, eredménytelen maradt. A juhhimlő ellen kidolgozott oltóanyaga

(1948) kapcsolatban az ovinatio megszüntetésének lehetővé tételével e betegség teljes hazai felszámolását eredményezte. Hatalmas lépést jelentett a sertésorbánc kártételeinek csökkentésében az általa kidolgozott sertésorbánc elleni vakcina (1949). Azt a számos immunbiológiai kérdést, amelyet az általa vezetett tanszéken évtizedek óta irányítása mellett a Bac. anthracisszal kapcsolatban végeztek, 1962-ben foglalta összes. Ezek a vizsgálatok alapját képezték a lépfene laboratóriumi kórjelzésének és a betegség elleni specifikus védekezésnek.

Nagy egyénisége, a lényegyet meglátó és főleg kiváló szintetizáló képessége különösen a *járványtan terén* végzett munkásságában mutatkozott meg. Alig van olyan fertőző betegség, amelynek oktanához, kórfejlődéséhez, elkülönítő kórjelzéséhez és főleg az ellene való védekezéséhez ne tett volna alapvető megállapításokat. Különösen pályája kezdetén, de később is sokat foglalkozott a *paratífuszokkal és a baromfitífusszal*. Tisztázta ezek kóroktanát, elkülönítette azokat más betegségektől, rámutatott arra, hogy a paratífuszok csak az esetek kisebb részében tekinthetők önálló betegségnek, többnyire szövődményként csatlakoznak a korábban megindult, főleg vírusos alapbántalomhoz (1913, 1918, 1921, 1922, 1927, 1930, 1938, 1940). Különösen emlékezetesek a suipestifer septikaemiával szövődött sertéspestis kórfejlődésére és elkülönítő kórjelzésére vonatkozó, klasszikusnak számító megállapításai (1924, 1925, 1928, 1931, 1932, 1933, 1948). Ismételten tanulmányozta a *baromfikolera* járványtanát. Korábbi tanulmányaiban (1921, 1928) a betegség terjesztésében a hangsúlyt a bacillusgazda baromfira helyezte, később azonban, nyilván a bacillusgazdák széles körű elterjedtsége miatt, tanulmányaiban és könyveiben a hajlamosító tényezőknek a fertőzött állományokban kétségtelenül jelentős szerepét annyira hangsúlyozta, hogy egyes baromfikolera-járványok keletkezését csupán ezzel magyarázta (1935, 1939, 1941). A járványtani szempontból izolált nagyüzemi baromfiállományokban szerzett járványtani tapasztalatok korábbi megállapításait igazolták. Különösen értékesek – s nemcsak ma, hanem a jövőre nézve is iránymutatóak – a brucellosis elleni védekezés módszerére tett alapvető megállapításai. Ebben a hangsúlyt mindig a védekezés tárgyi és személyi feltételeire helyezte, s a nagyüzemekben látjuk, hogy ezek nem kellő figyelembevétel miatt milyen súlyos tandíjat fizetünk (1917, 1935, 1939, 1942, 1951, 1953, 1956). Hasonló alapvető megállapításokat tett a *gümőkór elleni védekezés* elsősorban diagnosztikai vonatkozásairól (1925, 1932, 1937, 1938, 1940, 1955, 1959, 1960, 1964). A sertéspestis vírusával végzett immunbiológiai vizsgálatairól fentebb már volt szó. A betegség elkülönítő kórjelzéséhez és az ellene való védekezéshez szintén nagyon lényeges adatokat és szempontokat szolgáltatott, s felhívta a figyelmet az afrikai sertéspestis veszélyére (1931, 1932, 1933, 1935, 1946, 1948, 1949, 1951, 1954, 1955, 1957, 1959, 1960, 1963). A hurutos lóinfluenza talán legkedvesebb kutatási témája volt, s e betegség kóroktanára, kórfejlődésére vonatkozó megállapításai ma már világszerte alapvetőnek számítanak, s azokkal a külföldi kutatók nagy részét megelőzte (1940, 1941, 1944, 1949, 1958, 1969). Nevéhez fűződik a *sertés sajátos himlője* (himlőszerű bőrkiütése) leírása, elkülönítése, a sertés (tehenhimlő-vírus okozta) valódi himlőjétől. Évtizedekkel korábban tett megállapításait többen „elfelejtve”, újabban ezt a tényt számos országban „felfedezik” (1939, 1940, 1962). Jóllehet a veszetség elleni védekezésben oltóanyag előállításával nem foglalkozott, de aktívan részt vett a betegség elleni védekezés megszervezésében, a betegség kórfejlődésének és az ún. oltás utáni bénulások lényegének tisztázásában. Igen nagy szerepe van abban, hogy nemzetközi fórumokon a betegség elleni védekezés hazai tapasztalatainak magasszintű ismertetésével, a veszetség elleni védekezés magyarországi tapasztalatait az egész világon klasszikusnak ismerik el (1934, 1938, 1942, 1950, 1966, 1969). Évtizedek óta

érdeklődéssel foglalkozott azzal a betegséggel, amelyet a *sertés fertőző gyomor-bélgyulladás* névvel illetett, s amelyről több ízben úgy nyilatkozott, hogy azt vírus idézi elő. Jóllehet bizonyos járványtani tapasztalatok e betegség fertőző természete mellett szólnak, s külföldön e bántalom oktatán többen szintén vírusra vezetik vissza, mégis bizonyos keserőséggel töltötte el, hogy az általa feltételezett vírust a legújabb módszerekkel sem sikerült megnyugtató módon izolálni, viszont bőséges tapasztalatok bizonyítják azon megállapításának helyességét, hogy a betegség kiváltásában és fenntartásában a hajlamosító tényezőknek döntő szerepe van (1943, 1944, 1948, 1958). Szellemi frissességét bizonyítja, hogy egészen az utóbbi időkig megkülönböztetett figyelemmel foglalkozott az ún. nagyüzemi betegségekkel, így a *sertések és a borjak* felnevelési betegségeivel, a légző- és emésztőszervi bántalmaival (1951, 1954, 1960, 1961, 1963, 1964). Korán felismerte, hogy általában a fertőző betegségek, de különösen a fakultatíve pathogen kórokozók által előidézett bántalmakban a *hajlamosító tényezők* szerepe mennyire döntő. Azok az újabb és széles körű vizsgálatok, amelyek ezekkel a kérdésekkel foglalkoznak, régebbi megállapításait messzemenően igazolták (1925, 1928, 1935, 1939, 1941, 1951). Az eddig nem tárgyalt betegségek egész sorával kapcsolatban tett időtálló megállapításokat.

Az előbb csak vázlatosan felsorolt kutatási eredmények magukban is egy rendkívüli életteljesítményről tanúskodnak. Mind hazai, mind nemzetközi tekintetben még kutatási eredményeivel, megállapításaival méltán kivívott megbecsülésénél is nagyobb az a tekintély és elismerés, amelyet *Manninger* professzor könyveivel váltott ki. Ezekben mutatkozott meg igazi nagysága, elemző, kritikai és főleg szintetizáló képessége, magyar és német nyelvű könyveinek magával ragadó stílusa.

Első könyvét Kotlán professzorral írta „A szárnyas baromfi fertőző és parazitás betegségei” c. 1931-ben. Kár, hogy ennek a még ma is kitűnő könyvnek nem volt folytatása. „*A házi emlősök fertőző betegségei*” c. könyve 1939-ben jelent meg, s előfutárja volt a későbbi híressé vált Belgyógyászatnak. Az „*Állatorvosi bakteriológia, immunitástan és általános járványtan*” c. könyvének 3 magyar kiadása van (1950, 1953, 1960). *Mócsy* professzorral közösen írta az „*Állatorvosi Belgyógyászat*” c. híressé vált tankönyvét, amelynek eddig 5 magyar kiadása jelent meg (1943, 1951, 1956, 1959 és 1965), ezen kívül megjelent szlovák (1954) és francia (1959) kiadásban is.

A *Hutjra* és *Marek* megkezdte „*Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere*” c. világszerte ismert és használt kézikönyvet megint tanártársával, *Mócsy Jánossal* folytatta, s vele közösen írta a 7–11. német (1938, 1941, 1945, 1954, 1959) kiadást. A fele részben elkészült 12. német kiadást a hatvanas évek elején abbahagyták, mondván, hogy annyi új betegséggel kellene benne foglalkozniuk, amelyekkel kapcsolatban nincs személyes tapasztalatuk. Könyvüknek ugyanis éppen az a vitathatatlan előnye, hogy minden betegséggel kapcsolatban határozott állásfoglalást s nem irodalmi közleményeket ismertetnek. A nemzetközi állatorvos-társadalom méltán fájlalta a könyv további kiadásának hiányát. Ez a könyv az említett 11 német kiadásán kívül a szerzők tollából megjelent: a 4. és 5. angol (1938, 1946), két spanyol (1947, 1959), egy szerb (1949), egy olasz (1949), egy orosz (1961), egy lengyel (1962) és egy kínai (1962–1964) kiadásban. Eddig még nem volt s aligha lesz még egy állatorvosi könyv, amely a világ nagyobb részén szolgálna az állatorvosok egyik legfontosabb kézikönyvéül. Egyszerűen felbecsülhetetlen az a szerep, amelyet ezekkel a könyvekkel a magyar állatorvostudomány nemzetközi hírnevének szereztek!

Jóllehet büszkén valljuk magunkat az említett több száz közleményben és a világszerte ismert könyvekben lefektetett hatalmas szellemi érték örököseinek, mégis azt hiszem, hogy halála fölött érzett mélységes fájdalomban is meghúzódik az a jogos büszkeség, amely azáltal tölti el a mai állatorvosgeneráció nagy részét, hogy *lenyűgöző előadásait* hallhatta. Ezek az előadások logikai felépítettségük, tiszta nyelvezetük, magas színvonaluk, s nem utolsó sorban eleganciájuk folytán valamennyiünkben kitörölhetetlen emlékeket hagytak. Nekem megadatott, hogy 1950-től 1959-ig minden évben végighallgathattam előadásait, s meglepett, hogy ugyanazt az anyagot évenként mennyire más és más taglalásban adta elő. Milyen pótolhatatlan veszteség, hogy az órakeret adta szűk lehetőségek miatt, felbecsülhetetlen tudásának csak egy töredékét közölhette hallgatóival.

Talán méltatlan, hogy utoljára hagytam az emberi tulajdonságairól való megemlékezést, hiszen lényegében mindaz, amit tett és ránk hagyott, éppen *kivételes emberi adottságainak* köszönhető. Emberi adottságai közül széles körű nyelvtudása emelkedik ki, a németet és a franciát mondhatni anyanyelvi fokon, az angolt kifogástalanul bírta, de olvasta az olasz és a spanyol nyelvű szakirodalmat is, ezenkívül méltán volt büszke a latin és a görög nyelvben való jártasságára. Cikkei, könyvei a legjobb dokumentumai logikai, kritikai és szintetizáló képességének. Joggal mondhatjuk, hogy az utolsó állatorvostudós volt, aki képes volt szakterületét teljes egészében átfogni. Segíteni akarása embertársain egyik legszebb tulajdonsága közé tartozott, s ez nemcsak a nap mint nap érezhető szakmai segítségben jutott kifejezésre; ahol tudott, segített, mint ember is. Istápolója volt az állatorvos özvegyeknek, az elesetteknek, s mindenkinek, aki bizalommal kérte segítségét.

Talán a közhiedelemmel ellentétes, ha nagyfokú szerénységét említem. Ez nemcsak magánéletében mutatkozott meg, egész életében mindössze egy harmadik emeleti 3 szobás öröklakást és egy balatoni kis nyaralót „szerzett”, amelyeket 6 tagú családjával használt. Szerénysége intézetében is megnyilatkozott. Talán példát akart mutatni (persze eredménytelenül) hasonló pozícióban levő tudóstársainak azzal, hogy soha nem követelőzött, intézete lényegében az 1900-as évek óta csak annyit változott, hogy a hatvanas években, rábeszélésünkre, az addigi vaskályhákat cserépkályhákra cserélték ki (a szobájában levő téglakandallót akkor sem engedte lebontani). Még tanársegédei is modernebb mikroszkópokat használtak, mint Ő, mondván, hogy azokon sem lehet többet látni, mint az övéén. Halála után is mondhatjuk, hogy ezt a puritányságot nem tartottuk helyesnek, de Ő mindig arra hivatkozott, hogy az ember számít, nem a felszerelés, s hogy lám *Pasteur* milyen körülmények között alkotta világhírű felfedezéseit. Ez volt egyébként az egyetlen tulajdonsága, amit nem tudtunk magunkévá tenni, mert láttuk, hogy mások nem úgy gondolkozván, mint ő, a jövő szempontjából szerénysége, a kutatások lehetőségeit illetően, megbosszulja magát.

A legjobb és leghíresebb „Főnök” volt. Soha nem sürgetett senkit, de nap mint nap (!) elhangzó kérdése, hogy „na mi újság, fiam?”, kapcsolatban az Ő rendkívüli munkateljesítményével, a legnagyobb erőfeszítésre sarkallta munkatársait. Mindent elnézett, ami munkatársai szakmai vagy emberi gyengeségéből fakadt, csupán egy dologban volt kérlelhetetlen és rendkívül szigorú, teljes őszinteséget követelt. Több mint 30 éves tanszékvezetői ténykedése alatt csupán két munkatársának „mondott fel”, mert azok egy-egy részletkérdésben félrevezették Őt (de elhelyezkedésükben még azoknak is messzemenő segítséget nyújtott). Munkatársai véleményét nagymértékben figyelembe vette. Különösen könyvei kéziratának „házi vitái” maradtak emlékeztetésekként, amikor is nem egy kérdésben, igaz, nem könnyen, engedte magát meggyőzni.

Egy-egy ellentmondó megjegyzésünkre ránk nézett szemüvege fölött, s kifejtette, hogy miért lát abban ellentmondást, de másnap visszatérve ezekre, már úgy nyilatkozott, hogy „van abban valami, fiam, amit tegnap mondtál”, s a szövegbe már a javasolt változat került. Érthetően nem tűrte viszont, ha valaki a háta mögött hirdetett az Övével ellentétes véleményeket, de még ezekre az emberekre is legfeljebb annyi megjegyzést tett, hogy „pedig az illető egyébként derék ember”.

Mindig csodáltuk példás, nagyszerű családi életét. Felesége, aki mindent alárendelt ura (soha nem hallottuk Tőle, hogy „férjem”) szolgálatának, csodálatra méltóan gondoskodott Róla, örködött egészségi állapotán, de kapott viszonzásul olyan szeretet és megbecsülést, amihez hasonló korunkban alighanem kivétel számban megy.

Ez az ember hagyott most itt bennünket. Dolgát elvégezvén, készült a halálra, s az azt megelőző hetekben megcsappant fizikai erejű test, változatlanul friss és érdeklődő szellemet foglalt magába. Halála mélyen megdöbbentette minden tanítványát s az egész magyar tudományos életet. Olyan magaslaton állt fölöttünk, hogy bár ismerve a biológia kérelmetlen törvényét, valahogy nem tudtuk elképzelni, hogy egyszer magunkra hagy bennünket. Nehéz beletörődni a megváltoztathatatlanba, még nagyon frissek Vele kapcsolatos személyes élményeink, s ma még nem hat elég megnyugvásul, hogy alkotása, gondolkodásmódja a miénk, amely a jövőben is segítségünkre lesz az élet tennivalóiban való eligazodásban. Koporsója mellett fogadtuk, hogy örökségét hűen megőrizzük, s ez nemcsak *Manninger* professzor emlékének megtartását jelenti, hanem a mi elsőrendű érdekeinket is szolgálja.

Mészáros János dr.

*

Február 12-én délben, szép napsütéses, téli napon szokatlanul nagy gyászoló közönség gyűlt össze a Farkasréti temetőben. Több száz állatorvos – mind tanítványai *Manninger* professzornak – jött el az ország minden részéből, megyénként legalább nyolcan-tízen, hogy utolsó búcsúzóit mondjanak Tanítómesterüknek. Az Egyetemről, a többi budapesti és vidéki állatorvosi intézményből szinte teljes számban voltak ott az állatorvosok.

A rövid egyházi szertartás után a halottas házból kihozott egyszerű koporsót pillanatok alatt a koszorúk tömege vette körül. Az egyik oldalról a gyászkarzalagos díszörség, az Egyetem teljes tanári kara, a másik oldalról a búcsúztatók, az állategészségügyi intézmények vezetői, továbbá Soós Gábor dr., a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium első miniszterhelyettese és Erdey-Grúz Tibor dr., a Magyar Tudományos Akadémia elnöke álltak körül a koporsót.

Elsőként *Mócsy János* dr. akadémikus búcsúzott.

„A Magyar Tudományos Akadémia, az akadémiai intézmények és szervek nevében búcsúzom *Manninger Rezső* akadémikustól. 43 évvel ezelőtt választották az Akadémia tagjává, volt osztályelnök, elnökségi tanácsstag és alelnök. De mindezeknél sokkal több volt, mint ember, egyéniség és tudós. Munkásságának tudományos és gyakorlati eredményeit hazája és az egész emberiség javára fordították mindenütt, ahol a latin vagy a cirill betűket olvasták vagy a kínai írásjeleket értették: 10 nyelven megjelent munkáit az egész világ ismerte és használta. De ez a hely és alkalom nem arra való, hogy élete művét, tudományos munkásságát és tanári működését méltassam. Az *embert* szeretném felidézni.

A Tőle távolabb állóknak elsősorban páratlanul széles körű szintetikus tudása tűnt föl, amelyet ragyogó előadásban tudott bemutatni. A Hozzá közelebb állók részesültek a belőle kiáradó emberi

melegségből, példát vehettek igazán puritán gondolkodásából, munkaszeretetéből, kötelességteljesítéséből. És élő példája volt az önzetlen segítőkészségnek. Nem hiszem, hogy bárki is, aki tanácsért, eligazításért fordult Hozzá, zárt ajtóra talált vagy üres kézzel távozott volna. Jó ember volt, nagyon jó ember. Nem tudott igazán intranszigenz lenni, mert minden embert és emberi gyöngeséget meg tudott érteni, és ha benne a következetesség vagy a határozottság került ellentétbe a megértéssel és engedékenységgel, akkor biztos, hogy a gyöngédebb érzelmek győztek.

Az a bizalom, amely munkatársait és volt tanítványait Hozzá fűzte, változatlanul megmaradt, amikor tanszéke vezetésétől megvált. Mert tudatosan nem úgy mondtam, hogy nyugalomba vonult. Hiszen az aktív szolgálatból való kiválása után sem szakadt el tudományterületéről és munkájától. Tudásának, bölcsességének tárházát azután is közkinccsé tette. Az életnek az a cezúrája, amelyet az aktív működéstől való visszavonulás jelent, nem a lényegben, hanem csupán a működési formában jelentett Nála változást.

Az a pont pedig, amelyet elmúlása tett élete végére, sem jelent szakadást, a semmi kezdetét, hanem a létnek egy új, alig ismert formában való folytatását. Azt, hogy a földi elmúlás után, amikor az ember leveti az elfáradt anyag terheit, és a test újra belekerül a természet örök anyagforgalmába, marad az emberből valami, azt tudatosan vagy a tudat alatt, de mindnyájan érezzük. Azok az energiák, amelyek *Manninger* professzorból az életben kisugároztak, a szeretet, a figyelmesség, a mélységes tudás és életbölcsesség, nem szűnnek meg és nem semmisülnek meg, hiszen gondolatai, tanácsai, példája, egyénisége inszenzibilis és fizikailag nem mérhető módokon tovább hatnak.

Amikor mélyen megrendülve itt állunk a ravatal mellett, és csendben lehajtjuk fejünket, megvigasztal bennünket az a tudat, hogy *Manninger Rezső* professzort nem veszítettük el, mert tovább él családja és barátai szeretetében, tisztelői megbecsülésében, és mindazok hátlájában, akik élete és munkássága gyümölcseiben bármi módon részesültek.”

Az Akadémia és a barát búcsúszavai után *Ivanovics György dr.* szegedi orvosprofesszor, akadémikus állt a mikrofon elé.

„Kedves Rezső Bátyám!

Megrendülve állok ravatalod előtt, hogy búcsút mondjak Neked a *Magyar Mikrobiológiai Társaság* nevében, annak a társaságnak a nevében, amelynek több mint egy évtizeden át elnöke, majd díszelnöke voltál. Itt is megköszönni kívánom azt a sok segítséget, amelyet bölcs tanácsaiddal nyújtottál nekünk, világhíreddel és tekintélyeddel emelted fényét nemzetközi jellegű rendezvényeinknek, amelyeknek megvalósítására mindig annyira készségesnek bizonyultál.

Dr. Manninger Rezső professzor, akadémikus annak a világhírű állatorvosi iskolának tagja, amelynek alapjait *Hutýra Ferenc* és *Marek József* vetették meg, amelynek kiemelkedő mikrobiológus tagjai még *Aujeszky Aladár* és *Preisz Hugó* voltak. *Manninger Rezső* széles körű tudományos munkásságára és karrierjére itt csak vázlatosan lehet utalni, amely akkor kezdődött, amikor fiatalon *Hutýra Ferenc* tanszékére került. Ettől kezdve gyorsan ívelt karrierje: igen korán, már 33 éves korában az immunitástan ny. rk. tanára, majd 4 év múlva a járványtannak lett ny. r. tanára az Állatorvosi Főiskolán, és ugyanakkor – 37 éves korában – a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. A továbbiak során kimagasló teljesítményét jelentette az Országos Állategészségügyi Intézet megszervezése, amelynek 1943-ig igazgatója volt. Az

egyetemi jellegűvé vált Állatorvosi Főiskolának továbbra is tanára maradt, és oktatási munkáját nyugdíjba vonulásáig folytatta.

Tudományos érdemeinek és munkásságának elismerését jelentette a Kossuth-díj I. fokozatával két alkalommal történt kitüntetése, és egyéb igen magas kitüntetések adományozása. Nemzetközi hírnevét jelzi több külföldi akadémiánál betöltött tiszteleti vagy rendes tagsága, valamint több egyetem állatorvos karának honoris causa doktori címe. Tudományos munkásságának gazdagsága rendkívüli termékenységről és munkabírásról tanúskodik. Több mint 250 eredeti közleménye, valamint számos nemzetközileg kimagasló hírnévre jutott tankönyve, illetve kézikönyve igazolják tudományos munkásságának sikerét. *Hutyra* és *Marek* profeszszorok kézikönyvének előbb társszerzője, majd később munkatársával szerzője, amely világhírű standard kézikönyv az állatorvosi diszciplínában. E munka számos nyelven forog a legkülönbözőbb nemzetek tanulóinak vagy tudósainak kezében. E munkán kívül *Manninger Rezső* egyéb könyvei is nemzetközi sikert értek el és forognak közkezen. Úgy hiszem, e rövid összefoglalással, ha talán nem is kellő méltatással, de bemutatthattam azt a munkás életet, amely igen eredményes és sikerekben gazdag volt. Ezt a munkás életet, hazánk kimagasló tudósát ragadta el a halál tőlünk.

Emlékképpen él bennem, még nemrég is aktív személyiséged, előrehaladt korod ellenére egyenes tartásod, és élénk, fiatalos mozgásod, amint igen tevékenyen vettél részt üléseinken és Társaságunk vezetőségi megbeszélésein. Veled egygel kevesebb lett azoknak a tagtársaknak, magyar tudósoknak a száma, akik a tudományt önzetlen szeretettel és lelkesedéssel egész életükön át népünk javára hasznosították. Bár elmentél közülünk, szellemed köztünk marad. Emlékedet kegyelettel őrizzük meg.”

Kádár Tibor dr., a MÉM főosztályvezetője, az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója volt a következő búcsúzó.

„*A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, valamint az állategészségügyi szolgálat nevében mély fájdalommal búcsúzom tisztelt és szeretett munkatársunktól, nagyrabecsült professzorunktól, Manninger Rezső akadémikustól.*

Nehéz elhinni, hogy *Manninger* professzor nincs többé. Munkássága elválaszthatatlanul összeforrt mindazokkal a küzdelmekkel és eredményekkel, amelyek az elmúlt 50 évben a magyar állategészségügy útját jelzik. Neve hazánk határain túl is fogalommalá lett, itthon rendkívüli tudása, bölcs ítélőképessége félévszázadon át biztos bázisa volt a mai állatorvosnemzedék munkájának.

Manninger akadémikus nagy volt mint tudós, nagy volt mint tanító, nagy volt mint ember. Az állatorvos-tudomány olyan kiemelkedő alakja volt, aki egy évszázadban is csak kivételesen születik. Olyan tudós, akinek tanítása, iskolája halála után is él. Hosszú ideig meghatározza tanítványai gondolkodását, ítéletalakítását, tanításaiból új meg új eredmények születnek még akkor is, amikor emlékét az utókor már csak kegyelettel őrzi. De nemcsak a munkában elfáradt tudós, professzor, tanítómester távozása fáj. Búcsúzunk attól az embertől is, aki kivételes tehetségével, fáradhatatlan munkájával *a gyakorlatba is átültette tudását*, aki félévszázadon át aktív szervezője, irányítója volt a járványos betegségek elleni védekezésnek.

Jó gyakorlati érzékkel korán felismerte egy országos diagnosztikai intézet szükségességét, és éveken át való fáradozásának eredményeként 1928-ban – Európában az elsők között – létrehozta az Országos Állategészségügyi Intézetet, melynek igazgatói teendőit tanszékének vezetése mellett 15 éven keresztül, 1943-ig vállalta. Irányítása alatt az Intézet munkája jelentős szerepet töltött be

sok fertőző betegség elterjedtségének a felderítésében, korai diagnosztizálásában és megelőzésének, leküzdésének szervezésében. Elévülhetetlen érdeme, hogy több mint 40 éve lerakta egy olyan országos diagnosztikai hálózatnak az alapját, amelynek munkája egyre inkább szélesedve, kibontakozva az állategészségügyi igazgatás, a tervszerűen irányított járványvédelem nélkülözhetetlen bázisa lett. Búcsúzom *Manninger* professzortól, az *Országos Állategészségügyi Intézet alapítójától, volt igazgatójától.*

Mély fájdalommal búcsúzom *Manninger* akadémikustól, a *Földművelésügyi Minisztérium Országos Állategészségügyi Tanácsának 15 éven át volt elnökétől.* Ebben a munkakörben munkája elválaszthatatlanul összekapcsolódott a minisztérium szervező és irányító tevékenységével. Kiváló járványtani és igazgatási meglátásai felbecsülhetetlen segítséget adtak a minisztérium munkájához. A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium és az Állategészségügyi Főosztály nevében köszönöm azt a sok felbecsülhetetlen tanácsot, a sokszor nagyon bonyolult kérdések ragyogó tisztázását, amellyel irányítása alatt a Tanács a munkánkat segítette.

Manninger akadémikust nemcsak mint kiváló tudóst ismerte meg a világ. Megismerte mint olyan ritka tehetséget is, aki kiváló járványtani ismeretei mellett mint igazgatási szakember is rendkívüli képességeket árult el. Ezeknél a képességeinél fogva – a kormány megbízásából 30 éven át, mint delegátus képviselte az állatorvosok nemzetközi fórumán a magyar állatorvos-tudományt. Ezen a fórumon számtalan esetben fogadták el álláspontját, amikor kellőképpen nem ismert járványos betegségek megelőzésének és leküzdésének legeredményesebb módszereit vitatták és ajánlották más országoknak. *Manninger* professzor neve a Nemzetközi Állategészségügyi Hivatal tagjai között is fogalommal vált. Ebben a szervezetben végzett, nagy szaktudást és diplomáciai érzéket kívánó munkája maradandó megbecsülést szerzett a magyar állategészségügynek.

Búcsúzom *Manninger* akadémikustól, a kiváló tudóstól, a nagyszerű szervezőtől, a nagy tanítótól. Búcsúzom a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium és az ország valamennyi állatorvosa nevében, mindazok nevében, akik ma tanítása nyomán dolgoznak, akik valamennyien tanítványai voltak. Búcsúzom annak a 3000 állatorvosnak a nevében, akiknek munkáját féltő gonddal figyelte, akiket tanácsaival segített, amíg elfáradt teste pihenni nem tért.

Búcsúzom a testtől, a szótól, a halandó embertől, de nem búcsúzom nagy tanítómesterünktől, aki örökké köztünk marad. Köszönjük azt, amit adott, hogy jó szakemberek legyünk. Köszönjük mindazt, amit a magyar állategészségügyért tett.”

És utoljára tanszéki utódja, az Egyetem Járványtani Tanszékének vezetője, *Mészáros János dr.* egyet. tanár, állt a mikrofon elé.

„Midőn 1934. december 22-én *Manninger Rezső*, a hűséges régi tanítvány és tanszéki utód megilletődve búcsúzott *Hutýra Ferenc*től, a nagy Előd koporsója melletti beszédét e szavakkal fejezte be: »Sikerült intézetedben olyan emelkedett gondolkodást meghonosítanod, melyet mint hatalmas szellemi örökséged egyik legértékesebb részét, féltő gonddal fogunk megőrizni és ápolni.«

E fogadalom elhangzása után 36 évvel, amikor a mai állatorvosnemzedék nagy részének Tanítómesterétől búcsúzom, a tanítványok, az *Állatorvostudományi Egyetem és ezen belül a Járványtani Tanszék*, lapjainak szerkesztő bizottságai, valamint a *Magyar Agrártudományi Egyesület Állatorvosok Társasága* és az *állategészségügyi intézmények nevében*, a ravatal melletti szavak

súlyával állapíthatom meg, hogy nagy Halottunk egész élete munkássága és gondolkodása a *Hutýra Ferenc* koporsója melletti fogadalom megvalósítását jelentette. Mindez nemcsak a nagy Előd iránti személyes ragaszkodásból, hanem abból a felismerésből fakadt, hogy a hagyományok ápolása, az Ősök tisztelete, a magyar állatorvosok számára nem fellengzős, üres szavakat jelent, hanem olyan szellemi erőt, amellyel könnyebben tájékozódhatunk a mában és a holnap tennivalóiban. *Hutýra* és kortársai örökségének megőrzését, ápolását, s e koporsó mellett állva nyugodtan mondhatjuk, annak továbbfejlesztését, ezért tartotta *Manninger* professzor élete munkássága, gondolkodása lényegének, s mert ennek szellemében munkálkodott, a legtöbbet tette, amit az állatorvostudományon keresztül szeretett hazájáért tehetett.

S ha ma a magyar állatorvostudomány nemzetközi tekintélyéről és hatékonyságáról, a hazai állatorvostudományban a legnagyobb értékről, a lényeg meglátásáról, a szintetizáló képességről hallunk, akkor egyértelműen megállapíthatjuk, hogy ezeket a pótolhatatlan értékeket elsősorban a *hagyományok ápolásának, a nagy Ősök nyomdokain való járásnak* köszönhetjük. Nekünk ez a legnagyobb erőnk. Hagyományaink azok, amelyekhez hűek maradva eddig ellensúlyozni tudtuk a külföldi állatorvostudomány lényegesen nagyobb technikai és személyi bázisából származó hátrányainkat.

A nagy hagyományok állandó szem előtt tartásának és *Manninger* professzor kivételesen nagy egyéniségének az ötvözetéből jött létre az az egyedülálló életmű, amelynek ismertetését akárcsak megkísérelni is, egy rövid nekrológ keretében, reménytelen vállalkozás volna. Úgy gondolom ugyanis, hogy még az olyan csodálatot kiváltó adatoknál is – mint amilyenek könyveinek 10 nyelven való megjelenése; 18 külföldi akadémiának, egyetemnek, állatorvosi fakultásának, tudományos egyesületnek a tagsága, tiszteletbeli címe; a Kossuth-díj I. fokozatának és a Munka Vörös Zászló Érdemrendjének kétszeri odaítélése; az MTA Aranyérmének elnyerése – többet mond, ha arra a hatásra utalok, amit *Manninger* professzor munkássága a nemzetközi és a hazai állatorvostudományra gyakorolt. Mert érhet-e el tudós nagyobb magasságot, mint hogy munkásságát már életében is nemcsak hazájában, hanem a világ nagy részén iránymutatónak tartják? A *Hutýra*, majd *Manninger* vezette Tanszék az e területen dolgozó külföldi állatorvostudósoknak, kutatóknak a Mekkája lett, amelyet felkeresni és ott gondolatokat cserélni valamennyiük legfőbb vágya volt. S a közvetlen munkatársak a megmondhatóí, hogy e látogatások után hányan keresték annak az ellentmondásnak a magyarázatát, amit e Tanszék szűkös lehetőségei és az elért eredmények között láttak. A válasz megint csak egy lehetett: a korábbi hagyományok és a kivételes adottságokkal rendelkező géniusz szerencsés találkozása.

S mit jelentett nekünk, magyar állatorvosoknak *Manninger* professzor? Jelentette a magyar állatorvostudomány nemzetközi megbecsülésének öregbítésén keresztül valamennyiőnk munkájának fémjelzését. Milyen büszkék lehettünk arra, hogy magyar állatorvosok vagyunk, amikor a nemzetközi kongresszusok forrón ünnepelték kis országunk nagy Fiát, amikor hallhattunk nagy nemzetközi elismeréseiről. Jelentette azt, hogy felejthetetlen előadásain keresztül a legmagasabb szinten sajátítottuk el a munkához szükséges ismereteket. Jelentette azt, hogy irányításával tevékenységünk biztos úton haladhatott, hogy szerény lehetőségeinket maximálisan tudtuk kihasználni. Jelentette azt, hogy bármilyen nehéz és bonyolult szituációkba kerültünk; tudtuk, van, akihez bizalommal fordulhatunk, van, akinek véleményében mindenki megnyugszik. s talán életében mindezt természetesnek véve nem is érzékeltük, hogy ez a biztos iránytű mit jelent nekünk. Elfogultak volnánk, ha nem látnánk, hogy külföldön születtek a magyarországinál nagyobb és lényegesebb kutatási eredmények, mutatott fel egyes területeken a hazainál nagyobb

eredményeket a külföldi állategészségügyi szolgálat. Más országokban járt kollégák azonban a megmondható, hogy egy olyan vezető egyéniség nélkül, mint amilyen nálunk *Manninger* professzor volt, hiányozván a szintetizáló elme, mennyivel kevesebbet jelentettek ezeknek az országoknak a még oly kimagasló részeredményei is az egyetemes állatorvostudomány részére, mint a magyarországiak. S ha a halála felett érzett mély fájdalomunkban joggal merítünk is vigasztalódást abból, hogy csak a biológiai értelemben vett ember hagyott itt bennünket: de mint embernek az elvesztése is azért jelent számunkra kitölthetetlen űrt, mert a *Manninger* professzor kimagasló egyéniségéből adódott óriási előnyöket veszítettük el. Ezt annak ellenére érezzük, hogy bár korának legnagyobb tudású állatorvosa volt, nem tartotta magát csalhatatlannak. Legközvetlenebb munkatársai tudják leginkább, hogy Neki is voltak kételyei. Hányszor idézte a goethei mondást: »A kevés tudás megnyugvást kelt, a sok tudás fejtörést okoz«. S bár az utóbbi években ismételten hangzott, hogy egy ember félreállása nem jelent semmit, halálát a magyar állatorvosok családfőjének elvesztése miatt tartjuk pótolhatatlan veszteségnek. Hány család esik atomjaira, az összetartó erőt jelentő családfő elvesztése után, s halálával most ez a veszély bennünket is fenyeget. S vajon tehetünk-e a koporsó mellett szentebb fogadalmat, mint azt, hogy a magyar állatorvosok nagy családjának nemes értelemben vett együttmaradására, egységére mint a mi legnagyobb erőnkre, a családfő elvesztése után is úgy vigyázunk mint szemünk fényére. A mi egységünk nem öncélú, s főleg nem a kéz kezét mos kicsinyes, és önző érdekeit szolgálja, hanem a korábbi hagyományok folytatásának előfeltételét, s ezen keresztül az állatorvostudomány anyagi erővé válását. Csupán ezzel kell most kiegészítenünk a *Hutýra* koporsója mellett elhangzott manningeri fogadalmat.

Manninger professzor hatalmas életművével kapcsolata össze a múlt ragyogó hagyományait, a mai feladatok megoldásához segítséget adó, felbecsülhetetlen ismeretanyaggal, kapcsolta így össze a múltat a jövővel. S ha mélyen megrendülve bocsátjuk is Őt utolsó útjára, s osztozunk annak a feleségnek és családnak mérhetetlen fájdalmában, akik egyetlen céljuknak a férj az apa szolgálatát tartották, hogy misszióját minél jobban betölthesse, mégis felemelő érzéssel távozzunk innen, mert büszkék vagyunk rá, hogy korunk legnagyobb állatorvosának lehettünk tanítványai és kortársai. Tanítása, gondolkodásmódja a miénk marad, örökségéből nap mint nap erőt meríthetünk, s ennek ápolásával, a mai viszonyokra való alkalmazásával és továbbfejlesztésével nemcsak elődeit és Őt tesszük halhatatlanná, hanem biztosítjuk az állatorvostudomány hatékonyságát s kapcsoljuk össze mi is a múltat a jövővel. Így válunk egy nagy és hosszú folyamat egyik láncszemévé, így valósítjuk meg azt a gondolatot, amit *Manninger* professzor úgy öntött *Hutýra* koporsója mellett szavakba, hogy »tanításod és szellemed élni fog bennünk, tanítványaidban és rajtunk keresztül utódainkban időtlen időnkig«. S ha mély és tartós gyásszal hagyják is el e temetőt a magyar állatorvosok nagy családja, azzal az érzéssel távozzunk innen, hogy csak a múlandó porhüvelyt adjuk át az enyészetnek, de olyan örökséget mondhatunk magunkénak, amihez hasonlót rajtunk kívül egyetlen ország ma élő állatorvosa sem kaphat, tanítómesterétől.

Nagy Halottunk, fogadalmad beváltva Te is megnyugodva térhetsz örök pihenődre,
 „Mert véghez vitted, amibe fogtál,
 s úgy mentél el, hogy megállapodtál,
 a múlhatatlan fényű csillagoknál”...

Manninger Rezső és az „Állatorvosi Lapok” jelentősége a járványtan történetében

Karasszon Dénes dr. c. egyet. docens és Holló Ferenc dr. főszerkesztő

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1978. 33 (8–9). 517–522.

„Grau, treuer Freund, ist alle Theorie und grün des
Lebens goldener Baum” (*Goethe*)

A járványok, köztük az állatjárványok történelemformáló jelentőségéről sokat olvashatunk. Ismerjük hatásukat a társadalmi-gazdasági fejlődésre, és tudjuk, miként befolyásolták hazánkban a közegészségügy megszületését, az orvos- és állatorvosképzés megindulását, a XVIII. században az állatorvostudomány teljes újjászületését. Számon tartjuk, hogy *Pasterur* korszakalkotó mikrobiológiai felfedezéseit miként indukálták a háziállatok között pusztító járványok, és miként tette híressé *Zlamál Vilmos* és *Hutýra Ferenc* nevét az állatjárványok elleni küzdelem. A Magyar Állatorvosok Lapja alapításának centenáris ünnepe most arra kötelez bennünket, hogy újból rámutassunk az állatjárványok és az ellenük irányuló védekezés jelentőségére, ezúttal a folyóiratot az 1927–1928. években szerkesztő *Manninger Rezső*, az akkori budapesti Állatorvosi Főiskolán a járványtan professzorának tevékenységén keresztül. Mielőtt azonban *Manninger* professzor pályafutásáról megemlékeznénk, kell szólnunk néhány szót magáról a járványtanról, valamint e köz- és állategészségügyi szempontból egyaránt különlegesen fontos tudomány fejlődéstörténetéről.

A járványtan (epidemiológia, ill. epizootiológia) a járványokkal, azaz a *tömegesen előforduló* megbetegedésekkel foglalkozó tudomány. A „tömeg” kifejezés pontos meghatározása nehéz; tömegesnek általában azt tekintik, ha 100 000 egyedre számítva legalább 200 vagy ennél több megbetegedés fordul elő.

A járvány fogalmát szeretik fertőzési lánchoz kötni és kizárólag a kontagiózus (ragályos) betegségekre korlátozni. Tömeges előfordulásuk esetén azonban ugyanilyen jogos a fertőző (bakteriális, parazitás stb.) eredetű, de nem ragályos betegségek járványos jelentkezéséről beszélni, sőt a köznyelv a középkori tánckór (choreomania), az ergotismus és a skorbut epidémiák után a sertés farokrágását, a baromfi tollcsipegetését, szokások, divatok, eszmék elharapódzását is járványnak nevezi. Napjaink modern orvos- és állatorvostudománya minden tömegesen előforduló megbetegedést járványtani módszerekkel vizsgál annak érdekében, hogy megfelelően fel tudja mérni azok köz- és állategészségügyi, valamint nem utolsósorban közgazdasági jelentőségét.

Járványon tehát valamely betegség tömeges, jellegét és nem magát a betegséget értjük. A járványtan sem a betegség, hanem a *tömeges jelentkezés oktanával*, a tovaterjedés törvényszerűségeivel foglalkozik. A tudományos módszerekkel feltárt törvényszerűségek ismeretében kidolgozza a járványfolyamat megszakításának, a tovaterjedés megakadályozásának módszereit; a járványok kiváltó okának ismeretében megoldja a megelőzés feladatait, kutató munkája során pedig modellkísérletben kidolgozza a specifikus és az aspecifikus védekezés módjait.

A járványtan mai fogalma természetesen nem egyszerre alakult ki ilyen egyértelműen. *Hippokrates* az epidémiákról írt könyvében számon tartotta ugyan a tömeges megbetegedéseket, de mint gyógyító orvos elsősorban az egyes betegekkel törődött, és nem a betegség terjedésvizsgálatát, vagyis nem a járványt tanulmányozta. A betegségek keletkezéséről vallott tanításai is a vizsgált egyed betegségének, nem pedig a járvány terjedésének okára vonatkoztak. A mai felfogásunk szerinti járványtan megalkotójának ezért *Thomas Sydenhamet* (1624–1689), az „angol Hippokrates”-t, az újabkori állatjárványtan alapítójának pedig az őt követő híres olasz orvost, *Giovanni Maria Lancisit* (1654–1720) tekintjük.

Az ő nyomukba lépő epidemio-, ill. epizootiográfusok (*Adami, Cartheuser, Gensel, Hoffmann, Kanold, Leptin, Sagar, Schroeck, Schurrer, Stoll, Röhl, Zlamál* és mások) értékes felmérő tevékenysége után új szemléletet hozott a járványtanba a fertőzés fogalmának a bevezetésével és a mikrobiológiai korszak megteremtésével *Pasteur* és *Koch* fellépése. Hatásukra a járványtan egy időre szinte azonossá vált a *fertőző betegségekkel foglalkozó tudománnyal*, mindaddig, amíg a betegség (nosos) és a járvány (epidemia, ill. epizootia) fogalmának tisztázása e kifejezések jelentéstartalmának pontos meghatározása által a fertőző betegségektől is élesen el nem különítette a betegségek tömeges fellépését, a járványt. Ettől kezdve a tudományos járványtan kidolgozta a maga részletes és minden körülményt gondosan figyelembe vevő módszertanát; szoros kapcsolatot teremtett társtudományával, majd létrehozta egy-egy betegség járványügyi helyzetének, ill. a járványfolyamatra ható tényezőknek aktív felügyeletét, ily módon a betegségek leküzdésén felül azok megelőzésének (prevenciójának) is hathatós eszközévé vált.

Az állatjárványtan hazánkban – a *Sydenhamet* követő *Zlamál Vilmos* alapvető állategészségügyi szervező tevékenysége után – a közegészségtan világhírű professzorának, *Fodor Józsefnek* (1843–1901) korszakalkotó munkássága révén indult fejlődésnek, kapott mikrobiológiai alapokat és nyert közegészségügyi szemléletet. *Fodor* először 1872-ben, a Tudományos Akadémia által nagydíjjal és éremmel, az Orvosegyesület és a Természettudományi Társulat által pályadíjjal jutalmazott „A közegészségügy Angolországban ... etc.” c. könyvének IV. fejezetében foglalkozott részletesen az állatjárványok helyzetével. Utána kiváló tanítványával, a kolozsvári Egyetem közegészségtan-professzoraként fiatalon elhunyt *Rózsahegyi Aladárral* (1855–1896) fordítottatta magyarra és adatta ki a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat XL. köteteként a híres *Röhl* (1818–1907) bécsi professzor „Az állati járványok” c. könyvét (1882), majd előbb *Azary Ákost* (1886), annak 38 éves korában bekövetkezett váratlan halála után 1889-ben *Hutýra Ferencet* a Tudományegyetem orvosi karán az állatjárványtan magántanárává habilitáltatta. *Hutýra* itt tíz évvel később az állatjárványtan címzetes professzora lett, és működésével nemcsak tökéletesen megvalósította mesterének és példaképének, *Fodornak* az állatjárványügy és az élelmiszerforgalom egészségügyi rendezésére vonatkozó elképzeléseit, hanem azokat magasan túlszárnyalva építette fel hazánkban az állatjárványtan ragyogó palotáját. Ennek gondjait bízta 1927-ben kiváló tanítványára, *Manninger Rezsőre*.

Manninger Rezsőről, karunknak, az egész állatorvos-társadalomnak e kimagasló alakjáról nyugalomba vonulása (1963), majd elhunyt (1970) alkalmával jelent meg Lapunkban méltatás, ill. megemlékezés, amely életrajzi adatain kívül műveinek jegyzékét is közli. Nem lehet most célunk az abban foglaltak megisméltése. Nem vállalkozhatunk annak a tevékenységnek ismertetésére, ill. méltatására sem, amelyet *Manninger* akadémikus, az MTA alelnöke, mint a magyar állatorvosi kar fő reprezentánsa a felszabadulás óta kifejtett. Feladatunk ezúttal a jár-

ványtan helyzetének bemutatása abban a korban, amelyben *Manninger* professzor az Állatorvosi Lapok és mellékleteinek szerkesztését átvette (1927). Ehhez kell vetnünk egy pillantást életrajzára.

Manninger Rezső Sopronban született 1890. július 7-én. Középiskoláit szülővárosában az Evangélikus Lyceumban végezte. Kémikusnak készült, eredeti terveit azonban – sokáig úgy vélte, csak átmenetileg – módosította, amikor *Vilmos* bátyja bemutatta őt a magyar állategészségügy nagy reformátorának, *Hutýra Ferenc*nek, az Állatorvosi Főiskola rektorának, aki tehetséges és jó megjelenésű ifjak megnyerése által kívánta elősegíteni az állatorvosi kar társadalmi felemelkedését. Annak reményében, hogy majd biokémiával foglalkozhat, örömmel iratkozott be az Állatorvosi Főiskolára (1908). Anatómiából *Nádaskay*, kémiából *Bugárszky*, élettanból *Farkas Géza*, bakteriológiából *Aujeszky*, kórbonctanból *Rátz*, belgyógyászatból *Marek*, járványtanból *Hutýra* előadásait hallgatta. Tanárai voltak még *Magyary-Kóssa Gyula* (gyógyszer- és méregtan), *Rhorer László* (fizika), *Telleyesniczky Kálmán* (fejlődéstan-szövettan), *Plósz Béla* (sebészet), *Győry Tibor* (állatorvostörténelem). Évfolyamtársai között látjuk pl. *Csontos József*, *Héjj József*, *Simonkay Bertalan* nevét. Harmadéves hallgatóként az Állatorvostan-hallgatók Körének titkárává választották (*Héjj József* volt a Kör alelnöke), ekkor 100 koronás „Liebermann-díjat” nyert és külön dicséretben részesült a pancreas-nedv enyv- és fehérjeemésztő reakció-optimumára vonatkozó pályamunkájával. A következő évben 20 korona jutalmat kapott legjobb belgyógyászati kórtörténetéért. Továbbra is biokémikus akart lenni, erre azonban az élettani intézetben akkor nem nyílt lehetőség, ezért „egyelőre” *Hutýra* professzor – aki mindenkor élénk figyelemmel kísérte az általa az állatorvosi pályára irányított növendékeinek sorsát, és támogatta fejlődésüket – biztosított helyet számára járványtani intézetében, ahol akkor a professzor mellett tanársegédként 1909 óta *Jármai Károly* és a vér- és tejvizsgálatok végzésére kirendelt állami állatorvosként 1910 óta *Marcis Árpád* dolgozott. Harmadiknak került oda a gyors felfogású ifjú *Manninger*, aki biokémiai terveinek megfelelően kapta disszertációs témáját (A baktériumok sav-agglutinációjának diagnosztikai értékéről). Feladatát nagyszerűen megoldotta, és így „summa cum laude” minősítésű doktori diplomát szerzett. A *Hutýra* elképzelései szerint immunológusnak készülő szorgalmas gyakornokból csakhamar tanársegéd, majd adjunktus lett (1917). *Fodor* és *Liebermann* példája lebegett szeme előtt, és remélte, hogy immunológusként kémiai elképzeléseit is valóra válthatja. Immunitástani tanulmányai érdekében fordította magyarra Müller Tivadarnak, a gráci egyetem közegészségtan- professzorának „Fertőzés és immunitás” c. könyvét (1918) és azonos címmel tartotta magántanári próbaelőadását is (1918). Extrovertált beállítottságával, logikus gondolkodásmódjával *Hutýra* teljes bizalmát megnyerve, pályája egyre emelkedett felfelé, különösen amikor *Rátz* professzor korai halála (1917), majd tanszéki utódjának *Entz Bélának* a pozsonyi Egyetemre történt kinevezése (1918) után *Jármai Károly* (1887–1941) lett a kórbonctan professzora, *Manninger* előrehaladása előtt szabaddá vált az út. Remek adottságain, magas alakján, elegáns külső megjelenésén, német, francia és angol nyelvtudásán, kitűnő, mondhatni művészi szintű előadói képességén, mások titkos gondolataiban mintegy olvasni tudó és a helyes utat különleges intuícióval mindig megtaláló tehetségén kívül ennek is köszönhető, hogy 1921-ben az immunitástan címzetes, 1932-ban pedig nyilvános rendkívüli tanár lett. Közben 1922-ben a Közgazdaságtudományi Kar kérte fel az állategészségtan-állatjárványtan előadására. Csak sajnálni lehet, hogy ezeknek az előadásainak anyagát nem ismerjük, ez a tevékenysége a róla szóló megemlékezésekben sem szerepel. Itteni működése egyébként nem is tartott soká, mert 1927-ben az akkor már 67 éves *Hutýra Ferenc* örökébe lépve a járványtani tanszék vezetését kellett átvennie.

Ez a sokak szemében talán irigylésre méltó gyors előrehaladás azonban a fiatal, alig 37 éves *Manninger* számára inkább áldozatvállalás volt, hiszen fiatalkori kémiai, majd biokémiai ábrándja után most már immunológiai terveit is fel kellett adnia, különösen, amikor *Hutýra* javaslatára nemcsak a Magyar Tudományos Akadémia választotta őt levelező tagjai sorába (1927), hanem az

akkor létesített Országos Állategészségügyi Intézet igazgatói teendőinek ellátásával is megbízták. Túl azon, hogy az első ilyen országos intézmény megszervezése nem kevés gonddal járt, a járványtan területén is jelentős nehézségekkel találta magát szemben. Az akkori földművelésügyi kormányzat ugyanis az állatjárványtan köz- és állategészségügyi jelentőségét nem ismerte fel helyesen, jóllehet példa is állott rendelkezésére: az 1927-ben a Rockefeller-alap támogatásával megnyitott Országos Közegészségügyi Intézetben *Johan Béla* járványügyi osztályt szervezett, és annak vezetését *Petrilla Aladár*ra (1903–1968) bízta. *Petrilla* ekkor dolgozta ki a fertőzőbeteg-bejelentés és központi nyilvántartás gépi adatfeldolgozására épített lyukkártyás rendszerét, amelynek alapján 1931. január 1-től – Európában az elsők között – megvalósította a bejelentési kötelezettség alá tartozó fertőző betegségek gépesített központi nyilvántartását. A fertőző betegek járványtani felderítésével, a területi járványügyi nyilvántartás naprakész tüzeléses térképének alkalmazásával, a bacillusgazdák bakteriológiai szűrésével már jól szervezett, tudományosan megalapozott aktív járványellenes tevékenységet fejtenek ki. Annál sajnálatosabb, hogy az akkori félfeudális földművelésügyi minisztérium vezetői ezt a jól bevált, azóta is érvényben levő és ma is Európa egyik legjobb szisztémájának bizonyult nyilvántartási rendszert az Országos Állategészségügyi Intézet* részére nem vették át, és az itt meginduló munkát – ez sem volt akkor kevés! – a kórbonctani, kórszövetteni, bakteriológiai és szerológiai diagnosztikára, valamint az oltóanyagok ellenőrzésére korlátozták. A földművelésügyi kormányzat vezetőinek maradi felfogására volt jellemző továbbá az is, hogy az állatorvost társadalmilag alacsonyabb rendű feladatkört ellátó adminisztratív ügyintézőnek, rendőri szakközegnek tekintették, működését is ehhez a felfogáshoz igazították. A járványtan fejlesztése helyett – a parancsuralmi rendszerekre jellemző módon – az állategészség-rendőri fegyelem szigorításával akarták megoldani a fertőző állatbetegségek elleni védekezést. Ennek egyenes következménye lett, hogy egyre gyakrabban maradt üresen a nemrégiben még *Hutýra* elnöklete alatt ülésező Nemzetközi Állategészségügyi (pontos fordításban: Állatjárványügyi) Hivatal (Office Internationale des Épizooties) Bulletinjében Magyarország helye: a magyar járványhelyzet bejelentése hiányos vagy esetleges volt, sorra szűntek meg a *Hutýra* által annak idején megindított állategészségügyi kiadványok.

Két év után *Manninger* az Állatorvosi Lapok szerkesztését is átengedte *Kotlán Sándornak* azért, hogy ő maga minden erejét a rábizott feladatok maradéktalan ellátására fordíthassa. Ez pedig nem csekély elfoglaltságot jelentett, hiszen *Manninger* 1930-ban – azon kívül, hogy a járványtani professzora volt – igazgatója volt az Országos Állategészségügyi Intézetnek, levelező tagja a Magyar Tudományos Akadémiának, rendes tagja az Országos Állategészségügyi Tanácsnak, az Országos Természettudományi Tanácsnak és az Állatorvosi Tisztivizsga Bizottságnak; tagja a Magyar Országos Állatorvos Egyesület igazgatóválasztmányának, alelnöke a Magyar Hygiénikusok Társaságának, tagja a Közegészségügyi Egyesület választmányának, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlései igazgatóválasztmányának és a Természettudományi Társulatnak. Mindez még nem is volt elég. A bakteriológiai tanszék világhírű vezetőjének, a hazai mikrobiológia egyik büszkeségének, több kitűnő tan- és kézikönyv szerzőjének, *Aujeszky* professzornak halála után (1933) az ő feladatkörének ellátásával is *Manningert* bízták meg. Az 1933. augusztus 2-án kelt 15 460/VII.1. F.M. sz. rendelet a két tanszéket *Manninger* professzor vezetése alatt „Járványtani és bakteriológiai intézet” néven összevonta. *Aujeszky* volt munkatársai azonban nem maradhattak a Főiskolán, őket az Országos

* Az Országos Állategészségügyi Intézetben 1960–1968 között működött járványtani osztály – *a szerk.*

Állategészségügyi Intézet fogadta be. Ezt látva az Országos Állategészségügyi Intézet létrehozásáért a legtöbbet küzdő *Fokányi László* – felismerve a kormányzat állategészségügyi politikájának helytelen voltát – kérte idő előtti nyugállományba helyezését (1933). Még ugyanebben az évben – öt évtizedre terjedő zseniális szervezői, oktatói és kutatói tevékenység után – véglegesen nyugalomba vonult *Hutýra Ferenc*, ekkor *Manninger*re maradt – a járványtani és a bakteriológiai tanszékek összeolvasztása után – még a törvényszéki állatorvostan oktatása is. Így a kormány és a földművelésügyi minisztérium hibáztatható azért a súlyos mulasztásért, hogy a fertőző betegségek kór- és gyógytanának, járványtanának, az ellenük irányuló védekezésnek, továbbá a mikrobiológiának, az immunitásnak és a törvényszéki állatorvostannak összesen egy tanszéket, egyetlen professzort és mellé egy tanársegédet engedélyezett. Annál nagyobb elismerés illeti *Manninger Rezsőt*, hogy ő ilyen nehéz körülmények között is helytállt, sőt még újabb feladatok ellátására is képes volt: 1933-tól hazánk állandó delegátusa lett a Nemzetközi Állatjárványügyi Hivatalnál. Az állatjárvány-jelentések akkori ellenőrizhetetlen rendszerében nem csekély diplomáciai érzék kellett ennek a felelősségteljes feladatnak kielégítő ellátásához. A megjelenő Állategészségügyi Értesítő pl. közölte ugyan a fertőzött udvarok számát, „a pontokat azonban már nem kötötték össze”, ezáltal a járvány folyamata ellenőrizhetetlenné vált. *Manninger* mégis el tudta látni ezt a feladatkört is, sőt az Office Intézöbizottsága tagjává, egy alkalommal alelnökévé is megválasztotta.

A nehéz helyzetet még csak tetézte, hogy 1934-ben, röviddel a már súlyos beteg *Hutýra* halála előtt *Hóman Bálint* vallás- és közoktatásügyi miniszter a reá jellemző erőszakossággal a Műszaki Egyetemet, a Tudományegyetem Közgazdasági Karát, az Állatorvosi Főiskolát, valamint a Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolát egy egyetemmé tákolta össze: az 1934. évi X. tc. alapján *Hutýra* világhírű Állatorvosi Főiskolája névtelenül beleolvadt a „m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem”-be. A járványtani, a bakteriológiai és a törvényszéki állatorvostani tanszékek egyetlen professzor vezetése alá egyesítése, a tanszékek személyi állományának megnyirbálása, az előadási órák számának jelentős csökkentése után most egy időre teljesen megszűnt a gyógyszeres, a kémiai, a fizikai és a tejhigiéniai tanszék is. „A fúzió nem rombolás, hanem építés” – mondta a hivatalos propaganda, de arról nem esett szó, hogy a „Járványtani és bakteriológiai intézet” elnevezése alatt összevont és *Aujeszky* professzor volt bakteriológia intézetébe kiköltöztetett intézet azonkívül, hogy helyileg messze került, és így szinte teljesen elszakadt anyaintézményétől, új néven a Mezőgazdasági és Állatorvosi Kar állatorvosi osztályától, még klinikai férőhelyeit is elveszítette, hiszen *Hutýra* volt tanszékének és klinikájának összes helyiségeit a parazitológiai intézet örökölte. Ennyi nehézség láttán, a felsőházban hangoztatott hiábavaló, eredménytelen tiltakozás után idő előtt kérte nyugállományba helyezését *Marek József* (1935) is.

Úgy látszott, hogy minden összeomlik, szerencsére azonban *Manninger* ekkor is kitartott. Szinte már érthetetlennek és megmagyarázhatatlannak látszó, csaknem határtalan tűrőképessége akkor válik érthetővé, ha figyelembe vesszük, hogy a legnagyobb nehézségek idején is volt támasza, segítőtársa és minden kérdésben kiválóan okos tanácsadója. A legsúlyosabb helyzetekben is valóságos őrangyalként állt mellette felesége, *Tangl Herta*, aki minden nehézségen átsegítette férjét. Az ő áldozatvállalásának is köszönhető hogy *Hutýra* és *Marek* világhírű kétkötetes német nyelvű kézikönyvének hetedik kiadása (1938), majd a 8., 9., 10. és végül az utolsó kiadás, a 11. (1959) már *Manninger* átdolgozásában jelenhetett meg (a 10. és 11. kiadású könyveknek *Mócsy János* a 4. társszerzője). Újabb megtiszteltetés, de újabb és még

több elfoglaltságot jelentett számára, amikor 1939-ben a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává, a következő évben (1940–1941) a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi Karának dékánjává választották.

Ennyi elfoglaltság mellett még arra is maradt ideje, hogy a szakirodalom terén működjék. Sorra jelentek meg könyvei, amelyek mellett különösen jelentősek az Állatorvosi Lapokban közzétett dolgozatai. Előadásai ugyanis az intézetek összeolvasztása és az óraszámcsökkentések következtében nagyon nehéz volt a rá bízott szaktárgyakat úgy megosztani, hogy a jövőbeni állatorvos a szerteágazó és sokrétű ismeretanyagot kifogástalanul elsajátíthassa. Ami az előadások és könyvek kereteibe nem fért bele, azt az állatorvosi lapok hasábjain pótolta. Talán soha azelőtt nem volt akkora jelentősége a továbbképzésben az Állatorvosi Lapoknak, mint ezekben az években, talán soha azelőtt nem reagált olyan frissen ez a folyóirat az állatorvostudomány fejlődésének új eredményeire, mint ebben a periódusban, amelynek kéthetenként megjelenő füzetei főként a fertőző és járványos állatbetegségek elleni védekezés céljait szolgálták.

Ha figyelmünket – egész életművéből önkényesen kiragadva – szakirodalmi tevékenységének csupán arra a 10 éves időszakára (37–47 éves korára) fordítjuk, amely a Járványtani Tanszék vezetői illetve az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatói székének átvételével kezdődött (1927), és a csak talán mi szempontunkból legjelentősebb 3 magyar nyelvű folyóirat (Állatorvosi Lapok, Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből, az MTA Matematikai és Természettudományi Értesítő) megfelelő köteteit böngésszük át elsősorban munkásságának széles skálája tűnik szembe: a csirkék fehér hasmenése és tyúktypus, az újszülött állatok vérhasának okai, a havivakság oktana, az equidák vérsavójának complementumellenes hatása, a baromficholerabacillus biológiája, a száj- és körömfájás vírusának pluralitása, az 1930-as évek elejétől pedig a sertésbetegségek (a sertéspestis, a malacok heveny parathypusa, a malacok hurutos-, gennyes tüdőgyulladás, az Aujeszky-féle betegség) állnak elsősorban érdeklődése előterében. Hangsúlyozni szeretnénk ezúttal azt is, hogy saját és munkatársainak eredményeiről magyar nyelven még a Köztelekben, valamint szinte egyidejűleg több vezető német folyóiratban is mindig beszámolt.

1912 és 1963 között tehát több mint fél évszázadon át mint oktató szinte az egész magyar állatorvosi kar tanítója volt. Ebből több mint 30 év esik tanszék- és intézetvezetői tevékenységére. Ez idő alatt igen jelentős számban voltak azok – elsősorban tanszéki beosztottjai, a doktoranduszok egész sora, az Országos Állategészségügyi Intézet munkatársai, az intézet működésének első 15 esztendejében – akiknek szerencsájük volt az Ő munka- és vezetői stílusát, egyéniségét egészen közelről megismerni. Ők látták nap mint nap „Főnök”-ük rendkívüli munkateljesítményét, erőkifejtését, példamutatását, szigorúságát, de egyúttal segítőkészségét is. Részben közvetlen munkatársai közül kerültek vezető beosztásba más tanszékekre, más intézményekbe is többen, akik – a mikrobiológia, a fertőző betegségek tana terén – határainkon túl is ismert és elismert professzorokká, szaktekintéllyé váltak. A Phylaxiához fűződő kapcsolatát ezúttal még külön is kiemelkedőnek tartjuk: ez nem csak *Manninger* és *Köves* mindig kitűnő együttműködésének és annak volt köszönhető, hogy a jőnevű oltóanyag-termelő intézet legjobb szakemberei *Aujeszky*, *Hutjra* majd *Manninger* közvetlen tanítványai voltak. De a gyümölcsöző kapcsolat annak is betudható, hogy *Manninger* professzor szinte élete végéig sokat és aktívan törődött a járványos betegségek elleni specifikus védekezés terén ott folytatott munkálatokkal, számos vakcina és szérum kidolgozásában maga és tanszéki, intézeti munkatársai is részt kértek és kaptak. Nem véletlen tehát hogy az 50 éves Phylaxia emléklappal tisztelte meg a nagy Mestert.

Mindezek mellett Manninger állandó munkatársa volt Ellenberger és Schütz referáló szemléjének a „Jahresbericht für Veterinärmedizin”-nek. Fejezeteket írt *Stang* és *Wirth* többkötetes állatorvosi enciklopédiájába, fejezetet írt *Kolle* és *Wassermann* hatalmas mikrobiológiai könyvsorozatába, mint a professzori kar jegyzője szerkesztette az Állatorvosi Főiskola évkönyveit, rovatvezetője volt a *Köztelek* c. folyóiratnak, az Állatorvosi Lapok szerkesztőségében kifejtett tevékenységén kívül szerkesztőségi tagja volt a *Mezőgazdasági Kutatások* c. kiadványnak: senki ne kísérelje meg mindezt utána csinálni, mert úgysem fog sikerülni. De ezt a sokoldalú tevékenységet nem csak méltatni: felsorolni is nehéz.

A sikerek, az eredmények, az elismerés mögött azonban – mint *Horatius* mondja: „post equitem sedet atra cura” – *Manninger* mögött is ott ült a „sötét gond”, hiszen ennyi elfoglaltság, ennyi köteleességteljesítés, ennyi áldozatvállalás mellett hogyan maradt volna annyi ideje, hogy immunitástani kutatásokat végezzen. Az első önálló magyar nyelvű immunológiai könyvet „orvosok, állatorvosok és orvostant tanulók számára” ezért *Preiszig Hugó* írta meg (Az infekció és immunitás tanának elemei, Budapest, 1936), *Manninger* pedig látva, hogy a földművelésügyi kormányzat az állatjárványtan helyzetén továbbra is csak az állategészség-rendőri intézkedések szigorításával hajlandó változtatni, az Országos Állategészségügyi Intézet vezetését átadta *Marcis Árpádnak* (1943), ő maga hozzálátott „Bakteriológia, immunitástan és általános járványtan” c. könyvének megírásához. A kézirat el is készült, de – mint az első kiadásban 1950-ben megjelent előszavában írta – „a budapesti hadműveletek idején összes jegyzeteimmel együtt elpusztult”.

Ki tudná megmondani mit érzett *Manninger* amikor a tanszékek összevonását, *Hutjra* és *Marek* főiskolájának beolvasztását, több tanszék megszüntetését az Országos Állategészségügyi Intézet hiábavaló erőfeszítéseit látta? Ma már senki nem tudja felmérni, micsoda kiegyensúlyozottság, micsoda optimizmus és micsoda vitalitás kellett ahhoz, hogy valaki mindezt elviselje. Életerejéből azonban még ennél többre is tellett: az ország felszabadulása után képes volt mindent újra kezdeni, sőt, mintha az Ő pszichés energiája is nyomás alól szabadult volna fel, még nagyobb lendülettel, még fokozottabb ambícióval látott munkához.

Egyikünknek módjában állt közvetlen közelről figyelemmel kísérni *Manninger* professzornak erre az időszakra eső azt a szerepét is, amelyet, mint a Magyar Állatorvosok Lapja szerkesztőbizottságának tagja a Lap egyik leggyakoribb lektora, kéziratának bírálója betöltött. Ez az időszak aktív professzori tevékenységének utolsó évtizedét, majd életének utolsó 7 esztendejét ölelte fel. Az ilyen felkéréseket mindig nagyon komolyan vette, nagy súlyt helyezett a szakcikkek tartalmi korrektségén túl azok tiszta, világos stílusára és szerkezeti tagoltságára is. Szigorú kritikus volt, de kézírásos javításai és egyéb észrevételei mindig csak hasznára váltak a kéziratoknak, mindig csak tanulhattak belőle azok szerzői. Lektori véleményeivel, kézírataival – rendkívül nagy elfoglaltsága, később idős kora ellenére – igen gyakran személyesen kereste fel a szerkesztőséget; ezek a kettesben beszélgetések mindig emlékezetesek maradnak.

Manninger Rezső 80 éves korában hunyt el 1970. február 4-én. Alkotásait, tudományos eredményeit a jövő kor fogja mérlegre tenni. Az általa művelt szaktudományok fejlődése ma már messze túlhaladta azokat a határokat, amelyek egy tanszék keretei között összefoghatók. A többi között jelentős fejlődésen esett át a járványtan, amely különleges jelentőségre tett szert mai korunk megelőző állatorvostudományában. A megfelelő adatszolgáltatásra épített statisztikai felmérések az okozott gazdasági kár nagysága mellett a járványvédelmi intézkedések költségei és eredményességét is megmutatják. A korszerű járványtan módszereinek alkalmazásával a jár-

ványok elleni intézkedések megszervezése, a fertőző betegségek felszámolásának és megelőzésére tervszerű végrehajtása válik lehetségessé. Erre tanít a modern járványtan és ezt hagyta ránk örökül Manninger Rezső, akinek emlékét úgy ápoljuk legmértőbben, ha az általa művelt tudományokat tovább fejlesztve adjuk majd át utódainknak.

Az iskolateremtő tudós – Emlékezés Manninger Rezsőre

Forrás: *Magyar Nemzet*, 1980. július 2. szerda 6. kiegészítés

Az állatorvosi mikrobiológia és járványtan nemzetközi hírű tudósa és oktatója, Manninger Rezső, 90 éve született és 10 éve halt meg.

Sopronban, 1890. július 7-én született, abból a Manninger családból, amely hazánknak számos jelentős, köztük nemzetközi hírű orvost, és mezőgazdasági szakembert adott. Az akkori Állatorvosi Főiskolát 1912-ben végezte el. Hutýra Ferenc professzor, az Állatorvosi Főiskola több mint 3 évtizeden át volt rektora és a járványtan tanára, még hallgató korában felismerte kiváló szellemi képességeit és tanszékére maga mellé vette. Pályája itt meredeken ívelt a különböző egyetemi és tudományos fokozatok legmagasabb szintjéig. Már 1918-ban egyetemi magántanár. 1923-ban ny. rk. tanár, 1927-ben pedig a járványtan ny. r. tanára lett. 1933-ban őt bízták meg a mikrobiológiai tanszék vezetésével is, sőt Hutýra Ferencnek 1934-ben történt elhunytá után, a törvényszéki állatorvostant is oktatta. Közben 1927-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1939-ben pedig rendes tagjává választották.

Manninger Rezső kerek fél évszázadokon át, 1912-től 1962-ben történt nyugalomba vonulásáig volt a hazai állatorvosi oktatás kiemelkedő letéteményese és minden túlzás nélkül állítható, hogy *a fertőző állatbetegségek oktatásában az ő munkái képviselték azt a mércét, amely a nemzetközi színvonalat határozta meg.*

A szellemi teljesítmények területén nehéz tárgyilagos mércét felállítani és minőségi sorrendet meghatározni. Még nehezebb egy-egy kutató vagy oktató nemzetközi elismertségét tárgyilagosan megítélni. Manninger Rezső esetében azonban van egy adat, amely minden elemző értékelésnél többet mond. Ez pedig az, hogy a háziállatok fertőző betegségeiről írott tan- és kézikönyvei számos kiadásban, 11 nyelven jelentek meg. Nemzetközi szervek becslése szerint, voltak évtizedek, amikor a világ állatorvostan- hallgatóinak a 2/3-a az ő tankönyveiből tanulta a fertőző állatbetegségek tanát.

A Hutýra Ferenc és Marek József által először 1905-ben kiadott „Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere” című belgyógyászati könyv első, fertőző betegségekkel foglalkozó kötetének az írását és újabb kiadásokban való folyamatos korszerűsítését 1938-ban vette át Hutýra Ferencről és 1959-ig, a 11. kiadás megjelenéséig adott német nyelven, mintegy 1000 oldalas olyan könyvet az egyetemi oktatók, hallgatók és igényes gyakorló állatorvosok kezébe, amely a fertőző betegségekkel kapcsolatos korszerű ismeretek nélkülözhetetlen tárházának számított. Ezt a művet lefordították angol (5 kiadás), olasz (3 kiadás), orosz (2 kiadás), spanyol (2 kiadás), kínai, szerb és lengyel nyelvre. A sors iróniája, hogy anyagi okokból ez a mű magyarul nem jelenhetett meg. De Manninger professzor gondoskodott magyar tanítványairól is, mert a „kis” járványtanban, a Mócsy János professzorral 5 kiadásban megjelentetett „*Állatorvosi belgyó-*

gyászat” első kötetében összesűrítette azt, amire hallgatóinak a fertőző betegségek megismerésére szüksége volt. Ez a „kis” magyar nyelvű könyv is a maga nemében nemzetközi színvonalú munka volt, amit bizonyít, hogy lefordították francia és szlovák nyelvekre. A francia változatot a 3 franciaországi és többi frankofon tengerentúli állatorvosi egyetemen hivatalos tankönyvként használták.

Manninger professzor kivételes tehetségű oktató volt, Egyetemi előadásai élményszámba mentek. Közvetlen munkatársai, akik az egymást követő években többször is hallották ugyanarról a témáról szóló egyetemi előadásait, bámulattal tapasztalhatták, hogy minden alkalommal új elemekkel gyarapítva, új nézőpontból tudta, lebilincselően megvilágítani előadásainak a tárgyát. Különös figyelmet szentelt annak, hogy tananyagát a változó gazdasági környezethez idomítsa. Előrevetítette a nagyüzemek létesítésével kapcsolatban várható szakmai követelményeket és a várható fertőzések megelőzésére és leküzdésére már az egyetem padjaiban felkészítette hallgatóit. Elve volt, hogy az egyetemen olyan magas szintű ismeretanyaggal és szakmai gondolkodásmóddal kell ellátni a hallgatókat, amely alkalmassá teszi őket arra, hogy a gyorsan változó követelményekhez igazodni tudjanak.

Manninger professzor azonban nemcsak az egyetemi oktatásban, *de a tudományos kutatásban is maradandót alkotott és iskolát alapított*. Évtizedeken át irányította azt a hazai kutatómunkát, amely a fertőző állatbetegségek leküzdésében nemegyszer nemzetközileg is figyelmet felkeltő eredményekhez vezetett. Alig van fertőző állatbetegség, amelyet az általa irányított kutatómunka ne érintett volna. Előrelátásának tudható be, hogy kis létszámú tanszékéről indult ki sok olyan kezdeményezés, mint például a *korszerű virológiai és immunológiai kutatások*, amelyek új oltóanyagok és védekezési eljárások kidolgozásához vezettek és ösztönzően hatottak ilyen vizsgálatok meghonosításához más intézményekben. Kutatási eredményeiről mintegy 200 szakdolgozatot közölt, de azért csak ennyit, mert a legtöbb kutatási eredményét, külön közlés nélkül, bedolgozta könyvének következő kiadásába és az rövidesen 9 nyelv közvetítésével a világ állatorvosainak közkincsévé vált. Munkatársainak a publikációiban ritkán szerepelt mint szerzőtárs, pedig igen aktív részese volt az eredményeiknek. Nem volt szüksége arra, hogy a ma divatos „scientográfia” mennyiségi bizonyítékot szolgáltatson munkásságára.

A tanácsért, véleményért hozzá forduló fiatal szakemberek előtt ajtója mindig nyitva állt. Nagyfokú elfoglaltsága mellett is, folyamatosan tájékozódott a kutatásban és gyakorlatban történekről. Ilyenkor is mindig oktatott és nevelt. Türelmesen, és akiket arra érdemesnek tartott, élesen is bírált. Egy-egy lektorálásra kapott dolgozatba beírt széljegyzetei a kutatási módszerekre, fogalmazásra, nyelvezetre vonatkozó irányt mutató tanácsok egész tárházát tartalmazták. Szenvedélyesen örködött szakmai nyelvünk magyarsága, világossága felett. Irtotta a felesleges idegen kifejezéseket, pongyola fogalmazást. Munkatársai által ma is idézett sok megállapítása között, vallotta, hogy ha egy mondat első olvasásra nem világos, azt ki kell javítani; és azt is, hogy ha valaki szövegébe sok idegen kifejezést kever, az többnyire kérkedni akar olyan nyelvben való jártassággal, amelyet valójában ugyanúgy nem ural, mint anyanyelvét.

Manninger professzor oktató és kutatómunkája mellett a hazai állategészségügyi intézethálózat kezdeményezője és szervezője volt. 1928-ban megalapította az Országos Állategészségügyi Intézetet, amelynek 15 évig igazgatója is volt, és amely az 50-es évek óta 5 vidéki intézettel bővült, hogy korszerű laboratóriumi vizsgáló és kutatómunkával, valamint szaktanácsadással támogassa a kiépülő nagyüzemi állattenyésztést és élelmiszertermelést. Mindezek mellett igen

széles körű társadalmi tevékenységet is kifejtett. Alelnöke volt a Magyar Tudományos Akadémiának, elnöke az Országos Állategészségügyi Tanácsnak, a Magyar Mikrobiológusok Társaságának, az Állatorvosok Társaságának, tagja volt több hazai és külföldi folyóirat szerkesztőbizottságának és 30 éven át képviselte Magyarországot Párizsban, a Nemzetközi Állatorvosi Hivatalban, amelynek alelnöke is volt.

Nemzetközi hírnevét és elismertségét, a már említett könyvein kívül, öregbítette az is, hogy hatalmas tudását, kiváló előadó- és vitakészségét „konvertibilissé” tette, minden finomságot kifejezni tudó, német, francia és angol nyelvtudása. Így érthető, hogy minden jelentősebb nemzetközi szakmai összefüggés ünnepelt előadója, vitavezetője volt. Számptalan magas szintű elismerésben részesült. Tagjává választotta a Német Mezőgazdasági Akadémia, a Francia Orvosi és az Állatorvosi Akadémia, a moszkvai Össz-szövetségi Mezőgazdasági Akadémia, a Csehszlovák és a Bolgár Tudományos Akadémia. Díszdoktora volt a bécsi, a lipcsei, a madridi, a thesszalóni és a budapesti állatorvosi egyetemeknek, tiszteleti tagja az Állatorvosok Világszövetségének, az angol, a görög és a lengyel állatorvosok társaságának.

Fél évszázados munkássága viharos időket ölelt fel. Manninger professzor széles körű szakmai tudása, szintetizáló képessége, logikus érvelése olyan tekintélyt biztosított neki, amellyel a viharos időkben is biztos kézzel tudta irányítani az állategészségügy széles területén dolgozó tudományos és gyakorlati szakembereket. Fontosabb állategészségügyi kérdésekben a magasabb kormányzati szervek sem döntöttek az ő meghallgatása nélkül, és éltek tekintélyével, amikor nemzetközi fórumokon, politikai előítéletekkel szemben kellett megvédeni a hazai érdekeket. Büszkén vallotta magát magyarnak és egy-egy ilyen feladat sikeres teljesítésére később is szívesen emlékezett.

Egyéniségét a magabiztos szerénysége jellemezte. Az anyagi javak hidegen hagyták. Egyéb ambíciói egybeolvadtak az ügy, a magyar és a nemzetközi állategészségügy és tudomány szolgálatával. Erre a magatartásra nevelte közvetlen munkatársait és azokat is, akik megtiszteltetésnek tekintették, ha feladattal bízta meg és irányította őket ezek végrehajtásában. Kora előrehaladásával megelégedéssel nyugtázhatta, hogy közvetlen munkatársai közül kerültek ki más tanszékek és intézmények vezetői és vezető munkatársai, akik eszméinek továbbvitelével *büszkén vallják magukat a manningeri iskola tagjainak.*

E kivételes életpályának az alakulásában döntő szerep jutott egy ugyancsak ritka családi környezetnek, amelyben a több nyelvet beszélő feleség ritka intelligenciával és tapintattal, a megfeszített alkotó munkához harmonikus nyugalmat tudott biztosítani.

Manninger Rezső professzor munkásságát kormányunk számos magas kitüntetéssel ismerte el, köztük a Munka Vörös Zászló Érdemrendjét kétszer, a Kossuth-díj első fokozatát kétszer kapta meg, és kitüntették a Magyar Tudományos Akadémia aranyérmével is.

A Magyar Mikrobiológusok Társasága volt elnöke tiszteletére Manninger-emlékérmet alapított, amellyel évente egy olyan hazai kutatót tüntetnek ki, akik a mikrobiológia valamelyik (orvosi, állatorvosi, mezőgazdasági vagy ipari) ágában kiemelkedő teljesítményt nyújtott.

Remélhető, hogy rövidesen az Állatorvostudományi Egyetem felállíthatja kertjében, más neves oktatói sorában, annak a tanárának szobrát, akinek a hazai és nemzetközi állatorvostudomány olyan sokat köszönhet.

Szent-Iványi Tamás dr.

Emlékezés Manninger Rezső professzorra (1890–1970)

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1980. 35 (8). 507–509.

90 évvel ezelőtt, 1890. július 7-én született és 10 évvel ezelőtt, 1970. február 4-én halt meg Manninger Rezső professzor, korunk állatorvos nemzedékének kimagasló egyénisége. A szellemi teljesítőképességben nehéz minőségi sorrendet felállítani. Sokszor talán túlzott nemzeti büszkeséggel is igyekszünk szellemi nagyságaink tényleges vagy vélt nemzetközi elismertségét meghatározni. Manninger Rezső professzor esetében azonban van egy olyan adat, amely minden értékelő érvelésnél világosabban bizonyítja helyét a nemzetközi állatorvostudományban és oktatásban. Az állatok fertőző betegségeiről írott tan- és kézikönyvei a magyaron kívül német, angol, orosz, olasz, spanyol, francia, kínai, lengyel, szlovák és szerb nyelven is megjelentek. Ez a tény világviszonylatban egyértelműen az állatorvosi tankönyvirodalom legismertebb tanítómesterévé emelte. Hiszen voltak évtizedek, amikor külföldi becslések szerint, a világ állatorvostan-hallgatóinak mintegy a 2/3-a az ő könyveiből tanulta a fertőző betegségek tanát, és még hosszabb időn át és szélesebb körben, az állatorvos társadalom legalapvetőbb kézikönyve volt a Hutýra Ferenc és Marek József által alapított belgyógyászati-járványtani könyv, a „*Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere*”, amely évtizedeken át világszerte megbízható forrásként szolgált tudományterületünk megismerésére. Ennek a könyvnek 1938 és 1959 között megjelent 5 német nyelvű kiadásában ő írta az „I. Fertőző betegségek”-ről szóló kötetet, amelyet azután további 8 nyelvre lefordítottak.

Manninger professzor egyetemes tanítómesteri szerepét jól példázza az amerikai „*Modern Veterinary Practice*” szemleírója, amikor az 1959-es madridi állatorvosi világkongresszuson az Állatorvosi Világszövetség tiszteleti tagságával történt kitüntetéséről, többek között, így számolt be: „A kongresszus több ezres közönsége, amelynek minden tagja szakmai tudásának egy részét ennek az embernek köszönhette, állva ünnepelte Manninger professzort kitüntetése átvételkor...”

Egyértelműen nemzetközi rangot jelentett egy hivatkozás erejéig bekerülni ebbe a könyvbe. Évekkel halála után a Madrasi Egyetem egyik professzora büszkén ütötte fel nekem az íróasztalán levő könyv utolsó angol kiadásában azt az oldalt, amelyen egyik közleményére történt hivatkozás és ezt ugyanolyan hatásos „névjegy”-nek tekintette, mint amelynek magam voltam többször élvezője olyan távoli országokban, ahol nemigen tudtak arról, hol is keressék a térképen hazámat.

A 90 éves születésnapról való megemlékezés alkalmával Manninger professzor életének és munkásságának a részletes ismertetésétől, sajnos, el kell tekintenem. Ezzel kapcsolatban utalok lapunkban a nyugalomba vonulása (Magy. Áo. Lapja, 1963. 18. 137.), 75 éves születésnapja (Magy. Áo. Lapja, 1965. 20. 333.), majd halála alkalmából (Magy. Áo. Lapja, 1970. 25. 175.) megjelent megemlékezésekre. Ezekben az írásokban többször is olvasható a megállapítás „a ma élő állatorvosok többségének tanítómestere”.

Minthogy azonban az 1963-ban történt nyugalomba vonulása óta alma materünkben 17 évfolyam kapott állatorvosi oklevelet, és ezek a fiatal kollégák a ma aktív magyar állatorvosi karnak mintegy a felét teszik ki, szükségesnek látszik, a teljesség igénye nélkül, életpályájának néhány adatát felidézni.

Manninger Rezső 1890. július 7-én Sopronban született. Az Állatorvosi Főiskolát 1912-ben végezte el, és még ugyanabban az évben a Hutýra Ferenc professzor által vezetett járványtani

tanszékre került. Itt 1918-ban magántanárrá habilitálták, majd 1923-ban egy évig az élettani tanszékot is vezette, majd 1927-ben a járványtani tanszék vezetésével bízták meg. 1933-ban átvette a Főiskola bakteriológiai tanszékének a vezetését is, és az így beleolvadt a járványtani tanszékbe, amely ekkor a Hungária körúti épületbe költözött. Hutýra Ferencnek 1934-ben történt elhunytja után, évtizedeken át oktatta a törvényszéki állatorvost is. Közben 1927-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1939-ben rendes tagjává választották. Egyetemünknek 1912-től 1962-ig, kereken 50 évig volt oktatója.

Munkássága jóval meghaladta az egyetemi oktatás és a tanszék tudományos kutatásának a körét. 1928-ban megszervezte az Országos Állategészségügyi Intézetet, amelynek első 15 évében igazgatója volt. Az akkori Földművelésügyi Minisztérium Országos Állategészségügyi Tanácsának nyugdíjba vonulásáig elnöke volt.

Nehéz lenne röviden megfogalmazni, mi is emelte annyira kortársai fölé. Nyilván közrejátszott ebben óriási tételes tudása, határozott egyénisége, kiváló retorikai készsége, a német, francia és angol nyelv minden finomságát kifejezni tudó uralása, de legfőképpen kristálytisza logikája és szintetizáló képessége. Az ő kezdeményezéséhez fűződött a veszettség elleni országos védekezés megindítása ugyanúgy, mint állatállományainknak a tenyészbénaságtól, malleusztól, juhhimlőtől, sertéspestistől, majd a gümőkórtól és brucellózistól való mentesítésének a kezdeményezése és szellemi irányítása.

Szakmai munkásságának 50. évére viharos idők is estek, amelyek állatorvosi karunk történetében is válságokkal jártak. Visszapillantva ezekre, megállapítható, hogy Manninger professzor óriási tekintélye a karon belül és a legfelsőbb kormány és tudományos szervezetek előtt, valamint higgadt megfontoltsága és diplomáciai érzéke sok sorsdöntő jelentőségű helyzetet megoldáshoz segített. Tudatában volt szava súlyának, és ahhoz mérten élt vele.

Tudományos munkássága kiterjedt az állatorvosi mikrobiológia és járványtani széles területére. Az 1910-es évek elején, amikor szakmai pályáját megkezdte, Pasteur és Koch első generációs utódainak korszakában, a mikrobiológia még könnyen átfogható tudomány volt, benne az embrionális állapotban levő virológiával; az immunitástan pedig alig haladta meg a fertőző betegségekkel kapcsolatos immunjelenségek empirikus magyarázatát. A háziállatok fertőző betegségei között alig van olyan, amelyben munkatársaival együtt ne tett volna alapvető megállapításokat. Ezek mai ismeretanyagunknak alaptételei, még ha azóta velük kapcsolatban el is maradt a nevére történő hivatkozás. Egyébként is a ritkán publikáló szakemberek típusa volt. Munkatársai publikációiban, amelyek kezdeményezésétől, szellemi irányításukon át, a kézirat igen alapos átdolgozásáig döntő szerepet vállalt, csak igen ritkán szerepelt, mint szerzőtárs. Véleménye az volt, hogy az intézetvezetőt fémjelzi az általa vezetett intézményből kikerülő munka anélkül, hogy abban szerzőként szerepelne. Mindig gyanakodva tekintett a sokat publikálókra. A modern „scientográfia” aligha tudta volna hatalmas munkásságát reálisan megítélni. Publikációinak jegyzékét lapunk (Magy. Áo. Lapja, 1970. 25. 183.) nekrológiájának mellékleteként közölte.

Ezen a helyen csak annyit idézünk fel, hogy alapvető és eredeti megállapításokat tett a lépfenebacillus, a komplementkötési próba mechanizmusa, az emlősök és madarak szalmonellózisai, a pasteurellózisok, a klosztridiumos fertőzések, a fiatal állatok fakultatív kórokozók okozta megbetegedései, a sertésorbánc, a gümőkór, a brucellózis, a száj- és körömfájás, a sertéspestis, a lovak rinopneumonitise, a fertőző sertésbénulás, az Aujeszky-féle betegség, a juhhimlő, a veszettség és több más fertőző betegséggel kapcsolatban.

Manninger Rezső azonban elsősorban tanítómester volt, a szó igazi értelmében. Hallgatói részére emlékezetesek maradtak egyetemi előadásai. Ezek személyes megtartását minden funkciója elé helyezte. Még külföldi útjait is igyekezett az előadási szünetekre ütemezni.

1962-ben azért határozta el magát visszavonhatatlanul arra, hogy nyugdíjba menjen, mert orvosa tanácsára kímélnie kellett hangszálait. Munkatársainak maradására irányuló kísérleteit egyetlen érveléssel utasította el, mondván, „egy egyetemi tanár legfőbb kötelessége, hogy oktasson”. Amikor úgy érezte, hogy ennek nem tud maradéktalanul eleget tenni, megvált tanszékétől. Szűk körben még hozzátette, hogy már 40-szer kezdte el a járványtan előadását a lépfenével, nem akarja 41-edszer is elmondani. Mi, akiknek a sors megadta azt a kivételes szerencsét, hogy ennek a kiemelkedő egyéniségnek a közvetlen munkatársai lehettünk, és a 40 alkalom közül jó néhány-szor meghallgattuk ugyanarról a témáról szóló egyetemi előadásait, bámulattal tapasztalhattuk, hogy minden alkalommal másként, korszerűbb megvilágításban, újabb tapasztalatokkal tarkítva adta elő azt az anyagot, amely az ő előadásában nem vált tankönyvszerű rutinná, pedig kitűnő tankönyvei egyik kiadástól a másikig jól állták a tudományterület rohamosan fejlődő követelményeinek a viharát.

A szakmaterület széles köreit megmozgató szaküléseken egy-egy éppen aktuális kérdés (sertéspestis, baromfipestis, brucellózis stb.) tárgyalása emlékezetes maradt a résztvevőknek. Emlékeinkben nem annyira az előadó vagy jól összeállított mondanivalója, hanem az maradt meg, hogy a vita előrehaladásával a figyelem az első sor közepén ülő Manninger professzorra irányult, akinek a rövid és éles logikával felépített érvelése úgy világította meg a kérdést, hogy abból mindenki biztos irányítást meríthetett, és az előadót is mentesítette a vita összefoglalásától. Szakmai vitákban nem ismert köntörfalazást, de nagyfokú humánuma abban is megnyilvánult, hogy nála csak azok kaptak az „egyébként derék emberek”-nél gyengébb minősítést, akik nem voltak hozzá őszinték, vagy tudatosan félrevezették. Rendkívüli emlékezőtehetsége minden mellébeszélést lehetetlenné tett. Igaz, azt is nehezen tudta megérteni, hogy közvetlen környezetében nem is tűrte meg, ha valaki nem teljes erőfeszítéssel szolgálta az „ügyet”, amelynek ő egész erejével a szolgálatába állt.

Manninger professzor saját nagyságának tudatában volt szerény, és ez nem ellentmondás. Óriási nemzetközi és hazai tekintélyét, ha kellett, tudatosan használta fel az „ügy” szolgálatában. Tradíciótiszteletét egyesek maradiságnak tekintették. Ragaszkodott ahhoz az íróasztalhoz, amelyet egykori főnökétől, Hutýra professzortól még adjunktus korában örökölt, és amely olyan kicsi és alacsony volt, hogy csak féloldalt tudott leülni melléje, de egyik fiókja – Hutýra professzor egyes irataival, az Ehrlichtől kapott szalvarzános fiolával – tabu volt, pedig az idő előrehaladtával már őt is nyomasztotta a tudományszervezés fokozódó papíradata.

Manninger professzor sok társadalmi funkciót is betöltött. Alelnöke volt a Magyar Tudományos Akadémiának, elnöke az Állatorvosok Társaságának, az Országos Állategészségügyi Tanácsnak, a Magyar Mikrobiológusok Társaságának, szerkesztő bizottsági tagja folyóiratainknak, a Magyar Állatorvosok Lapjának és az Acta Veterinariának. Minden funkcióját komoly feladatnak tekintette, és megvolt a szervezőkészsége ahhoz, hogy ezeknek eleget is tegyen. Tudta, mit kell személyesen csinálnia, és milyen feladattal kit kell megbíznia. Válogatta az embereket már az egyetem padjaiban. Kis zsebnaptárjába évről évre feljegyezte a legjobb tanítványai nevét, akiknek a sorsát, elhelyezkedését figyelemmel kísérte, sokszor irányította. Örömmel látta, hogy a bővülő intézethálózat felelősségteljes beosztásaiba sok olyan fiatal szakember került, akik büszkén vallották magukat a Manninger-iskola tagjainak. Élesen bírált, legalábbis azokat,

akiket erre érdemesnek tartott. Kegyelettel őrizzük kéziratainkat, amelyek margójára a stílusra, logikára vagy tartalomra olyan megjegyzéseket írt, amelyekkel nemigen dicsekedhettünk. De csakhamar megtudtuk, hogy ceruzája csak akkor fogott élesen, ha arra érdemesítette a kézbe vett írást. Amit közömbös igenléssel, javítások nélkül kaptunk vissza, arra különösen nem lehettünk büszkék.

Életpályáján szükségszerűen akadtak kisebb ellentétei, mint amikor 1943-ban lemondott az általa alapított Országos Állategészségügyi Intézet igazgatóságáról. De visszatekintve erre a kivételes életpályára, elmondható, hogy ívelése töretlen volt. A szavakba nehezen foglalható elismerés még életében a legmagasabb bel- és külföldi kitüntetésekben is megnyilvánult. Kormányunk a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével kétszer, a Magyar Népköztársaság Érdemrendjével és a Kossuth-díjjal kétszer, a Magyar Tudományos Akadémia aranyérmével tüntette ki. Hat külföldi tudományos akadémia és négy tudományos társaság választotta tiszteleti tagjává, öt egyetem pedig honoris causa doktorává, ill. tiszteleti tanárává, hogy csak a legkiemelkedőbbeket említsük.

Amikor 1963-ban nyugállományba vonult és gyors egymásutánban lemondott társadalmi jellegű vezető tisztségeiről is, jóleső érzéssel állapíthatta meg, hogy kiemelkedő teljesítményét kortársai elismerték és nagyra becsülték. Kegyes volt hozzá a sors, hogy 80 éves korában bekövetkezett haláláig teljes szellemi frissességet élvezhetett.

A szükségszerűen hiányos megemlékezés végére kívánczik egy utalás családi életére, amely a mai életritmus mozgalmasságából nézve, ugyanolyan kivételes ritkaságnak tűnik, mint egész lénye és szellemi hagyatéka. Felesége olyan támaszt jelentett ezen az életpályán, amely csak kevés szakembernek adatik meg. Ebben a családban olyan tudatos szellemi harmónia uralkodott, amelyben nem voltak különféle érdekek, és ezért ellentétek sem lehettek. A több nyelvet beszélő, széleskörűen művelt feleség, aki együtt élt ura (mindig így, és nem férjének nevezte) minden problémájával, biztosította az alkotómunka feltételét, az igényes magánélet harmóniáját, és viszonzásul olyan végtelen figyelmességet kapott, amelynek a meghittségét a közelállók is csodálták. Óriási lelkiere utal, hogy özvegye férjének és később egyetlen leányuknak az elvesztése után sem roppant össze, és ma is élénken érdeklődik karunk és szakmánk eseményei iránt, amelyet férje oldalán a maga finom, de hatásos eszközeivel olyan nagy odaadással szolgált.

Nekünk, akik Manninger professzornak nem csak tanítványai, de hosszabb-rövidebb ideig közvetlen munkatársai is voltunk, már csak saját jól felfogott érdekünkben sem lehet szebb hivatásunk, minthogy ki-ki a maga területén ápolja és adja tovább azokat a manningeri eszméket, amelyeknek döntő hatásuk volt szakmánk mai nemzetközi színvonalának, ill. tekintélyének a kialakításában.

Szent-Iványi Tamás dr.
egyet. tanár, akadémikus

Soproni diákok voltak: Hírneves tudóssá váltak

Forrás: *Kisalföld*, 1982. október 3. vasárnap. 3.

[...]

„Ebben a házban született a Soproni Lyceum eminens diákja, *Manninger Rezső*, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, a Mikrobiológiai Társaság elnöke, az állatjárványtan világ-hírű egyetemi tanára, tudósa” – hirdeti tegnaptól egy másik emléktábla a soproni Lenin körút 30. számú ház falán. A négy és negyedszázados intézmény másik híres növendékének emléktábláját *dr. Szentágothay János*, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke leplezte le.

Manninger Rezsőnek a háziállatok fertőző betegségeiről írott könyvei tizenegy nyelven jelentek meg, a világ állatorvostan-hallgatóinak hétharmada évtizedeken keresztül az ő tan-könyveiből tanulta szakmájának ezt az ágát. Őt akadémia tagja, öt egyetem díszdoktora volt a Sopronból származott tudós, akinek tanszékéről olyan kezdeményezések indultak ki, mint *a korszerű virológiai és immunológiai kutatások*.

Kutatómunkája mellett kezdeményezője és szervezője volt *a magyar állategészségügyi intézményhálózat* kialakításának is: megalapítója és első igazgatója az Országos Állategészségügyi Intézetnek. Kereken fél évszázados munkásságának harmadik, talán legfontosabb területe az állatorvosi oktatás volt: „A fertőző állatbetegségek oktatásában az ő munkái képviselték azt a mércét, amely a nemzetközi színvonalat határozta meg.”

Munkásságának elismerését bizonyítja, hogy Manninger Rezső kétszer kapta meg a Kossuth-díj első fokozatát és részesült a Magyar Tudományos Akadémia legmagasabb kitüntetésében, az aranyéremben is.

(Muck)

Emléktábla Manninger Rezső szülőházán

Sopron, 1982. október 2.

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1983. 38 (1). 59–62.

Bensőséges ünnepség színhelye volt Sopron városa, a civitas fidelissima. Bensőséges, amilyent csak olyan hálás tanítványok tudnak rendezni, akik annak idején feszült figyelemmel hallgatták nagy tanítójuk, *Manninger Rezső* briliáns előadásait, és akarva-akaratlan magukba szívták az állatorvosi járványtan és a fertőző betegségek tana ismereteit. 35 egyetemi évfolyam hallgatói, sok-sok hazai továbbképző szakülés és konferencia, számos nemzetközi kongresszus részvevői sohasem felejtik el valóságosan lebilincselő előadásait és megnyilatkozásait. Az ország legtávolabbi megyéjéből is eljöttek az ország nyugati sarkába, hogy emlékezzenek alakjára és sokszínű egyéniségre. E napon ünnepelte a soproni Berzsényi Dániel Gimnázium 425 éves fennállását, és megemlékezett legkiválóbb tanáraitól és tanítványairól. Mi, magyar állatorvosok örömmel ragadtuk meg ezt az alkalmat arra, hogy megemlékezzünk az egykori lyceum részünkre legjelesebb volt diákjáról, későbbi professzorunkról, Manninger Rezsőről, az MTA alelnökéről, akinek a szülőházát e naptól az MTA adományából állított emléktábla jelöli meg.

A déli órákban elkezdődött emlékülésen 3 méltatás hangzott el a manningeri életműről és a személyével kapcsolatos emlékekről, élményekről.

Elsőként *Szent-Iványi Tamás dr.* professzor, akadémikus, a közvetlen tanszéki munkatárs, tanítvány és egyetemünkön a Manninger-tanszék jelenlegi vezetője tartott emlékbeszédet. Bevezetője után a diák *Manninger Rezső* pályaválasztásáról szólt.

Manninger Vilmos, a századforduló jeles sebészprofesszora, akiről utcát neveztek el Sopronban, látva a maturandusz unokaöccs kiváló szellemi képességeit, 1908-ban barátjával, *Hutýra Ferenc*cel elhatározta, hogy az állatorvosi főiskola elvégzését javasolja a fiatalembernek. Lehet, hogy a mai felfogás szerint ez az elhatározás, a biokémia iránt vonzódó fiatalember életébe erőszakos beavatkozásnak minősülne. Az azonban vitathatatlan, hogy a *Hutýra Ferenc* vezetése alatt aranykorába lépő magyar állatorvosi iskola fejlődése szempontjából egyik legeredményesebb beavatkozás volt, egy sokat ígérő és később a várokozásoknak messzemenően megfelelő fiatalember pályaválasztásába.

A ránk maradt adatok és a kortársak elbeszéléséből tudjuk, hogy az 1912-ben jelesen diplomázó fiatalemberben *Hutýra* már korán meglátta az ígéretet arra, amire később céltudatosan nevelte, hogy többek között tanszéki utóda legyen. *Hutýra* választása döntő jelentőségű volt, hiszen ő akkoriban nem kisebb művön dolgozott, minthogy a tiszteletre méltó mesterembereket képező tanintézetet, nemzetközi mércével is, orvosi műveltségű szakembereket képező főiskolává fejlessze, ami formailag már 1899-ben megtörtént. Hozzátartozott *Hutýra Ferenc* céljaihoz az is, hogy az ebből a főiskolából kikerülő szakembereknek méltó megbecsülést vívjon ki. Az akkori társadalmi körülmények és az állatorvosi foglalkozással szembeni előítéletek közepette ez sem volt kis feladat. Bízvást mondhatjuk, *Hutýra Ferenc* ebből a szempontból sem találhatott műve folytatására és továbbfejlesztésére méltóbb utódot.

Két éve, 1980-ban a szakmai és napisajtóban megemlékeztünk *Manninger Rezső* születésének (1890. júl. 7.) 90. és halálának (1970. febr. 4.) 10. évfordulójáról. A mai rövidre szabott megemlékezésekben meg sem kísérelhetjük felsorolni, még kevésbé elemezni és értékelni, mit adott *Manninger Rezső* a hazai és nemzetközi állatorvostudománynak, az a kerek fél évszázad alatt, amíg diplomája megszerzésének másnapjától, 1912-től 1962-ben történt nyugalomba vonulásáig az állatorvostudományi kutatás, oktatás és a magyar állategészségügy hazai és nemzetközi képviselésében munkálkodott.

Az 1927-ben történt professzori kinevezését követő 35 évfolyam magyar állatorvosai őt tartották legkiválóbb oktatójuknak, és ez idő alatt hivatalosan is ő volt a magyar állategészségügy „nagykövete” hivatalos nemzetközi fórumokon. Ránk, akik tanítványai voltunk, hárul az a feladat, hogy ne csak szépen csengő jelzőkkel, hanem tanítása lényegének a feltárásával és azoknak a mai követelményekhez való alkalmazásával adjuk át fiatalabb kollégáinknak örökségét, amelynek korszerűségét és időtállóságát ma tisztábban látjuk mint akkor, amikor elképzeléseiből sok mindent, nemegyszer tekintélytiszteltből hajtottunk végre, de amelynek mélyebb értelmét az idő csak később igazolta. És ez a felelősség nem csekély, hiszen amióta 1962-ben *Manninger* professzor nyugalomba vonult, 20 évfolyamon kereken 2000 állatorvos, a ma aktív korban levő kollégáinak 60 %-a szerzett diplomát.

Sok kollégám – akikkel együtt több évtizedes személyes élmények alapján tiszteljük emlékét – ma kételkedve fogadhatja, ha megkockáztatom azt a megállapítást – folytatta emlékbeszédét *Szent-Iványi Tamás* –, hogy *Manninger* professzort külföldön, évtizedeken át talán osztatlanabb elismerés övezte, mint idehaza. Nem azt akarom mondani, hogy nem volt próféta a

saját hazájában. Sőt, olyan szellemi vezető egyéniség volt, akit nagyon sokan tiszteltek, mert meggondolt szavával szemben igen nehéz volt ellenérveket felsorakoztatni, és a világegést megelőző és követő zavaros években mindig hallatta szavát, amikor tekintélyére szakmánk, Alma materünk és intézményeink fejlődése és elismertetése érdekében szükség volt. Egy szakma évtizedeken át vitathatatlan vezető egyéniségének azonban – aki nem rejtőzködött el a tudományos műhelyben, hanem első sorbeli közéleti vezető szerepet vállalt és töltött be – tevékenységével együtt járt kritikát mondani és rangsorolni, ami nemegyszer szűk látókörű egyéni elképzeléseket keresztezett, egyáltalán nem volt könnyű. Döntő szerepe volt pl. abban, hogy magasabb körök ilyen irányú törekvései ellenére sem létesült hazánkban külön Mezőgazdaságtudományi Akadémia, vagy második állatorvosi főiskola, és egységes maradt egyetemi oktatásunk, pedig tervek készen álltak arra, hogy a hallgatók a 2. évfolyam után specializálódjanak. Hány egyetemünkön beszélnek ma arról, hogy túlfutottak az alapképzés „felrostozásával”, és ezért újra szélesíteni kell az ismeretanyagot az alapképzésben. Mi pedig élvezzük annak előnyét, amit az jelent, hogy minden magyar állatorvos ugyanabból a közel 2 évszázados Alma materből, egységes lehetőségekkel és szakmai útravalóval a tarsolyában indul el, hogy tehetségének, szorgalmának és érdeklődési körének megfelelő területen, ha kell, nagyobb megrázkódtatás nélkül, a változó körülményekhez alkalmazkodva, szakterületet váltva is legyen társadalmunk hasznos tagja.

Azt a megállapítást kockáztattam meg, hogy *Manninger* professzor tekintélye külföldön még osztatlanabb volt, mint idehaza. Kézi- és tankönyvei, amelyek a magyaron kívül német, angol, orosz, olasz, spanyol, francia, kínai, lengyel, szlovák és szerb nyelven is megjelentek, évtizedeken át – nemzetközi szervek becslése szerint – a világ állatorvostan-hallgatói 2/3-ának képezték a fertőző betegségek bibliáját. Az amerikai és nyugat-európai szakfolyóiratok azzal magyarázták, hogy az 1959-ben Madridban tartott állatorvosi világkongresszuson az egész világról összesereglett több ezer állatorvos szokatlanul kitörő lelkesedéssel, felállva ünnepelte őt tiszteleti tagságának átvételekor, hogy ebben az ünneplésben kifejezésre jutott, hogy amint egy angol folyóirat írta: „a kongresszus minden tagja tudásának egy részét ennek az embernek köszönhette”.

Mindannyian, magyar állatorvosok, akik hosszabb-rövidebb időt külföldön dolgoztunk, tapasztalhattuk, hogy az előbb felsorolt 11 nyelven megjelent könyveinek valamelyike még akkor is ott volt vezető minisztériumi, laboratóriumi vagy éppen gyakorló szakemberek kezeügyében, amikor az 1959-ben megjelent 11. német kiadással és annak több nyelvű fordításával megszakadt annak a Hutýra–Marek–Manninger–Mócsy-féle kézikönyvnek a világirodalomban is példátlan pályafutása, amely 1905 és 1959 között az állatorvosi belgyógyászat és a fertőző betegségek tanának egyedülálló történelmet megélt műve volt, és amely még ma, 23 évvel az utolsó kiadás megjelenése után is gazdag forrást jelent annak, aki a napi feladatokon túl e szakmák történelmi mélyébe is bele akar tekinteni.

A kutató, oktató, intézményalapító és vezető vagy közéleti tevékenysége bármelyikének csak kissé részletesebb ismertetése is meghaladná a rendelkezésre álló keretet. Ami azonban még fontosabb, bizonytalanná tenne akár több, e területeken dolgozó volt munkatársát, vajon képesek-e együttesen felmérni e kivételesen nagy egyéniség tevékenységének maradandó örökségét. Engem, akinek a sors azt a kivételes lehetőséget adta meg, hogy 15 évig közvetlen irányítása alatt dolgozhattam, a róla való emlékezésben, a hálás tisztelet mellett is az a szorongó érzés fog el, amit akkor éreztünk, ha munkánkról referáltunk neki, és eleve tudtuk, hogy éles logikájával érvelésünk minden gyengéjére azonnal rátapint. De

talán éppen ez a minden lehető alkalommal megnyilvánuló oktató és nevelő tevékenysége volt az, amelyről szűkebb és az egész állatorvosi társadalmat jelentő tágabb iskolájának minden tagja ma is őriz maradandó emlékeket. Számos megjegyzése, mondása szállóigeként, és még inkább mérceként, nap mint nap emlékezetünkbe ötlik.

Manninger professzor az oktatásban nemcsak hivatást látott, de ez életeleme is volt, ami minden tevékenységében megnyilvánult. Mi is volt a tulajdonképpeni magyarázata annak, hogy egyetemi hallgatókként előadásait zsúfolt padosorokban, áhítattal hallgattuk, pedig nem olvasott katalógust, és kitűnő tankönyveiből el lehetett sajátítani a vizsgaanyagot. Tudom, nem sokat mond, ha azzal próbálok érvelni: varázsa volt a személyiségének. Kitűnő retorikai, logikai és didaktikai készsége révén megéreztük – hiszen akkor az egyetem padjaiban még nem tartottunk ott, hogy szakmailag fel tudtuk volna mérni –, milyen értéket kapunk tőle útravalóul. És még egy, megéreztük, milyen komolyan veszi ő maga előadásait. Később tanúja voltam, amikor legfelsőbb kormány- és tudományos fórumokkal kapcsolatos, vagy akár külföldi kötelezettségeit is mindig úgy ütemezte, hogy egyetemi előadásait maga tarthassa meg. Ha felmerült a kérdés, röviden csak azzal érvelt: egy egyetemi tanárnak az az elsődleges feladata, hogy oktasson. És még egy: óriási területet átfogó elmélyült ismeretanyaga birtokában is, minden előadására a legnagyobb gonddal készült fel. Ezért volt minden előadása olyan kristálytisza logikával felépített mű, amely számolt a hallgató befogadóképességével és órája soha nem azzal fejeződött be, hogy majd legközelebb folytatja a témát, hanem összegező gondolattal, amelynél csak azért pillantott olykor egyidejűleg zseb- és karórájára, hogy megbizonyosodjon az időzítés helyességéről. Olyan elkötelezettséggel és retorikai kvalitásokkal oktatott, amit aligha pótolhattak volna a mai korszerű technikai eszközök. És akkor még csak az egyetemi előadásairól szóltam. Pedig minden tevékenységét felhasználta arra, hogy oktasson és neveljen, mert érezte a felelősséget, ami abból hárult rá, hogy szava mind döntőbbé vált szakmai életünk egész területén. Vállalta ezt a felelősséget és munkálkodott azon, hogy állatorvosi karunk szoros szakmai és társadalmi kapcsolatokat építsen ki az orvosi karral, pl. a Magyar Mikrobiológiai Társaságon keresztül. Az MTA Agrártudományok Osztályában és Elnökségében betöltött funkciói során is példát mutatott abban, hogy az állatorvosoknak egyrészt orvosi műveltségű, másrészt az állattenyésztésben is járatos szakemberként kell szolgálnia, a tőle elvárt, sokszor nagyon szerteágazó szakmai és közéleti feladatokat.

Manninger Rezső professzor gonddal munkálkodott azon, hogy művét és eszméit tanítványai és munkatársai a legszélesebb körben folytassák és továbbfejlesszék. Büszke volt arra, hogy közvetlen munkatársai közül számos vezető egyéniség került ki, így Alma materünk több tanszékének professzorai, több agárintézmény tanárai és különféle intézményeink, igazgatási egységeink vezető munkatársai. Elhivatottságot érzett arra, hogy rajta tartsa az ujját az állategészségügy ütőerén, és nem késlekedett a cselekvéssel, amikor annak szükségességét érezte. Megalapította 1928-ban és első másfél évtizeden át vezette is az Országos Állategészségügyi Intézetet, amelyből később diagnosztikai intézeteink egész hálózata fejlődött ki. Támogatta az állatorvosi kutatás fejlesztésének minden egészséges kezdeményezését, köztük azokat is, amelyek nem az ő elképzelése szerint valósultak meg.

Manninger professzor élete a szó szoros értelmében azonosult széles körű szakmai munkásságával. Vagyona az a felmérhetetlen szellemi örökség volt, amit ránk hagyott. Ezért mély-séges hálát érzünk munkájában is vele tökéletesen azonosult élettársa iránt, aki a sors kegyetlen

megpróbáltatásai közepette sem roppant össze, és magas korát meghazudtoló éles elmével és érdeklődéssel követi, hogyan gazdálkodunk azzal a szellemi és erkölcsi hagyatékkal, amely aligha teljesebben volna ki az eszményi élettárs mindig háttérben maradó, de annál hatékonyabb támogatása nélkül.

Manninger Rezső professzor munkásságát életében az állami, társadalmi és nemzetközi szervek legmagasabb kitüntéseivel ismerték el. Ismételt kitüntették Kossuth-díjjal és a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével, az MTA pedig aranyérmét adományozta neki. Tíz külföldi tudományos akadémia és ilyen jellegű társaság választotta tiszteleti tagjává, öt egyetem honoris causa doktorává.

Úgy érzem, mi magyar állatorvosok azzal áldozhatunk legméltóbban emlékének, ha – ki-ki a maga posztján – igyekszik megfelelni a felejtethetetlen tanítómester által kitűzött szakmai és erkölcsi követelményeknek. A ma leleplezendő emléktábla felállítását az MTA Elnöksége anyagi és erkölcsi támogatásán kívül annak köszönhetjük, hogy a Győr-Sopron megyei állatorvosok hivatali és társadalmi szervei példát mutattak abban – ami a jelenleg folyó ünnepeksorozat tanúsága szerint Sopron város hagyománya is –, hogy nagy tanítómesterünkről való méltó megemlékezéssel önmagunkat és karunkat becsüljük meg. Biztos vagyok abban, hogy erőfeszítéseik nem maradnak visszhang nélkül, és viszonylag kis létszámú állatorvosi karunk a jövőben is a manningeri szellemben vállalja az állattenyésztés és a közegészségügy érdekében hazai és nemzetközi vonatkozásban egyaránt rá háruló és állandóan fokozódó feladatok teljesítését – fejezte be emlékbeszédét Szent-Iványi professzor.

Ezután *Fornosi Ferenc dr.*, az Országos Közegészségügyi Intézet főosztályvezetője, a Magyar Mikrobiológiai Társaság főtitkára emelkedett szólásra.

Társaságunk büszke arra, hogy *Manninger Rezső* személyében olyan mikrobiológust vallhat magáénak – kezdte emlékbeszédét *Fornosi dr.*, akinek a munkássága, egész élete a szakma határait jóval meghaladó területen is példaként állítható. Magam ezúttal csak néhány mozaikképet szeretnék felvillantani a humán egészségügyhöz és Társaságunkhoz fűződő kapcsolatairól.

Manninger Rezső fiatalon bekapcsolódott az egykori „Országos Közegészségügyi Egyesület” munkájába, mely elsődleges feladatának az egészséges életre nevelést, az egészségügyi felvilágosítást tekintette. Aktivitását jelzi, hogy a húszas években az Egyesület másodtitkáraként vett részt választmányának munkájában. Az „Egészségpolitikai Szemle” című folyóirat szerkesztő bizottságának már a lap indulásakor, 1934-ben tagja lett. Az Országos Közegészségügyi Intézet Tudományos Tanácsában pedig nyugdíjba vonulása után is aktív szerepet töltött be. Ez a néhány tény is utal érdeklődési körének a pályakezdekori megindult és az évek előrehaladtával töretlenül erősödő terebélyesedésére, ill. ennek legteljesebb mértékű elismerésére. Ő adta elő a hatósági orvosok akkor „közigazgatási”-nak nevezett tanfolyamán „Az állategészségügy közegészségügyi vonatkozásai”-t. Gondosan követte a szakirodalmat, és ha szükségesnek tartotta, reagált a „Levelek a szerkesztőséghez” rovatban közöltekre is. Nyíltan megmondta, mit tartott hibásnak, és mit jónak. Ha bírált, nem a szerzőt, hanem a tények interpretálását, a következtetéseket, a véleményt marasztalta el. Hajlamosak vagyunk ezt a magatartást a humánus számlájára írni, holott, ha alaposabban meggondoljuk – legalábbis én úgy vélem – ez a legszigorúbb objektivitásra való törekvés. Az „Acta Microbiologica Hung.” szerkesztő bizottsági tagjaként ugyanezek az elvek vezérelték.

Az érdeklődési kör, a témák komplex, összefüggéseikkel együttes elemzése és az objektivitás találkozása *Manninger Rezső* személyében érthetővé teszi, hogy aktivitását a humán orvosok is igényelték és nagyra becsülték. Mindezek után egyáltalán nem meglepő hogy *Tomcsik Józseftől*, az Országos Közegészségügyi Intézet egykori igazgatójáról, a II. világháború éveiben a bázeli egyetemre tanszékvezetőnek meghívott, nagy nemzetközi elismerésnek örvendő immunológusról, 1934 végén bekövetkezett halála után az Orvosi Hetilapban *Manninger Rezső* írta a megemlékezést. Az utóbbi tárgyyszerű és egyben meleg hangvételében jól tükröződik, hogy szakmai kapcsolatait egyidejűleg milyen mély emberi tartalom is áthatotta.

A Magyar Mikrobiológiai Társaságnak alapító, egyben megalakulásától vezetőségi tagja, 1955–1967 között pedig 12 éven át elnöke volt. Amikor a nagyfokú szakosodás következményeként újabb és újabb társaságok létesítésének igénye merült fel, mindig a mikrobiológia minden ága egységének megtartása mellett foglalt állást. Különösen fontosnak tartotta ezt olyan kis ország szakemberei számára, mint amilyen Magyarország. Társaságunk ma is gondosan őrzi ezt a szellemet, és együtt tartja a bakteriológusokat, virológusokat, mikológusokat, a fertőző betegségek immunológiájával foglalkozókat, tekintet nélkül arra, hogy tevékenységük közvetlenül humán- vagy állategészségügyi kihatású-e, valamint a mezőgazdasági és ipari mikrobiológiával foglalkoznak-e. Elnökségének 12 éve alatt voltak problémával terhes időszakok is. Vezetőségi üléseinken személyét higgadtsággal, humánnummal, szakmai etikával és korrekt szakmai tárgyúsággal telített gravitációs tér övezte, amelynek vonzáskörében a felborzolt kedélyek is lecsillapodtak. Ennek folytán már pusztán személyes jelenléte a legbonyolultabb helyzetben is mindig biztosította a józan mérlegelés és a reális kibontakozás útjának megtalálását. Elnökké mindig egyhangúan választották. És 1967-ben, amikor már semmiképpen sem volt hajlandó az elnöki funkciót tovább betölteni, a Társaság megválasztotta első, tiszteletbeli örökös elnökének. Vezetőségi üléseinkre, ha csak tehette, élete végéig mindig eljött, és tanácsaival, nagy hazai és nemzetközi súlyával, tekintélyével segítette Társaságunkat. Nekem még abban a szerencsében volt részem, hogy az elmondott tapasztalatokat mind a Társaság életében, mind szakmai tevékenységében személyes élményekként is őrizhetem Társaságunk tudományos rendezvényeinek súlyát aktív részvételével növelte. Az előadásokat, a legfiatalabbakat is mindig meghallgatta, és kérdéseivel, észrevételeivel segítette elő fejlődésüket. Megjegyzései azonban sohasem „felülről” hangzottak el, azok súlyát tartalmi értékük adta meg.

1970-ben bekövetkezett halálával, amint az *Ivánovics György*, Társaságunk akkori elnöke nekrológiájában mondta „eggyel kevesebb lett azoknak a tagtársaknak, magyar tudósoknak a száma, akik a tudományt önzetlen szeretettel és lelkesedéssel egész életükön át népünk javára hasznosították”. A pályatársak mély tiszteletét és nagyrabecsülését tanúsítja, hogy a Magyar Mikrobiológiai Társaság már 1973-ban, tehát nem egészen 3 év múltán „*Manninger Rezső-Emlékérmét*” alapított. Ahogy az alapítólevél írja: „a Társaság ezen emlékéremmel emléket kíván állítani *Manninger Rezsőnek*, Társaságunk első örökös elnökének, a mikrobiológia világhírű kutatójának, a nagy tanítómesternek és kiváló szervezőnek, aki az állatorvosi mikrobiológia fejlesztésében hervadhatatlan érdemeket szerzett”. Az Emlékérmét eddig 19 mikrobiológus kapta meg. Az Emlékérem létesítésével és az átadásával együttjáró, évről évre elhangzó tudományos előadásokkal Társaságunk egyben hű is kíván maradni ahhoz a szellemhez, amelyet *Manninger Rezső* örökségül ránk hagyott.

Manninger Rezső életműve a magyar mikrobiológusoknak a hazaszeretet, a tetterő és a büszke önértet bőséges forrásául szolgál; munkánkat az ő nyomdokain folytatni kötelességünk.

Az emlékülés harmadik, egyben utolsó szónoka Szabó Gyula dr. ny. főállatorvos, a Manninger-emlékbizottság elnöke volt.

Manninger Rezső számunkra nemcsak egyetemi tanár, akadémikus, a nagy tudós – kezdte megemlékezését *Szabó Gyula dr.*, hanem *Manninger Ágoston* és *Schneker Lujza* soproni Várkerület 29. számú lakos kereskedő család elsőszülött fia, aki a soproni evangélikus egyházközség keresztelési anyakönyv XIII. kötet 378. oldal 147. sorszama alatt lett anyakönyvezve 1890. augusztus 3-án. 1900-tól kezdve a Soproni Lyceum főgimnáziumának tanulója, végig eminens, ösztöndíjas és tandíjmentes diákja. A szülői háztól hozott német nyelvtudását itt tökéletesítette, s ezt a későbbiekben angol és francia nyelvtudással gyarapította. Nyolcadikos gimnazista korában a főgimnáziumi magyar társaság rendes gyűlésén felolvasta „*Csokonai* és a *Lilla-dalok*” című munkáját, az év végi pályázaton pedig mint VIII. osztályos diák „*Kleanthes himnusza Jupiterhez*” című görög műfordításával egy aranyat nyert. A főgimnáziumi ének- és zenekar főjegyzőjévé választotta, s tagja volt a gimnáziumi zenekör cigányzenekarának. Erről a zenekarról birtokomban van egy fotófelvétel, ahol a zenekar primása *Raiger Alfréd*, aki évfolyamtársa lett az állatorvosi főiskolán is. E képen látható *Manninger Rezső*, kezében a hegedűvel: a zenekarban másodhegedűs volt. Amint pályája felfelé ívelt, már egyetemi tanár lett, felkereste *Raiger Alfréd* simasági körállatorvost, s ekkor *Raiger*, a maga humorával megjegyezte: „tudod Rezső, valamikor én voltam a primás és Te a szekundáns, most Te vagy a primás és én a szekundáns”. A fotó kedves és értékes emlék, amely nem a világhírű tudóst ábrázolja, hanem a kis soproni diákot. Egy másik fotó, amely már lomként a padlason hevert, a *Manninger* családot örökíti meg, amint egyik esős napon 1895–96-ban a Várkerület 29. szám alatti üzlethelyiség előtt állnak. A képen jól látható az üzlethelyiség, a tulajdonos, *Manninger Ágost* feliratával, s jól látható a kis 5–6 éves Rezső s a ház, amely a további rendezések során a Lenin körút 30-as számot kapta. Itt nevelkedett *Manninger Rezső* 1912-ig, amikor a család e házból elköltözött, de továbbra is Sopronban maradt. Tehát az emléktábla valóban a szülőházat örökíti meg.

1908-ban *Raiger Alfréd* osztálytársával együtt eminens érettségi bizonyítvánnyal a zsebében beiratkozott az Állatorvosi Főiskolára, ahol 1912-ben oklevelet szerzett. Mindig szorosan tartotta a kapcsolatot kollégáival, *Raiger* barátját is minden egyes alkalommal felkereste hivatalos útjai alkalmával, mind Simaságon, mind Sopronban, s jóízű adomákkal szórakoztatták társaságukat.

Sok-sok alkalommal tartott előadást Sopronban és a környező megyékben, sohasem utasította vissza felkérésünket. Mindig feleségével, valóban munkatársával együtt jelent meg vett részt mind a szakmai, mind a kötetlen, kollegiális-társadalmi rendezvényeinken. Ez utóbbiak mindig családias, kedélyes összejövetelek voltak, amelyeket – míg élünk sohasem felejtünk el. Részt vettek egy alkalommal pl. egy brennbergbányai, tómalomi, fertőrákosi, fertődi és nagycenki kiránduláson, soproni sétákon, s mindenhol a professzor töltötte be az idegenvezető szerepét, felidézve diák- és felnőtt emlékeit, megmutatta, hogy ő „soproni”.

Sok-sok emlék, élmény felidézése után *Szabó Gyula dr.* így folytatta: „Mindezeket azért említtem meg, mert jólesik meríteni a múltból, mert jólesik régi élményeket felidézni, s mert ezzel is dokumentálni akartam azt a szívélyes, kollegiális, kölcsönös megbecsülésen alapuló viszonyt, amely a világhírű professzor, a tudós, 50 éven át tanítómesterünk és az állatorvosok között kialakult. Neki köszönheti a megye néhány állatorvosa, hogy türelmes, figyelmes, készséges irányítása és tanácsai mellett intézetében állatorvosdoktori címet nyerhetett. De hálámat, fejezem ki azok nevében is, akiknek velem együtt módjában állott, mint egyetemi hallgatóknak,

mint okl. állatorvosoknak előadásait végighallgatni, s azok eredményéről mind a szigorlaton, mind a tiszti vizsgán beszámolni.

Emlékét, dicsőségét, világhírét szülőházán a Magyar Tudományos Akadémia által ajándékozott emléktáblával örökítjük meg jelképként, hogy tudásával, munkásságával hű maradt hazájához, hű maradt Sopronhoz, a hűség városához, de a hűség városa is Manningerhez.”

Végezetül *Szabó dr.* köszönetét mondott mindazoknak, akik hathatósan hozzájárultak az emléktábla létesítéséhez és elhelyezéséhez.¹

A szép számban összejött hallgatóság ezután átsétált az egykori Várkerület, ma a Lenin körút 30. sz. házhoz, a nagy tudós szülőházához, ahol *Szentágothai János dr.* akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke leplezte le a kis ház kapuja fölött elhelyezett emléktáblát. *Szentágothai* professzor a ház körül az ünnepi alkalomra összegyűlt számos vendég és soproni lakos előtt röviden ismertette Manninger Rezső életútját és méltatta tudományos és közéleti szerepét, kiemelve az állatorvosi járványtan területén elért eredményeit, amelyek elismeréseként az MTA 1927-ben levelező, majd 1939-ben rendes tagjává választotta. Az MTA-nak 1960–67 között alelnöke volt. Kiemelte munkássága nemzetközi visszhangját, amit bizonyít, hogy könyvei a magyaron kívül 10 idegen nyelven is megjelentek, és évtizedeken át, világszerte az állatorvostudomány nélkülözhetetlen tan- és kézikönyvei voltak. Kormányunk magas kitüntetésekkel, az MTA aranyérmével, 10 külföldi akadémia pedig tiszteleti tagsággal, 5 egyetem honoris causa doktorátussal tüntette ki.

Amikor *Szentágothai* professzor a műemlékké nyilvánított ház bejárata felett elhelyezett művészi kivitelű emléktáblát² leplezte, meleg elismerő szavakkal méltatta *Manninger Rezső* szélesebb körű tanítványainak, a magyar állatorvosoknak ma az állati eredetű élelmiszertermelés érdekében kifejtett tudományos és gyakorlati tevékenységét, amellyel nagymértékben hozzájárulnak a szocialista népgazdaság fejlesztése érdekében e termékek gazdaságosságának és exportképességének a fokozásához, és egyben jelentős közegészségügyi érdeket is szolgálnak.

Az Akadémia elnökének meleg hangú avatóbeszéde után babérkoszorút helyeztek el az emléktáblán a *Manninger* család, az MTA Elnöksége és Agrártudományok Osztálya, a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztálya, a Magyar Mikrobiológiai Társaság, az Állatorvostudományi Egyetem, az Országos Állategészségügyi Intézet és 5 vidéki Állategészségügyi Intézet, az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet és a Phylaxia Oltóanyagtermelő Vállalat nevében, amelyek vezetői és vezető munkatársai Sopron város tanácsának elnöke és a jubiláló Berzsényi Dániel gimnázium igazgatójának társaságában vettek részt az ünnepségen.

Az ünnepségeket követően *Gombóc Károly*, a Soproni ÁG igazgatója, a MAE soproni csoportjának elnöke, a gazdaság központjában baráti fogadáson üdvözölte és látta vendégül a Sopron környéki élelmiszerfeldolgozó vállalatok nevében is, az emlékünnepekre Sopronba látogató vendégeket.

¹ Az emlékbizottság egyik alelnöke *Szent-Iványi Tamás dr.* professzor, másik alelnöke *Preinsperger József dr.* igazgató-főállatorvos, titkára pedig *Mészáros László dr.* igazgatóhelyettes-főállatorvos (Győr-Sopron megyei Állategészségügyi Állomás) volt.

² Az emléktáblát *Kovács György* szobrászművész készítette, tervezéséhez *Dávid Ferenc* műtörténész adott hasznos tanácsokat.

Manninger professzor portréjához

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1987. 42 (10). 580.

Nem feladatom, de nem is vállalkoznék rá, hogy a Manninger-„iskoláról” írjak. *Manninger Rezső* professzor a Magyar Tudományos Akadémiának három tagot nevelt (*Sályi Gyula*, *Szent-Iványi Tamás*, *Mészáros János*). A közvetlen munkatársai az illetékesek az állatorvosi kar eme nagy nemzetközi tekintélyének a méltatására.

De milyennek is láttam én Manninger professzort, mint hallgató, mint tanársegéd, s negyven éven át, mint gyakorló állatorvos.

Professzor a katedrán? Ilyen nem volt! Az állattani előadóteremben adott elő, a járványtani intézet csupán gyakorló helyiséggel bírt (bakteriológia). Az „állattanon, a parazitológián” egy kis szobácska állt a rendelkezésére – „tanárinak”. De amikor belépett a terembe, néma csend lett. Megjelenésével, fellépésével, magával a küllemével mindannyiunkat elbűvölt. Ez előadásával pedig lenyűgözött. Soha nem kellett katalógust olvasnia – nem is olvasott, mert mindenkor „telt házat” talált. Negyedévesen hallgattuk a járványtant. Tankönyvétől eltérően, mely e tanévben (1939) jelent meg első kiadásban, előrevette – 1938 őszén – a ragadós száj- és körömfájást, ami akkoron pándémia volt. A szülészeti klinika „tancélú”, húsz egyedből álló tehénállományában is fellépett. *Szepeshelyi* tanárral szérumozgattunk.

Az Országos Mezőgazdasági Kiállítások idején – mindig márciusban – a megszokott évi egyszeri szakülésen tartotta tárgyából az éppen aktuális előadást a Magyar Országos Állatorvos Egyesület tagságának. 1939-ben azon mint negyedévesek mi is részt vehettünk. A hátulsó két padosor – a belklinikai előadóteremben – a részünkre volt fenntartva. Akkor nem hittem volna – meghallgatva a malacok himlőszerű kiütését –, hogy húsz esztendő után ez nekem is bensőmhöz nőtt témám lesz olyannyira, hogy a reflexiót Ő füzi hozzá (*Magy. Áo. Lapja*, 1962. 121.) – majdan.

1940 januárjában az Országos Állategészségügyi Intézetben töltöttem a kötelező egy hónapos járványtani gyakorlatot. Ott személyesen tanúja lehettem annak, hogy Ő, mint igazgató – kettesben *Sályi* tanárral, vagy hármásban *Csontos* és *Sályi* tanárokkal – mint értékelte az érdekesebb, a nem mindennapi eseteket a boncolóban. Az akkor lezajlott polémiákat „szájtátva” mi is hallgattuk *Romváry Józseffel*.

S ki javasolhatott volna rátermettebb embert a kórbonctani és kórszövettani tanszék és intézet élére, *Jármai Károly* utódként, mint *Manninger Rezső Sályi Gyulát*.

Elnöke volt az Állategészségügyi Tanács Felülvéleményező Bizottságának. Mint ilyen, minden egyes törvényszéki eset elbírálásánál megjelent a belgyógyászat, a sebészet, a szülészet tanszékvezető professzora kíséretében. De hogyan zajlott ez le? A jegyzőkönyvvezető – a rangidős tanársegéd – felolvasta az elkészítet tervezetét, mialatt Ő még a „szőrfésűket, szőrforgókat” is ellenőrizte, nem szólva a jegyekről, bélyegekről, színről. A sebészeti és szemészeti tanszék és klinikán én végeztem a „papírmunkát” (1941–1942). Akkoriban a felülvizsgálatok zömét a lovak „havivaksága” adta (a belgyógyászatban a fulladozás). De engem sem kellett féltetni a kórelőzmény, a nacionálé, a klinikai leírás terén. Ismertem erre vonatkozó nagy irodalmi munkásságát. Viszont én a szemészeti témákban éltem ki magam; s akkor se vége, se hossza nem volt a „szemesetek” tárgyalásának. Jóllehet *Guoth* professzor már napokkal előbb kimondta a „perdöntő” véleményét. Itt találkoztam össze igazából *Manninger Rezső* profesz-

szorral. Nyilván hogy közös volt a megegyezés. Sőt a leírásomat olykor-olykor „túl precíznek”, részletesnek is tartotta. Beszélgetésünket a bizonyítvány aláíratásakor még folytattuk, mert mindig „kilestem”, hogy mikor van több ideje az „egyszemélyes” irodahelyiségében, ahol egy íróasztal, egy szekrény és két szék képezték a bútorzatot. Azután a „tisztivizsgai bizonyítvány” pecsétje hitelesítette az egész élten át tartó szívélyes, kollegiális, de a „professzor és tanítvány” közötti emberi kapcsolatunkat.

A háború elviharzásával, a felszabadulás után, a „hőskorban” pedig fáradhatatlanul járta az országot. Akkoron egy megyei továbbképző előadás és értekezéslet *Manninger* professzortól két napot rabolt el. Előző napon érkezett meg vonattal – átszállással – Orosházára *Sándor* doktor – szülész főorvos – baráti vendégeként, onnét „bumlizott át” másnap reggel vicinálissal Békéscsabára, az új megyeszékhelyre. Ott barátságosan üdvözölt, s már hangzottak is kérdései: „Mi van a takonykórral, a tenyészbenasággal? Mik voltak a háborús események során a tapasztalatok?” A városháza dísztermét megtöltöttük mi, állatorvosok. De volt ott szép számmal orvos, igazgatási szakember és állattenyésztő is. Az előadásának a címe maga is kecsesgató volt: „Zoonózisok!”. Fejembe véstem még a hangsúlyát, kézmozdulatát is, midőn elmesélte az egyik olaszországi útját, hol egy mintagazdaságot látogatott meg – meghívottként. Rápillantott az egyik tehenésznőre, szemügyre vette annak homlokát, s megszólalt a földbirtokos és a jószágigazgatója előtt: „Ennek a nőnek lupusa van!”.

Nagyon szerette a gyakorlati életet, az roppant érdekelte. De kedvelte a gyakorló állatorvosokat is. Mindenkor megértette azok problémáit, kételyeiket, nehézségeiket, de kudarcaikat is. Saját szemével láthatta, hogy például Mezőberényben a vásártéri „latyakban” mint végezzük a malleines szem- és bőrpróbákat. Utóbbiak kísérleteinek a tárgyát képezték. Elnézte, miként szedjük a vért a lovak százaiból az időben. Nem sajnálta az időt a munka befejeztével körünkben tölteni, Kardeván László dr. minisztériumi osztályvezetővel. Mindnyájunkat egyenként kifaggatott, a „tapasztalatainkról, meglátásainkról”.

Engem szerény otthonomban meglátogatott, érdeklődve a sertés-tüdővizenyő, a lóinfluenza helyzetéről. Szakmai levelezést folytattunk. S az üdvözlését küldte Egyiptomból. Azután Párizsban, a Louvre-ban „futottunk” össze. A Mona Lisa előtt! Azzal kapcsolatban, ami kételyét akkor nekem előadta – a kép tárgyára, eredetére vonatkozóan – az ma is a művészettörténészek sokat vitatott témája, s lesz még a jövőben is.

Eltávozása lényemben is, mint „külső” munkatársának”, nagy űrt hagyott maga után. S több mint három évtizedes személyes emlékeim *Manninger* professzorral ma is elevenen élnek. Drága kincsként őrzöm minden egyes levelét, nemkülönben az özvegye által rám hagyott dedikált fényképét is „portréjáról”.

Domán Imre dr.
Szarvas

Hírek [Manninger Rezső professzor születésének 100-ik évfordulója]

Forrás: *Állatorvosi Közlemények*, 1990. 26 (2). 185.

Manninger Rezső professzor születésének ez évi 100-ik évfordulója alkalmából az Állatorvostudományi Egyetem elkészítette mellszobrát, amelyet az egyetem rektora 1990. június 8-

án (péntek) fél tizenegykor kezdődő ünnepség keretében leplez le az egyetem kertjében. Az ünnepségen megemlékezés hangzik el *Manninger* professzor munkásságáról, szellemi örökségéről és a járványtani tanszék fejlődéséről *Manninger* professzor visszavonulását (1963) követően.

A tervek szerint, e három előadás után hazai és külföldi társintézmények rövid megemlékezései hangzanak el századunk e kiemelkedő egyéniségéről.

A centenáriumi alkalmából az Akadémiai Kiadó gondozásában „A múlt magyar tudósai” sorozatban megemlékezés jelenik meg *Manninger* professzor életútjáról, tanítványa *Szent-Iványi Tamás dr.* tollából. A mintegy 4 nyomdai ív terjedelmű könyvecske fejezetcímei: bevezetés, családi háttér és tanuló évek, tudományos kutatás, oktatás, intézetalapítás és vezetés, közéleti tevékenység, az ember. A szöveget könyveinek jegyzéke egészíti ki. A könyv megjelenését a kiadó ez év augusztusára ígéri.

Manninger Rezső akadémikus születésének 100. évfordulója alkalmából...

Forrás: *Állatorvosi Közlemények*, 1990. 26 (4). 374.

Manninger Rezső akadémikus születésének 100. évfordulója alkalmából 1990. július 6-án megkoszorúzták az Országos Állategészségügyi Intézet aulájában 10 évvel ezelőtt elhelyezett emléktáblát. A rövid ünnepség idejére a dolgozók megszakították munkájukat. Átjöttek az aulába a szomszédos állat-egészségügyi intézményektől és eljöttek a területi állat-egészségügyi intézetek képviselői. Meghívást kaptak és megjelentek az Intézet nyugdíjas állatorvosai, köztük dr. Vízny László alapító tag is. Megemlékeztek arról, hogy *Manninger Rezső* nem csak alapítója, hanem az első 15 évben igazgatója is volt az Intézetnek, sőt szakmai kapcsolata azután sem szűnt meg. Személyisége az Intézet feladatkörének, vizsgáló módszereinek és kutató tevékenységének a kialakítására, sőt későbbi alakulására is rányomta bélyegét. Ezért emléket az Intézetben is hálával ápolják.

Visszapillantás Manninger Rezső életútjára

Szent-Iványi Tamás dr. ny. egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1990. 45 (10). 628-63.

Alig 3 év telt azóta, hogy a felsőfokú állatorvosképzés hazai megalapításának 200-ik évfordulóját ünnepeltük.

A történeti visszapillantásból kikerült, hogy a 2 évszázad első felében tanintézményünk pusztán fennmaradása is többször veszélyben forgott. Csak a második 100 év küszöbén, a múlt század 80-as éveinek a végén összpontosulhatott a figyelem arra, hogy az állatorvosi hivatás más egyetemi végzettséget igénylő szakmákkal azonos társadalmi és tudományos elismertségre tegyen szert. Ennek a feladatnak későbbi vitathatatlan karmestere *Hutýra Ferenc* éppen az intézmény 100. évfordulójának évében 1887-ben kezdte el működését intézményünk oktatói karában. Három

évvel később, 1890. július 7-án született Sopronban *Hutýra Ferenc* későbbi tanszéki utóda *Manninger Rezső*.

Manninger Rezsőről, századunk egyik legnagyobb állatorvos egyéniségéről, még 20 évvel ezelőtt, 1970-ben, 80 éves korában bekövetkezett halálakor, mint az akkor aktív túlnyomó többségének tanáráról szóltak a megemlékezések. Minthogy azonban 1963. február 1-én történt nyugalomba vonulása óta közel 30 év telt el, ma már legfiatalabb tanítványai is az 50 éves korosztályhoz tartoznak, így az állatorvosi kar jelenleg aktív tagjainak nagy része már nem ismerhette őt személyesen. Ezért engedjék meg, hogy – a közvetlen tanítványban ma is elevenen élő és a kortársak között oly gyakran emlegetett személyiségjegyein túl, születése centenáriumán – felidézsem életpályájának legfontosabb állomásait és munkásságának legmaradandóbb eseményeit.

A *Manninger* család a szélesebb értelemben vett biológiai és ezen belül az orvosi és az agrártudományok különböző területeit gazdagító számos szakemberrel írta be nevét kultúr-történetünkbe. A család egyik kézműves őse Kaboldról, a mai burgenlandi Kobersdorfsból költözött át a közeli Sopronba. *Manninger Rezső* egy kiskereskedő 4 gyermekének legidősebbjeként született. Tanulmányai során a soproni evangélikus líceumban egy elképzelt értelmiségi pálya érdekében céltudatos szorgalommal bontakoztatta ki tehetségét.

Gyermekkoráról, a szülői ház előtt, édesapja üzletének cégtáblája alatt, valamikor a századforduló körül készült fényképen kívül gyakorlatilag semmilyen adat sem maradt fenn. *Manninger Rezső* ezekről mint „nem lényegesről” közvetlen munkatársainak, sőt családtagjainak sem beszélt. Csak annyit tudunk, hogy 1908-ban a soproni líceumban jeles eredménnyel érettségizett. A klasszikus görög és latin irodalomban, valamint a zenében való jártassága mindenesetre arra utal, hogy az akkoriban már 3 és fél évszázados soproni líceum méltó módon készítette fel tanítványait értelmiségi pályákra.

Amit később ismételen emlegetett, az érettségi után biokémikusnak készült. Talán egy véletlen körülménynek köszönhetjük, hogy állatorvos lett. Az történt ugyanis, hogy *Manninger Vilmos*, a kor neves sebészprofesszora bemutatta érettségizett unokaöccsét barátjának, *Hutýra Ferencnek*, az Állatorvosi Főiskola rektorának, és ez a bemutatás meghatározó lett életének további alakulására. A fennmaradt egyetemi anyagönyvek és irattári adatok szerint, mint évfolyama kiemelkedő tehetségű és szorgalmú hallgatója 1912-ben kitűnő minősítésű állatorvosi oklevelet szerzett. Közben pályadíjat nyert az élettani tanszéken, és jeles minősítésű szigorlatokkal és díjazott kórtörténetekkel ösztöndíjat és tandíjmentességet érdemelt ki. Közvetlen baráti köréhez tartoztak évfolyamtársai közül olyanok, mint *Bálint Ferenc*, *Csontos József*, *Héjj József* és mások, akik később az állat-egészségügyi igazgatásban és kutatásban jelentős szerepet töltek be. Utóbbiak visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy a jó fellépésű, kellemes modorú, széles általános műveltségű és szorgalmas hallgatójával *Hutýra Ferencnek* már akkor távolabbi tervei voltak. Így nem volt meglepő, hogy a fiatal diplomást a főiskola járványtani intézetébe maga mellé vette. Ez a lépés meghatározta *Manninger Rezső* pályáját, és kereken 50 évvel később, 1963-ban fél évszázados oktató, kutató és széles körű hazai és nemzetközi közéleti tevékenység utána ennek a tanszéknek az éléről vonult nyugalomba.

A rendelkezésemre álló idő természetesen csak arra ad lehetőséget, hogy e kivételesen gazdag pálya egyes kiemelkedő és szakmánk, valamint tudományterületünk fejlődésére gyakorolt hatásának legemlékezetesebb eseményeire mutassak rá, vállalva a válogatás minden hiányosságát,

beleértve a szubjektivitást is. Mentségem legyen, hogy szégyellném, ha nem lennék szubjektív annak az egyéniségnek a felidézésekor, akinek a közvetlen környezetében 15 évig dolgozhattam.

Manninger Rezső pályakezdésére – a rendelkezésünkre álló okmányok alapján – legalább 2 körülmény nyomta rá meghatározó értékű bélyegét. Az egyik, hogy intézményünkben a járványtani tanszék, amely később a mikrobiológiát is integrálva oktatta és kutatta a fertőző betegséget oktanát, járványtanát és a védekezés lehetőségeit, csak alig 16 évvel korábban, 1901-ben vált le a belgyógyászatról. A másik meghatározó tényező volt *Manninger Rezső* életében, hogy a tudományos infektológia megalapítóival, *Paseur*, *Koch*, *Mecsnyikov* és *Behring* első generációs utódaival párhuzamosan élte meg és járult hozzá századunk első felében az állatok fertőző betegségeivel kapcsolatos tudományos ismeretek kibontakozásához.

Egyetemünk a két világháború viharai közben a csodával határos módon fennmaradt gazdag irattári anyaga világosan mutatja, hogy a szakmailag kitűnően felkészült, gazdag, általános és nyelvi műveltséggel rendelkező fiatalembert *Hutýra Ferenc* már kezdettől a széles körű járványtan művelésére készítette. Bár doktori értekezése még a dédelgetett biokémiai érdeklődésre utal, rövidesen bakteriológiai és immunológiai közleményei jelentek meg, majd magyarra fordítja és állatorvosi részekkel kiegészíti *Paul Th. Müller* „Fertőzés és immunitás” c. könyvét (1918), amely hosszú időn át tankönyvül is szolgált.

Az állategészségügy és ezen belül a gyakorlati járványvédelem megismerése érdekében *Hutýra* a Mezőhegyesi Állami Ménesbirtokra, majd a Felvidékre és az erdélyi határszélre küldi, és elviszi magával 1914-ben Bulgáriába, majd Lengyelországba, a háborús események következtében ott újra megjelent keleti marhavész tanulmányozására. Említést érdemel, hogy 1914-ben Bulgáriában az akkoriban nem kis mesterségbeli felkészültséget igénylő színes fényképeket készített a keleti marhavész kórbonctani elváltozásairól, amelyeket évtizedeken át a nemzetközi szakirodalom értékes ritkaságként vett át.

Pályakezdésébe azonban több vonatkozásban is beleszólt az I. világháború. A járványtani tanszék rangidős tanársegéde, *Jármai Károly*, a kórbonctani tanszék későbbi vezetője bevonult és így a tanszéki gyakorlatok vezetése egyedül rá hárult. A tanári kar által 1914-ben részére megszavazott 1 éves külföldi ösztöndíjjal nem tudott élni, és a mindinkább sokasodó feladatai később sem tették lehetővé, hogy huzamosabb időt külföldi intézményekben töltsön. Annál nagyobb odaadással dolgozott itthon, és eredményes bakteriológiai és immunológiai kutatómunkájának köszönhetően, hogy 1917-ben segédtanárrá nevezték ki, majd 1918-ban az immunológia magántanárává habilitálták, és 1921-ben rendkívüli tanári címet kapott. Miközben már nyilvánvaló volt, hogy *Hutýra Ferenc* tanszéki utódját látja benne, az élettani tanszékre kiszemelt tanár egyéves külföldi tanulmányútja alatt, 1925–26-ban az élettant is oktatta. Akkori hallgatóinak a visszaemlékezése szerint teljes odaadása tükrözte az élettani és biokémiai folyamatok iránti érdeklődését.

Pályájának alakulását döntően befolyásolta, hogy *Aujeszky Aladár* halála után 1933-ban megbízták a bakteriológiai tanszék vezetésével. Még ugyanabban az évben *Hutýra Ferenc* nyugalomba vonulásakor átvette a járványtani tanszék vezetését, és *Hutýra* 1934-ben bekövetkezett halála után évekig oktatta a törvényszéki állatorvostant is.

Az oktatást a szó szoros értelmében szent hivatásának tekintette. Tantárgyainak gyakorlatilag minden előadási óráját maga tartotta meg, és szerteágazó egyéb intézeti, akadémiai és közéleti tevékenységét, beleértve a külföldi útjait is lehetőleg úgy ütemezte, hogy azok minél kevésbé zavarják oktatási feladatainak az ellátásában.

Vallotta és gyakorolta, hogy egy egyetemi tanár legfontosabb kötelessége az oktatás. Kiváló retorikai készségével, logikus gondolatfűzésével és szuggesztív egyéniségével óráin olyan légkört teremtett, amelyben a hallgatóság mindig tömött padosorokban nagy figyelemmel hallgatta előadásait. Pedig közismert volt, hogy jelenlétet nem ellenőrzött, és kitűnő tankönyveinek folyamatosan megjelenő kiadásaiából a hallgatóság a vizsgákra felkészülhetett. Igaz, hogy az akkor még valóban szóbeli vizsgán, ahol a feltett kérdésekre azonnal kellett válaszolni, kiderült, hogy kiben hogyan fogant meg az elhintett mag. Egy-egy logikusan felépített, tömör feleletet többre értékelt, minden sok izzadtsággal begyűjtött adathalmaznál. Ezért nem volt ritkaság, hogy addig sorozatban jeleseként produkáló szorgalmas hallgató nála halványabban szerepelt, vagy fordítva, szerezte első jelesét egy éleseszű és előadásainak lényegét visszaadni tudó vizsgázója.

Manninger Rezső kutatómunkájának főbb területei, amelyekből mintegy 200 hazai és 100 külföldi publikációja jelent meg, és amelyeknek számos részletét közleményekben nem közölte, de bedolgozta tan- és kézikönyveinek újabb kiadásába, aligha ismertethetők ebben a keretben (Az Akadémiai Kiadó gondozásában „A múlt magyar tudósai” c. sorozatban megjelent kis könyv részletesebben ismerteti ezek lényegét.)

Munkásságának bibliográfiája mutatja, hogy alig van a háziállatok fertőző betegségeinek, a szélesebb értelemben vett járványtannak a hazai szakembereket is érdeklő olyan területe, amelyben ne végzett volna személyesen is kutatásokat. Csupán az általa művelt tudományterület sokszínűségének a jellemzésére sorolok fel, tematikai csoportosításban, munkái közül egyeseket.

Behatóan foglalkozott a szerológiai és allergiás diagnosztikai módszerek hatásmechanizmusával, a *Salmonella* baktériumok rendszertanával és kórhatásaival egyes háziállatfajokban, a *Bacillus antracis* és rokonainak tulajdonságaival és genetikai kölcsönhatásaival, a sertésorbánc, a sertések fertőző jellegű bélgyulladásai és az ún. feltételesen kórokozó baktériumok okozta betegségek kórfejlődésével és immunológiájával.

A bovin tuberculosis és brucellosis elleni specifikus védekezéssel kapcsolatos kutatásai megalapozták annak szükségességét, hogy a preventív immunizálás helyett az állományok egyes kórokozóktól való mentesítésének az útjára térjünk, amelynek sikeres befejezése érdekében szakmai irányító szerepet is vállalt. Kemenessel kezdeményezte a hazai állatorvosi leptospira-kutatásokat.

A vírus okozta betegségek közül munkatársaival alapvető felfedezéseket tett, pl. *Lászlóval* a száj- és körömfájásvírus típusváltozásait, *Csontos Józseffel* pedig a lovak ún. hurutus lóinfluenzája és vírusos vetélése oktatán illetően. Folytatta *Hutýra* és *Köves* kutatásait a sertéspestis elleni immunizálás területén, és kezdeményezte a hazai sertésállományok sertéspestistől való mentesítését. Oltóanyaga lehetővé tette a hazai juhállományoknak a juhhimlő vírusától való mentesítését. *Csontossal* és *Sályival* elsőként írták le a sertés saját himlőjét (Suipoxvírus). Később kezdeményezte munkatársai virológiai kutatásait a sertések Aujeszky-féle betegsége, a bovin herpes- és adenovírusok, valamint a sertések enterovírusai területén.

Mint az említett tárgyak oktatója és kutatója számos aktuális szakmai kérdéstről írt ismeretterjesztő és továbbképző jellegű közleményeket többek között egyes kórokozócsoportokról, az ún. egzotikus fertőző betegségekről, a zoonosisokról és vált ezekkel gyakran kezdeményezőjévé hazai és nemzetközi intézkedéseknek, e kórokozók elleni védekezésben.

Manninger Rezső az 1920-as évek második felében az Országos Állat-egészségügyi Intézet építési bizottságának tagja és előadója volt. Tervezéséhez külföldi tanulmányúton szerzett tapasztalatai alapján részletes vázrajzot készített. Majd 1928-ban az új intézet igazgatójává

nevezték ki, amely tisztelet 15 éven át töltötte be. Ezzel meghatározta az intézet diagnosztikai és kutatási feladatait. Az intézet szakmai működését folyamatosan figyelemmel kísérte azt követően is, hogy 1943-ban lemondott igazgatói tiszteréről.

Manninger professzor tanári, kutatói és intézetvezetői tevékenysége fokozatosan kiegészült egész sor olyan hazai és nemzetközi szakmai tevékenységgel, amely jóval szélesebb körben hatott, mint amit a járványtan és mikrobiológia területének elméleti és gyakorlati irányítása jelentett. Támaszkodhatott ebben széles körű irodalmi tájékozottsága mellett vitaképes német, francia és angol nyelvtudására.

Tudományos munkássága elismeréseként 1927-ben, 37 évesen az MTA levelező, majd 1939-ben rendes tagjává választották. Itt az Agrártudományok Osztályának elnöke (1953–1956), majd az MTA alelnöke (1960–1968) volt. A hazai állat-egészségügyi igazgatás legmagasabb tanácsadó testületének, az Állat-egészségügyi Tanácsnak évtizedeken át elnöke volt. A párizsi Office International des Epizooties-ban (Nemzetközi Állat-egészségügyi Hivatal) 33 éven át képviselte Magyarországot, miközben e szervezet alelnöke és intézőbizottságának tagja is volt.

Ha most, 20 évvel halála után azt vizsgáljuk, mik voltak életművének a legmaradandóbb vonásai, a sok funkció egybeolvad, és azt sugallja, hogy századunk derekán évtizedeken át tanítómestere volt nemcsak a hazai, de bizonyos értelemben a nemzetközi állatorvos-társadalomnak is. Nem volna azonban méltó szigorúan puritán és az objektív természettudományokhoz hű életfelfogásához, ha egy ilyen kijelentést ne támasztanánk alá tényekkel is. Számos, több kiadásban megjelent hazai tankönyve mellett azzal vált nemzetközi tanítómesterré, hogy a *Hutjra Ferenc* és *Marek József* által 1905-ben alapított, eredetileg német nyelven írott „Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere” című könyv 7. kiadásának (1938) teljes átdolgozásával átvette és 11. kiadásáig (1959) folytatta e kézikönyvnek a fertőző betegségekről szóló mintegy 1000 oldalas első kötetét, amelyet németről további 7 nyelvre fordítottak le. A kisebb terjedelmű, magyar hallgatóinak írott tankönyve is további 4 nyelven jelent meg, Kelet- és Nyugat Európán át Kínáig és Vietnámig. Találón mondta – e nagy munkában szerzőtársa, a mű második kötetének *Marek József* után folytatója – *Mócsy János*, *Manninger* ravatalánál: „ahol a latin és ciril betűket vagy a kínai írásjeleket olvasták, ott 11 nyelven megjelent tankönyveiből tanultak”. Nemzetközi szervek becslése szerint ez pedig az 1930-as és az 1960-as évek között a világ állatorvosainak több mint 2/3-át jelentette. Találón írta egy amerikai szaklap szemleírója az 1959-ben Madridban tartott állatorvosi világkongresszusról és azon *Manninger* professzornak az Állatorvosok Világszövetsége tiszteletbeli tagjává történt választásáról: „...a kongresszus többeszes közönsége, amelynek minden egyes tagja szakmai tudása egy részét ennek az embernek köszönhette, felállva ünnepelte *Manninger* professzort kitüntetések alkalmából.”

Manninger Rezső még életében, működése közben elérte, hogy személyisége intézménnyé vált. Kreativitását, puritán életmódját, mély humánusát még azok is tisztelték vagy legalábbis kénytelenek voltak figyelembe venni, akiknek viharos politikai időkben olykor útjában állt határozott és szuggesztív egyéniségével. Csak kortársai tudják igazán értékelni, mit jelentett ez egyetemünk és az állatorvosi kar egésze számára. Kifinomult érzéke volt a zátonyok kikerülésére, miközben szakmai és erkölcsi meggyőződése nem ismert megalkuvást. Ezért azok közé tartozott, akik emelt fővel járhattak akkor is, amikor mások a politikai irányzatok változásakor hamis ideológiák befolyása alatt tett kijelentéseiket és tetteiket igyekeztek magyarázni vagy korrigálni. Hálásak lehetünk a sorsnak, hogy ilyen tanítómesterünk volt, akinek a nevelési módszere egyszerű és világos volt; példát mutatott a munkában és erkölcsi magatartásban. Türelmes volt

abban, hogy a munkatársaitól csak azok képességeinek megfelelő teljesítmény várt el. Csak egyet nem tűrt el, ha tudatosan félrevezették, vagy jelentős kérdésekben nem voltak hozzá őszinték.

Egyéniségétől távol állt a cinizmus. Megnyugtatta, ha tanácsait elfogadták és elképzelései valóra váltak. Erkölcsileg elég magasan állt ahhoz, hogy kellemetlenkedő szerencselovagokat távol tartson magától és meg tudja óvni tőlük az ügyet is, amelyet teljes meggyőződéssel képviselt.

Mindezekért idehaza és külföldön egyaránt magas kitüntetésekkel ismerték el munkásságát. Hogy csak néhányat említsek: az MTA-tól megkapta az Akadémia aranyérmét, a kormánytól számos kitüntetés mellett kétszer Kossuth-díjat. Az Állatorvosok Világszövetségének már említett tiszteletbeli tagsága mellett hasonló tagságokkal tisztelte meg 4 külföldi tudományos akadémia és 3 tudományos társaság, honoris causa doktorátussal, a sajátján kívül, négy külföldi egyetem.

Most, két évtizeddel halála után, egy-egy életbölcseletből fakadt, közmondássá vált, megjegyzésének a felidézésekor döbrentünk rá, mennyit jelentett társadalmilag viharos időkben az önmagával szemben igényes és a közösség iránt elkötelezettséggel mindenkor biztos irányt mutató egyénisége.

Mi – akiknek a sors különös kegye folytán megadatott, hogy Manninger Rezső közvetlen tanítványai és munkatársai lehettünk – csak remélhetjük, hogy a ma leleplezendő szobra a későbbi állatorvos-generációknak is a szakmai és erkölcsi igényesség általa képviselt szellemét sugallja.

DR. MARCIS ÁRPÁD (1984–1950)

egyetemi magántanár, az Intézet (2.) igazgatója (1943–1946)*

Marcis Árpád dr. a M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet alapító tagja. Széles járványtani és immunológiai képzettséggel és tapasztalatokkal 44 éves korában bízták meg az új (1928–29) diagnosztikai létesítmény diagnosztikai osztályának vezetésével. Az osztály feladatát az egész országra kiterjedően a fertőző állatbetegségek felismerésére szolgáló valamennyi szerológiai, kórbonctani, bakteriológiai és a parazitológiai vizsgálatok képezték.

Marcis Árpád egész pályafutása során a rendszerető, pontos, szorgalmas ember mintaképe volt, köztiszteletben álló tagja a korabeli állatorvosi karnak. Mindig elegánsan öltözött. Ezt tükrözik a munkatársaival együtt készült fényképek is.

1929-től 1946-ig dolgozott az állategészségügyi intézeti hálózatban, először mint a diagnosztikai osztály vezetője, majd mint a M. Kir. Kolozsvári Állategészségügyi Intézet igazgatója (1941–1943), ill. az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója (1943–1946).

Budapesten 1884. február 17-én született. Az Állatorvosi Főiskolára 1903-ban iratkozott be. Állatorvosi oklevelet 1908-ban kapott. Pályája az Állatorvosi Főiskola járványtani intézetében Hutýra mellett indult. 1911-ig tanársegéd, majd az állatorvosi tisztvizsga letétele után a járványtani intézethez kirendelt m. kir. állatorvos, az OÁI-ba kerülésekor m. kir. főállatorvos, ill. később állategészségügyi tanácsos, majd főtanácsos.

Tanársegéd korában a takonykór szerodiagnosztikájának tanulmányozására kapott megbízást. A szükséges alapismeretek megszerzése érdekében Berlinbe Schütz professzorhoz küldték 6 hetes tanulmányútra. Itt nemcsak az agglutinációs és komplementkötési próbával ismerkedett meg, hanem a szerológiai szűrővizsgálatok eredményeire is alapozott takony kórirtás Németországban bevált módszerével is. Ebben a témában „A vérvizsgálatok értéke a takonykór kórjelzésénél” c. disszertációjával 1913-ban szerzett állatorvosdoktori oklevelet.

1914-ben ő is részt vett Hutýra vezetésével azon a bulgáriai tanulmányúton, amelynek keretében az ott pusztító keleti marhavész klinikai tüneteit, kórbonctanát, valamint leküzdési és megelőzési módszereit tanulmányozták.

Az I. világháború kitörése után egy ideig az I. hovéd-nyalozegzredben szolgált állatorvos-hadnagyként, miközben a III. osztályú hadi érdemkereszttel tüntették ki. Hazatérve, a háborús események következtében megromlott állat-egészségügyi viszonyok között ismét a takonykór szerológiai szűrővizsgálataival és az arra alapozott mentesítési programmal kellett foglalkoznia. A rendszeres malleinezések ellenére ugyanis 1915-ig évente 500–1000 friss esetet regisztráltak. 1916. április 1. és 1917. április 1. között például a különböző szerológiai vizsgálatok eredményeinek összesítése alapján 417 ló bizonyult fertőzöttnek. Utoljára 1920-ban 200 lovat találtak fertőzöttnek. Ezek kiirtásával és a folyamatos ellenőrzéssel aztán a II. világháborúig sikerült az ország egész területét ettől az emberre is biztosan halálos lóbetegségtől mentesíteni. Hogy szerológiai módszereit sikerrel alkalmazta az ember takonykórjának diagnosztikájában is, arról 1919-ben az Orvosi Hetilapban megjelent cikke tanúskodik.

Az Állatorvosi Lapokban és a Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből c. folyóiratban olvashatók a lovak vérsavójával végzett komplementkötési próbák során fellépő

* Dr. Marcis Árpád igazgató volt a Kolozsvári M. Kir. Állategészségügyi Intézetben (1941–1942) is.

aspecifikus reakcióról, a malleus-antitestek diapacentáris transzportja alapján tanulmányozott maternalis immunitásról és a mailéin tökéletesítése érdekében folytatott kísérleteiről írt dolgozatai.

A takonykór kiirtása után a tenyészbénaság szerológiájával foglalkozott. Az I. világháború során két megyében jelentkezett betegséget is hamarosan sikerült felszámolni és rendszeres vérvizsgálatokkal folyamatos ellenőrzés alatt tartani.

Marcis Árpád ezután a brucellosis elleni küzdelembe kapcsolódott be. Különösen a hímállatok és a sertések brucellosisa terén tett korszakalkotó megállapításokat. Szakmai tevékenységének elismerésül Hutýra előterjesztésére az Állatorvosi Főiskola 1925-ben a szerológiai diagnosztika magántanárává habilitálta. Járványtani és kórtani előadások tartásával bízták meg, majd az Országos Állategészségügyi Tanács rk. tagjává (1935) nevezték ki. Erdély visszacsatolása után (1941) állategészségügyi tanácsosi rangban őt nevezték ki a M. Kir. Kolozsvári Állategészségügyi Intézet igazgatójának. Az ottani igen leromlott állategészségügyi helyzetben nemcsak a takonykór és tenyészbénaság diagnosztikája és irtása terén kellett korábbi tapasztalatait hasznosítania, hanem a bivalyvész, a rühösség, a juhok és kecskék fertőző tüdőgyulladás, a parazitás betegségek elterjedtsége is sok új és sokrétű feladatot rótt az Intézetre és annak vezetőjére. Persze ebben a munkában nem volt egyedül, neki éppúgy, mint néhány évvel később utódjának, Csontos József dr.-nak kitűnő segítője volt az intézetben Derzsy Domokos dr., a gyakorlatban és az igazgatásban pedig többek között Kollonay Endre és Benedek László dr.-ok. Az Intézet berendezésén, működésének megszervezésén és elindításán kívül nem sokra jutott ideje, mert kolozsvári kirendelése hamarosan véget ért. Amikor ugyanis 1943-ban Manninger professzor visszavonult a budapesti Országos Állategészségügyi Intézet igazgatói tisztjéből, az FM Marcis Árpádot bízta meg az intézet vezetésével. Egyidejűleg kinevezték póttagnak az Állatorvosi Tisztivizsga Bizottságba a járványtan vizsgáztatására és a baromfibelegységek szakfelügyelőjének.

Marcis tanár igen nehéz időszakban lett az OÁI igazgatója. A háborús események miatt válságossá vált az állategészségügyi helyzet. Mind a diagnosztikai munka, mind a kutatások végzésének lehetőségei igen lecsökkentek. Csökkent az állatállomány, elterjedtek a járványos betegségek. Ismét jelentkezett a takonykór és a tenyészbénaság, valamint az ország egyes területein a veszettség. A baromfipestis és a baromfikolera korábban nem ismert méreteket öltött. Minthogy Marcis a baromfipestis elleni specifikus védekezés elkötelezett híve volt, 1946-ban megválasztották az Országos Kisállattenyésztő Tanács tagjává.

Elérve a nyugdíjkorhatárt, 1946-ban nyugállományba helyezését kérte. Tevékenységét azonban nem hagyta abba, kutató munkáját a Magyar Oltóanyagtermelő Intézetben a rutin-feladatoktól mentes, a korábbinál nyugalmasabb légkörben folytatta. Elsősorban a sertések és juhok fiatalkori betegségeivel, a baromfipestis vakcina kipróbálásával és a brucellosis elleni védekezéssel foglalkozott. Eredményes kísérleteket végzett a B-19 törzsből készült vakcinával. A brucellosisban való jártasságát – melyet 1922-től szerzett –, a témakörben való felkészültségét, a járványtanban gyakorlatias éleslátását jól tükrözi az Állatorvostudományi Közlemények 1. kötetének 2–4. dr. Marek József születésének 80. évfordulóján kiadott füzetében „A brucellosis mai állása és az ellene való védekezés” címen írt közleménye.

„A fertőző emberi és állati megbetegedések és azok leküzdése” címen tervbe vett könyv írását nem tudta befejezni, mert 1950. június 21-én „szívszélhűdés” következtében meghalt.

Marcis Árpád nevét halála után keveset emlegették. Elvéve az OÁI-ban maradt volt munkatársai hivatkoztak rá szinte kivétel nélkül, mint „Marcis tanár úrra”. Ez utóbbiból mindig

a tisztelet érződött. Hagyatékul kutatási eredményei maradtak, melyek később vagy igazolódtak (például a sertésbrucellosis, a juhok fertőző elvetélése terén) vagy továbbfejlesztődtek (például a szerodiagnosztikában). Megemlékeztek róla az Állatorvosi Lapoknak az OÁI 50. éves jubileumi számában (Buza), mint alapító tagról és igazgatóról, születésének 100. évfordulója alkalmával pedig mint a Hutýra-iskola tagjáról, és hazánkban az állatorvosi szerodiagnosztikai szűrővizsgálatok bevezetőjéről.

Fia, Tibor is állatorvos lett, Budapesten vágóhídi állatorvosi szolgálat (HÁESZ) osztályvezetője volt.

Dr. Szabó István

Marcis Árpád dr. (1884–1950) és a szerodiagnosztikai szűrővizsgálatok jelentősége az állatjárványok elleni küzdelmeink történetében

Karasszon Dénes dr. c. egyet. docens, az állatorvostudomány kandidátusa

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1985. 40 (8). 501–505.

A baktériumok betegségokozó szerepének megismerésével újabb tápot kapott az a sokak által már régtől fogva hangoztatott vélemény, amely szerint látszólag egészséges, ám a „ragály csíráit” magukban hordozó egyedek lennének az újabb járvány kitörések forrásai. Külön figyelemreméltó jelentőséggel érvényesültek ezek a nézetek az állatokról emberre terjedő fertőző betegségek megítélésében.

A klinikailag tünetmentes járványterjesztők fertőzőtségének bizonyítására elsőnek *Koch* tuberkulinja bizonyult alkalmasnak (1890). Ennek mintájára még ugyanabban az évben Dorpatban *Kalning* és Pétervárott *Helman* – egymástól függetlenül – előállította a malleint, s ezáltal végre megindulhatott a sok emberáldozatot követelő – köztük állatorvosok tragikus halálát is okozó – fertőző betegségnek, a takonykórnak a felszámolása.

Az allergiásnak nevezett immundiagnosztikai próbák után a vérsavó ellenanyagainak kimutatására alapozott szerodiagnosztikai vizsgáló eljárások bevezetése fényszóróként világított be a fertőző betegségek során a szervezetben lejátszódó, de mindaddig misztikusnak tűnő folyamatok rejtekébe.

Hazánkban a tuberkulinnal és a malleinnal 1891-től kezdődően *Hutýra Ferenc* és *Preisz Hugó* végezte az első vizsgálatokat. Preisz a tuberkulin és a mallein előállítását, továbbá a szérumtermelés megindítását, a szeroterápia bevezetését terén végzett úttörő munkát, *Hutýra* intézetében, és az ő közvetlen irányításával pedig az a tevékenység kezdődött meg, amely az allergiás próbák, majd a szerológiai diagnosztikai eljárások igénybevételeivel sok járványosan pusztító állatbetegség, köztük több zoonózis teljes eradikációjához vezetett.

A „Hutýra-iskola” tagjai közül – születésének 100. évfordulója alkalmából – ezúttal *Marcis Árpád dr.* (1884–1950) állategészségügyi főtanácsos, egyet. m. tanár, a felszabadulás után, a budapesti Országos Állategészségügyi Intézet első igazgatójának nevét és tevékenységét emeljük ki.

Marcis Árpád Budapesten született 1884. február 17-én. Középiskoláinak befejeztével (1903) – biológiai érdeklődéstől indítva – az akkor már híres tanáraitól nevezetes budapesti Állatorvosi Főiskolára iratkozott be. Tanárai között *Nádaskay*, *Bugárszky*, *Magvary-Kossa*, *Aujeszky*, *Hutýra*, *Marek*, évfolyamtársai között pedig karunk több, később ismertté vált személyiségének (*Bla-*

zsevátz Józsefnek, Hradil [Hámory] Dezsőnek, Nyiri Edének, Vajda Tódornak, Wollák Károlynak) nevét láthatjuk.

Hutýra mellől, az Állatorvosi Főiskola járványtani intézetéből indult *Marcis Árpád* pályafutása. Pályakezdése éppen egybeesett az immunanyagok kimutatására alkalmas szerodiagnosztikai eljárások bevezetésével. A toxin-antitoxin kötődés, a bactericidia, opszoninhatás, agglutináció, precipitáció, komplementkötés megismerésének hatására a bakteriológia levált a kórszövettanról, és az immunitástannal kiegészülve önálló tudománnyá fejlődött. Hamarosan megindult a szerológiai reakciók gyakorlati alkalmazása. *Widal*, *Uhlenhuth*, *Landsteiner*, *Wassermann*, *Ascoli* neve mind az általuk akkoriban kidolgozott szerodiagnosztikai eljárások révén vált ismertté. Hazánkban *Marcis* előtt *Aujeszky*, *Detre*, *Liebermann*, *Preis* és tanítványaik tűntek ki a kórtan ez új területén végzett jelentős önálló kutatásaikkal.

Hutýra ebben az időszakban doktoranduszainak mind ebből az új tudományszakból adott disszertációs témát. *Marcisra* a malleus szerodiagnosztikájának tanulmányozását bízta, s őt a szükséges alapismeretek megszerzése, ill. előtanulmányok végzése céljából tanulmányútra küldte Berlinbe *Schütz* professzorhoz, a malleus neves kutatójához, e betegség kórokozójának egyik felfedezőjéhez.

Németországban *Marcis* az agglutinációs próba végrehajtásának elsajátítása után a takonykóros fertőzöttség kimutatásának *Schütz* és *Schubert* által kidolgozott komplementkötési reakciójával is megismerkedett. Nemcsak magát az eljárást, annak elvégzését és elbírálását gyakorolta be alaposan, hanem a szerológiai szűrővizsgálatok eredményeire alapozott malleuse-radikáció Németországban bevált módszerét is tanulmányozta. Hazatérve, a hatósági képesítés és jogkör megszerzése érdekében állatorvosi tisztvizsgát tett (1911), és ettől kezdve az Állatorvosi Főiskola járványtani intézetéhez kirendelt „m. kir. állami”, azaz hatósági állatorvosként végezte munkáját. Doktori disszertációjának („A vérvizsgálatok értéke a takonykór kórjelzésénél”) elkészítése és az állatorvosdoktori diploma megszerzése (1913) után még elkísérte *Hutýrát* Bulgáriába, az ott fellépett keleti marhavész tanulmányozására. Rövidesen azonban kitört az I. világháború, s ezért a járványok elleni küzdelem helyett egy időn át az 1. honv. gyalogezred állatorvoshadnagyaként kellett szolgálatot teljesítenie.

A világháborúból III. oszt. hadi érdemkereszttel hazatérve töretlen lendülettel látott hozzá félbehagyni kényszerült munkája folytatásához. Szükség is volt erre, hiszen a háborús események következtében az ország állategészségügyi viszonyai jelentős mértékben romlottak. A malleus pl., amelyet a malleinpróbákkal korábban már sikerült az országból kiirtani, újból jelentkezett és sok gondot okozott.

A korabeli viszonyok érzékeltetésére érdemes feleleveníteni, hogy a háború első évében pl. a keleti fronton ezrével kellett a lovakat malleus miatt agyonlővetni. A német hadsereg lóállományából 1915-ben 125 000 vérpróba közül 9139 (7,31%) mutatott takonykóros fertőzöttséget. A következő (1916.) évben 3 900 297 vérminta szerológiai vizsgálata alapján 8489 ló, a megvizsgált állomány 0,22%-a bizonyult takonykórosnak. Az Állategészségügyi Értesítő adatai szerint 1916-ban a budapesti Állatorvosi Főiskola Bakteriológiai Intézete 144 230 adag mailleint szolgáltatott ki. Ugyanakkor az 1916. április 1-től 1917. április 1-ig terjedő időszakban 2163 vérminta érkezett az Állatorvos Főiskola Járványtani Intézetébe. Az itt ekkora már a frontszolgálatból visszatért *Marcis dr.* által végrehajtott komplementkötési, agglutinációs, konglutinációs és precipitációs próbák összesített eredménye alapján 417 ló bizonyult takonykórral fertőzöttnek. Ekkor derült ki, milyen jelentős lépés volt a magyar állategészségügy

történetében a malleus szerodiagnosztikájának bevezetése. Ismeretes ugyanis, hogy a takonykór felismerése akár klinikai vizsgálattal, akár boncolással nem könnyű feladat. A malleinpróbák megbízhatóságát a nem specifikus reakciók gyakorisága miatt sokan kétségbe vonták, sőt támadták. A Marcis által meghonosított szerológiai vizsgálatok viszont – megbízhatóságuk révén – rövid idő alatt állatorvos körökben is népszerűvé váltak, mivel megbizonyosodtak arról, hogy ezeknek kórjelző értéke a rejtett (inapparens) fertőzés felismerésére minden más diagnosztikai módszert felülmúl.

A kedvező tapasztalatok alapján, a súlyos veszélyt jelentő malleusfertőzöttség tovaterjedésének meggátolására, elsősorban a biztosan halálos kimenetelű emberi megbetegedések prevenciója érdekében ekkor (1916-ban) mozgó táborig állatorvosi laboratóriumot is felállítottak. Ennek vezetését *Hutýra* egy másik kiváló tanítványára, akkori tanársegédjére, a későbbi nagy hírű kórboncnok-professzorra, *Jármai Károlyra*, bízta. *Jármai* akkor fél év alatt 5375 ló vérének vizsgálta meg, ezek közül 69 bizonyult takonykórosnak.

A rendszeres malleinezések ellenére 1915-ig évente folyamatosan 500–1000 friss fertőzést regisztráltak. A *Marcis* által szervezett és irányított, folyamatosan végzett szerológiai szűrővizsgálatokra alapozott mentesítési program következetes végrehajtásának eredményeként utoljára 1920-ban szűrtek ki 200 fertőzött lovat. Az általa fertőzöttnek nyilvánított lovak kiirtásával és a folyamatos ellenőrzés fenntartásával egészen a II. világháborúig sikerült az országot ettől az emberre is biztos halált jelentő súlyos lóbetegségtől megszabadítani.

Marcis sikerrel alkalmazta módszerét az ember takonykórjának szerodiagnosztikai kimutatására. Eredményeiről az Orvosi Hetilapban (1919) is beszámolt. Ugyanakkor figyelemreméltó eredményeket ért el a malleuskutatásban. Az Állatorvosi Lapokban és a Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből c. folyóiratban olvashatjuk értekezéseit a lovak vérsavójával végzett komplementkötési próbák során fellépő aspecifikus reakcióról a malleusantitestek diaplacentaris transzportja alapján tanulmányozott maternális immunitásról és a mallein tökéletesítése érdekében folytatott kísérleteiről. Malleuskutatásainak eredményére támaszkodva, az unitárius felfogással szemben állást foglalt az antitestek heterogenitása mellett. Megállapításai nemcsak önmagukban figyelemreméltók, hanem azért is, mert a szerológiát ebben a korban sokan hajlandók voltak a bakteriológia amolyan egyszerű technikai segédeszközeként kezelni. *Marcis* számára azonban a szerológia „opera princeps et prope omnis” volt. *Pasteurrel* vallotta, hogy „nincs alkalmazott tudomány, csak a tudomány alkalmazása. A tudomány egy, legfeljebb az ember az, aki szellemi képességeinek korlátolt volta révén kategóriákat különít el abban”. Ez a felfogása eredményezte, hogy ő a szerológiát önálló tudományként kezelte és a járványtan szolgálatába állította. Felfogásának helyes voltát mutatják a takonykór felszámolásán túl a tenyészbénaság és a brucellosis elleni küzdelem terén elért eredményei.

A malleus eradikációja után ugyanis rögtön újabb feladattal találta magát szemben. A háborús események következtében 1921-ben újból fellépett az előző században sok kárt okozott, de azóta már az országból kiirtott másik veszedelmes lóbetegség, a tenyészbénaság. Ez a trypanosomák okozta, bár az emberre nem fertőző, a lótenyésztést azonban annál súlyosabban veszélyeztető bántalom 1921-ben két megyénkben is jelentkezett. A hazánkban *Marcis* által bevezetett, szerológiai szűrővizsgálatoknak köszönhető, hogy ezúttal mindössze rövid néhány hónap alatt sikerült a tenyészbénaságot maradéktalanul felszámolni, sőt a folyamatosan végzett rendszeres vérvizsgálatokkal a járványtani felügyeletet is megszervezni.

A takonykór és a tenyészbénaság felszámolásán felül különleges hely illeti *Marcis Árpádot* a fertőző elvetélések, elsősorban a brucellosis elleni hazai küzdelem történetében. Ő ugyan is kezdettől fogva részt vett azokban a kutatásokban, amelyek nálunk *Preis* és *Hutýra* kezdeményezésére és irányításával a brucellosis elterjedtségének felderítésére és kártételeinek leküzdésére irányultak. Különös jelentőséggel érvényesül ez a szempont elsősorban a sertés-brucellosisra. A sertések brucellosisát ugyanis a világon elsőként *Hutýra* állapította meg 1909-ben. A szarvasmarhák fertőző elvetélésének Bang nevéhez fűződő felderítése, oktanának tisztázása szolgáltatta az ötletet s miután Csanád megyében a sertések között 1890 óta folyamatosan észleltek abortusokat, *Hutýra* vezetésével *Marcis* is hozzálátott a bakteriológiai és szerológiai vizsgálatok végzéséhez, s így ő volt az, aki 1909-től 1924-ig folyamatosan végzett beható vizsgálataival megállapította, hogy a sertések fertőző elvetélését is brucellák okozzák. Megállapításai helyességét Amerikában és Európa több más országában is megerősítették. *Marcis* ennek kapcsán behatóan tanulmányozta a hím nemi szervek brucellosisát, és már az 1920-as évek elején hangoztatta, hogy a sertésabortumokból kitenyésztett brucellák nem mindenben azonosak a szarvasmarhákból izolált törzsekkel. Felfogását szerológiai vizsgálatokkal is igyekezett alátámasztani, az akkori felfogás azonban az emberből, szarvasmarhából és sertésből származó brucellákat még egységesnek tekintette, a sertésvérsavóval végzett komplementkötési próbák eredményeit pedig az idő tájt még nem tekintették elfogadhatónak. *Marcis* így felfogásával egyedül maradt, megállapításainak helyességét ezért csak a brucellosis későbbi kutatóinak eredményei igazolják.

Közben *Marcis* szépen haladt előre pályáján. Előbb az állatorvosi tisztvizsga-előkészítő tanfolyamon bízták meg őt a „gyakorlati járványtan” előadásával (1922), majd – *Hutýra* előterjesztésére – az Állatorvosi Főiskola habilitálta a „szerológiai diagnosztika” magántanárává (1925). Néhány évvel később az akkori József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi Karán lett az „állatkórtan” meghívott előadója (1933).

A szerológiai szűrővizsgálatok országos méretekben történő kiterjesztése számára különösen kedvező helyzetet teremtett az Országos Állategészségügyi Intézet megnyitása (1929. május 1.), midőn *Marcis* tanár m. kir. főállatorvosként ez új intézmény legfontosabb ún. diagnosztikai osztályának vezetését vette át. A diagnosztikai osztály ugyanis akkor az egész ország állatjárványügyi helyzetének felügyelete és ellenőrzése érdekében központosítva végezte az állatjárványok felismerésére szolgáló valamennyi szerológiai, kórbonctani-kórszövettani, bakteriológiai és parazitológiai vizsgálatot. Itt találta meg *Marcis* a valóban neki való munkakört s tevékenységével nagymértékben járult hozzá az Országos Állategészségügyi Intézet szakmai tekintélyének megalapozásához és megerősítéséhez. Eredményes munkásságának köszönhető, hogy állategészségügyi tanácsossá léptették elő, és kinevezték az Országos Állategészségügyi Tanács rk. tagjává (1935), majd – midőn Erdélyt Magyarországhoz csatolták – állategészségügyi főtanácsosi rangban őt nevezték ki a kolozsvári állategészségügyi intézet igazgatójává (1941).

Erdély állategészségügyét akkor kétségbeejtően leromlott helyzetben találta. Takonykór, tenyészbénaság, veszettség, száj- és körömfájás, bivalyvész, a juhok és kecskék fertőző tüdőgyulladása, májmételykór, rühösség tombolt Erdélyben. A legsürgősebb teendők közé tartozott a katonai szolgálatra igénybe vett, majd ismét polgári tulajdonba, de a legtöbbször mégsem eredeti tulajdonosához visszakerült, valójában tehát ismeretlen anamnesisú lovak legalább kétszeri

malleinezése és szerológiai vizsgálata mind takonykór, mind tenyészbénaság szempontjából. Végre kellett hajtani a lépfene elleni kötelező védőoltásokat; sürgősen meg kellett szervezni az ebek veszettség elleni kötelező védőoltását és – a súlyosan elterjedt echinococcusfertőzöttség visszaszorítása érdekében halaszthatatlanná vált – féregellenes kezelését.

E munka szervezésében – Marcis szűrővizsgálatainak eredményeire támaszkodva – oroszlánrészt vállalt az akkori kerületi felügyelő, Kollonay Endre dr. A Magyarországhoz visszacsatolt Erdélyben a magyar állategészségügy vezetőinek új, soha addig nem észlelt, csak a szakirodalomból ismert járványos állatbetegségek terjedését elősegítő tényezőket új helyzetben, új természeti viszonyok között kellett ismerniük. Marcis itt is kitűnő munkát végzett, erdélyi szolgálatára mégsem tartott soká. Manninger professzor ugyanis – a budapesti Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója – sokirányú egyéb teendőinek ellátási kötelezettsége miatt – visszavonult az országos intézmény igazgatói tisztéből, amellyel Marcis Árpádot bízta meg (1943).

A legnehezebb háborús időkben lett tehát Marcis az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója. A II. világháború végéhez, a fasiszta rémuralom összeomlásához közeledve a fejvesztett politikai gazdasági viszonyok között az ország állategészségügyi helyzete is válságossá vált. Ugyanekkor nevezték ki Marcist az állatorvosi tisztvizsga-vizsgálóbizottság póttagjaként a „járványtan” vizsgáztatójává is. Újabb fontos és felelősségteljes megbízást jelentett számára, amikor a baromfibetegségek szakfelügyelőjévé tették (1944).

Marcis szakértelmét, tapasztalatait és minden igyekezetét az állategészségügyi helyzet megszilárdítására, a háborús nehézségek miatt visszaesett kutatómunka fokozására s minden humanitását az igazságtalan politikai rendszer üldözötteinek megsegítésére koncentrált. Így mindenki tisztában volt azzal, hogy szakértelmén kívül emberi magatartásának, mélységes humanitásának is köszönhető, hogy a felszabadulás után is igazgatói székében maradhatott, s ő lett hazánk legfontosabb, központi állategészségügyi intézményének, az Országos Állategészségügyi Intézetnek felszabadulás utáni első igazgatója.

Az esztelen háború az ország állatállományát erősen lecsökkentette, a megmaradtakat járványok decimálták. A loállomány maradékának létét, fennmaradását takonykór és tenyészbénaság veszélyeztette. Sertéspestis, a szarvasmarhák és sertések tuberculosis és brucellosis szedte tömegével áldozatait. Baromfipestis és baromfityphus tombolt a szárnyasok között, és az ország egyes részein fenyegető arányokat öltött a veszettség. A zoonózisok elterjedése révén újból előtérbe lépett az állatjárványok elleni küzdelem közegészségügyi jelentősége. Égető problémát jelentett a baromfipestis elleni védekezés országos megszervezése. Meg is választották ekkor Marcist az Országos Kisállattenyésztési Tanács tagjává (1946), és ő volt, aki a specifikus prevenció híveként a baromfipestis elleni védőoltások, az oltóanyagok gyakorlati kipróbálása, a baromfipestis elleni szérumok értékmérése céljait szolgáló kutatásokat megindította. A szakadatlan, megfeszített munka azonban már túlságosan igénybe vette szervezetét, s ezért 62 éves korában nyugállományba helyezését kérte (1946), egyidejűleg átlépett a Magyar Oltóanyagtermelő Intézet állományába, hogy képességeit a kutatólaboratórium nyugalmasabb légkörében továbbra is az állategészségügy érdekében gyümölcsöztesse.

Az oltóanyag-termelő intézetek államosítása után a Phylaxia neve alatt egyesített Állami Oltóanyagtermelő Intézet szaktanácsadójaként Marcis újabb kedvező lehetőségeket talált kutatómunkája számára. A Magyar Állatorvosok Lapjának azokban az években megjelent számait lapozva látjuk, hogy folytatta a sertések és juhok fiatalkori (felnevelési) betegségeire vonatkozó –

korábban megkezdett – vizsgálatait; beszámolt a baromfipestis elleni vakcinával végzett területi kipróbálás eredményeiről; a Marek tiszteletére kiadott emlékkötetben összefoglalta brucellosiskutatásainak addigi eredményeit, és lefektette a fertőző elvetélések elleni védekezés irányelveit; régi barátjával, Wollák Károly dr.-ral közösen megírta és kiadta az oltóanyag-termelés gyakorlatáról készített első – és azóta is egyetlen – magyar nyelvű szakkönyvet. Folytatta 1922-ben megkezdett és azóta állandóan végzett brucellosis elleni védőoltási kísérleteit. A B19-törzsszel kapott eredményes oltásai is hozzájárultak e módszer gyakorlatba történt bevezetéséhez.

Addigi eredményes munkássága alapján az 1950-ben induló ötéves terv keretében ő kapta tervfeladatul az allergiás próba kidolgozását a brucellosis megállapítására, a sertések brucellosis elleni aktív immunizálásának megoldását, a sertések felnevelési betegségeinek tanulmányozását és a vírusbetegségek szerodiagnosztikájának kutatását, ill. rutin vizsgálatok céljaira alkalmassá tételét. A nagy lelkesedéssel megindított kutatások mellett Marcis még hozzákezdett „A fertőző emberi és állati betegségek és azok leküzdése” c. könyvének megírásához, midőn 1950. június 21-én, könyvének írása közben szívszélhűdésben meghalt.

Marcis Árpáddal a magyar állategészségügy jelentős egyéniség dőlt ki a sorból. A Hutýra-iskola tagjaként a szerodiagnosztikai szűrővizsgálatok bevezetésével, köz- és állategészségügyi szempontból jelentős fertőző állatbetegségek leküzdésével, az állategészségügyi-járványügyi kutatómunka fejlesztésével maradandót alkotott. Bár nevét az utóbbi években keveset emlegették, tevékenysége nem múlt el nyomtalanul. Kutatásainak eredményeit utódai megerősítették és tovább fejlesztették, születésének 100. évfordulója pedig alkalmat nyújtott arra, hogy emlékét felidézve nevét s eredményes munkásságát újból megvilágítsuk.

Az életrajzi adatok és sok értékes dokumentum szíves átengedéséért özv. Dr. Marcis Tibornénak tartozom köszönettel.

DR. CSONTOS JÓZSEF (1889–1962)

**egyetemi magántanár, az állatorvostudomány doktora,
az Intézet (3.) igazgatója (1946–1949) ***

Csontos Tanár Úr (mert mindenki így titulálta) volt az igazgató, amikor 1949 tavaszán az Intézetbe kerültem. Sajnos csak egy szűk esztendeig dolgozhattam a vezetése alatt. Szerény véleményem szerint ugyanis ő volt az „igazi” igazgató az elsősorban fertőző betegségekkel és az ellenük való védekezéssel foglalkozó diagnosztikai intézetben. Hosszabb időn át Marek, majd Aujeszky, majd az Intézetben Manninger mellett dolgozott. Meglátásom szerint ő nem mikrobiológus volt – mint egyes megemlékezések állítják –, hanem elsősorban járványtanos, aki a komplex diagnosztikának is mestere volt. Az intézeti diagnosztikát, ennek a gyakorlattal való kapcsolattartását, a fertőző betegségek mellett egyéb témák megragadását, a legkülönbözőbb vizsgálatok eredményeinek komplex értékelését elsősorban tőle tanultam.

Intézeti szolgálatom első évében Hodosy József dr. mellett a baromfi-betegségek osztályán dolgoztam. Időszakonként mindig Csontos tanár úr eseti rendelkezése alapján kiségittem az emlős kórbonctani osztályon. Itt akkor Romváry József dr. volt a vezető. Akkor kellett kiségitenem, ha ő távol volt. Csontos tanár úr a boncolási anyagokat mindig átnézte. A látottakat mindig megbeszélte velünk. Ha Romváry távol volt, az eredmények kilevelzésének a módját is megbeszélhettük Csontos tanár úrral. Később – amikor a vérvételt a sertés elülső üres vénájából begyakoroltam – többször is elvitt magával kiszállásra. Feltételezte ugyanis, hogy a heveny beteg sertések véréből lehet (kell) a vírust kimutatni. Amikor pl. a fertőző gyomor és bélgyulladás okának kutatása céljából végzett helyszíni kiszállást, akkor is mindig sokrétűen, komplexen vizsgált és gondolkodott. Vele mindig megnéztük a takarmányozást és ezzel kapcsolatban a keverést (keverőt) is. Minden hullát felboncoltunk. A boncolóban, a levelezések és a kiszállások során egyaránt igen sokat tanultam tőle. (Az utazásaink közben sem pletykáltunk, nem vicceket meséltünk, nem is politizáltunk, hanem az éppen aktuális szakmai problémákról beszélgettünk.)

Mindenki nagyon sajnálta, én különösen, mikor az intézettől megvált, és átment az Állatorvostudományi Kutató Intézetbe igazgatónak. Emlékezetem szerint ő azonban nem fájt szívvel ment. Nem is igen búcsúzott. Olyan alkalmazott kutató munkát folytatott, amilyen szinten korábban a diagnosztikai tevékenységét is végezte. Az Intézetből a legjobb, még fiatal, de már bizonyított munkatársai (Derzsy, Murányi, Romváry), a két legjobban begyakorlott laboráns és egy hivatalsegéd is ment vele. Még a Kutatóban is többször felkereshettem, az első két évben többször voltam vele kiszálláson. Első dolgozataimat átnézte, javította. Az általa vezetett közös referáló üléseken gondolatokat adott, irodalmi összefoglaló referátumaim közlésére ösztönzött.

Aztán egyszer csak meglazult a kapcsolata az Intézetünkkel és velem is. Ez egybeesett a szopós malacok gyomor- és bélgyulladása oktanának vizsgálatáról Murányi Ferencsel és Romváry Józseffel írt dolgozatuk megjelenésével, 1954 januárjában. Ebben ugyanis a nagyüzemi sertésállományokban gyomor- és bélgyulladással, illetve sápadtsággal járó malacbetegségek hátterében a sertéspestis vírus szerepét állapították meg. Akkor ez a megállapítás igen váratlanul

* Dr. Csontos József igazgató volt a Kolozsvári M. Kir. Állategészségügyi Intézetben (1942–1944) is.

jött és a vezető szakkörök nem fogadták el. Ezért hasonló esetekben „bizottsági” vizsgálatok történtek, amelyen a szerzők közül Murányi, a diagnosztikai vizsgálatokban illetékes Intézetünk és az FM részéről én vettem részt. Mindig velünk jött Köves János professzor úr is, aki akkor a Kutatóban dolgozott, de a cikk megállapítása iránt nem volt elkötelezve, viszont mint a témában járatos, bölcs szakember igen jó villámhárító szerepet töltött be. Nekem az észleltekről nemcsak az akkori igazgatóknak, hanem Manninger professzor úrnak is be kellett számolnom, aki többnyire elküldött még Mócsy és Sályi professzorokhoz, hogy őket is frissen tájékoztassam. Aztán a téma – mely egy ideig „malacpestis” néven futott – lassan feledésbe ment. Sajnos azonban Csontos tanár úrral és Murányi Ferenc dr.-ral a korábbi jó viszony nem állt helyre. Mindketten sértődött emberekké váltak, jöllehet a Kar mindkettőt értékes tagjának tekintette.

Ennek ellenére én mindig tisztelettel és szeretettel viseltem iránta, és főképpen hálával gondolok rá. Egyik tanítómesteremnek vallom. Pályám egyik legnagyobb megtiszteltetésének tartom, hogy részemre is adományoztak (1995) Dr. Csontos József-emlékérmeket. Amivel pedig a Kutatóintézet vezetősége ezt indokolta – ha az igaz – arra emlékeztet, hogy ezt a munkastílust nagymértékben Csontos tanár úrtól tanultam.

Karasszon Dénes emlékelőadását azzal egészítem ki, hogy az említett biográfia több magántanáról megfeledezett, például Köves Jánosról, a szerző – Kovács Gyula – saját magáról. Hiánytalanul szerepelnek azonban a magántanárok a „200 éves a magyar állatorvosi felsőoktatás” c. (1987) kiadványban.

Dr. Szabó István

Hírek [Csontos József dr. állami szolgálatba lépésének 40. évfordulója]

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1954. 10 (4). 139.

Csontos József dr., a Magyar Tudományos Akadémia Állategészségügyi Kutató Intézetének igazgatója, az állatorvosi tudományok doktora a napokban ünnepelte állami szolgálatba lépésének 40. évfordulóját. A Kutató Intézet bensőséges házi-ünnepségen emlékezett meg Csontos dr. jubileumáról, amelyben a Tudományos Akadémia és a társintézetek is üdvözölték a jubilálót.

Száz éve született dr. Csontos József

Szent-Iványi Miklós dr.

Forrás: *Állatorvosi Közlemények*, 1989. 25 (2), 135–136.

Dr. Csontos József, az állatorvostudomány doktora, az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézete (akkori nevén Állategészségügyi Kutató Intézet) első igazgatója száz évvel ezelőtt 1889. február 23-án született a Zemplén megyei Nagygyéresen.

Csontos dr. korának egyik legkiválóbb mikrobiológus kutatója volt, akik elsőként állapított meg hazánkban több fertőző betegséget. Más járványos megbetegedések kóroktanát tisztázta, illetve részt vett számos új oltóanyag kidolgozásában. Munkája több vonatkozásban is kap-

csolatban volt a Phylaxia tevékenységével, egyes közleményeinek társszerzői is a Phylaxia vezető munkatársai voltak.

Diplomájának 1912-ben történt megszerzése után Marek professzor mellett dolgozott 1919-ig. Ekkor a Főiskola Bakteriológiai Intézetébe kérte áthelyezését, ahol Aujeszky professzor munkatársaként vett részt az oktató- és kutatómunkában. 1925-ben magántanári képesítést nyert. „A madarak fertőző betegségeinek kór- és gyógytana” című disszertációjával. 1929-ben az akkor létesült Országos Állategészségügyi Intézetbe helyezték. 1942-ben a Kolozsvári Állategészségügyi Intézet első igazgatója lett. Kimagasló kutatási eredményeit az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága 1953-ban az állatorvostudomány doktora tudományos fokozattal ismerte el. 1959-ben nyugállományba vonult, 1962. október 1-én hunyt el.

Szakmai érdeklődése munkahelyi feladatainak megfelelően igen széles körű volt. Kutató vénája fiatal, kezdő állatorvos korában már megnyilvánult. Mint belgyógyász a kutya gümőkórjával foglalkozott és annak allergiás próbával történő kimutatását oldotta meg. A parazitológia sem esett távol érdeklődésétől, ennek eredményeként elsőnek állapította meg hazánkban a szarvasmarha bunostomosisát (abban az időben dochmiasisát) és szövettani vizsgálatokkal járult hozzá a háziállatok sarcoptes rühössége kártételének tisztázásához. A belgyógyász korszak legnagyobb eredménye azonban az abban az időben tetemes kárt okozó májmételykór gyógyszeres leküzdésére irányuló kutató munkában való aktív részvételével a Distol kidolgozása volt. Amit azonban ebből a korszakból a legtöbbre értékelt, az a *Marek* professzortól megszerettetett és megkövetelt munka rendszeres elvégzése és az az útravaló, amelynek egész életében hasznát vette, ahogy 1951-ben írt életrajzában említi.

A Bakteriológiai Intézetben feladata többek között az oltóanyagok ellenőrzése volt. Érdeklődése a bakteriológia, főként azonban a járványtan és az immunológia irányába fordult. Munkásságának egy része a baromfi betegségeire (baromfikolera, baromfitífusz) vonatkozott. Ezekkel kapcsolatban a kórokozók bakteriológiai jellemzői körének (pl. a pasteurellák indoltermése) kiszélesítésével járult hozzá akkori ismereteink bővítéséhez. Az ott eltöltött 10 év legjelentősebb munkája *Aujeszky* professzorral együtt a veszettség elleni megelőző védekezés kidolgozása volt. Előbb a fix vírussal éteres, majd karbol-glicerines kezeléssel készített vakcinával végzett vizsgálatairól számol be 1924-ben és 1928-ban. Mint minden újdonság, a betegség elleni védekezésnek ez a módja is jó ideig ellenkezésre, meg nem értésre talált. Az ebek kötelező védőoltásának a bevezetésével elért eredmények azonban fényesen igazolták elképzelésük helyességét és jogosságát és a vakcina hatékonyságát. Ez a vakcina, ha nem is az eredeti formájában, a közelmúltig használatban volt.

Az Országos Állategészségügyi Intézetbe helyezésekor az oltóanyagok ellenőrzésére megszabott munkakört magával vitte. Tudományos kutató munkára is bőséges lehetősége nyílt, foglalkozott baktériumok és vírusok okozta betegségekkel egyaránt. Az előbbieket közül az ún. lebenybetegség kóroktanát és kórfejlődését írta le, valamint a baromfikolérának az abban az időben még tisztázatlan kórfejlődéstani kérdéseivel foglalkozott behatóan. Megállapításainak jó része még ma is érvényes. Elsőnek állapította meg a madarak paratífuszának germinatív úton való terjedését, s leírta a védekezés módját is.

*Az MTA
Állategészségügyi Kutató
Intézetének 25 éves
jubileumi érme
dr. Csontos József
arcmásával
(Martsa István műve)*

A virológiai kutatások akkori, kezdetleges módszerei és eszközei dacára elsőként állapította meg, hogy a malacok himlőszerű kiütését, mai nevén a sertéshimlőt vírus okozza, s később *Manninger* és *Sályi* professzorokkal közösen ugyancsak elsőként elkülönítették a tehénhimlőt a vakcina vírustól. Egy tehénhimlő járvánnyal kapcsolatban emberek kezén jelentkező ún. fejési csomókat tehénhimlő vírus eredetűnek állapított meg, s azok jelentkezése és az emberi himlővel szembeni védettség állapota között szoros összefüggést talált. *Manninger* professzorral közösen ugyancsak elsőként állapították meg, hogy az akkoriban hurutos lóinfluenzának, ma rhinopneumonitisnek nevezett betegség és a kancák járványos elvetélésének okozója azonos vírus, s hogy a vetelés a betegségnek csak egyik megnyilvánulása. Elsőként állapította meg a vidrák szopornyica vírus iránti fogékonyságát. Az ebek szopornyicája ellen aktív védekezési eljárást és oltóanyagokat dolgozott ki. Az *Aujeszky*-féle betegségnél a fiatal szopós malacok parenchymas szerveiben észlelhető elhalásos gócot Kolozsváron írták le elsőként *Derzsy dr.*-ral. Sokat foglalkozott a sertésbetegségekkel. *Manninger* professzorral együtt hosszú időn keresztül tettek erőfeszítéseket az ún. fertőző gyomorbélgyulladás oktani tisztázására. Ragályos természetét tisztázták, az igazi kórokozóra azonban nem sikerült rátalálniuk.

1945 után jelentős munkája volt a *Mócsy* professzor által behozott baromfipestis elleni H vakcina laboratóriumi és széles körű gyakorlati kipróbálása, illetve annak irányítása. Élharcosa volt annak az elvnek, hogy a sertéspestistől az ország állományát mentesíteni kell és ez csak az élő virulens vírus használatának a megszüntetésével lehetséges. A csaknem teljes mentesség állapotának az elérését még megérhette.

Dr. Csontos József tudományos munkásságának csupán a leglényegesebb eredményeit foglaltuk össze az elmondottakban. Több mint 120 közleménye jelent meg az állatorvosi kutatás legkülönbözőbb témáiról. Negyvenhét évet töltött a magyar állategészségügy szolgálatában, tevékenységét a kiemelkedő szakmai tudás mellett a gyakorlatiasság jellemezte. Nagy érdemei voltak a második világháború után a háborús események miatt elterjedt fertőző betegségek

felszámolásának irányításában. Kiváló szervezőképessége, tudományos felkészültsége, kitartó szorgalma, sokoldalú tapasztalata alapján bízták meg az Állategészségügyi Kutató Intézet igazgatásával, a szervezett kutatás beindításával. Születésének századik évfordulóján a magyar állatorvosi kar tisztelettel és kegyelettel adózik a nagy tudású, de mindig szerény és közvetlen *dr. Csontos József* emlékének.

Csontos József emlékezete

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1993. 48 (5). 298.

Az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézete első igazgatója, *Csontos József dr.* (1889–1962) halálának 30. évfordulóján – a Magyar Országos Állatorvos Egyesület Állatorvos-történelmi Szakosztályával közösen – 1992. október 16-án emlékülést rendezett.

Az emlékülésen került első ízben kiadásra a kutatóintézet 25 éves évfordulója (1975) alkalmával alapított *Csontos József-emlékérem*. Az emlékéremmel kitüntetett *Csontos László dr.* és *Prohászka László dr.* egy-egy előadással is szerepelt a programban (*Csontos László dr.*: Az állatorvosi virológiai diagnosztika fejlődése és *Prohászka László dr.*: Visszaemlékezés a kutatóintézet első évtizedére), majd *Mocsári Endre dr.*: Orális vakcinázással a vadon élő állatok veszettsége is megfékezhető c. előadást hallgathatták meg az ülésen megjelentek. Az emlékülést megnyitotta és az emlékérmeket átadta *Bartha Adorján dr.*, a kutatóintézet igazgatója.

Lapunk is – amelyben oly sok esetben jelentek meg *Csontos József* kiváló cikkei – tiszteleg a nagy állatorvos diagnosztika és kutató emléke előtt, és az alábbiakban közli *Karasszon Dénes dr.*, az Állatorvos-történelmi Szakosztály elnöke emlékelőadását, valamint a két emlékérmes laudációját (*Kováts Jenő dr.*, a szakosztály titkára tolmácsolásában).

Csontos József és a tudományos kutatómunka állatorvos-történelmi jelentősége[†]

Dr. Karasszon Dénes, az állatorvos-tudomány doktora

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1993. 48 (5). 298–301.

„Elvész az én népem – kiálta – elvész, mivelhogy tudomány nélkül való” – írta Arany János „Széchenyi emlékezete” c. gyönyörű költeményében. A tudomány jelentőségét felismerték az ókori egyiptomiak is, akik mindennél magasabbra értékelték a tanulást és a tudást. „A tudatlanság egyértelmű a halállal”, mondja i. e. 2500 évvel, a III–VI. dinasztia korában készült Prisse-papyrus szövege, de felismerték a tudomány jelentőségét azok a kiváló férfiak is, akik – mint *Bod Péter*, *Bessenyei György*, *Révai Miklós* és mások – a Magyar Tudós Társaság létrehozásán fáradoztak.

Felismerték a tudomány feladatát és jelentőségét a nemzet felemelkedésében az 1867-es kiegyezés utáni korban felsőoktatás-politikánk hivatott vezetői: *Eötvös József* és *Trefort Ágoston* is, akik az orvosképzéstől 1852-ben különválasztott és önállóvá tett, ezzel azonban az iparostanoncok betanításává süllyesztett állatorvosképzést újból egyetemi színvonalra kívánták emelni. Ennek a szellemi fellendülésnek az élén –

[†] Az 1992. okt. 16-án rendezett Csontos József-emlékülésen elhangzott előadás alapján.

tudjuk – *Thanhoffer* és *Tormay* professzorok álltak. Elsősorban az ő tevékenységüknek köszönhető, hogy Állatorvosi Tanintézetünk az Állatorvosi Akadémia rangjának elérésével egyidejűleg 1890-ben a *magántanárrá képesítés jogát is elnyerte*, és pedig azért, hogy – a korábbi szakiskola szigorú órarendi keretek között szorított, kompendiumokká sűrített s még ebből is vizsga-előkészítő kurzusokká kurtított – szegényes kötelező tananyagát kiszélesítve lehetőség nyíljk tudományos igényeket is kielégítő, korszerű orvostudományi ismeretek nyújtására. A tanszékek számának szaporítását nem engedélyezték. *A magántanároktól* remélhették, hogy ők – mint kitűnő szaktudósok – gazdag oktatási anyagot is biztosítanak az állatorvosképzés, a tudományos kutatás és a tudományos utánpótlás számára. Az első magántanári habilitációra már *Hutýra* rektorsága idején, 1901-ben került sor: *Szakáll Gyula* nyerte el összehasonlító anatómiából a *venia legendit*. Utána *Rhorer László*, *Aujeszky Aladár*, *Zimmermann Ágoston*, majd – többek között – *Köves János*, *Manninger Rezső* és mások szereztek magántanári képesítést.

A magántanárok sorából ezúttal – születésének nemrégiben ünnepelt századik, halálának most e hó 1-jén elmúlt harmincadik évfordulójára való kegyeletes megemlékezésünk alkalmával – *Csontos Józsefnek*, az Országos Állategészségügyi Intézet volt igazgatójának és az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézet első, alapító igazgatójának nevét emeljük ki.

Tesszük ezt azért is, mert a magántanárok működéséről pl. a nemrégiben második kiadásban is megjelent díszes „Elhunyt tanáraink és előadók életrajza (1787–1987)” c. biográfiai album nem tesz említést, pedig már *Kölcsey Ferenc*, a Himnusz halhatatlan költője megírta: „Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmibe veszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg.” Az állatorvos-történelem feladata, hogy szakmánk, hivatásunk elmúlt korának emlékezetét ápolja és semmivé lenni ne hagyja.

Dr. *Csontos József* életét és működését, születésének 100. évfordulója alkalmából a *Phylaxia* azóta sajnálatos módon megszűnt Állatorvosi Közleményeinek 1989. évi 2. füzetében *Padányi dr.* ismertette. E szép megemlékezésben foglalt adatokat ismertnek feltételezve, ezúttal *Csontos József* működésének jelentőségét a biográfiai adatok felsorolása helyett inkább speciális szempontok, nevezetesen a tudományos kutatás állatorvos-történelmi jelentősége szempontjából világítom meg. Életrajzából, pusztán emlékeztetőül, annyit, hogy a Zemplén megyei Nagygéresen született; középiskoláit a Sárospataki Református Főgimnáziumban végezte: itt oltották bele azt a hitet, szorgalmat, kitartást és fegyelmezettséget, amely egész életét és pályafutását meghatározta. Állatorvosi tanulmányait Budapesten végezte, 1912-ben avatták állatorvossá. *Marek* professzor asszisztense lett a belgyógyászati klinikán: ez idő alatt tette le az állatorvosi tiszti vizsgát (1916) és szerzett állatorvos-doktori címet „Szövetani vizsgálatok a Sarcopetes-rühösség különböző eseteiben” c. disszertációja alapján (1917). *Marek* professzor hét év alatt gondosan kitapasztalva tanársegédjének kiváló képességeit, a kórtani, járványtani és diagnosztikai kérdések tanulmányozása iránti hajlamait, ajánlólevéllel *Aujeszky* professzor bakteriológiai intézetébe irányította át *Csontos Józsefet* (1919), aki itt sajátította el az egyetememes mikrobiológia világhírű tanítómestere mellett nemcsak az orvosi szemléletet és gondolkodásmódot, hanem örökre elkötelezte magát a mikrobiológiával és a fertőző állatbetegségek elleni küzdelemmel. A szaklapokban rendre jelentek meg szakavatott, alapos felkészültségről tanúskodó tudományos értekezései, amelyek mind egy-egy mindaddig nyitott kérdés megoldásával tanúsították szerzőjük elhivatottságát. Elismerést érdemlő tudományos működése alapján folyamodhatott 1924-ben a magántanári képesítésért, amelyet *Aujeszky* és *Jármay* professzorok pártfogó véleményezése alapján a főiskola tanári testülete elfogadott, és őt 1925-ben „A madarak fertőző betegségeinek kór és gyógytana” tárgykörének magántanárává habilitálta. Az új magántanár ekkor már

professzorával közösen végezte kísérleteit a veszettség elleni immunitás létrehozására a Högyes-féle fix vírustörzs felhasználásával előállított karbol-glicerines vakcina egyszeri beoltása alapján. A Magyar Természettudományi Kutatóalap támogatásával folytatott eredményes kutatómunkájának köszönhető hazánkban a kutyák kötelező védőoltásának bevezetése és a kutyaveszettség akkori felszámolása. E vizsgálatok élén *Aujeszky Aladár* mellett *Csontos József* is ott ragyog.

A veszettség leküzdését megvalósító egyoltásos immunizáló módszer kidolgozása mellett *Csontos* magántanár munkaköréhez tartozott a M. kir. Állami Bakteriológiai intézet hatósági oltóanyag-ellenőrzési feladatainak ellátása is. E feladatkör 1929-ben az akkor megnyitott Országos Állat-egészségügyi Intézethez került át, éspedig az akkor már *Aujeszky* professzor által tanszéki utódjának is kiszemelt *Csontos* magántanárral együtt, akinek zavartalanul ívelő pályafutását a későbbiekben a sors különös szeszélye meglehetősen göröngyös utakra terelte. 1933-ban meghalt a példakép és tanítómester, *Aujeszky* professzor. A következő évben meghalt *Hutjra Ferenc*, akinek halála után a világhírű Állatorvosi Főiskolát beolvasztották a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetembe. A fúzió során a bakteriológiai intézet és tanszék önállóságát megszüntették; munkatársait szétszórták, s az intézményt beolvasztották a járványtani intézetbe, amely ekkor foglalta el a bakteriológiai intézet Hungária körúti gyönyörű épületét és jól felszerelt laboratóriumait. Szaktudományunk történetének egyik fájó pontja, s ezért külön megjegyzést érdemel, hogy a bakteriológia, virológia, mikrobiológia és immunológia elmúlt 60 év alatt bekövetkezett hatalmas fejlődése ellenére a magyar állatorvos-tudománynak azóta sincs önálló mikrobiológiai és immunológiai tanszéke!

Csontos tanár kutatótevékenységét nem befolyásolták a körülötte zajló események. Akkoriban ő éppen a paszteurellákkal foglalkozott, s kimutatta az ún. lebenybetegség baromfikolerás eredetét. Elsőként állapította meg a madarak paratífuszának germinatív úton történő terjedését, majd érdeklődése hamarosan a vírusok okozta betegségek tanulmányozása felé fordult: elsőként állapította meg a sertéshimlő önálló vírusos eredetét; hazánkban elsőként izolálta fejesi csomóból a tehénhimlő vírusát; *Manning*errel közösen elsőként mutatott rá arra, hogy az annak idején hurutos lóinfluenzának, ma a ló rhinopneumonitisének nevezett betegséget és a lovak vírusos elvetélést azonos vírus okozza; elsőként bizonyította a szopornyicavírus vidrák iránti fertőzőképességét; új, hatékony és hosszú éveken át jó eredménnyel alkalmazott oltóanyagot dolgozott ki a kutyák szopornyica elleni aktív immunizálására.

Bárki azt hihetné, hogy ilyen szép eredmények csak kedvező körülmények között születhetnek, a sors azonban mindig alaposan próbára tette *Csontos József* kitartását. 1943-ban Erdély egy részének visszacsatolás után a Kolozsvári Állat-egészségügyi Intézet igazgatójává nevezték ki *Marcis Árpád* utódjaként. Az intézmény az ő hozzáértő vezetése alatt rendezett állat-egészségügyi viszonyokat tudott teremteni a hatalomváltás, katonai csapatmozgások és zűrzavaros politikai és közigazgatási viszonyok által felkavart Erdélyben. A napi hivatali igazgatási teendők ellátása mellett *Csontos* tanárnak mindig jutott ideje kutatómunkára: kolozsvári évei alatt észlelte és írta le munkatársával és tanítványával, *Derzsy Domokossal* az *Aujeszky*-betegség vírusa által okozott, elhalásos góccok formájában megnyilvánuló elváltozásokat szopós malacok parenchymás szerveiben. Erdély kiürítése után, már az anyaországban, előbb a győri sertéshizlaldában nyert beosztást, innen nevezték ki ugyancsak *Marcis* dr. utódjaként a súlyos bombakárosodást szenvedett budapesti Országos Állategészségügyi Intézet igazgatójává.

A romok eltakarítása, az intézet újjáépítése és az új politikai viszonyoknak megfelelő újjászervezése mellett a háborús események által feldúlt országban pusztító járványos állapotbetegségek megfékezése mind az ő feladatkörébe került. Első és legfontosabb feladatának a sertéspestistől való mentesítést tekintette, ezért tüstént hozzákezdett a mentesítési program kidolgozásához. Ennek egyik feltételeként határozta meg az élővírusos (szimultán) oltások megszüntetését. A sertéspestis felszámolását célzó kutatásainak eredményeit cikksorozatban közölte, egyidejűleg hozzákezdett a baromfipestis elleni küzdelem megszervezéséhez. Kidolgozta a H-vakcina kipróbálásának és tömegoltásának módszerét. Nevéhez fűződik a juhok járványszerűen fellépő csontváz- és szívizom-elfajulásának – ma szelénhiányként ismert megbetegedésének – első hazai felismerése és leírása.

Eredményes kutatómunkássága alapján osztatlan elismerést váltott ki az új tudományos minősítési rendszer bevezetésekor *Csontos* magántanár számára a „tudományok doktora” fokozat odaítélése, majd a kutatóintézeti hálózat kiépítésekor az MTA Állat-egészségügyi Kutató Intézet vezetésére való felkérés, ill. megbízás. Az új kutatóintézet *Csontos* vezetése alatt – *Bamberger Károly*, *Derzsy Domokos* és *Murányi Ferenc* doktorok együttműködésével megalakult bakteriológiai és virológiai osztállyal és 5 technikai asszisztenssel – 1950. február 15-én nyitotta meg kapuit. Az azóta eltelt időszakban a kutatóintézet által elért eredmények bemutatása főlegesen lenne, hiszen azzal valójában egész karunk tisztában van és igen nagyra értékeli; azt mégis hangoztatni kell, hogy az intézet első vezető munkatársainak kiválogatása, mikrobiológiai, immunológiai kutatási profiljának kialakítása és ezáltal a további, ma is követett fejlődési irányának, sőt ütemének meghatározása mind az első, alapító igazgató, *Csontos József* érdeme. Emellett *Csontos* tanár nem hagyott fel saját tudományos kutatómunkájának folytatásával sem: 1959-ben, 70 éves korában, 47 évi aktív szolgálat után történt nyugállományba helyezéséig 9 év alatt több mint 20 szakközlemény és egy szakkönyv megírása tanúskodik szorgalmáról. Ez időszak alatt kifejtett sokoldalú tudományos munkásságából kiemelkedik a ma sertésdysenterianak nevezett betegség első hazai felismerése, leírása és fertőző eredetének hangoztatása; több közleményben – munkatársai bevonásával – foglalkozott a leptospirosisokkal és más, akkor még „újnak” számító fertőző betegség oktanával és járványtanával. E vizsgálatokat később munkatársai önállóan folytatták.

Bárki azt gondolhatná, hogy könnyű volt *Csontos József*nek a kényelmes kutatóintézeti székben, tehetséges és szorgalmas munkatársakkal együttműködve nagyszerű eredményeket elérni. Ezzel szemben emlékeznünk kell arra, hogy éppen az ő működésének éveire esik a szovjet tévtanoknak hivatalos ránk erőltetése, ill. ennek kísérlete. A hivatalos tudománypolitika a magántanári intézményt eltörölte, az egyetemeken az oktatómunkát, az Országos Állat-egészségügyi Intézetben a rutindiagnosztikai tevékenységet, az oltóanyag-termelő intézetben a termelőmunkát részesítették előnyben. Karunk kiemelkedő egyéniségei, felelős tudományos vezetői kezdettől fogva elutasították, megmosolyogták a megalapozatlan, akkor egyes hazai biológiai körökben is divatos lett tévtanokat. *Csontos* tanár *Pasteurrel* vallotta, hogy nincs alkalmazott tudomány, csak a tudomány alkalmazása, alapkutatási témákhoz is hozzányúlt, s munkatársait is erre serkentette. Az elért eredményekről a megjelent évkönyvekben felsorolt közlemények is tanúskodnak. Az általa vezetett intézetben nem juthattak szóhoz a hamis doktrínák. Mindehhez mélységes humánus, erős vallásos hit, szerénység, magyarságtudat és a tiszta tudomány iránt hallatlan elkötelezettség kellett. Ezt tanítványaiba és munkatársaiba is át tudta ültetni. *Csontos József* nem lett akadémikus, mellére nem tűztek állami- és kormány-

kitüntetések. Munkáját hivatásnak, feladatát elkötelezettségnek, nehézségeit a hivatásért tett áldozatvállalásnak tekintette, ezért egész tevékenysége példamutató jelentőségű.

Közéleti-egyesületi (ún. szakmai-társadalmi) tevékenységét is meg kell említeni: Az Állatorvosi Lapok 1944 előtti példányai bizonyítják, hogy *Csontos József* a Magyar Országos Állatorvos Egyesület szakmai munkájában igen tevékenyen vett részt. Országos és fiókosztályi szaküléseken nemcsak előadóként szerepelt, hanem választott szakülési elnök, egyesületi pénztáros is volt. 1943 elején pedig *Kollonay Endrével* abban is megállapodtak, hogy kéthetenként szombaton délután a Kolozsvári Állat-egészségügyi Intézet helyiségeiben állatorvosi összejöveteleket tartanak, amelyeken időszerű szakkérdéseket tárgyalnak meg. Ennek mintegy folytatását képezte, hogy az Országos Állat-egészségügyi Intézetbe való visszakerülése után kezdeményezte az ún. intézeti referálásokat, melyek később az állat-egészségügyi intézetekben rendszeressé váltak. 1946 után nyugdíjba menetelig gyakran volt központi (országos) és területi szakülések előadója.

Az állatorvos-történelem művelői fő feladatuknak tartják, hogy napjainkban – amikor vissza kell adni a tudományos kutatómunka rangját és becsületét – segítsünk megmutatni: nagynevű elődeink, a magyar állatorvos-tudomány, állatorvosképzés és állategészségügy nemzetközi hírű hivatott vezetői nem a hivatali címek, rangok, pozíciók halmozásában, nem is anyagi javak könnyebb és jobb megszerzési lehetőségében, hanem a szakmai felkészültség, a tudományos eredmények, a kötelességtudás és az etikai színvonal emelésében határozták meg karunk felemelkedésének útját. *Csontos József* is azok sorába emelkedett, akik tudományos kutatómunkájukkal vívtak ki hírnevet a magyar állatorvosi kar, az állatorvos-tudomány egésze számára, de így biztosította saját helyét is a magyar járványtan és mikrobiológia történetében. Tántoríthatatlanul folytatta kutatómunkáját egészen nyugdíjba vonulásáig (1959). Ettől kezdve visszavonultan, a volt munkatársak által is elhagyatva, a kar által elfeledve, családjában élt 3 évvel később bekövetkezett haláláig (1962. október 1.). „Nemo ante mortem beatus” (senki sem boldog a halála előtt) – szoktuk latinul idézni a bölcs *Szolón* mondását. *Csontos József*, ha boldog nem is, elégedett azonban lehetett. Munkásságán végigtekintve *Széchenyi* szavai jutnak eszünkbe: „Nem termékeny lapály, hegyek, ásványok, éghajlat tesz a közérőt, hanem az Ész, mely azokat józanon használni tudja. Igazibb súly s erő az emberi agyvelőnél nincs. Ennek több vagy kevesebb léte a nemzetnek több vagy kevesebb szerencséje.” *Csontos József* nehéz körülmények között is képes volt tudományos eredményeket létrehozni. Reá emlékezve a tudományos kutatómunka jelentősége kerül reflektorfénybe, tanúsítva annak meghatározó szerepét a szakma, a hivatás és a nemzet felemelkedésében. *Csontos József* példamutató személye, működése így válik jelképpé is, őt előkelő hely illeti meg az állatorvosi járványtan és mikrobiológia történetében s ezáltal kiérdemli, hogy egy következő évforduló alkalmával emléktábla örökítse meg nevét.

A felhasznált személyi adatok és dokumentumok szíves rendelkezésemre bocsátásáért *Csontos László* doktornak tartozom köszönettel.

DR. HIRT GÉZA (1895–1957)

**egyetemi magántanár, az állatorvostudomány kandidátusa,
az Intézet (4.) igazgatója (1950–1956)**

Amikor 1950. márciusában megbízták Csontos tanár urat az Állategészségügyi Kutató Intézet vezetésével, helyére Hirt Géza dr.-t, a Phylaxia osztályvezetőjét nevezték ki igazgatónak.

Hirt Géza az Állatorvosi Főiskola kórbonctani tanszékéről indult. Állatorvosi diplomájának (1915–1918 között katonai szolgálat miatt kénytelen volt megszakítani főiskolai tanulmányait) megszerzése után ott volt gyakornok, majd tanársegéd és ott készítette el doktori disszertációját is. 1922. okt. 22-én avatták doktorrá mint főiskolai tanársegéddé. (A malleines ophthalmo- és intrapalpebralis reakciók alkalmával lezajló kórszöveti elváltozások.) Annak idején ez a tanszék végzett egy csomó olyan diagnosztikai munkát (pl. veszettségre), amely később az Intézet feladatkörébe tartozott. Nem volt tehát idegen részére az intézeti diagnosztikai munka egyik jelentős része.

A Phylaxia Szérumtermelő Intézetbe 1923-ban került, ahol az oltóanyagtermelés mellett a diagnosztikai osztályt is vezette. Az itt eltöltött 27 év alatt együtt dolgozott Kövessel, Hegyelivei, Biróval, Hoffmannal, Schneiderrel stb., de jó kapcsolata volt a humán részleg szakembereivel, pl. Bachausz Richárddal is. Szaktudományunkkal viszonylag lépést tartott, jártas volt a kórbonctan, kórszövettan és a bakterológia vizsgáló módszereiben, elsősorban a sertés és a baromfi fertőző betegségeinek körjelzésében. Igazi szakterülete a kórbonctan-kórszövettan volt, e témakörben lett egyetemi magántanár (1945).

Akik az Intézetben vele dolgoztunk, tudjuk, hogy szakterületét szerette, szorgalommal és fejlesztő szándékkal művelte. Tudomásom és megítélésem szerint azonban nem szakmai felkészültsége folytán, hanem politikai céllal helyezték az Intézet élére. 1948–1950-ben ugyanis köztudomásúan minden munkahelyen erősödött a politikai nyomás – még szűk szakterületen is –, a Párt törekedett vezető szerepének kialakítására és megszilárdítására. Intézetünkben 1950-ben a gerincet alkotó szagárda (Buzna, Hodosy, Vizedy) egyáltalán nem foglalkozott politikával. Eszük ágában sem volt a Pártba lépni. Egy-két kisegítő beosztású személy mellett csak az akkor friss diplomás Szakál Sándor dr. volt a marxizmus-leninizmus híve és szószólója. Ő próbálkozott is a Párt irányvonalát képviselni és meghonosítani, de érdemi követői nem akadtak. Ezenkívül egyedül volt, kezdő volt és jó szakemberként akart kibontakozni. Hirt Géza viszont az e téren előbbre lépett Phylaxiánál az állatorvosok egy csoportjával – „érdekből” – már korábban párttag lett, esetleg átigazolással. Ugyanígy volt Bamberger, aki Hirttel egyidejűleg került ugyancsak a Phylaxiától a szomszédos kutató intézetbe. Kézenfekvőnek látszott, hogy ennek a két – életpályájuk derekán tartó – elég jó szakembernek a segítségével megvetheti a lábát a Párt a Tábornok utcai telepen is. Ebben persze kívülről is segített a Szakszervezet és a mindkét intézménybe pártérdekből bejuttatott, főleg segéd-, adminisztratív és gazdasági személyzet. Ennek eredményeként meg is alakult a Párt közös helyi alapszervezete, melynek titkára hosszú időn át Bamberger (Kutató), helyettese Mihályiné (OÁI) lett.

Persze Hirt nem volt meggyőződéses kommunista, de kiszolgálta a Párt iránymutatását, célkitűzéseit, mert érezte, hogy ezen nyugszik pozíciója. Ellenkezés nélkül elfogadta dr. Beer István, dr. Zalán Jenő intézetbe helyezését, a minisztérium létszámcsökkentése idején gazdasági vezetőnek Harmat Ferencet, majd személyzeti vezetőnek Gombost.

Szakemberek és nem szakemberek jöttek-mentek, váltották egymást. Szakál Sándor elment a minisztériumba. Lényegében mindkét intézetben, különösen a Kutatóban főleg a segéd-személyzet soraiban emelkedett a párttagok száma. A pártonkívüli szakemberek mellett a kommunista (érdekeltségű) laboránsok dolgoztak. Kialakult a Pártszervezet hangadó csoportja (Mihályinén kívül Báthory, Beer, Zalán stb.). Ványi András szerepe is egyre nyilvánvalóbbá vált, bár nem mindig látszott tisztának. Ugyanúgy, mint Báthory, átmenetileg szakszervezeti főfunkciót töltött be. Báthory és Ványi sok tekintetben nem pendültek egy húron a többi hangadóval. Mindketten igyekeztek jó kapcsolatot tartani a párton kívüli szakemberekkel és a Mészáros vezette politikai irányvonallal. Ugyanakkor Ványi szinte tüntetőleg merev volt politikai kérdésekben, úgy mutatva, hogy megingathatatlan komolyan veszi a párt elvi feladatait. Az említettek és csatlósai mellett Hirt politikai („párt-”) küldetése háttérbe került. Ugyanakkor ő megismerte az Intézet lényegi, szakmai feladatait és ezeket szívvel-lélekkel, de jó felkészültséggel is ellátó szakembereket. Az utóbbiakat lehetőségeinek és érdekeinek (ez volt a hiba) megfelelően megbecsülte. Saját érdekeit nemcsak erős elhatározottsággal, hanem makacs akaratossággal és hiúsággal is szolgálta. Feltétlenül vezető akart maradni. Ennek érdekében azonban nem az akkor szokásos politikai kapcsolatokat erősítette, hanem inkább szakmailag akart megszilárdulni. Az intézeteknek kutatással is foglalkozó szakembereivel jó kapcsolatot igyekezett kiépíteni, munkakapcsolatra lépni, kollaborálni. Minden erejével és lehetőségével arra törekedett az átlagnál erősebb önzéssel, hogy az akadémiai doktori fokozatot megszerezze. Erre azonban már nem jutott ideje, mert a fertőző gyomor és bélgyulladásos kapcsolatos kutatásai nem vezettek eredményre. A Manninger által javasolt valamelyik téma (salmonellosisok kórszövevénye, parenteralis injekciók localis reakcióinak kórszövevénye) kidolgozásához évekre lett volna szükség. A pártot pedig már igazából nem szolgálta az elvárt mértékben és formában (talán nem is tudta volna). 1956 elején úgy ítélték meg, hogy leváltásával az Intézet sem szakmai, sem politikai szempontból nem veszít.

A pozíciójára pedig szükség volt. Egyéni ambícióját nem értékelték, figyelembe sem vették. 1956. év közepén áthelyezték a Kőbányai Állategészségügyi Hivatalba. Itt azonban már csak rövid ideig dolgozott, mert 1957. június 20-án hirtelen, aránylag fiatalon meghalt. Lakhelye szerint a Rákoshelyi Temetőben temették el.¹

Hirt Géza, mint sokan mások amennyire a kommunista rendszer híve akart lenni, ugyanolyan mértékben ennek a rendszernek az áldozata is lett. A Phylaxiában felkészültségének megfelelő munkaköre volt. Onnan kizárólag politikai érdekből emelték ki. Mivel inkább szakmailag próbált, mintsem politikailag aktivizálódni, és az általa betöltött pozícióra a rendszer káderpolitikájának szüksége lett, kérlelhetetlenül félreállították.

Azért írtam, hogy áldozat volt, mert nem bizonyíthattak rá semmi szabálytalanságot. Az intézetek szakmai feladataikat a népgazdaság adott követelményeinek megfelelően jól ellátták. Az intézetek tevékenysége szervezeten, olajozottan ment. Ő maga is részt vett a munkában. Mindent megtett az Intézet szűkös laboratóriumi helységeinek bővítésére és korszerűsítésére, a területi intézetek hálózatának a Kormányzat által előírt kialakítására.

A szerény gazdasági keretek között létrehozott intézetek (Kaposvár, Békéscsaba, Miskolc) építkezését és berendezését lelkiismeretesen felügyelte. Mindegyik intézetbe sikerrel képezett ki szakszemélyzetet. Megküzdött az önállóságunk átmeneti elvesztésével, 1950-ben az OMMI-hoz

¹ Ismereteink szerint az Újköztemetőben nyugszik (a szerk.).

csatolásunk következményeivel. Igen jól szolgálta az Intézet érdekeit, hogy kapcsolatot épített ki a humán vonalhoz. Mint az Orvosegészségügyi Szakszervezet patológus szakcsoportjának vezetőségi tagja az Intézet több szakemberét toborozta e szakcsoport munkájába való bekapcsolódásra. Jó szakmai kapcsolatot tartott fenn a Főiskola járványtani és kórbonctani intézetével, valamint a Kutató Intézettel is. Manninger támogatását szinte kereste. Csontossal és Sályival közös kutatásokat végzett.

Törekvése szerint az Intézetet demokratikusan vezette. Ezt legfeljebb hiúsága, türelmetlen, indulatos természete zavarta néha. Rendszeresen tartott osztályvezetői értekezletet, ahol érdemi megbeszélések voltak és állásfoglalások születtek. Arra alkalmas embereket bizonyos részlegfeladatokkal bízott meg. Ilyen reszortfelelős volt a könyvtár, a táptalajkonyha, a polgári védelem felelőse, az OMMI összekötő, az FM összekötő stb.

Az intézeti állásfoglalásokhoz általában kikérte munkatársai véleményét. Elviselte az ellentétes véleménynyilvánítást is. Nem fogadta azonban el a pusztán kritikai megnyilatkozást, javaslatot kért a jobb megoldás mikéntjére is.

Dr. Szabó István

† Meghalt Hirt Géza dr. kandidátus

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1957. 12 (6). 197.

Hirt Géza dr. 1957. június 20-án, aránylag fiatalon és hirtelen elhunyt. Temetése nagy részvét mellett zajlott le a gyászoló család, sok barát, kolléga és ismerős részvételével. Az országos és a vidéki állategészségügyi intézetek dolgozói képviselőiben *Horváth László dr.*, a Kőbányai Állategészségügyi Hivatal részéről pedig *Pintér Péter dr.* mondott kegyeletes búcsúbeszédet, ismertetve *Hirt Géza* pályafutását és méltatva az elhunyt érdemeit. Emléket kegyelettel megőrizzük.

*

Hirt Géza 1895. július 27-én Pakson született. Gimnáziumi tanulmányainak befejezése után az Állatorvosi Főiskola hallgatója lett, ahol 1920-ban állatorvosi, 1922-ben állatorvos-doktori, 1945-ben pedig magántanári oklevelet nyert. A Magyar Tudományos Akadémia részéről a tudományos minősítés során az állatorvosi tudományok kandidátusa címet nyerte el.

Állatorvosi oklevelének megszerzése után azonnal a *Főiskola Kórbonctani Intézetében*, előbb mint gyakornok, később mint megbízott tanársegéd kapott beosztást. Innen 1923. szeptemberében a Phylaxia Szérumtermelő Intézethez hívták meg, ahol annak különböző osztályain megszakítás nélkül 27 évet töltött. 1950-ben az Országos Állategészségügyi Intézet vezetésével bízták meg.

Mint az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója felelősségteljes és fárasztó munkát végzett a szakmai, személyi és igazgatási teendők ellátása terén. Igazgatósága alatt épült fel a Kaposvári, Békéscsabai és a Miskolci Állategészségügyi Intézet, és bővült ki, az adott körülményekhez mérten, az Országos Állategészségügyi Intézet.

A korábban említett beosztásaiból kifolyólag a mindennapi munkán túl széleskörű kutató munkát is végzett, amelynek eredményét a hazai és idegennyelvű szakirodalomban megjelent, mintegy félszáz dolgozata jelzi. Dolgozatainak legtöbbje *kórbonctani.* és *kórszövettani* kérdé-

sekkel, elsősorban a sertés egyes fertőző betegségeivel (Aujeszky-betegség, paratyphus, fertőző gyomor-bélgyulladás) foglalkozik.

Állandó összeköttetést tartott fenn az orvos-kórboncnokokkal, s részben az ő érdeme, hogy a két rokonszakma között szívélyes együttműködés alakult ki.

Hirt Géza dr. egyetemi magántanár, az állatorvostudományok kandidátusa, az Intézet igazgatója (1950–1956)

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1978. 33 (október). Különszám.

Hirt Géza 1885. július 27 Pakson született. Iskolai tanulmányait Orsován kezdte, majd Budapesten folytatta, ahol 1913-ban érettségizett. Főiskolai tanulmányai az első világháború alatt megszakadtak, 1915–1918 között katonai szolgálatot teljesített.

Állatorvosi oklevelét 1920-ban szerezte meg. Ekkor az állatorvosi főiskola kórbonctani intézetébe került gyakornoknak, majd hamarosan megbízott tanársegéd lett. Itt készítette el doktori disszertációját (1922), majd letette az állatorvosi tisztvizsgát.

1923-ban a Phylaxia Szérumtermelő Intézetéhez hívták meg, ahol több osztályon dolgozott, hosszú időn át a diagnosztikai osztályt vezette, 1945-ben magántanári oklevelet nyert.

1950. március 1-től 1956. június 30-ig állt az Országos Állategészségügyi Intézet élén. Sokat és fáradhatatlanul tevékenykedett az Intézet és az intézeti hálózat fejlesztéséért. Igazgatása alatt épültek Budapesten a hal- és méhbetegségek és részben a baromfibetegségek osztálya elhelyezését szolgáló épületek, az ebédlőépület, a gazdasági osztály épületrésze, a vidéki intézetek közül a Kaposvári, a Békéscsabai és a Miskolci Állategészségügyi Intézet.

Az általános igazgatói teendőkön túl mindig nagy érdeklődéssel követte az Intézet szakmai tevékenységét, naponta meglátogatta a diagnosztikai osztályt és aktív részese volt az élénk szakmai vitáknak.

Intézeti működése során is széles körű kutatómunkát végzett, elsősorban a kórbonctan és kórszövettan területén. Mintegy félszáz tudományos közleménye jelent meg. Dolgozatai többségükben az *Aujeszky*-féle betegség, a paratifusz, a sertés gyomor-bélgyulladásai stb. témákkal foglalkoztak. A tudományos minősítés során addigi tudományos tevékenységét az „állatorvostudományok doktora” fokozat odaítélésével ismerték el.

Az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatójaként tagja volt az MTA IV. (Agrártudományok) Osztálya Állatorvostudományi Főbizottságának, az Országos Állategészségügyi Tanácsnak, az MTA Állategészségügyi Kutató Intézete tudományos tanácsának, a Magyar Állatorvosok Lapja és az *Acta Veterinaria* szerkesztő bizottságának, vezetőségi tagja az Orvos-Egészségügyi Szakszervezet pathologus szakcsoportjának.

1956 nyarán megvált igazgatói tisztségétől, ezután viszonylag fiatalon, hirtelen elhunyt. Emlékét hűen megőrizték.

Héjj László dr.

50 éve hunyt el Hirt Géza, az Országos Állat-egészségügyi Intézet egykori igazgatója

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 2008. 130 (1). 63–64.

50 éve hunyt el HIRT GÉZA, a kórbonctan és kórszövettan neves művelője, a sertésbetegségek kiváló ismerője, az Országos Állat-egészségügyi Intézet egykori igazgatója.

1895. július 27-én született Tolna megyében, Pakson. Iskolai tanulmányait Orsován kezdte, majd Budapesten folytatta. 1913-ban érettségizett, majd egy évvel később, 1914 őszén beiratkozott a M. kir. Állatorvosi Főiskolára.

Katona szolgálat miatt kétszer is megszakított tanulmányait 1920-ban fejezte be, ekkor kapta kézhez állatorvosi oklevelét.

Végzése után a Főiskola Kórbonctani Intézetében kezdett el dolgozni, előbb mint gyakornok, később mint megbízott tanársegéd. JÁRMAI professzor irányítása mellett kórbonctani gyakorlatokat vezetett.

1922-ben szerezte meg doktorátusát, ugyanebben az évben letette az állatorvosi tisztvizsgát is.

1923 szeptemberében meghívták az alig 10 éve létesült Phylaxia Szérumtermelő Részvénytársasághoz. 27 éven keresztül dolgozott a gyár különböző részlegeiben. Leghosszabb ideig a Diagnosztikai Osztályon tevékenykedett, itt szerezte meg lenyűgöző kórszövetteni tudását.

A gyár igazgatója, KÖVES JÁNOSnak a bizalmát élvezve, rövidesen megbízták az osztály vezetésével. 1946-ban a kórszövettan egyetemi magántanárává habilitálták.

1950-ben kinevezték az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet (OMMI) Állat-egészségügyi Osztályának igazgatójává. (Az intézmény eredeti nevét, az Országos Állat-egészségügyi Intézet elnevezést 1951-ben kapta vissza.)

Vezetői tevékenységét öt pontban foglalhatjuk össze.

1. Mindent elkövetett annak érdekében, hogy a háború alatt szétzilálódott állategészségügy újraszerveződjön. A romjaiból akkorra (1949-re) már újjáépült intézet laboratóriumainak számát belső átrendezésekkel gyarapította. Sikerült elérnie egy új épületrész megépítését, és így az intézmény területi bővítését.

2. Megpróbálta folyamatosan pótolni a háború alatt tönkrement és „eltűnt” műszerparkot. Az új műszerek vásárlása az 1950-es években nem csak anyagi, hanem (a külföldi beszerzések miatt) sokszor politikai nehézségekbe is ütközött.

3. Meg kellett oldani az intézet folyamatos „átprofilírozását”, hogy az képes legyen a lassanként kialakuló, formálódó nagyüzemi mezőgazdaságban jelentkező új állattenyésztési és állategészségügyi problémák megoldására.

4. Ezen közben le kellett „vezényelnie” az intézet bizonyos fokú megcsonkítását is: az oltóanyag-ellenőrző osztály kiválását és a mallein-, ill. baromfitífusz-antigén gyártásának megszüntetését. Az előbbi feladatkört egy új intézet, az utóbbit a Phylaxia vette át. A feladatkör megszűnésével az intézet tisztán diagnosztikai feladatokat ellátó intézménnyé vált.

HIRT GÉZÁnak nagy szerepe volt a hazai állat-egészségügyi intézetek korábbi hálózatának létrehozásában. Vezetése alatt létesült a kaposvári (1951), a békéscsabai (1953) és a miskolci (1955) állat-egészségügyi intézet.

Szerteágazó vezetői elfoglaltságai mellett a kutatómunkára is szakított időt. Vizsgálatai elsősorban a sertések egyes fertőző betegségeinek [ezen belül is a sertéspestisnek, az Aujeszky-

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

betegségnek, a paratyphusnak, valamint a fertőző gyomor- és bélgyulladásnak (mai nevén: sertésdysenterianak)] kórbonctani, ill. kórszövettani kérdéseire irányultak, de tanulmányozta a meddő tehenek nemi szerveinek és belső elválasztású mirigyének elváltozásait is.

Tudományos tevékenységét mintegy félszáz dolgozata jelzi. Munkásságát 1952 októberében – disszertáció nélkül – az állatorvos-tudományok kandidátusa cím odaítélésével ismerték el.

Szenvedélyes patológus volt. Vezetői elfoglaltsága mellett is mindig szakított időt arra, hogy közvetlenül részt vegyen a napi kórbonctani és még inkább a kórszövettani diagnosztikai munkában. Irányítása alatt az intézet az elsődleges járványtani profil mellett – mind diagnosztikai, mind kutatási vonatkozásban – hatékonyan kibontakoztatta a patomorfológiai tevékenységet is.

Aktívan részt vett a közéletben. Tagja volt az MTA IV. (Agrártudományok) Osztálya Állatorvos-tudományi Főbizottságának, az Országos Állat-egészségügyi Tanácsnak, az MTA Állat-egészségügyi Kutató Intézete tudományos tanácsának, a Magyar Állatorvosok Lapja és az Acta Veterinaria szerkesztőbizottságának, valamint vezetőségi tagja az Orvos-Egészségügyi Szakszervezet patológus szakcsoportjának.

Az utóbbi szakcsoport munkájába számos fiatal munkatársát is bevonta, akik később is aktívan részt vettek ennek a szakmai közösségnek a tevékenységében.

Becsületes, közvetlen, de mégis tekintélyt parancsoló ember volt. Igen becsülte azokat a munkatársait, akik diagnosztikai munkájuk mellett fejlesztő- és kutatótevékenységet is végeztek. Kollektív vezetésre törekedett.

Az intézetet egy nehéz politikai korszakban irányította.

1956-ban áthelyezték a Kőbányai Állat-egészségügyi Állomás állományába, innen vonult nyugalomba. 1957. június 20-án hirtelen hunyt el. Ravatalát tisztelőinek sokasága állta körül a Budakeszi temetőben. Temetésére az Újköztemetőben került sor 1957. június 25-én.

Dr. Kótai István

DR. KÁDÁR TIBOR (1911–1992)

**FM (MÉM) főosztályvezető, az állatorvostudomány kandidátusa,
c. egyetemi tanár, az Intézet (5.) igazgatója (1956–1971)**

Az állategészségügyi intézeti tisztség betöltése eredményekben és elismerésekben gazdag pályafutásának csak „köztes” része volt. Intézetbe kerülését ugyanis nemcsak diákévei, magán-, járási állatorvosi működése előzte meg, hanem előtte már vezette az FM állategészségügyi osztályát (1948–1953), ahonnan koholt vádak alapján fegyelmileg eltávolítva (elsősorban Magyar Andrásnak „köszönhette”) 3 évig Debrecenben üzemi főállatorvosként dolgozott, később pedig 10 éven át újból főosztályvezető volt.

Debreceni „száműzetéséből” 1956-ban térhetett vissza a fővárosba, amikor is rögtön az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatójának nevezték ki. „Személyében ennek a nagy múltú intézetnek első olyan igazgatója lett, akinek intézeti laboratóriumi előélete nem, annál inkább – mai szóhasználattal élve – menedzseri, szervezési irányítási tapasztalata volt” (cit. Holló). Ennek következtében egyik kikötése volt a kinevező hatóság felé, hogy laboratóriumi ismeretekkel rendelkező kinevezett helyettese legyen. (Addig ilyen státusz az intézetben nem volt. Intézetbe kerülése után erre hamarosan sor került. Mivel egész intézeti ténykedése alatt e beosztásban voltam, tudomásom van arról – mégpedig tőle – és ezt nem lenne helyes elhallgatnom, hogy igazgatói kinevezésének legfőbb indítéka és indoka a „méltó rehabilitációja” volt. Korábbi tevékenységét ismerve bizton lehetett remélni, hogy a feladatnak meg tud felelni. Fegyelmi eltávolítása ellenére ugyanis jó kapcsolatokkal rendelkező, meggyőződéses („hithű”) párttag maradt. Ezért politikailag egyértelműen alkalmasnak tartották az országos intézmény vezetésére. Egyébként tőle hallottam először azt a korabeli „szabályt”, hogy aki egyszer felkerül a magasabb vezetők listájára („nomenklatúra”), ha életben marad, újra előveszik, mégha közben ki is esett a felszínen szereplők közül. Akkor, 1956 elején más megfelelő vezető állást nem tudtak neki biztosítani. Ő sem tekintette az intézetet véglegesnek. Szóba került az Egyetemen Schwanner utódként, több termelő üzemből menedzser-igazgatónak, de ezek megvalósulása akkor nem volt időszerű, később pedig a minisztériumi kilátások miatt nem vállalta. Nem leplezte, hogy előbb vagy utóbb újra az állategészségügy elsőszámú irányítója akar lenni. Erre érezte magát másoknál jobban felkészültnek. Erről sokat beszélgettünk őszintén. Kádár Tibor kellően szerény, puritán, csendes viselkedésű és hangú egyéniség volt, de ha nem is kihívóan, tudott kitartó és szívós lenni. Az állategészségügy felső irányításában éppen szereplő, vagy szóba kerülő személyeknél magát nemcsak jobban felkészültnek, de többet megvalósítani akarónak és tudónak is tartotta. Az igazgatási tanszéket maga részére szűknek érezte.

Ahogy Holló írja „ab ovo tudományos érdeklődésű ember volt”. Debrecenben kényszerű üzemi szolgálata során nagyüzemi tudományos kísérleteket végzett a sertés és a baromfi-takarmányozás korszerűsítésére. De igazi szakterülete az állategészségügyi igazgatás volt. Főleg e területről jelentek meg további közleményei, e témákban tartotta későbbi tudományos előadásait. 1959-ben (akkor egyedülálló volt) külön eljárás nélkül nyerte el az állatorvostudomány kandidátusi fokozatot.

Az intézetben nemcsak könnyű, de jó volt vele együtt dolgozni. Intézeti munkatársai éppúgy szerették és becsülték, mint az állatorvosi kar nagy része. Teljes őszinteséggel lehetett vele beszélni. Amit azonban ilyen beszélgetések során bizalmasan megtudott, gyakran továbbmondta,

felhasználta, de soha sem bántóan, soha sem egyéni érdekből, soha sem rosszindulattal. Ha valakiért kiállt, csak mértéktartóan tette, hogy azért sem az illető, sem saját maga ne károsodjék. Eleve falba ütköző dolgokért nem exponálta magát, inkább elviselte, hogy az érdekelt neheztel érte.

Ahogy az intézetből nézve megismerte a munkáknak az igazgatásban betöltött szerepét és jelentőségét, úgy becsülte meg egyre jobban az intézeti munkát. Jelentősen sikerült javítania az intézet anyagi helyzetén. Mindent megtett az intézetek fejlesztése terén mind a személyi állomány, mind a felszereltség tekintetében. A fejlesztő kezdeményezéseket mindig pártolta. Takács József feleségét titkárnőnek is odavette, jól dotálta, mert tőle az állategészségügy gazdasági támogatását remélte. Kiállt az intézetek laboratóriumi épületeinek és műszaki berendezéseinek bővítése, új szakterületek (pl. hal-méhegészségügy, vadegészségügy, takarmány-ellenőrzés, speciális járványügy, gümőkórmentesítés stb.) intézeti feladatkörbe vonása mellett. De végső soron mindent az igazgatás szemszögéből ítélte meg. Az Országos Állategészségügyi Intézet és a területi intézetek fejlesztését is csak az állategészségügyi állomási hálózat kialakításával párhuzamosan tudta (volt hajlandó) elképzelni. Igen sokat adott Soós Gábor államtitkár állásfoglalásaira. Saját állásfoglalásait nagymértékben befolyásolta Csukás András, de különösen Takács József véleménye és támogatása.

Nyugalomba vonulása után többéves munkával összeállított, doktori disszertációnak is szánt „Az állategészségügy története 1938–1972” című alkotása csak 2012-ben jelent meg könyv formájában (a szerk.).

Dr. Szabó István

Kádár Tibor dr., az állategészségügyi szolgálat vezetője nyugalomba vonult

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1973. 28 (5). 291–292.

Kádár Tibor dr., a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztályának vezetője 1972. december 31.-ével, nyugállományba vonult. Közel négy évtizedes munkásságának jelentős részében, mintegy 15 éven át, a magyar állategészségügyi szolgálat vezetőjeként működött, és neve összeforrott a felszabadulás utáni magyar állategészségügy fejlődésével, a szocialista állategészségügy kialakításával. Személye azonban nemcsak ezért érdemel megemlékezést és rövid méltatást a mostani alkalomból, hanem azért is, mert hivatali funkcióját messze meghaladó, széles körű társadalmi tevékenysége révén is az egész magyar állatorvosi közélet előtt nemcsak ismertté, hanem elismertté és megbecsültté vált.

Kádár dr. 1934-ben nyerte el az állatorvosi oklevelet. Kezdetben 5 éven át magánállatorvosként, majd 9 éven át több állomáshelyen járási főállatorvosként működött. 5 évig a Debreceni Sertésenyésztő Vállalat főállatorvosa volt, 11 éven át pedig ellátta az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatói feladatait. Állategészségügyi szolgálatunk legfőbb irányítójának funkciójában két periódusban, először 1948–1953 között, majd a második alkalommal 1963-tól nyugállományba vonulásáig tevékenykedett.

Vezetői működésének első szakaszában nevéhez olyan tervszerű, központilag irányított akciók kapcsolódnak, amelyek révén a II. világháború után rövid néhány év alatt sikerült megszüntetni a takonykórt, a tenyészbenaságot, a száj- és körömfájást, a juhhimlőt, és erősen visszaszorítani a fertőző sertésbénulást, a sertésorbáncot, a baromfipestist, a rühösséget, és el lehetett kezdeni a sertéspestis megszüntetését célul kitűző előkészítő munkálatokat. Mindezekkel egy időben azokkal a szervezési intézkedésekkel vívott ki magának elévülhetetlen érdemeket, amelyekkel nemcsak a munkához teremtette meg a szervezeti feltételeket, hanem amelyek egyúttal állategészségügyünk későbbi fejlődésének is döntő meghatározói voltak. Ez utóbbiak egyik tényezője volt a valamennyi állatorvos állami szolgálatba vételével kialakított *egységes állatorvosi szervezet*. A másik tényezőt *Kádár dr.*-nak az a szemlélete képviselte, hogy az állategészségügyi szolgálat csak akkor lehet igazán hatékony, ha szervezetében minél jobban dominál az *intézményi jelleg*. E szemlélet végső kibontakoztatására ugyan csak vezetői működésének második periódusában nyílt igazán lehetősége, de már az első szakaszban is elgondolásait tükrözi a 4 vidéki állategészségügyi intézet építésének megkezdése, a 36 állatkórház, illetve rendelőintézet létrehozása, az oltóanyag-termelés egységes bázisának kialakítása és intézményi fejlesztése, az oltóanyag-ellenőrzés külön intézményi megszervezése.

Kádár dr. már első alkalommal is az állatorvosi gyakorlat és az állategészségügyi igazgatás figyelemre méltó tapasztalatainak birtokában került a magyar állategészségügy élére, 1963-tól kezdve azonban már időközben a szocialista nagyüzemi állattenyésztésben közvetlenül személyesen szerzett tapasztalatait, valamint az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatói minőségében nyert állategészségügyi élményeit is hasznosíthatta a vezetésben. Az állategészségügy további fejlesztésének keretében nevéhez fűződik a megyei állategészségügyi *állomások* hálózatának kialakítása és az üzemi állatorvosi szolgálat rendszerének megteremtése. Rendkívül fontosnak tartva az állategészségügyi szolgálat működéséhez szükséges műszaki-technikai bázis megteremtését, intézkedései nyomán ma befejezés előtt áll a megyei állategészségügyi állomások 20 központjának megépítése, korszerű felszerelése, az állategészségügyi intézetek, a HÁESZ-laboratóriumok, az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet bővítése, korszerűsítése, s szükség szerint sok más intézkedést is tett az állategészségügyi szolgálat egyéb műszaki-technikai ellátásának fejlesztésére. Jelentős szervezeti fejlődés volt az is működésének ebben az időszakában, hogy megvalósította az *állategészségügyi vezetés specializálódását* és a szolgálatnak az országos, a középírányító és a megyei szervekre kiterjedő *specializált, vertikális szervezetét*.

Irányító egyénisége nemcsak az állategészségügy szervezetében, működésének feltételeiben hozott sok újat, hanem szisztematikus fáradozásai révén kialakította a *korszerű és elsősorban a nagyüzemek felé orientálódó szocialista állategészségügyi szemléletet*. Ennek nyomán működéséhez fűződik jelentős előrehaladás több állategészségügyi feladat megoldásában. Idetartozik a sertéspestisnek mint az országban állandóan jelenlevő járványnak a megszüntetése, lényegében ugyanez vonatkozik a fertőző sertésbénulásra és a baromfipestisre is. Több súlyos száj- és körömfájásjárvány eredményes leküzdésében ugyancsak csillogtatta vezetői erényeit, és példát mutatott a kitartó vezetői szívósságából. Szervező-irányító munkája folyamánaképpen tervszerűen halad a szarvasmarha-állomány gümőkór-mentesítése, és szép kezdeti eredményekkel megkezdődött a szarvasmarha- és sertésállomány burcella-mentesítése is. Egyúttal vezetése idején több más betegség elleni szervezett védekezés is megkezdődött vagy ezek módszereinek kidolgozása folyamatba lépett.

Állategészségügyünknek az imént röviden bemutatott eredményeiről ugyan néhány sorban számot lehetett adni, mégis ezek mögött az állategészségügy vezetőjének mennyi töprengése, gondja, álmatlan vagy éppen átdolgozott éjszakája, hány szakemberrel és más partnerrel folytatott megbeszélés, egyszóval mennyi munka és küzdelem húzódott meg. Azok, mint e sorok írója, akik *Kádár dr.*-nak közvetlen munkatársai is lehettek, mindezt jól ismerik, s tudják azt is, hogy eredményes munkásságának egyik fontos tényezője éppen ez a szívós, kitartó, sokszor önmagát sem kímélő, az itt-ott elkerülhetetlen átmeneti sikertelenségről soha vissza nem riadó és vissza nem húzódó, mindig csak a nemes célt szem előtt tartó munka volt, amellyel – egyébként szerény, csendes és puritán egyénisége ellenére – lendületbe tudta hozni az egész magyar állatorvosi kart.

Sikereinek másik titka *politikai műveltségében* és *szilárd politikai magatartásában* rejlett, amely nemcsak saját megnyilatkozásaira, cselekedeteire nyomta rá bélyegét, hanem arra is indította, hogy sokat fáradozzék az *egész magyar állatorvosi kar szocialista gondolkodásmódjának kialakításán, majd fejlesztésén.*

Nagyban hozzájárult igazgatási eredményeihez, hogy az *intézkedések tudományos megalapozottságára* mindig nagy súlyt fektetett. Erre egyébként mindig meglévő tudományos irányú érdeklődése is indította, amelynek jele a járványtan témakörében 1939-ben készített doktori disszertációján kívül az, hogy 1953–1956 között – részben akadémiai ösztöndíjjal támogatva – elsőként dolgozott ki hazai alapanyagból penicillin-tartalmú takarmánykiegészítőket sertés és baromfi számára, 1953–1966 között pedig különféle antibiotikumok, B₁₂-vitaminkészítmények és a furazolidon takarmányértékesítési és egyéb biológiai hatásának vizsgálatával foglalkozott. S külön érdemes hangsúlyozni, hogy magát az állategészségügyi igazgatást is tudományként tekintette, s ezzel a szemlélettel művelte is. 1938-tól kezdve hazai szaklapokban 28, külföldi lapokban 12 szakmai, szakmapolitikai és tudományos közleménye jelent meg. Tudományos munkásságának eredményeképpen nyerte el külön eljárás nélkül 1959-ben az *állatorvistudományok kandidátusa* tudományos fokozatot.

Az állategészségügy vezetői feladataival járó sok elfoglaltság mellett időt talált arra is, hogy részt vállaljon az állatorvostan-hallgatók *oktatásában*, az államvizsgáztatásban, és rendszeresen tartott előadásokat az *állatorvos-továbbképzés, szakállatorvos-képzés* keretében is. A jövő állategészségügyéért érzett felelőssége nyilvánult meg ebben, csakúgy mint abban, hogy – kérésre – mindig tudott időt szakítani az állatorvostan-hallgatókkal a kollégiumban vagy a KISZ-klubban való, sokszor a késő esti órákba nyúló találkozásokra. Ezekért a tevékenységeiért tisztelte meg a mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter 1972-ben a *c. egyetemi tanári* címmel.

A hivatali munka mellett más *széles körű társadalmi munkát* is végzett, amelyek nemcsak közösségi életszemléletét tükrözik, hanem amelyekre alapozta is hivatali munkáját, s ez is egyik tényezője volt hivatali munkája sikereinek. Csupán a legfontosabbakat említve, éveken át titkára, majd elnöke volt a Közalkalmazottak Szakszervezete állatorvosi szakbizottságának; megalakulása, 1961 óta alelnöke a MAE Állatorvosok Társaságának, tagja az MTA Állatorvistudományi Bizottságának, a Magyar Állatorvosok Lapja szerkesztő bizottságának, vezetőségi tagja a Mikrobiológiai Társaságnak, alelnöke az Országos Állategészségügyi Tanácsnak.

Kádár dr. több évtizedes munkája nem maradt időközben magas állami és társadalmi elismerések nélkül.

1960-ban megkapta a „Munka Érdemérem”, 1968-ban és 1973-ban a „Munka Érdemrend arany fokozata”, 1970-ben a „Felszabadulási Jubileumi Emlékérem”, 1972-ben „Mongol Népi Forradalom 50. Évfordulója Emlékérem” kitüntetést, a Magyar Agrártudományi Egyesület pedig társadalmi tevékenységét 1961-ben a „MAE Aranykoszorús Jelvényé”-nek, társadalmi-tudományos munkásságát pedig 1963-ban a „Hutýra Ferenc-emlékérem” odaítélésével ismerte el.

Úgy vélem azonban, hogy a legnagyobb elismerésnek azt tekintheti, hogy 4 évtizedes munkássága során tanúsított önzetlen fáradozásáért az egész magyar állatorvosi kar őszinte tiszteletét vívta ki magának, s ez övezni fogja a nyugalomba vonulási időkben is.

Bízunk azonban abban, hogy *Kádár dr.*-nak 1973. január 1-e után is ambíciója marad, hogy a magyar állatorvosi kar még további elismeréseire is rászolgáljon, hiszen csupán mint miniszteriumi főosztályvezető lépett nyugalományba, s ez azt jelenti, hogy c. egyetemi tanári és az imént felsorolt több társadalmi funkciójában az eredményes munkára zavartalanabban maradhat most már több ideje. Ezért úgy érzem, hogy e sorok megírásával az egész magyar állatorvosi testület nevében az elkövetkező évekre megérdemelt, nyugodt, de aktív pihenést annak reményében kívánhatok *Kádár dr.*-nak, hogy több évtizedes értékes szakmai tapasztalatait a nyugállomány ideje is hasznosítani fogja a magyar állategészségügy további felvirágoztatására.

Várnagy László dr.
egyet. tanár

Kádár Tibor dr. 75 éves

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1986. 41 (8). 501–504.

Kádár Tibor dr., a MÉM nyugalmazott főosztályvezetője, az Állatorvostudományi egyetem c. egyetemi tanára, az állatorvostudomány kandidátusa ez év szeptember 14-én tölti be 75. életévét. Erre a szép évfordulóra emlékezve szeretném úgy köszönteni Öt, hogy *szubjektív* módon felidézve életútjának jelentős állomásait, személyes gondolatokat, értékeléseket, esetleg korabeli hivatalos adatokat kapcsolok azokhoz, bemutatva egy kissé a kort is, amelyben a jubiláns dolgozott. S miután *Kádár dr.* immár 14. éve visszavonult az aktív munkától, a felidézés fiatal kollégáim számára egyben személyének bemutatására is szolgál. *Kádár Tibor* ugyanis a felszabadulást követő első negyedszázad olyan kiemelkedő *állatorvos vezető* személyisége volt, akinek nem csak nevét illő a ma állatorvosainak ismerniök. Megemlékezésemben azonban mégsem törekszem a szakmai életút maradéktalan felidezésére, már azért sem, mert annak főleg 1963-73 közötti eseményeit *Várnagy László dr.* igen szépen és részletesen foglalta össze *Kádár dr.* nyugállományba vonulása alkalmából írt értekezésében, lapunk 1973. évi 5. számában. Mondanivalóm így is maradt elegendő.

Székesfehérvárott született 1911. szeptember 14-én. Apja *Kárnik Vilmos*, cipésmester, édesanyja *Winter Julianna*, háztartásbeli volt. Iskoláit szülővárosában végezte, ott is érettségizett 1929-ben. A kor bizonyos divatjának is engedve, 1929 őszén önkéntesnek vonult be a honvédségbe, *katonatiszti* pályát választva magának. A Székesfehérvárott állomásozó 3. honvéd gyalogezred kenyérét azonban csak alig egy évig ette, amíg 1930 nyarán, mint rangsorban második, le nem tette a tiszti vizsgát. Ugyanis ez az egy esztendő is elég volt neki ahhoz, hogy bizonyos pályamódosítást határozzon el: Budapestre sikerült felvezényeltetnie magát az egyetemi zászlóaljhoz. Mint a zászlóalj tagja, 1930 szeptemberében ezután beiratkozott a bu-

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

dapesti magyar királyi állatorvosi főiskolára. Még katonaként végezte el a főiskola három félévét, majd 1932 januárjában saját kérésére leszerelték. Mint *polgári* hallgató folytatta ezután tanulmányait, melyeket sikeresen befejezve 1934 decemberében kapta meg 50–1933/34. számú állatorvosi oklevelét.

Megszakítva itt egy pillanatra az életrajz ismertetését, *néhány statisztikai adatot* arról, hogy milyen volt a hazai szakmai világ helyzete 1934–35 fordulóján, amikor a fiatal *Kádár* diplomával a kezében kilépett a főiskola kapuján az életbe.

1934. év végén a trianoni határokon belül összesen 1170 *polgári állatorvos* dolgozott, akik közül 231 volt *magyar királyi* állatorvos (5 állategészségügyi főtanácsos – az V. fizetési osztályban, 23 állategészségügyi tanácsos – VI. fo. o., 51 m. kir. főállatorvos – VII. f. o., 52 m. kir. főállatorvos – VIII. f. o., 52 m. kir. állatorvos – IX. f. o., 39 m. kir. állatorvos – X. f. o., 9 m. kir. állatorvos-gyakornok), 3 *gazdasági m. kir. állatorvos* (a m. kir. ménesbirtokon), 489 *helyhatósági állatorvos*, 6 *egyéb közszolgálatban* álló és gyakorlatot űző állatorvos és 441 *magánállatorvos*. az ország területi *három állategészségügyi kerületre* volt osztva: I. Budapesti déli (benne 7 vármegye, 4 törvényhatósági jogú város és Budapest székesfőváros), II. Budapesti északi (9 vármegye és 2 thj. város) és III. Budapesti nyugati (9 vármegye és 4 thj. város) kerületekre. A 25 vármegyében 146 járási állatorvos (a magyar királyi állatorvosok sorából), az egész országban pedig 131 városi, 115 községi és 243 kőrállatorvos (a helyhatósági állatorvosok sorából) dolgozott. Országos átlagban egy állatorvosra 79.44 km² esett.

Nincs tehát semmi meglepő abban, hogy *Kádár* dr. 1935 márciusában *magánállatorvosként* kezdte állatorvosi pályafutását a Fejér megyei Seregélyesen. Alig két hónap elmúltával átköltözött a közeli Gárdonyba, ugyanilyen pozícióba. Itt dolgozva 1936-ban családot alapított és 1939 tavaszán járványtani témában *állatorvosdoktori* képesítést szerzett. Ennek birtokában jelentkezett a királyi Magyarországon az 1888. évi. VII. törvénycikk 130. §-a által szabályozott állami szolgálatra *minősítés* megszerzése érdekében – az *állatorvosi tisztvizsgára*. Az 1939. április 19-ére meghirdetett vizsgán 26 jelölt jelent meg. Köztük kettő jeles, hat jó, kilenc kielégítő osztályzattal kapott bizonyítványt, 9 jelölt megbukott. *Kádár* Tibor dr. az állatorvosi tisztvizsgán az alábbi osztályzatok alapján: állattenyésztés – kitűnő, járványtan – kielégítő, kórbonctan – jó, hússzemle – jó, közigazgatás szervezete stb. – jó-jó minősítéssel kapta meg 363/1939. számú bizonyítványát.

Az ország területén ekkor már – amely az első bécsi döntés és Kárpátalja megszállása következtében közel 24 ezer négyzetkilométerrel nagyobb, a királyi magyar közigazgatás térképe Bars-Hont, Nyitra-Pozsony, Bereg-Ugocsa vármegyékkel, a beregi, máramarosi és ungi közigazgatási kirendeltségekkel és Kassa valamint Komárom törvényhatósági jogú városokkal bővült – *négy állatorvosi kerület* működött.

Kádár dr. a sikeres tisztvizsga eredményeként előbb a IV. Budapesti nyugati kerülethez tartozó Tolna megyei Szekszárdra, majd – 1935-ös pályakezdéséhez hasonlóan, alig két hónap után – 1939. június 27-én a III. Budapesti keleti kerülethez tartozó Szabolcs megyei Nagykállóba kapott kinevezést a X. fizetési osztályba sorolt (*járási*) állatorvosként.

Ezen a munkahelyen sem tudott azonban még két teljes évet sem végigdolgozni, mert életébe – ezúttal először – beleszólt a történelem. 1941. április 11-én a magyar királyi honvédség bekapcsolódott a németek Jugoszlávia ellen korábban megindult támadásába és megszállta a Délvidéket. Rövidesen visszacsatolták az országhoz a Bácskát, a baranyai háromszöget, a Muraközt és a Muravidéket, s ez a magyar közigazgatás bevezetését is igényelte. *Kádár* dr.-t 1941. június 1-i

hatállyal *kirendelték* a Bács-Bodrog megyéhez csatolt *hódsági járásba* (szerb nevén Odzaci) előbb az ott működő katonai közigazgatáshoz, majd annak megszűntével a polgári állatorvosi szolgálat járási szintű megszervezésére és ellátása. Itt Hódságon, 1943. január 1-vel került sor első előléptetésére: IX. fizetési osztályba sorolták át.

Hódságon nemcsak magyarok és délszlávok, hanem jelentős számban svábok is éltek. A nemzeti szocialista eszmét a német, illetve magyar bevonulás után az itt is megszervezett Volksbund a rendelkezésre álló minden eszközzel terjesztette, s „felsőbbrendűségét” fizikai erővel is gyakorta igyekezett bizonyítani. Természetes, hogy ez nemcsak a kétszeresen elnyomott délszlávokat, de a magyarokat is mérhetetlenül irritálta. *Kádár* dr. ennek a német erőszaknak ellensúlyozására vállalt aktív szerepet az ott élő magyarság szervezésére, ebben az időben még csak a nemzeti hovatarozás alapjáról. Foglalkozástól függetlenül segítette szervezni a magyarokat és más nemzeti érzelmű honfitársaival együtt sport- és kulturális egyesületbe. Zenekart alakítottak, sportpályát építettek, sportünnepélyeket, kulturális előadásokat rendeztek. Szervezettségük eredményeként kérésükre a község magyar polgári iskolát kapott. A volksbundista kilengések ellen megszervezték a magyar lakosság fizikai védelmét is. A fiatal magyar állatorvos nevét a járásban élők, nemzetiségüktől függően ilyen vagy olyan jelzővel, de megjegyezték.

Az állatorvosi gyakorlat és a nemzeti lét mozgalmas hétköznapijain azonban Hódságon sem tartottak túl sokáig *Kádár* dr. számára.

1944 februárjában ismét *katonai szolgálatra* hívták be, a 13. hadihíd csoportba, igaz állatorvos beosztásba. A csoport azonnal a már az ország határához igen közeli galíciai frontra került, ahonnan fokozatosan szorította nyugatra őket is az előrenyomuló Vörös Hadsereg előbb Erdély, majd az ország belső, végül nyugati részei felé. *Kádár* dr. és alakulata a visszavonulás során egész Mosonmagyaróvárig hátrált, ahol a közeli Sérfenyőszigeten 1945. április 1-én megadták magukat. *Hadifogolyként* – mint állatorvos hadnagy – előbb különböző havasalföldi táborokba került. Ezekben a táborokban találkozott életében először baloldali politikai jellegű könyvekkel, amelyeket válogatás nélkül olvasott. A bennük megismertektől egyre többet és többekkel vitatkozott. Mindez oda vezetett, hogy 1945 decemberében egy Moszkva környéki tábor antifasiszta iskolájában találta magát. Az iskolát 1946. május végén elvégezte, és nyilván ennek eredményeként harmincadmagával *1946. június 15-én* repülővel hazaszállították, elengedték.

Az ország, a nép felszabadítása a német és az úri magyar elnyomás alól, akárhogy is fogalmazzuk – korábban még elő nem fordult – eredményeként következett be. A felszabadulás semmihez sem hasonlítható eredménye mellett azonban az országot, a népet súlyos veszteségek is érték: ártatlan emberek százezrei pusztultak el, az ország romokban, kifosztva hevert és a győztesek újból felélesztették Trianont. Ez is és sok más, addig ismeretlen új dolog fogadta a hazaengedett *Kádár* Tibort: az újjáépítés optimizmusa, a belső politikai harc szokatlan módjai, méretei, és egy *első látásra* csak szakmainak tűnő helyzet: az ország területén ezúttal *hat állategészségügyi* felügyelői kerület működött, a budapesti, miskolci, debreceni, szegedi, kaposvári és szombathelyi.

Ismét magyar földön tehát, igaz minden személyes holmi nélkül. Amit életében eddig ingóságként szerzett, Odzáciban maradt. Hazaérkezte másnapján jelentkezett a Földművelésügyi Minisztériumban (FM), de állami állást azonnal nem kapott. Harmadnap, 1946. június 17-én belépett a Magyar Kommunista Pártba. Állása nem lévén, a nyarat feleségével apósának földosztáskor kapott földjén dolgozták le. 1946 szeptemberében Csákvárra települt, magánállatorvosként kezdett el dolgozni. Időközben a magyar köztársaság kormányának 1946. május 1-én

kelt 5000/1946. M.E. sz. rendelete – amely az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában került kiadásra – alapján létesített bizottság *Kádár* dr.-t „az ország demokratikus szellemű átalakítására” alkalmasnak és szakmailag felkészültnek találta, s ezzel közszolgálati alkalmazotti státuszát fenntartottnak minősítette. Így lehetővé vált, hogy októberben megbízzák a megüresedett *székesfehérvári* járási és városi, valamint a *váli* járási állatorvosi szolgálat ellátásával. 1946 decemberében belépett az 1945 májusában alapított Magyar Állatorvosok Szabad Szakszervezetébe.

Ismét egy kis történelmi kitérő. A háború, a fasiszta terror az állatorvosokat sem kímélte. Bár pontos adatok soha nem készültek ezekről a veszteségekről, az életben maradt és az ismét kialakított trianoni határokon belül munkára jelentkező állatorvosok számát alig 1000-re becsülték 1945-ben. A tisztviselők és alkalmazottak háború alatti magatartását minősítő ún. igazoló bizottságok „vizsgálata” azt eredményezte, hogy 1946 nyarán a helyhatósági állatorvosok 70 %-át elbocsátották állásából. Ezek a kollégák ebben az időben csak magánállatorvosként dolgozhattak. Így állt elő az a furcsa helyzet, hogy a háborús cselekmények következtében elterjedt állatjárványok felszámolására összesen csak az állami szolgálatban megtartott mintegy 250 állatorvos volt hivatalból mozgatható.

Kádár dr. – ahogy ezt már mi, életrajzának mai olvasói „megszokhattuk” – néhány hónap után ismét új fedél alatt volt: 1947 áprilisában *Sárbogárdra* helyezték járási állatorvosnak. 1948. január 1-jével megkapta a VIII. fizetési osztályba sorolását: ismét feljebb lépett a ranglétrán. Azonban *Sárbogárdon* sem tölthetett túl hosszú időt: 1948 áprilisában felrendelték Budapestre az FM-be, ahol a koalíciós pártok közötti megállapodás alapján, mint az MKP képviselője előbb az Állategészségügyi Főosztály személyi ügyosztályának, majd ugyanez év augusztusától az időközben létrehozott Állattenyésztési és Állategészségügyi Főosztály állategészségügyi osztályának vezetője lett. Utóbbi beosztásában 1421 Ft munkajárandóságot és 640 Ft magángyakorlat-megváltást kapott, havonta.

Ezzel és ekkor indult tehát *Kádár* Tibor dr. országos szakmai karrierje, hogy az – mint később következik, kisebb megszakítással – közel negyedszázadon át tartson.

A minisztériumi szakmunka mellett 1948 júliusában felelősségteljes politikai feladatot is kapott: az MKP és az SZDP egyesüléséből született *Magyar Dolgozók Pártja* minisztériumi pártszervezetének titkára is lett. Ebben a kettős funkcióban kapta 1948 októberében újabb hivatali előléptetését, ezúttal már a VI. fizetési osztályba került. Első hazai politikai iskolájának elvégzése is erre az időre esik: 1948. október 20. és november 20. között egy hónapos pártiskola hallgatója volt. A párttitkárság azonban ennek ellenére is csak rövid ideig tartott, mert újabb pártutasítás 1949. április végén lemondásra szólította fel. Társadalmi tevékenysége így is maradt. 1949 januárjában a Közalkalmazottak Szakszervezetének is tagja lett, nem sokkal később pedig már annak Központi Vezetőségébe is beválasztották. Ugyanakkor vezetőségi tagja lett a Magyar Állatorvosok Szabad Szakszervezetének.

A fiatal minisztériumi szakvezetőnek volt mivel foglalkoznia. Demokratikus alapokra helyezni az állatorvosi kart, szervezetét alkalmassá tenni a megváltozott feltételek között dolgozó mezőgazdaság munkájában való minél eredményesebb részvételre, hozzákezdeni az állategészségügyi intézményhálózat bővítéséhez, korszerűsítéséhez, és így tovább. Mindezek közepette pedig vállalni az ötvenes évek elejének mindennaposá vált összeütközéseit valós vagy kisajátított politikai célok képviselővel, akik egy részének szemében az állatorvos az úri rendszer kiszolgálója volt csupán, és mint ilyen a dolgozó nép országa számára megbízhatatlan. Folyamatosan

derült csak ki, hogy a megbízhatatlanok körébe egyre inkább azok is bekerültek, akik nevében – mind kevesebben – a bizalmat gyakorolták. Egyenes volt tehát az út 1949 novemberéhez is, amikor a Magyar Állatorvosok Szabad Szakszervezete határozatilag kimondja megszűnését és felkérte tagjait, hogy lépjenek át az Orvos-Egészségügyi Szakszervezetbe, ahol összefogásukra Állatorvosi Szakosztályt hívtak életre. De egyenes volt az út összetevőit tekintve abban is, hogy ha nem mentek az ország dolgai a felsőbb vezetők elképzelési szerint, akkor inkább *felelősöket* kerestek, semmint az okok teljes körű feltárását és annak megfelelő orvoslását. Így ismerte meg Kádár dr. is 1953. február 16-án a Magyar Köztársaság Minisztertanácsa 159/1950. (IV. 14.) MT számú rendeletének – a közszolgálati alkalmazottak fegyelmi szabályzatáról – *súlyát*, amelynek 5. §-a 1. bek. 3. a) pontjában meghatározott vétséget olvastak fejére: „Fegyelmi vétséget követ el az a közszolgálati alkalmazott, aki ... a munkafegyelmet, vagy a szocialista munkaerkölcs szabályait megsérti, különösen az, aki ... jogszabályokat a felsőbb hatóságok általános érvényű rendelkezéseit vagy határozatait, vagy a szabályszerűen kiadott, személyére szóló utasításokat nem teljesíti vagy nem kellőképpen teljesíti, ...”

A rendelet szóbeli feddéstől az azonnali hatályú elbocsátásig terjedő büntetéseket sorol fel 6 fokozatban a vétkesek elmarasztalására: Kádár dr. az utolsó előtti – *áthelyezés* alacsonyabb illetménnyel járó munkakörbe – kapta. S, hogy mást ne kapjon, el is tűnt nyomban Budapestről, s meg sem állat az északkeleti végekig.

Hogy mennyire indokolt volt e semmiképpen nem felelmes futás, annak alátámasztására egy példát hadd emeljek ki a Magyar Közlönynek ugyanabból a számából (az 1950. évi 100.), amelyben az előbb citált MT-rendelet megjelent. F földművelésügyi miniszter – ekkor éppen *Erdei Ferenc* – 06068/1950. (VI. 14.) FM sz. rendelete, amely előírta a felhasználásra nem kerülő *cséplőgépszájak* bejelentését, hat hónapig terjedő *elzárással* fenyegeti azt, aki „bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget” vagy ... a cséplőgépszíjat „megsemmisíti”.

Ezek után ne csodálkozzunk azon, hogy Kádár dr. minél messzebbre igyekezett a budapesti Belvárostól. Előbb *Sátoraljaiújhelyen*, majd *Szerencsen* dolgozott mint járási állatorvos, majd 1953 júniusától a Debreceni Sertésenyésztő és Hizlaló Vállalat főállatorvosa lett. Ezzel egyben gazdát is váltott, mert a vállalat az Élelmiszeripari Minisztérium felügyelete alatt működött. Az élet fricskája az is, hogy ebben a debreceni munkakörében vált először lehetővé számára, hogy nemcsak a maga, hanem a szakma számára is új *orvosi* ismereteket szerezzen, amelyeket később kibővítve, tudományos igényvel rendszerezve lapunk hasábjain nyilvánosságra is hozott.

Három év telt így el, amikor a *politika változásával*, 1956 nyarán megnyílt előtt az út a visszatéréshez a vezetés fel: 1956. július 1-jével kinevezték az *Országos Állategészségügyi Intézet igazgatójává*.

Kiemelkedő szakmai sikerek fémjelzik az ezekben az években végzett munkáját. 1959-ben elnyerte a *kandidátusi* tudományos fokozatot, 1960-ban a Munka Érdemrend *bronz* fokozatával tüntették ki. 1961-ben a Magyar Agrártudományi Egyesület *aranykoszorús jelvényét*, majd 196-ban a *Hutýra Ferenc-émlékérmét* kapta meg.

1963. július 15-ével furcsa állapot kezdődött számára: másodállásban megtartva intézeti igazgatói feladatit kinevezték az FM Állategészségügyi Főosztálya vezetőjévé. E kettős funkciója közel nyolc évig tartott. Ma már csak játék lenne a gondolatokkal, ha azzal foglalkoznánk, hogy volt-e ez a minisztériumi döntés, és miben tért volna el az állategészségügyi igazgatás, valamint

az intézeti munka feltételrendszere, eredményessége a közben létrejöttől, ha a két szakterület más-más irányítja. Ami viszont tény: ezek alatt az évek alatt mai munkánkban is érződő nagyszerű eredmények éppúgy születtek, mint országos állatjárványokból származó nagy veszteségek. Az *egyenleg* azonban *Kádár* dr. számára is mindenképpen *pozitív* volt: 1968-ban először kapta meg a Munka Érdemrend *arany* fokozatát. 1971 nyarán végül mégis maga kéri felmentését intézeti igazgatói tisztéből, s ekkor a furcsa helyzet még furcsább lépéseként igazgatói állásából is ketten mentik fel: 1971. június 15-i kelettel Soós Gábor dr., a miniszter első helyettese, majd 1971. augusztus 19-én – Dimény Imre dr. miniszter. A felmentés napjának hatálya a hivatal szerencséjére egyező: 1971. június 30.

Még másfél évet dolgozik minisztériumi vezető beosztásában. 1972-ben *címzetes egyetemi tanár* lesz egyetemünkön, majd 1973-ban nyugállományba vonulása alkalmából másodszer tüntetik ki a Munka Érdemrend arany fokozatával.

Az *aktív* életpálya ezzel *lezárult*. Eredményeit ismerjük, alapjaival minden nap találkozunk. Szerencsére *Kádár* Tibor dr. személyi dossziéja még mindig *nyitott*. Így nem nehéz abba újabb lapot fűzni. 1978 októberében, amikor *Kiváló Munkáért* miniszteri kitüntetést kapott lapunk 100. születésnapja alkalmából, annak szerkesztőbizottságában hosszú évekig végzett érdemdús tevékenységéért.

Mit lehet kívánni ezek után a 75 éves *Kádár* Tibor dr.-nak?

Mindenekelőtt jó egészséget. Sok örömet a gyerekekben, unokákban. Megelégedettséget, de legalábbis jó érzést: ez a hosszú életút nem volt hiábavaló. Szocialista állategészségügyünk épületének alapjai őrzik keze munkáját.

Köszönjük *Kádár* Tibor.

(*Dénes Lajos dr.*)

Dr. Kádár Tibor 75. születésnapja alkalmából rendezett ünnepség az Országos Állategészségügyi Intézetben

Forrás: *Állatorvosi Közlemények*, 1987. 23 (1). 62.

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, valamint az Országos Állategészségügyi Intézet közös rendezésében *Kádár Tibor dr.*-nak, a MÉM nyugalmazott fősztályvezetőjének, c. egyetemi tanárnak, az OÁI egykori igazgatójának 75. születésnapja alkalmából 1986. szeptember 12-én rövid, bensőséges ünnepségre került sor az Országos Állategészségügyi Intézetben, amelyen a MÉM, az OÁI, az ÁOI, az ÁÉÉK vezetői, továbbá az Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomások igazgatói, valamint az ünnepelt néhány közeli munkatársa és barátja vettek részt.

A MÉM vezetősége és az állategészségügyi szolgálat nevében *dr. Dénes Lajos* miniszter-helyettes köszöntötte *Kádár dr.*-t, részletesen méltatva a változatos és küzdelmes életutat, amelynek eddig a közelállók is csak egyes részleteit ismerhették. Ennek méltó ismertetését illetően utalunk *Dénes dr.*-nak a Magyar Állatorvosok Lapja 1986. 8. számában megjelent, „Kádár Tibor dr. 75 éves” c. írására. *Dénes dr.* beszédéből is kirajzolódott az a sokoldalú szakmai, emberi diplomáciai tehetség és politikai elkötelezettség, amelynek segítségével *Kádár dr.* az oly gyakran változó feltételek között, a legnehezebb időken is helyt tudott állni.

Kádár dr. válaszában megilletődve mondott köszönetet, majd csendes humorral színezett kiegészítést rögtönzött életrajzi adatairól és jelenlegi életéről, munkájáról, amely az ünneplőkhöz *Kádár Tibort*, mint embert, még közelebb hozta.

A baráti hangulatot tovább élénkítette *dr. Holló Ferencnek*, a Magyar Állatorvosok Lapja főszerkesztőjének, valamint *dr. Szent-Iványi Tamás* ny. egyetemi tanárnak, az MTA rendes tagjának „műsoron kívüli”, de osztatlan sikert arató nyilvános köszönete mind azért a baráti és szakmai segítségért, amelyet az ünnepelt különböző alkalmakkor és módon, munkájához nyújtott. *Holló dr.* röviden méltatta *Kádár dr.*-nak a lap szerkesztőbizottságában végzett munkáját és örömének adott kifejezést, hogy a mostani ünnepségre sor került, hogy köszönetét méltóképpen kifejezhette.

Szent-Iványi professzor *Kádár dr.*-nak mint embernek köszönte meg azt a támogatást, amelynek segítségével szakmai munkáját egy ideig külföldön is végezhetette és nyilvánosan is kifejezte nagyrabecsülését azért, hogy politikai meggyőződését sorsának kedvezőtlen időszakában sem adta fel.

Kádár dr.-nak az állategészségügyi szolgálat és az OÁI nevében *Dénes dr.* az alkalomhoz méltó ajándékot nyújtott át, majd az OÁI igazgatója, *Szentmiklóssy Csaba dr.* az intézet ezüst plakettjének átadásával fejezte ki valamennyiünk elismerését, köszönetét és jókívánságait.

A jelenlévők örömmel értesültek arról, hogy *Kádár Tibor dr.*-t ez alkalmából az elnöki Tanács a Szocialista Magyarországért Érdemrend kitüntetésben részesítette – amelyet az ünnepelt azóta kézhez vett – s amelyhez ezúton is szívből gratulálunk!

DR. NAGY BÉLA
igazgatóhelyettes

In memoriam

† Kádár Tibor dr. (1911–1992)

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1992. 47 (4). 179–180.

A ma élő magyar állatorvosok mintegy felének a 45–50 évesnél idősebbeknek szakmai főnöke, a hazai állategészségügy 15 éven át legfőbb irányítója, *Kádár Tibor dr.*, az FM (MÉM) nyugdíjas főosztályvezetője 1992. március 4-én életének 84. évében elhunyt. E búcsúztató nem sorjázza életútjának minden állomását, inkább egy-egy esemény vagy tevékenység kiemelésével óhajtja a gazdag életpálya egyes összefüggéseit feltárni, és bemutatni az ő személyét mindazoknak, akik nem ismerték.

Kádár Tibor 1911. szeptember 14-én született Székesfehérváron. 1934-ben nyert jeles minősítésű állatorvosi, 1939-ben járványtani köréből állatorvos-doktori oklevelet, ugyanebben az évben állatorvosi tisztvizsga-bizonyítványt. Hogy 1948-ban ő lett a főhatóság első állatorvos végzettségű (!) osztályvezetőjeként az *állategészségügy első számú irányítója*, az a következő körülményekre vezethető vissza.

Kádár Tibor szovjet hadifogságban antifasiszta tanfolyamot végzett, majd hazatérően a Magyar Állatorvosok Szabad Szakszervezete ún. kommunista csoportjának tagjaként – aki Sárbogárdon és másutt, összesen 8 évig szolgált mint járási főállatorvos, aki kifejezett járványtani érdeklődéssel és bőséges igazgatási tapasztalattal rendelkezett – szakmai és politikai szempontból egyaránt alkalmasnak találtatott e posztra. Több évtizedes távlatból is úgy tűnik: nagy vívmánya volt ez az ún. szakosítás a karnak, és *Kádár Tibor* az országos állategészségügyi szervezet élén maradandót alkotott.

Az Állat-egészségügyi Osztály vezetőjeként (1948–1953) a minisztériumból irányított (elsősorban a fertőző betegségek elleni) akciók szervezésével és e munkához elengedhetetlen szervezeti feltételek megteremtésével írta be nevét állategészségügyünk történetébe. Mik voltak ezek a feltételek? Elsősorban az egységes állami állatorvosi szervezet létrehozása (ún. államosítás) 1949-ben a helyhatósági, majd 1950-ben a magánállatorvosok kerültek állami alkalmazásba. A másik feltételt, a szükséges szakmai háttérrel az intézményi hálózat megteremtése jelentette: a 4 vidéki állat-egészségügyi és a budapesti oltóanyag-ellenőrző intézet építésének megkezdése, ill. működésük megindulása, továbbá számos állatkórház és rendelő létesítése. Mindezek korszakos jelentőségű változásokat hoztak az állategészségügy-állatorvoslás területén.

Főosztályvezetőként, vezetői működésének második szakaszában (1963–1973) is nagyon jelentősnek mondhatók az általa kezdeményezett, új szemléletet is adó szervezeti-fejlesztési változások: nevéhez fűződik a *megyei állat-egészségügyi állomások hálózatának kialakítása és az üzemi állatorvosi szolgálat rendszerének jogi keretek közötti szabályozása*.

Vezetői működésének két szakasza között egy teljes évtized telt el, de nem hiába. A legkeményebb diktatúra vége felé, 1953 februárjában fegyelmileg távolítják el a minisztériumból, utána 3 éven át a Begyűjtési Minisztériumhoz tartozó Debreceni Sernevál (sertéstenyésztő és – hizláló vállalat) főállatorvosa volt, majd 1956-ban lett az Országos Állat-egészségügyi Intézet igazgatója, személyében ennek a nagy múltú intézetnek első olyan vezetője, akinek intézeti-laboratóriumi előélete nem, annál inkább, mai szóhasználattal, menedzseri, szervezési-irányítási tapasztalata volt. A sertéstelepeken szerzett nagyüzemi szemléletét hasznosan egészítette ki ennek az Országos intézetnek az igazgatói székében szerzett élményanyaga (7 évig fő-, majd 8

évig mellékállásban volt igazgató). Mindez érthetővé teszi, hogy Kádár dr. minisztériumi tevékenységének második fázisában miért lettek olyan súlypontosak a nagyüzemi állatorvoslás kérdései. Természetesen az országban időközben kiteljesedett „nagyüzemesítés” is sürgetővé tette a tsz-ek, állami gazdaságok állat-egészségügyi ellátásának rendezését. Elgondolásainak, terveinek csupán egy részét megvalósítva, 61 évesen nyugállományba vonult.

Másfél évtizedes vezetői munkakörben elért eredményeit, szervezeti és egyéb intézkedéseit *szakmai-tudományos szempontból is megalapozta*, jobban mondva azokat munkatársai közreműködésével tudományos módszerekkel munkálta ki. Azon kívül, hogy ab ovo tudományos érdeklődésű ember volt, 1953–1956 között több olyan nagyüzemi kísérletre támaszkodó eredményt ért el, amelyet a sertés- és a baromfi-takarmányozásban az ő neve fémjelez (antibiotikumok, a B12-vitamin és a furazolidon mint takarmánykiegészítők értéke és biológiai hatása). Igazi terrénuma, tudományos vizsgálódásainak tárgya azonban az *állategészségügyi igazgatástan* volt. Főleg ezt a diszciplínát érintő kérdéshalmaz volt cikkeinek, előadásainak tárgya. Közelebből az állategészségügyi szolgálat fejlesztésének irányelvei (az 1968-as új gazdaságirányítási rendszer feltételei között), a fejlesztés objektív és szubjektív feltételei, a megyei állomások feladatköreiről stb. cikkezett elsősorban a Magyar Állatorvosok Lapjában és tartott megyei értekezleteken, továbbképző ankétokon sok-sok előadást. A párizsi OIE Bulletinje is több dolgozatát közölte (a sertésbrucellosisról, a nagyüzemi sertésállományok egészségügyéről, a száj- és körömfájásról, az erdei veszettségről). De fő műve *Az állategészségügy története. 1938–1972* hat vaskos kötetben, 1120 kézirat oldalon kiadatlan maradt, de szerencsénkre hozzáférhető egyetemünk központi könyvtárában (1972–1976 között szinte mindennap dolgozott e témában, szigorú következetességgel és szorgalommal, óriási forrásanyagot gyűjtve és rendszerezve). Korai munkássága eredményeképpen 1959-ben nyerte el külön eljárás nélkül az állatorvostudományok kandidátusa fokozatot. MTA-doktori értekezésének szánt munkája *A nagyüzemi mezőgazdasági termelési viszonyoknak megfelelő korszerű állat-egészségügyi szervezet kialakítása hazánkban* címet viseli, és 1976-ban készült el vele, de nem került beadásra. Stílusa, nyelvezete könnyed és világos, (e sorok írója nem ért a grafológiához, de) apró betűs sorai igen jellegzetesek. Szeretett oktatni, előadni sokáig részt vett az alap- és posztgraduális képzésben. Ezért a tevékenységéért tisztelte meg a miniszter 1972-ben az egyetemünk állat-egészségügyi igazgatási tanszékére szóló c. egyetemi tanári címmel. 1984-ben megkapta a megérdemelt egyetemi aranydiplomát.

Kádár Tibor dr. széles körű társadalmi-közéleti tevékenységéről is ismert volt. Azt tartotta: a hivatali munka eredményeinek és a magas beosztásnak ez szoros velejárója. A szakszervezet, majd az állatorvos-társaság vezetőségének, az MTA szakbizottságának, lapunk szerkesztőbizottságának munkájában mindig is aktívan részt vett.

Szervező-irányító munkája országos elismerést váltott ki, de azt sohasem sajátította ki magának: mindig elismerte munkatársainak tevékenységét. Támaszkodhatott is rájuk, hiszen a főosztályon, a megyeházákban, majd a megyei állomások és intézmények élén a többi között olyan személyiségek álltak, mint (a kitűnő élőket nem említve) *Kardeván László, Mikes István és Ósz Gyula; Karátson Dezső, Kéri Miklós, Lelkes Ödön, Szőke Dezső, Török János és Zsigmond László; Áldásy Pál és Hajdu Gusztáv* (Orosz Dániel debreceni éveiben főnöke is volt neki). Ők – valódi és jó értelemben – főnöküknek vallották, tartották *Kádár Tibort*, aki véleményükre mindig kíváncsi volt, és szisztematikusan ki is kérte azokat. Egy-egy járvány megszüntetése, vagy a tervszerű mentesítési-védekezési munka elindítása az egész „vezérkar” érdeme volt. Persze

mindez sok gonddal, töprengéssel, még több munkával járt. *Kádár Tibor* ezt szívósan, kitartóan, nem kihívóan végezte, egyéniségét a szerénység, a csendes, puritán beszéd és viselkedés jellemezte.

Nyugállományba vonulása után a MÉM nyugdíjas vezető beosztású szakembereiből álló Tanácsadó Testület tagja, majd még évekig az állatorvosi intézmények, szervezetek kíváncsiak véleményére. Közben nagy szorgalommal gyűjt, kutat, ír. Aztán, kb. 10 évvel ezelőtt, szép lassan mindenhol önként visszavonul, mind mondta találkozásaink során: kapcsolata teljesen megszakadt, információi minimálisak, ezért nincs értelme, hogy passzív résztvevője legyen a különböző üléseknek. Utolsó szép aktus során őszintén és felszabadultan emlékezett, a 75 éves korában az Országos Állat-egészségügyi Intézetben a születésnapján rendezett kis ünnepségen (erről lapunk is képes beszámolót közölt). De az „elidegenülés” csak fokozódott, az elzárkózottság, a visszavonultság érzése csak erősödött. Csupán két állatorvos gyermeke és a család hozott számára felfrissülést, némi vigaszt. Igaza lehet Illyés Gyulának? „A magányérzet, a társtalanság, a cél nélküli élet, a halálfélelemnél is iszonyúbb.” Talán ezt tükrözi végakarata is? Ezért nem hangzott el sírjánál gyászbeszéd. Ezért temették el oly csendben a legszűkebb család részvételével (a Farkasréti temetőben, 1992. március 23-án). Mi emlékezni fogunk rá, maguk az állat-egészségügyi létesítmények, intézmények is emlékeztetni fogják rá az utódokat.

Holló Ferenc

Apám Dr. Kádár Tibor

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1992. 47 (4). 180–181.

Engedjék meg és nézzék el nekem a lap olvasói, hogy az elhunyt fiaként, a szubjektivitástól nem mentesen, tollat fogtam. Sokat töprengtem azon, hogy van-e jogom egyáltalán e lapban írni Apámról. Nem volt könnyű döntenem. Nem kívánok most élete aktív időszakának történetével foglalkozni. Azt igen részletesen leírta *Várnagy* tanár úr e lap 1973. évi májusi számában, Apám nyugdíjazása alkalmából és *Holló dr.* nekrológja sem egészíthető ki lényeges életrajzi adatokkal. Én arról, az 1973-mal kezdődő és haláláig tartó időszakról szeretnék beszámolni, amelyet csupán a család és néhány barát ismert ez idáig.

Apám felkészületlenül, életének 61. évében, nem csökkent szellemi és jó fizikai képességek birtokában vonult nyugdíjba. Nyilván ennek levezetése volt, hogy az intenzív munkát más elfoglaltsággal, az ország beutazásával, a korábban is kedvelt fotózással és kertészkedéssel igyekezett felváltani. A sok utazás során, a kellemes élményeken túl, bőséges, már a művészi színvonalat megközelítő fotógyűjtemény keletkezett. Szintén csak az utazgatásoknak az eredménye lett a lakóház kertjében évek alatt készült, nagyjából ritka növényekkel beültetett „sziklakert”, amelyet élete végéig, amíg csak egészsége megengedte, nagy gonddal ápolt.

Pályája iránt érzett elkötelezettsége és az állat-egészségügyi igazgatásban végzett sokéves munka adta meg az indítást arra, hogy több szakmai és társadalmi funkciójának további elvállalása és teljesítése mellett, belekezdjen két, több évig tartó kutatással járó munkába. Mindkettő az élete nagyobb részét kitöltő tevékenységével kapcsolatos témával foglalkozik. Az egyik, 1976-ig tartó munka eredménye, egy nagydoktori értekezés, „*A nagyüzemi mezőgazdasági*

termelési viszonyoknak megfelelő korszerű állat-egészségügyi szervezet kialakítása hazánkban” címmel, a másik, nagy terjedelmű, több mint ezer gépelt oldalon leírt mű, „*Az állategészségügy története. 1938–1972*”, címet viseli. Az élete munkásságát, eredményeit összefoglaló dolgozat és a többéves, levéltárakban és egyéb helyeken történt kutatással, anyaggyűjtéssel és rendszerezéssel járó munka eredménye azonban nem realizálódott. A doktori értekezés bekötött példányai a könyvespolcon porosodnak. A miértről nincsenek pontos ismereteim. Apám ennek okáról nem akart beszélni, az pedig nem áll jogomban, hogy minősítsem, értékeiről szóljak. A másikat azonban, úgy gondolom, ha vázlatosan is, ismertetnem kell.

Az anyag négy fejezetre tagolódik. Az első az állategészségügy 1938–1947 közötti szakaszát tárgyalja, a második az 1948-tól 1953-ig, a harmadik az 1954-től 1962-ig terjedő, a negyedik pedig az 1963–72-es időszak eseményeit rögzíti. Minden fejezet hármassal felépítésű. Az első rész az állat-egészségügyi igazgatással, a második a bejelentési kötelezettség alá tartozó fertőző, a harmadik a bejelentési kötelezettség alá nem tartozó állatbetegségekkel foglalkozik. Az első rész a mezőgazdaság helyzetét (részben egyéb gazdasági, gazdaságpolitikai kérdéseket), ezen belül az állategészségügy, az állat-egészségügyi igazgatás szerepét taglalja. A leírás magában foglalja a tárgyalt időszak állategészségügyének szervezeti felépítését, működési kereteit, a szervezeti felépítés módosítására irányuló terveket, törekvéseket és ezen törekvések eredményeit. A második és harmadik rész állatfajonként és betegségenként tárgyalja a különböző kórformák előfordulását, az előfordulásuk, elterjedésük megakadályozása érdekében tett intézkedéseket, valamint az alkalmazott megelőző és gyógyító beavatkozásokat.

Ez a tervet, törekvéseket, történéseket taglaló és magyarázó, szöveges részében és táblázataiban nagyszámú statisztikai adatot tartalmazó munka – véleményem szerint – hasznos segítséget nyújthatna mindazoknak, akik az állat-egészségügyi igazgatásban, vagy az állategészségügy más területén dolgoznak, de azoknak is, akik határos szakterületeken tevékenykednek. Hasznos adatokkal szolgálhatna az agrárgazdaság s az ehhez szervesen kapcsolódó állategészségügy történetével foglalkozóknak. Netán egyes részei az egyetemi oktatás részévé is válhatnak. Sajnos azonban ez a munka nem vált ismertté. A könyv alakban történő megjelenéséhez szükséges anyagi és erkölcsi támogatást egyik mezőgazdasági intézmény sem vállalta.

A hetvenes évek utolsó éveiben, a két munka befejezésével, a műve kiadatásáért folytatott küzdelem közben kénytelen volt megállapítani azt, amit már korábban is, évről évre egyre jobban érzett, hogy csaknem teljesen egyedül maradt. Meg kellett állapítania, hogy annak ellenére, hogy tagja volt a miniszteri Tanácsadó Testületnek, a Magyar Állatorvosok Lapja szerkesztőbizottságának, a MAE Állatorvosok Társasága vezetőségének és még néhány társadalmi szervezetnek, már nem rendelkezett a további, vagy újabb munkához szükséges információkkal. Ilyenekhez csak a közelében élő, pályatárs lányától és néhány baráttól jutott. Talán a szakmaszeretet és közismerten erős akarata túljuttatta volna ezen a holtpontra, de az addigi munkája iránti csekély érdeklődés okozta elkeseredettséget betetőzte felesége 1981 őszén bekövetkezett halála.

Ez nemcsak szellemileg volt már túlzottan nagy teher, de egészségét is kikezdte. Úgy látszik, testében megbújt kór ekkor kapott erőre. Mindezek arra késztették, hogy lemondjon funkcióiról, végleg visszavonuljon a közszerepléstől. 1982. december 13-án kelt, *dr. Kovács Ferenc*nek a MÁL szerkesztőbizottsága elnökének, majd tartalmában szinte teljesen megegyező, *dr. Prokopp László*nak, a MAE Állatorvosok Társasága titkárának írt levele ezt bizonyítja.

Miután dolgait rendezte, úgy gondolta, hogy ezután már csak családja körében él és az éveken át nagy gonddal ápolt virágaival, fotóival foglalkozik majd. Csupán néhány régi baráttal tartotta a kapcsolatot, azokkal is inkább leveleket váltott. Sajnos, az élet törvényei szerint ezek egyre kevesebben lettek. Személyes kapcsolatai, már a nyugdíjba vonulását követő években is csökkentek, ezek után pedig teljesen megszűntek. Lakásán szinte senki sem kereste fel. Lassan az az érzés alakult ki benne, hogy személyére a teljes felejtés borult.

Tévedett. Mert, ha nem is túl gyakran, mégis rendszeresen kapott meghívóleveleket a különböző tudományos szervezetektől, kollégáktól, barátoktól. Ezeknek azonban már csak ritkán tudott eleget tenni. Jólesett, amikor 75. születésnapja alkalmából az Elnöki Tanács magas kitüntetésben részesítette. Örült a szakminiszter gratuláló sorainak. Jól érezte magát a pályatársak között, amikor az Országos Állat-egészségügyi Intézetben tartott bensőséges ünnepségen köszöntötték, vagy amikor baráti társaságban kellemes órákat tölthetett Velencén.

Aztán jött a betegség. 1989-ben súlyos műtéten esett át, amiből már nem tudott teljesen felépülni. Szívós szervezete és szelleme küzdött a betegséggel. Még előlünk, gyermekei elől is igyekezett rejtegetni azt az emberfeletti küzdelmet, amit képességeinek visszanyerése érdekében folytatott.

Sajnos eredménytelenül.

Míndeközben gondolkodott, ha állapota megengedte, dolgozott, és egyre gyengülő kézzel írta le gondolatait. Bár volt olyan időszak, amikor elkeseredésében állatorvosi mivoltának értelmét is megkérdőjelezte, mégis szinte szünet nélkül az állategészségügy kérdései foglalkoztatták. Engedtesék meg nekem, hogy élete utolsó napjaiban, már alig olvashatóan leírt gondolatait idézzem, mintegy mementóként.

„Reformkorban élünk.

Állat-egészségügyi intézményrendszer.

Először a feladatokat kell tisztázni, azután az ehhez szükséges szervezetet.

Szervezési sorrend:

feladat

szervezet

jogkör.”

Élete fő célja a minden szempontból egységes állategészségügy létrehozása volt. A gátló és eltérítő erők hatására nem minden olyan formában realizálódott, ahogy tervezte. De ő és munkatársai, szellemi támogatói törekvése alapján mégis létrejött a korábbi szervezetlenségből, szétszórtságából egy ütőképes, a kor követelményeinek megfelelő szervezetet. Olyan, amelynek törzse erős, gyökérzete a kollégák egyetértésébe kapaszkodik, amelyet – ha szükséges – értő kertész módján, koronáját formázva kell a korhoz igazítani, ágait nyesegetve időnként megifjítani.

A munkát végigküzdötte. Érte gáncs, része volt elismerésben. Az előbbit leküzdötte, az utóbbit szerényen viselte. Majd amikor ki kellett állnia a sorból, leírta az állategészségügy – általa is formált – több mint 30 évének történetét.

Lesz-e vajon valaki, aki ezt a történetet továbbírja, továbbírhatja?

Budapest, 1992. március

Dr. Kádár István

A család nevében

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1992. 47 (4). 181.

Tisztelt Kolléganők, Kollégák!

Köszönetet mondunk azoknak, akik Édesapánkat, dr. Kádár Tibort, munkájában támogatták, kollégaként, barátként álltak mellette, akik élte alkonyán sem felejtették el, személyesen, vagy leveleikkel felkeresték, meglátogatták, látogatásra invitálták.

Köszönetet mondunk azoknak, akik elhunytja alkalmából levélben, táviratban, személyesen, vagy a sírjára küldött virággal fejezték ki együttérzésüket.

Köszönetet mondunk az intézmények vezetőinek, dolgozóinak, akik a gyász lobogóját kitévezték.

Mindazoknak, akik hamvai végső nyugalomra helyezésekor gondoltak rá.

A család nevében

Dr. Kádár István, Dévainé dr. Kádár Mária

Emlékezünk Dr. Kádár Tiborra

Kádár Tibor emlékülés, Székeshehérvár, 2011. szeptember 14.

Forrás: <http://moaebt.hu/hazai-rendezvenyek/kada-tibor-ules-2011-09-14/>

Az idén szeptember 14-én lesz *dr. Kádár Tibor* születésének centenáriuma. Mint alább látjátok, okunk van felidézni emlékét. Székesfehérváron született nagyon szegény családban. Mint írja, végzés után is legalul kezdtem, egy kis falu magán-állatorvosaként, hiába volt jeles diplomám. Anyám feje felől elárverezett házzal és adóságot örökölve a tudományos munkáig nem juthattam el".

Mivel *feladatát mindig kifogástalanul látta el*, újabb és újabb „problémás” helyre vezényelték. Munkássága és az állategészségügyi helyzetről írt elemzése alapján 1946-ban kinevezték az FM Állategészségügyi Osztálya vezetőjének. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a háború utáni nagyon súlyos állategészségügyi helyzet normalizálásában, s a politikában a földbirtokosok és kulákok volt kiszolgálójává minősített és uzsorával vádolt karunk becsületének helyreállításában, a politikai okokból félreállítottak rehabilitálásában. Mindig sikerült az adott korszak helyzetéhez igazodó állatorvosi szervezetet kialakítania.

Szűkebb szakmánknak is nagy szolgálatot tett az újkori Phylaxia, a debreceni, kaposvári, békéscsabai, miskolci és a *szombathelyi* állategészségügyi és az oltóanyag ellenőrző intézetek fejlesztésével. Az 1953/54-es száj- és körömfájás járvány alatt beosztásából felmentették és vidékre helyezték. 1956-ban rehabilitálták és kinevezték az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatójává és 1963-ban foglalhatta el újra az FM állategészségügyi főosztályvezetői székét. A főosztályt nyugdíjaztatásáig, 1972 végéig vezette. Ebben az időszakban is sokat tett az állategészségügyi szolgálat fejlesztéséért és az 1967-ban létrehozott megyei állategészségügyi állomások létrehozásával olyan szervezetet alakított ki, melyet sokan visszasírunk.

Társaságunk elnöksége elhatározta, hogy *dr. Kádár Tibor* születésének centenáriuma egy emléktáblával tisztelgünk személyiségének. Ezt a márványtáblát szeptemberben egy szakülés keretében kívánjuk leleplezni a (volt) Országos Állategészségügyi Intézet halljában. A bronzból

öntött betűk emlékeztetik majd az utókort, hogy az emléktáblát a Baromfi-egészségügyi Társaság állította. Szimbolizálni kívánjuk ezzel Kádár Tibor munkájának elismerését, de azt is, hogy összetartó Társaságunk cselekvően vesz részt a magyar állatorvosi kar egészségének érdekeit szolgáló ügyekben és az elődök tiszteletében is.

Dr. Benyeda János
a Baromfi-egészségügyi Társaság elnöke

<p><i>Fejér Megyei Állategészségügyért Közhasznú Alapítvány</i></p> <p>tisztelettel meghívja Önt</p> <p><i>Dr. Kádár Tibor</i></p> <p>egykori országos főállatorvos születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésre és emléktábla avatásra.</p> <p><i>Időpont: 2011. szeptember 16. 9.00 óra</i></p> <p><i>Helyszín:</i></p> <p><i>Fejér Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc- biztonsági és Állategészségügyi Igazgatóság Tanácsterme, Székesfehérvár, Csikvári út 15.</i></p> <p><i>Egykori szülőház helye: Székesfehérvár, Palotai u. 17.</i></p>	<p><i>Program:</i></p> <p><i>9.00-11.30 A magyar állategészségügyi szolgálat története Dr. Kádár Tibor munkásságától napjainkig</i></p> <p><i>Előadók:</i></p> <p><i>Dr. Dénes Lajos Dr. Simor Ferenc Dr. Nagy Attila Dr. Fehérvári Tamás Dr. Bálint Tibor Dr. Németh Antal Dr. Süth Miklós Dr. Kardéván Endre</i></p> <p><i>11.30-11.45 A Kádár család megemlékezése</i></p> <p><i>12.00-12.30 Emléktábla avatás az egykori szülőház helyén álló épületen. Dr. Cser-Palkovics András, Székesfehérvár polgármestere Dr. Kardéván Endre államtitkár</i></p> <p><i>13.00- Állófogadás az Igazgatóság tanácstermében</i></p> <p><i>Megtisztelő jelenlétére feltétlenül számítunk.</i></p>
---	--

„A múltat tiszteld a jelenben,
s tartsd a jövőnek.”
(Vörösmarty Mihály)

Meghívó

2011. szeptember 16.

Meghívó

a Hatodik
Fejér Megyei
Állatorvosi emléknapra

Dr. Kádár Tibor

FN (NEM) első fősztályvezetője,
az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója,
címzetes egyetemi tanár

emlékülésére

„Valamely esemény csak akkor válik
történelemmé, ha megjárák”
(Kádár Tibor)

Székesfehérvár

2007.

DR. VÁNYI ANDRÁS (1928–1997)

az állatorvostudomány kandidátusa, az Intézet (6.) igazgatója (1972–1978)

Ványi András a mycotoxicosis-diagnosztika fejlesztésében és kutatásában jelentős koordináló szerepet töltött be: nemcsak az OÁI, hanem a területi intézetek ilyen irányú munkájában is. Az eredményeket ügyesen és hasznosan szintetizálta, főleg kórtani szempontokból.

E témában gyümölcsöző kapcsolatot épített ki a Műegyetem kémiai tanszékével (Lásztity professzor tanszékén Bata Árpáddal) és egyes külföldi kutatókkal, részben igen jól felkészült felesége (Sándor Gabriella) kémiai munkájának közreműködésével.

1970–1972-ben igazgatóhelyettesként került az Intézetbe. De lényegében én maradtam továbbra is Kádár Tibor helyettese. Hozzám tartozott a gazdasági osztály, a személyzeti ügyeket is Kádár Tibor keze alá én adminisztráltam le. Szakmai hatáskörömbe tartozott a kórbonctani, kórszövettani, virológiai, kémiai osztály és a könyvtár. Ványihoz tartoztak a baromfi, a bakteriológiai, szerológiai, parazitológiai, a hal- és méhbetegségek és a gümőkór- és brucellosis-mentesítési osztályok. A területi intézeteket még ekkor én koordináltam. A Pártszervezettel és Szakszervezettel – mint párttag – természetesen Ványi tartotta a közvetlen kapcsolatot, de Szokolczai párttitkárral és Berényi pártvezetőségi taggal én is igen jó kapcsolatban voltam. Különben is ez olyan időszak volt, amikor az Intézetben már több komoly szakember párttag volt, akikkel lehetett együttműködni.

Ványi igazgatói kinevezésekor egyértelműen átvette a gazdasági és személyi ügyeket, s ezután én elsősorban „csak” szakmai ügyekkel foglalkoztam.

Megelőzően Kádár Tibor főosztályvezető volt az FM-ben, igazgatói teendőit másodállásban – onnan – látta el. Lassan azonban már minden jel arra mutatott, hogy ezt a kettősséget megszüntetik, és ő minisztériumi helyét tartja meg. Mivel Kádár szerint én párttagság nélkül nem jöhöttem számításba, egyértelmű volt Ványi kinevezése. Szerintem benne volt a baráti-kortársi kör szerepe is. Kádár Tibor, aki akkor a főosztályon elég döntő szavú ember volt, Ványit tartotta alkalmasabbnak. Mészáros János viszont a személyi váltást megelőzően órákon át próbált meggyőzni, hogy az Oltóanyag-ellenőrző Intézetben nincs Simonyinak utóda, menjek el oda igazgatónak. Ezen kívül ekkor indult el a Szombathelyi Intézet, melynek létrehozásában sokat tevékenykedtem. Kádár Tibor – Soós Gáborra is hivatkozással – arra akart rávenni, hogy oda menjek el, hisz szűkebb hazám. Ványi pedig azzal érvelt, hogy ha egy vezető helyett új jön, az előző el szokott menni, vagy el szokták tenni. A válaszom az volt, hogy én eddig sem voltam igazgató.

(Egyébként azért nem mentem el Szombathelyre, mert 53 éves koromban nem akartam újramezdeni. Az OÁI-ban viszont évtizedes gyökereim voltak, amelyeket semmilyen formában nem akartam elszakítani. Ezek a gyökerek nem az igazgatói státuszhoz kötődtek, hanem az intézet(ek)ben végzett szakmai tevékenységemhez. Úgy véltem, talán építhetek rájuk. Bejött!)

Dr. Szabó István

Hír [dr. Ványi András kandidátusi értekezéséről]

Forrás: Phylaxia Állatorvosi Közlemények, 1987. 23 (3). 218–219.

Az **MTA Tudományos Minősítő Bizottsága** 1987. március 19-én tartotta *dr. Ványi András A fusariotoxikosisok előfordulása, kórtana és állategészségügyi jelentősége* című kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. A bírálóbizottság elnöke *dr. Kardeván Andor*, az állatorvostudomány kandidátusa; tagjai *dr. Bokori József*, *dr. Gimesi András*, *dr. Lami Gyula*, *dr. Palyusik Mátyás* és *dr. Simon Ferenc*, az állatorvostudomány kandidátusai voltak. *Dr. Szabó István*, az állatorvostudomány kandidátusa, a bírálóbizottság titkára ismertette *dr. Ványi András* tudományos életrajzát.

Dr. Ványi András 1952-ben – mindjárt állatorvosi oklevelének megszerzése után – került az Országos Állategészségügyi Intézetbe, ahol labordiagnosztikai területen dolgozott, miközben kórtani és járványtani ismeretek szerzésére nyílt lehetősége. Ezzel a felkészültségével került 1955-ben az akkor létesített Miskolci Állategészségügyi Intézetbe, ahol a kórbonctani-diagnosztikai vizsgálatok végzésével bízták meg. A mindennapi diagnosztikai feladatainak ellátása mellett már itt több – a diagnosztikai munkájával kapcsolatos, időszerű – kutató munkát is végzett. 1961-től 1969-ig a Borsod-Heves megyei Állami Gazdaságok Igazgatóságán vállalt főállatorvosi munkakört. Ebben az időszakban két évet Kubában töltött szakértőként.

1969-ben az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatóhelyettesévé, 1971-ben pedig igazgatójává nevezték ki. E beosztásában szervezte meg az állategészségügyi intézetekben a mycotoxicosisok széles körű és beható kutatását. A vizsgálatokban részt vett, különböző felkészültségű intézeti szakemberek munkáját részben mint e kutatási téma vezetője koordinálta, részben – főleg az igazgatói teendők alóli felmentése után – azokban közvetlenül is részt vett. Maga elsősorban a zearalenon fuzárium- (F-2) toxin kórtani hatásával, a haszonállatok termelési és szaporodási folyamataiban jelentkező következményeivel foglalkozott. A téma laboratóriumi vizsgálatához szükséges néhány metodikai kérdés megoldásának is részese volt.

Eddig összesen 61 tudományos közleménye jelent meg nagyjából – team-munkáról lévén szó – társszerzőkkel, főleg hazai szakfolyóiratokban (actákban is) és kongresszusi kiadványokban, kisebb részben külföldi szaklapokban. A fusariotoxikosisokkal foglalkozó, 1973–1980 között sorozatban megjelent I–IX. közleményének egy részében első szerző, a többinek pedig egyedüli szerzője. Munkatársaival két ízben részesült akadémiai jutalomban, egy alkalommal akadémiai díjat nyertek.

Az utóbbi 10–15 évben végzett intézeti mikotoxin-kutatások során széles körű együttműködése alakult ki hazai kutató intézményekkel (pl. az Állatorvostudományi Egyetemmel, a Műszaki Egyetemmel, az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézetével) és külföldi kutatókkal egyaránt. A mikotoxin-témában megjelent tudományos közleményei és a nemzetközi rendezvényeken tartott előadásai visszhangjaként több mikotoxinokkal foglalkozó neves nemzetközi szakember fordult meg az intézeteinkben.

Dr. Ványi András főmunkatárs neves nemzetközi és teamekben végzett és közölt mikotoxin-kutatásai mind tudományos, mind gyakorlati jelentőségűek, eredményeit a népgazdaság a különböző állatfajok takarmányellátásában hasznosíthatja.

Ványi dr. kandidátusi tézisei alapján írt közleményét kiadványunk következő száma tartalmazza. Az értekezés opponensei *dr. Szokolczai József*, az állatorvostudomány kandidátusa és

dr. Szigeti Gábor, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa voltak. Mindketten nagyon aktuálisnak tartották a témaválasztást, korszerűnek minősítették az értekezés vizsgálati módszerét és rámutattak az elért eredmények mind elméleti, mind gyakorlati jelentőségére.

Az opponensi véleményekre, valamint a bíráló bizottság által feltett kérdésekre a jelölt megfelelő választ adott.

A nyilvános vita végén a bíráló bizottság 95%-os szavazattal javasolta a Tudományos Minősítő Bizottságnak, hogy *dr. Ványi András* kandidátusi értekezését fogadja el, és részére az állatorvostudomány kandidátusa tudományos fokozatot adja meg.

In memoriam

† Dr. Ványi András (1928–1997)

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1997. 119 (9). 574–575.

Örökre itt hagyott bennünket VÁNYI ANDRÁS, az állatorvosi szakmát ízig-vérig szerető, a haláláig tanuló és tanító, a gyakorló állatorvosok munkáját önzetlenül segítő, a tudomány és a gyakorlat kapcsolatát élete végéig ápoló, a környezet- és az állatorvosi diagnosztikát kimagasló szinten művelő kollégánk, barátunk.

DR. VÁNYI ANDRÁS, az állatorvos-tudomány kandidátusa, az Országos Állat-egészségügyi Intézet közel egy évtizeden át volt igazgatója, az Állatorvos-tudományi Egyetem Állathigiéniai Tanszékének tudományos főmunkatársa 1997. április 28-án, 68 éves korában elhunyt. Végakaratát tisztelve, nem tudtunk Tőle búcsút venni a ravatalnál, kívánságának megfelelően, családja legszűkebb körében május 14-én temették el. Halála nemcsak a magyar állategészségügynek, hanem – a mikotoxinkutatást tekintve – a nemzetközi állatorvos-tudománynak is nagy vesztesége.

VÁNYI ANDRÁS 1928-ban született Porcsalmán. A paraszti családból származó gyermek képessége már az elemi iskolában feltűnt, ezért a család vállalta továbbtanulásának áldozatát. Budapesten, a Református Gimnáziumban, 1948-ban kitüntetéssel érettségizett. Még ebben az évben felvették az Állatorvosi Karra, ahol 1952-ben jeles minősítésű oklevelet szerzett.

Egyetemi tanulmányainak befejezése után, a tudományos kutatás és gyakorlat ápolásának középpontjába, az Országos Állat-egészségügyi Intézetbe került, ahol 3 éven át szakállatorvosként dolgozott. Az itt szerzett ismeretanyaga, tapasztalata birtokában került 1955-ben az ÁLDÁSSY PÁL vezette és már akkor kiemelkedő munkát végző Miskolci Állat-egészségügyi Intézetbe, ahol a Diagnosztikai Osztályt vezette.

A kollektivizált mezőgazdaság állat-egészségügyi gondjai, a termelés konszolidálása, és nem utolsósorban az intézetekben szerzett tapasztalata vezette, amikor 1961-ben elvállalta az Állami Gazdaságok Borsod-Heves megyei Igazgatóságának főállatorvosi állását. Az itt eltöltött nyolcéves munkája tette világossá számára és emelte igazán rangra a diagnosztikai munka fontosságát, de annak új értelmezését is. Reálisan mérte fel, hogy az üzemként különféle kórformákat öltő, endémiás járványok formájában jelentkező betegségek zöme a szakismeret hiányából, a személyi és tárgy feltételek helytelen és rossz irányú alkalmazása miatt jönnek létre, s azt is, hogy a hibák nap mint nap újratermelődnek. Felismerte, hogy az ok és okozati összefüggésekben tisztán látni, a veszteségeket csökkenteni, csak a termelésben szereplő

tényezők láncolatának megismertetésével lehet. Csak ez vezethet a prevenciót szolgáló és helytálló diagnózishoz.

Jó iskola volt ez számára ahhoz, hogy 1969-ben, visszakerülve az Országos Állat-egészségügyi Intézetbe mint igazgatóhelyettes, majd 1971-től 1980-ig az Intézet igazgatója, most már nagyobb hatáskörrel és lehetőséggel folytassa a fertőző és járványos betegségek felszámolását és megelőzését szervező munkát és ennek szolgálatába állítsa az intézetek nagy szellemi potenciálját.

Igazgatósága alatt megépült a mai székház. Az intézeti hálózaton belül tovább ápolta a tapasztalatcserét, gyorsítva ezzel az információáramlást, segítve a gyors és mind realisabb alapokon nyugvó tanácsadói munkát és nem utolsósorban, a kollégák ismeretanyagának gazdagodását. Példát mutatott azzal is, hogy 1974-ben állat-egészségügyi és igazgatási szakállatorvosi diplomát szerzett. Meggyőződéssel vallotta, hogy a termelés szakosodása szakirányú ismeretet is igényel ahhoz, hogy a magyar állategészségügy történelmi múltjához méltóan teljesítse feladatát.

Egyirányú és felfelé ívelő pályája 1980-ban megtört, felmentették igazgatói állásából és 10 éven át, mint az intézet főmunkatársa végezte tovább kutatómunkáját, de mind nehezebb körülmények között. Nem e sorok írójának feladata, hogy ennek okát elemezze. 1990-ben került az Egyetem Állathigiéniai Tanszékre, ahol haláláig folytathatta azt a munkát, amelyen keresztül őt az ország határain túl és megismerhették.

Szakmai pályafutása kezdetén a diagnosztikai munkához kapcsolódó kutatásokkal foglalkozott: a baromfitífusz, a veszettség járványtana, a sertések torzító orrgyulladás, a sertéspestis járványtana, az immunizálás problémái, a TGE, a listeriosis, a heveny Marek-féle betegség kórtana és morfológiája (ez utóbbi témakörben végzett munkájáért két alkalommal részesült MTA-jutalomban), a mastitis témakörében búvárkodott. 1970 óta kutatómunkája középpontjában a mikotoxikózisok kerültek. Ebben az időszakban, a hazai gabonatermesztés terén bekövetkezett változások miatt, különösen a fuzáriotoxinok okoztak sok gondot. Kezdeményezésére 1971-ben egy fuzáriumkutató csoportot hoztak létre, amelynek vezetésével őt bízták meg. Munkája eredményességét jelzi, hogy 1978-ban hazánkat már a nemzetközi irodalomban az USA, Finnország, Dél-Afrika, a Szovjetunió, Izrael mellett, a legfontosabb fuzáriumtoxin-kutató központok egyikeként tartják nyilván. Ez adott alapot ahhoz, hogy munkájával egy széles körű nemzetközi kooperációba kapcsolódhatott be. Így többek (KURATA és UENO professzorok, Univ. of Tokyo, W. HAGLER prof., USA) között: MIROCHA és KURZ professzorokkal (Univ. of Minnesota, USA) közös vizsgálatokat végeztek a zearalenonmetabolizációról, a -kiürülésről, különös tekintettel a tejre, valamint a perinatalis ösztrogén-szindróma patomechanizmusára; Krogh professzor (Purdue Univ. USA) kezdeményezésére közös felmérő vizsgálatot végeztek a sertések ochratoxin okozta nephropathiájának magyarországi előfordulására, mintegy kétmillió vágósertésen; PETERSEN professzorral (Uppsala, Svédország) indított egy közös programot a nivalenol toxin patológiájának a tanulmányozására, a berlini Állami Ellenőrző Intézettel közösen végeztek vizsgálatokat a T-2 toxin és az ochratoxin patomechanizmusának a feltárására. Több állatfajon tanulmányozta a trichotecén toxinok hatását a lymphoid és a myeloid rendszer szerveire. Vizsgálta a toxinmetabolizáció menetét kérődző és monogasztrikus állatokban. Megállapította a máj működésének a toxinmetabolizációval, ill. a szervezet mikotoxin iránti érzékenységgel való szoros összefüggését. Több állatfajon vizsgálta a toxin hatását a reprodukciós szervekre, az ovo- és embriogenezisre. Humán vérminták és kolosztrumminták

vizsgálata alapján megállapították, hogy a mikotoxinok az ember számára is komoly rizikófaktort jelentenek.

VÁNYI ANDRÁS mikotoxinkutatásaival ismertette meg magát és munkatársait a nemzetközi fórumokon. A teamben végzett munkát helyezte előtérbe, tekintettel a kutatott problémakör összetettségére, törekedve a megállapítások megbízhatóságára. Ezt erősíti az idegen és magyar nyelvű szakfolyóiratokban megjelent több mint 100 közleménye mellett, a nemzetközi fórumokon tartott előadásai is. Az analitikai munkában felesége, Sándor Gabriella vegyészmérnök volt legnagyobb segítőtje. E team-munkával iskolát alapozott. Saját kandidátusi értekezésének megvédése (1986) mellett még három munkatársa készítette el és védte meg kandidátusi értekezését a mikotoxikózis témaköréből. Munkáját 1977-ben Akadémiai Díjjal ismerték el. Sajnálatos, hogy élete munkásságára doktori értekezésének megvédésével nem tehetett fel a koronát.

Aktív részese volt az oktatásnak is. A graduális képzésben az Állathigiéniai Tanszék keretében 1971-től mint meghívott előadó, 1990-től pedig a „Penészgombák okozta takarmánykárosodások” c. tananyagrészt adta elő. Kutatási eredményeit azonban főként a posztgraduális képzés keretében hasznosították a gyakorlatban.

Pályafutása közben két évet töltött Kubában, ahol a diagnosztikai munkában szaktanácsadóként dolgozott. Megalapozta a hazai állat-egészségügyi intézetek és a kubai társintézetek együttműködését. Mexikóban is szaktanácsadó volt.

VÁNYI ANDRÁS meleg szívű, jóakarátú, nagy általános műveltségű, természetkedvelő, nagyvonalú, ugyanakkor szerény ember volt. Emberi magatartása szilárd alapokon állott, a parasztságtól, ahonnan kikerült, sem érzelmileg, sem értelmileg sohasem szakadt el. Ha segíteni tudott, azt sikernek érezte. Fanyar humora, a szellemességtől mindig sziporkázó és találó ironikus megnyilvánulása, differenciált magatartása olyan szituációkat tudott teremteni, melyekből mindenki megértette, hogy miről vagy kiről van szó, de azt is, hogy ki-ki hová tartozik.

Egészségi állapotának romlását csak az nem vette észre, aki nem akarta. Akik hozzá közelebb álltak, csak sejteni tudták azt, ami élete kulisszái mögött folyt, azt a sok-sok belső vívódást, szellemi feszültséget, biológiai leépülést, amelyről egyedül csak ő tudott. Óriási belső erőre utal, hogy felmérhetetlen küzdelemmel, erejének fogyásával senkit sem akart terhelni.

Szerette a társaságot. Olyan kapcsolatot tudott teremteni mindenkivel, amely a szeretet érzését ébresztette iránta. Akik félreismerték, ma már hiába bánják, mulasztásukat nem pótolhatják.

Kedves Kollégánk és Barátunk! Hiányodat csak ezután érezzük, életed munkásságát és eredményeit tekintve csak szellemi hagyatékodra támaszkodhatunk. Mindazt, amit tettél, köszönjük.

Nyugodj békében!

Dr. Kovács Ferenc

DR. SZENTMIKLÓSSY CSABA (1938–)**az Intézet (7.) igazgatója (1979–1987)**

A MÉM állategészségügyi és élelmiszerhigiéniai főosztályáról került az Intézetbe igazgató-helyettesi státuszba 1978 őszén. Pár nappal előbb Dénes Lajos (akkor főosztályvezető) behívott a MÉM-be és közölte velem ezt a tervét. Megkérdezte, akarok-e nyugdíjba menni, mivel akkor közeledtem a 60. évem betöltéséhez; vagy hajlandó vagyok velük (?) dolgozni tovább, mert nem miattam teszik oda Szentmiklóssyt másik igazgatóhelyettesnek, hanem Ványit akarja vele közömbösíteni. (Amint utána értesültem, ugyanezt a megbeszélést lefolytatta a helyi pártszervezettel is. Akkor Szokolczai volt a párttitkár).

Mivel közöltem, hogy szívesen maradok még egy-két évig (végül is 4 évig maradtam), ketten lettünk igazgatóhelyettesek. Én a szakmai ügyekkel, kutatásszervezéssel foglalkozhattam (ún. tudományos igazgatóhelyettes lettem), Szentmiklóssy pedig mint általános igazgató-helyettes gazdasági és személyi kérdésekkel foglalkozott, „politikai” tekintetben ő volt az „első” helyettes.

Mikor Ványi helyzete lehetetlenné vált, lemondott, és Szentmiklóssyt igazgatónak nevezték ki. Helyette hamarosan Nagy Béla dr. lett a 2. igazgatóhelyettes, aki természetesen már jelentősen foglalkozott szakmai feladatokkal is. Szentmiklóssy belső átszervezéseket csinált. Ezekben igyekeztem jószándékot feltételezni. Nagy Bélával többször voltunk eltérő nézeten, akivel azonban igen hasznosan lehetett együtt dolgozni.

Közben Dénes miniszterhelyettes lett, majd az intézmények összevonásakor a Szolgálat élére került mint főigazgató. Ebben a pozíciójában egyre jobban lazult a kapcsolata Szentmiklóssyval, míg végül az utóbbinak mennie kellett.

Az intézeti állatorvosok zöme – köztük az osztályvezetők is – nem kedvelték Szentmiklóssy tevékenységét, de távozásakor mégis elbúcsúztak tőle. Erre az alkalomra engemet is meghívtak, mert még szerződéses kapcsolatban voltam az intézettel, sőt az igazgatótól kaptam a feladataimat. Az utolsó pillanatban megkértek, hogy én szóljak pár búcsúztató mondatot. Nem igen volt idő vitára vagy meggondolásra s talán „az ördög is belém bújt” és Ady egyik versének (Címe: Ének a porban) néhány sora jött a nyelvemre:

„Nagy rokkánásom kinek se fájjon,
Nem első hullás ezen a tájon:
Ki magyar tájon nagy sorsra vágyik,
Lalla, lalla,
Rokkanva ér el az éjszakáig.”

Ki hogyan, s mint értette vagy mit gondolt, nem tudom. Azóta sem beszéltem erről a jelenlevőkkel. Különösebb megfontolás nélkül, talán az előző igazgató (Ványi) sorsa is eszembe jutott.

Dr. Szabó István

DR. SZAKOLCZAI JÓZSEF (1936–)

**az állatorvostudományok kandidátusa, az Intézet igazgatóhelyettese
(az Intézet 8. mb. igazgatója 1987–1988)**

Balassagyarmaton született 1936. június 26-án. Az általános iskolát és a gimnáziumot is itt végezte, és 1954-ben érettségizett jeles eredménnyel. Budapesten az Állatorvostudományi Főiskolán tanult tovább, „cum laude” minősítésű oklevelet kapott 1959 szeptemberében. A főiskola ideje alatt három éven át diákköri tagként volt a Járványtani Tanszéken.

Az Országos Állategészségügyi Intézetbe 1959. október 16-án került. Kezdetben a Hal- és Méhbetegségek Osztályán dolgozott. Részt vett a hal- és méhegészségügyi diagnosztikai munka megszervezésében, a halgazdaságok és a méhészszerzetekkel való kapcsolatok kialakításában. A diagnosztikai rutinmunkán túl kórtani, kórfejlődési, gyógykezelési kutatásokat folytatott. A hasvízkór tárgyköréből írt kandidátusi disszertációját 1970-ben védte meg.

Az Állatorvostudományi Egyetemen az 1966/67-es tanévben megbízást kapott a „Halbetegségek” című tárgy oktatására. Egyetemi oktatói működése elismeréseképpen 1977-ben „címzetes egyetemi docens”, 1986-ban „címzetes egyetemi tanár” címet kapott.

Kutatómunkája eredményeként – részben társszerzőkkel – negyvenöt tudományos közleményt publikált a következő folyóiratokban: Acta Veterinaria, Bulletin of EAAP, Hungarian Scientific Instruments, Journal of Fish Disease, Magyar Állatorvosok Lapja, Zeitschrift für Immunitätsforschung, a Zeitschrift für Fischerei, Zentralblatt für Bakteriologie. Az ötvenegy tudományos-ismeretterjesztő cikk zömében a „Halászat”, a „Méhészet” és a „Magyar Mezőgazdaság” című lapban jelent meg.

Dr. Molnár Kálmánnal közösen megírták a „Halbetegségek” című könyvet, melyet a Mezőgazdasági Kiadó 1973-ban, majd átdolgozva 1980-ban jelentetett meg. Azonos című jegyzetüket az Állatorvostudományi Egyetem 1976-ban és 1984-ben adta ki. Társszerzőként közreműködött Antalfi Antal és Tölg István: „Növényevő halak” című könyvének megírásában, amely 1968-ban magyarul, 1970-ben németül, 1972-ben pedig lengyel nyelven is napvilágot látott. Közreműködött továbbá a „Baromfiegészségtan”, „Szarvasmarha-egészségtan”, valamint a „Sertéségészségtan” című könyvek megírásában is, melyeknek a „Gyakoribb mérgezések” című fejezetét állította össze.

1970 és 1980 között a Toxikológiai és Gyógyszerellenőrző Osztályon dolgozott. Erre az időszakra esett az osztály ideiglenes, majd végleges helyére történő elhelyezésének megszervezése, az ún. nagy műszerek (gázkromatográf, atomabszorpciós spektrofotométer stb.) beszerzése és munkába állítása.

1980 és 1986 között ismét a Hal- és Méhbetegségek Osztályán kapott feladatot. Az osztály végleges elhelyezésének megszervezésével, munkarendjének átalakításával, a zavartalan diagnosztikai és kutatómunka feltételeinek biztosításával kellett foglalkoznia.

1986. január elsejével igazgatóhelyettesé nevezték ki. Munkája a diagnosztikai (Emlőskórbonctani, Baromfiegészségügyi, Vadegészségügyi, Hal- és Méhbetegségek) osztályok, valamint a Kémiai Főosztály felügyelete, az intézeti kutatások szervezése és állatgyógyászati szerekkel kapcsolatos valamennyi tevékenység irányítása és összefogása volt.

Tanulmányúton, illetve a növényevő halak betelepítésével kapcsolatban szakértőként 1963 és 1970 között többször járt a Szovjetunióban. 1972-ben KGST delegáció tagjaként az NDK-ban,

ugyanezen évben OMFB, valamint 1987-ben az MTA delegáció tagjaként Svédországban volt. 1980-ban, illetve 1985-ben a Varroa atka kártételével foglalkozó nemzetközi kongresszuson Majna-Frankfurtban, valamint Szófiában tartott előadást a kórokozó elleni hazai védekezésről. Nemzetközi szakértői tevékenységet halszállításokkal kapcsolatban 1983-ban Görögországban és 1984-ben Egyiptomban folytatott.

Munkáját számos alkalommal ismerték el. 1967-ben továbbá 1975-ben a „Mezőgazdaság kiváló dolgozója” címet, 1985-ben a „Munka érdemrend bronz fokozatát” kapta meg.

1960 júniusa óta nős, felesége Kálmán Mária laboratóriumi asszisztens. 1990-ben négy gyermekük és kilenc unokájuk volt.

Dr. Szabó István

DR. MOCSÁRI ENDRE (1937–)

az állatorvostudomány kandidátusa, az Intézet (9.) igazgatója (1989–1992)

Szentmiklóssy eltávozása után egészen rövid ideig Szakolczai József dr. igazgatóhelyettes volt a mb. igazgató. Mocsári Endrét 1988-ban nevezte ki a Szolgálat főigazgatója, 1989. január 1. hatállyal kezdte a működését.

Mocsári Endrét nem tudnám lelkiismeretem szerint jellemezni. Jó képességű, tevékeny, törekvő szakembernek tartottam, aki a határidők betartásában mindig pontos volt. Amilyen területen dolgoztak vele, teljes mértékben meg voltam elégedve a munkájával azon sem csodálkoztam, hogy a virológiai osztály felállásakor Csontos László őt választotta munkatársának. Hamarosan úgy éreztem azonban, hogy sem Csontos, sem a többi intézeti kolléga, sem általában a dolgozók nem kedvelik

Megítélésem szerint mind belföldön, mind külföldön megfelelően képviselte az Intézetet. Utóbbiban nyelvismerete sokat segített.

Szakmai tevékenységét tükrözik a mellékelt dokumentumok és az évkönyvekben található irodalmi jegyzékek.

Dr. Szabó István

Hírek [Dr. Mocsári Endre igazgatói kinevezése]

Forrás: *Állatorvosi Közlemények*, 1989. 2. 144–145.

Dr. Mocsári Endre állatorvost, az állatorvostudomány kandidátusát, pályázata alapján 1989. január 1. hatállyal az ÁÉSZ Országos Állategészségügyi Intézet igazgatójává nevezték ki.

Mocsári Endre 1939. augusztus 14-én, Budapesten született. Középiskolai érettségét az Apáczai Csere János gyakorló gimnáziumban tett 1957-ben. Ugyanebben az évben felvételt nyert az Állatorvostudományi Egyetemre, ahol tanulmányait „cum laude” minősítéssel fejezte be 1963-ban.

1963. szeptember 16-a óta az Országos Állategészségügyi Intézet munkatársa. Kezdetben az intézet emlős kórbonctani osztályán dolgozott patológusként, később pedig virológusként. A diagnosztikai osztály keretén belül megalakult víruslaboratórium önálló osztállyá szerveződése óta, 1968. február 1-től szakállorvosként, 1971-től megbízott osztályvezetőként, 1974-től osztályvezető-helyettesként, majd főosztályvezetőként megszakitás nélkül a virológiai osztályon dolgozott.

A napi rutinmunka mellett már kezdettől fogva kutatómunkát is végzett. Ez elsősorban a diagnosztikai tevékenység tökéletesítésére és meggyorsítására irányult. Elsőként honosította meg az immunofluoreszcensz vizsgáló eljárást a veszettség, toxoplasmosis, TGE, epidemiás diarrhoea, sertés rotavírus, sertés parvovírus, *Aujeszky*-féle betegség, a klasszikus- és afrikai sertéspestis, valamint a szopornyica kórjelzésében.

1968 és 1970 között a TESCO-val kötött szerződés alapján Kubában látott el szakértői feladatot. A Las Villas tartományi, majd a havannai Központi Állategészségügyi Laboratórium

diagnosztikai osztályán folyó munka megszervezése, irányítása és a laboratóriumi személyzet betanítása képezte feladatát.

Hazatérése után mind a napi rutin-, mind pedig tudományos kutatómunkájának legfontosabb részét a sertés vírusos betegségeivel kapcsolatos tevékenység képezte. A sertés vírusos eredetű gyomor- és bélgyulladásával a TGE hazai megállapítását követő időszak óta foglalkozik. 1975–76. években 7 hónapot töltött az Amerikai Egyesült Államokban a TGE modern diagnosztikai és immunológiai módszereinek tanulmányozása céljából. Kandidátusi értekezését is ebből a témakörből írta „A sertés vírusos hasmenése (TGE) elleni aktív immunizálás. Az átvészelés és vakcinázás után kialakuló immunválasz összehasonlítása” címmel 1977-ben.

Az epidémiás diarrhoe témakörrel ugyancsak a betegség hazai megállapítását követő időszak óta foglalkozik. Munkatársaival tisztázták a betegség vírusos oktatát, a kórokozó azonosságát a belga CV777 sertés coronavírussal és kidolgozták a betegség laboratóriumi kórjelzését. Kidolgozta a sertés rotavírus-fertőzés laboratóriumi diagnosztikáját és felmérő szerológiai vizsgálatot végzett munkatársaival a betegség hazai elterjedtségének megismerésére. A vírus izolálásával és azonosításával Magyarországon elsőként állapította meg a malacok adenovírus okozta bélgyulladását.

Munkatársaival igazolták a sertés parvovírus okozta szaporodási zavarának hazai előfordulását és elterjedtségére szerológiai felmérő vizsgálatot végeztek. A gazdasági kártétel csökkentése érdekében inaktivált, csapadékos vakcinát dolgozott ki.

Az *Aujeszký*-féle betegséggel kapcsolatos vizsgálatai ez ideig új diagnosztikai módszerek kidolgozására és kipróbálására (szempróba, ELISA, IF), a hazai vírustörzsek tulajdonságainak vizsgálatára és a juhok vírusűrítő szerepének megismerésére irányultak.

FAO ösztöndíjjal 1986-ban a holland Központi Állategészségügyi Intézet virológiai osztályán a ragadós száj- és körömfájás modern diagnosztikai módszereit tanulmányozta.

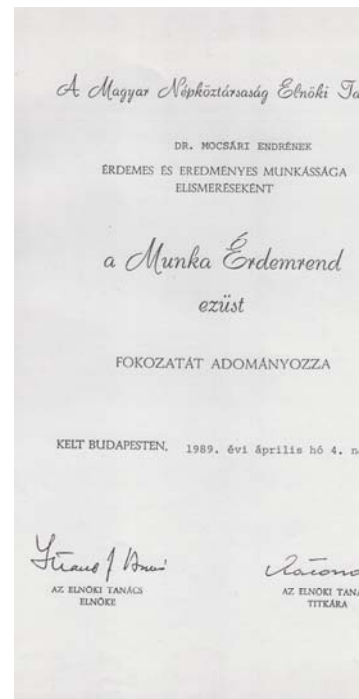
Kínai útjáról hazatérve, munkatársaival kidolgozta a nyulak vírus okozta vérzések betegsége laboratóriumi kórjelzését és a specifikus védekezés megteremtésére alkalmas vakcinát.

Ez ideig 78 tudományos közleménye jelent meg magyar és idegen nyelven.

A mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter 1973-ban a „Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója”, 1987-ben a „Kiváló Munkáért”, 1981-ben pedig az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója a „Kiváló Dolgozó” kitüntetést adományozta részére.

Dr. Mocsári Endre angol és német nyelvből középfokú, spanyol nyelvből pedig felsőfokú állami nyelvvizsgát tett. Nős, felesége az Állatorvostudományi Egyetem takarmányozástani tanszékén dolgozik, két gyermekük van.

Dr. Mocsári Endre oklevele, szabadalmi okirata, kitüntetése

DR. TEKES LAJOS (1947–)

az Intézet (10.) igazgatója (1992–2010)

Levél Tolnay Sándor díj kiadásáról Tekes Lajosnak

1997. augusztus 18.

FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTER

☒ 1860 Budapest, Pf. 1.
☎ 301-4000 Fax: 302-0408

12.497/2/1997.

***Dr. Tekes Lajos igazgató úrnak
Országos Állategészségügyi Intézet***

Budapest

Tisztelt Igazgató úr!

*Az állategészségügyi oktatás, kutatás és gyakorlati tevékenysége elismeréséül
Augusztus 20-a alkalmából a*

TOLNAY SÁNDOR díjat

adományozom az Ön által vezetett intézménynek, és ezzel egyidejűleg

jutalomban részesítem.

További eredményes munkát kívánok.

Budapest, 1997. augusztus 18.

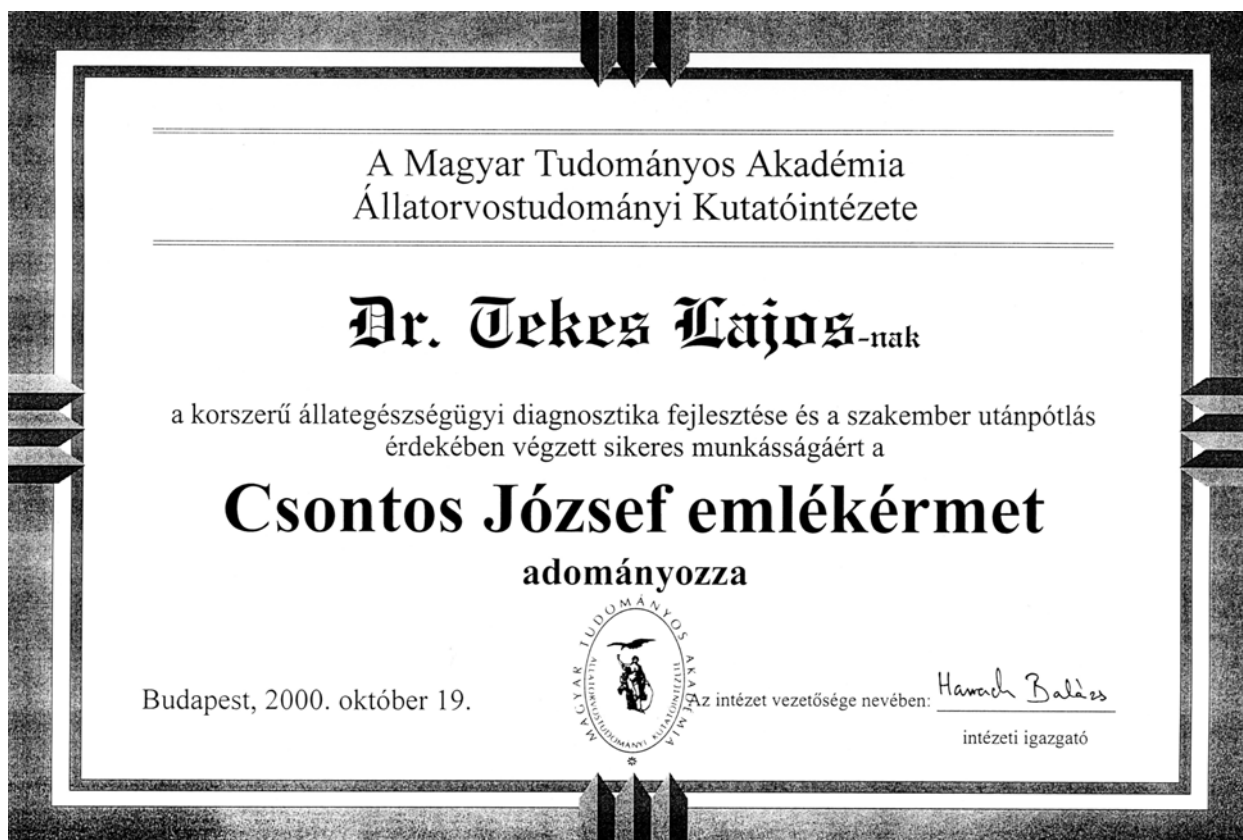

Tisztelettel:

Dr. Nagy Frigyes

Csontos József emlékérem adományozása Tekes Lajosnak

2000. október 19.

DR. SZABÓ ISTVÁN (1919–)

az állatorvostudomány kandidátusa, c. egyetemi tanár,
az Intézet igazgatóhelyettese (1956–1984)

Állatorvosok arcképcsarnoka

Az önzetlen szakember

Visszapillantás életpályámra

Forrás: *Állatorvosi Kamarai Hírek*, 1997. 8 (4). 30–31.

Pista bácsi szeretetet, emberséget sugárzó önvallomásához nem nyúltam és nem nyúlhattam hozzá, mert csak rontottam volna rajta. Így az életpályára történt visszapillantás egyes szám első személyben jelenik meg mindannyiunk örömére.

Szakonyban, 1919-ben születtem ötgyermekes kisbirtokos (akkor ez volt a hivatalos megjelölés) családban. Egy testvérem csecsemőkorban meghalt, ketten szüleink foglalkozását folytatták, kisbirtokosok, majd tsz-tagok lettek, kettőnket tanítottak. Engem 10 éves koromban (a négy elemi elvégzése után) írtak be a soproni evangélikus liceumba (8 osztályos gimnáziumba). Ettől kezdve kísért a család szeretete, a legszükségesebb anyagiakkal ellátták, de különben a tanulásomba, a pályaválasztásomba, elhelyezkedésemben nem szóltak bele. Én sem nagy öntudattal vagy hivatásérzettel készültem az életre. Csak kötelességszerűen tanultam és tettem a dolgomat. A középiskolában és az egyetemen sok kedvezményt kaptam, ezért nem mondhatnám, hogy a legszükségesebb dolgokban hiányt szenvedtem volna. Amit a kisebb diákok tanításával kerestem, bőven elég volt szerény költőpénznek.

Állatorvossá 1942 januárjában avattak, de már előtte fél évig fizetéses gyakornoki státusban a sebészeti és szemészeti klinikán dolgoztam. Itt összesen 4 évet töltöttem el. Közben doktoráltam, disszertációm témája a csonttörések velőüreg-szegecselése volt. Másfél évig voltam katona. Néhány hónapot a fronton (Galíciában) töltöttem és belekóstoltam a szovjet fogságba is.

Egyetemi alkalmazásomat 1948-ban szüntettem meg, mert az „illetékesek” politikailag alkalmatlannak találtak a fiatalokkal való foglalkozásra. Magánállatorvos lettem, majd az államosításkor (1949-ben) az Országos Állat-egészségügyi Intézetbe helyeztek. Ezt a munkakört egy ideig átmenetinek tekintettem, mert sokkal inkább állatkórházba vagy körzetbe szerettem volna kerülni. Ez azonban záros határidőn belül nem sikerült. Az intézeti kollektív munkát viszont hamar megszerettem, korábbi elképzelésemet pedig később intézeti tevékenységemnek a gyakorlattal való mindennapos kapcsolata hiánytalanul pótolta. Hallgató koromban minden szünetben Kolbenheyer Ottó (csepregi) vagy Raiger Alfréd (simasági) körállatorvosok mellett gyakoroltam. Mindketten igen jól képzett és etikusan gondolkodó, rendkívül művelt emberek voltak. Halálukig atyai jó barátaim maradtak. Szeretetem, tiszteletem és hálám azóta sem szűnt meg.

Az intézeti komplex diagnosztikai munkát elsősorban Csontos, kisebb mértékben Hirt tanár uraktól (mindkettő egyetemi magántanár) sajátítottam el. De sokszor képviselhettem az intézetet

Manninger professzor helyszíni vizsgálatain is. Intézeti beosztásomnál fogva többször voltam szakmai kiszálláson Köves professzorral, Ósz Gyula és Barabás István minisztériumi főállatorvosokkal. Mindegyiküktől sokat tanultam szakmailag, emberileg és a kollégákkal vagy gazdasági emberekkel való kapcsolattartás és a gyakorlatban való viselkedés tekintetében. A nem fertőző betegségek terén többször konzultálhattam Mócsy professzorral, akit egyre jobban megszerettem és egyre inkább tiszteltem. Sályi Gyula és Kovács Jenő professzorokkal való találkozásaim főleg azért emlékezetesek, mert ilyenkor mindig éreztem, hogy pályájuk kezdetén szerettek az intézetben dolgozni és elismerik intézeti munkánk jelentőségét. Nem múlt el nyomtalanul az a 4 év sem, amelyet Guoth professzor mellett töltöttem, aki többek között szaknyelvi igényességre figyelt fel korán és „nyelvpurifikátornak” nevezett el. Kádár Tiborral mintegy másfél évtizedig dolgoztam együtt, jól kiegészítettük egymást. Tanultam tőle bizonyos fokú optimizmust és türelmet, mert – úgymond – a reménytelennek látszó dolgok is egyszer – gyakran önmaguktól is – megoldódnak. Neki köszönhetem, hogy annak idején sok kezdő kollégának – képességeim szintjén – foghattam a kezét.

Mindezek mellett olyan emberek szakmai barátságát élvezhettem, mint Szent-Iványi Tamás, Áldásy Pál, Hajdú Gusztáv, Zsigmond László, Temesi Zoltán, vagy hogy az élők közül is említsek, Kovács Ferenc, Holló Ferenc és nem utolsósorban Kojnok János. És még sokan mások.

Igen szerencsésnek tartom, hogy ez a sokrétű, sokszintű szakmai-emberi kapcsolat alakította pályámat, munkámat és gondolkodásomat. Nem én akartam, nem én terveztem így, munkaköröm ellátása hozta magával. A saját szerepem csak annyi volt, hogy elégedetlenség nélkül végeztem a munkámat és az ennek során adódott kapcsolatokat pedig igyekeztem megbecsülni.

Az intézetben aktívan eltöltött 35 év alatt széles területen tevékenykedtem. Főleg az emlős állatok legkülönbözőbb – elsősorban mégis a fertőző – betegségeinek fel(meg)ismerésével és az ellenük való védekezéssel foglalkoztam, mindig azzal, amit az intézetbe küldött vizsgálati anyagok a legidősebbben jeleztek. Az e téren megjelent kb. 100 közleményem eredményeit itt nem sorolnám fel, másutt megtalálhatók.

Szerencsés voltam, hogy 28 éven át az intézetnek „csak” igazgatóhelyettese voltam és így teljes erőmmel „csak” a szakmai feladatokkal, munkatársaimnak is „csak” a szakmai tevékenységével, intézeteinknek is „csak” a szakmai fejlődésével kellett törődnöm. Nem voltam párttag, ill. azzá sem kellett lennem, mert a „legilletékesebbek” tisztán látták, hogy a szakmai munkámmal többet használok.

Sohasem volt olyan érzésem, hogy a munkámat nem becsülik meg, kitérítésekben is arányosan részesítettek. Az egyik legnagyobb elismerés (szinte rehabilitálás) az volt, amikor egyetemi tanári címet kaptam. Hogy sertés-egészségügyi szakember lettem, arról a szakosztály tagjainak egyértelmű mellém állása győzött meg. Ezt csak megerősítette a Sertés-egészségtan c. kézikönyv összeállítására való felkérés. Sajnálom, hogy a benne foglaltak egy része már elévült. A legnagyobb elismerést azonban azoktól az intézeti kollégáktól (és más dolgozóktól), valamint a gyakorlatban működött kortárs kollégáktól kaptam és kapom, akiknek talán valamit – még ha megnevezhetetlenül is – nyújtani tudtam segítő szándékkal, szakmai tanáccsal, esetleg csak példamutatással. Akik ma is az intézethez tartozónak és szakmai összejöveteleken még odaillő résztvevőnek tekintenek.

Sohasem voltam egyedül. Mindig mellettem éreztem az intézetet, ill. intézeteket. Mindig volt(ak), aki(k) velem törték a fejüket egy-egy probléma megoldásának lehetőségein. Többnyire

érezhettem a feletteseim bizalmát és támogatását is. Soha nem hiányzott a családom együttérzése és türelme. Szerencsés voltam, mert azt csinálhattam, amit szerettem. Végül szerencsés vagyok, hogy az intézetbe ma is „hazamegyek”, otthon érezhetem magamat, a társintézményekbe is bekapogtathatok.

Köszönet érte!

Mottó: „Ki-ki használjon, szolgáljon hazájának, amint legjobban lehet.” (Zrínyi Miklós)

Köszönjük, Pista bácsi!

DR. BARTALIS IMRE

Budapest, 1997. augusztus

Saját portréhoz

Bartalis Imre levélbéli felkérésére vettem papírra ezt a szöveget és küldtem el a „bánatos” képet. A felkérő levélből nem érződött ki, hogy a pályámra való visszaemlékezést milyen formában és milyen terjedelemben kéri és hogyan akarja közölni. Mindjárt másnap hajnalban „buggyantak” ki belőlem ezek a gondolatok és ezek a személyek, akik szakmai pályám alakulásában jelentősebb szerepet játszottak. Szokásomtól eltérően az eredeti szövegen én sem változtattam, úgy adtam tovább, ahogyan egy belső „lökés”-re megszületett – Bartalis szerint –, hogyan a szívemből kipattant.

Az általa adott címmel azonban nem értek egyet, mert nem tarthatom magamat „önzetlennek”. Érzésem szerint a leírtakból sem ez derül ki. Tűnhetek legfeljebb viszonylag szerénynek, meglegedettnek, aki akart ugyan érvényesülni a munkájában, de azért nem áldozott fel sok mindent, ami részére kedvezőbb volt.

Dr. Szabó István

Dr. Szabó István kitüntetése

Forrás: *Állatorvosi Kamarai Hírek*, 2000. 11 (4). 34–35.

Dr. Szabó István kandidátussal, c. egyetemi tanárral, az Országos Állat-egészségügyi Intézet ny. igazgatóhelyettesével az egyetemen beszélgettem az augusztus 20. alkalmával kapott kitüntetésről. Pista bácsi a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztjét vehette át az Országház kupolacsarnokában.

- *Részesült-e már más állatorvos ilyen magas kitüntetésben?*
- Erre nem tudok válaszolni! A több mint 100 kitüntetett között voltak művészek, egyházi személyiségek, orvosok, sportolók, írók és még nagyon sokféle foglalkozásúak, akik között egyedül én voltam állatorvos.
- *Milyen értékrendet képvisel ez a kitüntetés?*
- Magának a kitüntetésnek az értékrendjével nem vagyok tisztában. Talán most adományozták először? Tény azonban, hogy sokan gratuláltak olyanok is, akik pozíciójuknál fogva jobban tájékozódtak erről.

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

- *Kik voltak ezek?*
- Felsorolni nem szeretném, mert kellemetlen lenne, ha bárkit is kifelejtének a sorból. Nekem természetesen az Országos Állat-egészségügyi Intézet kollektívájának köszöntése a legfontosabb, amelynek zárómondata így hangzott: „Ezután is mindig szívesen látjuk Pista bácsit az intézetben.” Köszönöm! Amíg egészségem engedi, élek a lehetőséggel.
- *Mikor tudtad meg, hogy kitüntetését kapsz?*
- A Magyar Köztársaság Elnökének Hivatalából váratlanul, nem sokkal augusztus 20. előtt érkezett a meghívó, amelyben csak a kitüntetés tényét közölték, a jellegét nem. Különösen meglepett a kitüntetés átadásának helye és időpontja.
- *Miért? Hol vehetted át a kitüntetését?*
- Az Országház kupolacsarnokában minden kitüntetettnek névre szóló helyet jelöltek ki, közvetlenül a Szent Korona közelségében. A terem periferiáján foglalhattak helyet a kísérők, hozzátartozók. Minden kitüntetett egy személyt vihetett magával. Engem a leányunokám kísért el, akinek ez legalább akkora élményt és megtiszteltetést jelentett, mint a nagypjának.
- *Hogy zajlik le egy ilyen ünnepség?*
- Az átadási ünnepség a Himnusszal kezdődött és a Szózáttal fejeződött be. Mádl Ferenc köztársasági elnök mondott bevezető köszöntőt. A kitüntetések átnyújtásánál mindvégig mellette állt Orbán Viktor miniszterelnök és Áder János, az Országgyűlés elnöke. Az utóbbiak is kézfogással köszöntöttek bennünket. Jelen volt az ünnepségen Göncz Árpád és felesége, az MTA elnök, néhány miniszter, több államtitkár és országgyűlési vezető személyiség. A fény- és tűzijátékok megtekintésére két személyre szóló meghívót kaptunk, ugyanúgy, mint az Országházban rendezett állami fogadásra. A miniszterelnök ünnepi köszöntője a külképviseletek tagjainak jelenléte miatt angolul is elhangzott.
- *Azt mondtad, hogy meglepett a kitüntetés átadására szóló meghívó. Miért?*
- Mert nem gondoltam arra, hogy közel 17 évvel nyugállományomba kerülésem után még értékelően számon tartják egykori tevékenységemet. Egyik állatorvos professzor kortársam így fogalmazott: „Ez megerősítése korábbi kitüntetéseidnek.” 35 éven keresztül folyamatosan egy intézményben dolgozhattam kitűnő munkatársakkal. Úgy érzem, hogy a kitüntetés nemcsak az én tevékenységemnek, hanem az állat-egészségügyi intézetek mintegy 4 évtizeden át elért diagnosztikai és kutatási eredményeinek elismerése is. Ezért tisztelettel és baráti szeretettel, sőt hálával gondolok a már elhalt és még élő kollégáimra, valamennyi intézeti dolgozóra, akik a maguk helyén, képzettségük és képességük szerint ebben a munkában részt vettek.
- *Kik azok, akiről ily nagy szeretettel emlékezel meg?*
- Mindenkiről, akik támogatták az intézeti munkákat, a legkisebbtől a legnagyobb beosztású személyekig. Azért érdemes megemlíteni, hogy a hálózat kiépítése 1941-ben kezdődött a Kolozsvári Állat-egészségügyi Intézet létesítésével, ahol Marcis Árpád, majd Csontos József vezetésével eredményes kutatómunka folyt. Derzsy Domokosnak innen jelentek meg az első figyelemre méltó szakcikkei. 1949-ben a debreceni intézet kezdte meg működését Murányi Ferenc és Temesi Zoltán vezetésével. A Kaposvári Állat-egészségügyi Intézetben 1951-ben Szécsényi István irányításával indult meg a diagnosztikai munka. Békéscsabán 1953-ban, Miskolcon 1955-ben történt a beruházás, melynek szakmai irányítója Héjj László volt. 1956-ban Kádár Tibor igazgatósága alatt lettem igazgatóhelyettes, amikor fő feladatomban lett az intézetek szakmai munkájának koordinálása. Könnyűvé tette munkámat, hogy mindegyik

intézetben kiváló partnereim voltak, közöttük több fiatal, akik szívesen vették az együttműködésre és az együttgondolkodásra való törekvést. Rájuk gondolok szeretettel!

- *A kitüntetésed alkalmával mindig a munkatársaidat helyezed előtérbe. Mi ennek az oka?*

- Az intézeti munka csapatmunka. Magamat mindig – ma is – átlagos felkészültségű szakembernek tekintetem. Talán egy kissé nagyobb volt a szorgalmam és a kötelesség-
teljesítési igényem, mint az átlagnak. Sokrétű lehetőségem volt a közös munkára, a gondolat-
és véleménycserékre. Ezekkel éltem is, ami természetesen a partnereimnek is köszönhető.
Ezért eredményeimet nagymértékben ennek a – nemegyszer barátsággá fejlődött – együtt-
munkálkodásnak tulajdonítom.

- *Köszönöm az interjút, és kívánom, hogy még sokáig munkálkodjál a kedvenc szakterü-
leteden mindannyiunk örömeire, az állategészségügy és ezen keresztül a haza javára jó erőben
és egészségben.*

DR. BARTALIS IMRE

DR. NAGY BÉLA (1941–)

az MTA rendes tagja, az Intézet igazgatóhelyettese (1980–1987)

Új állatorvos akadémikus: Interjú dr. Nagy Bélával

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1998. 120 (7). 387–389.

A Magyar Tudományos Akadémia 162. rendes közgyűlése DR. NAGY BÉLÁT, az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézete igazgatóját, az Akadémia levelező tagjává választotta. Legújabb akadémikusunkat ebből az alkalomból kerestem meg, hogy olvasóink nevében is gratuláljak, továbbá, hogy eddigi munkájáról és terveiről beszélgethessünk.

NAGY BÉLA 1941-ben született Debrecenben. Középiskoláit Budapesten végezte, majd 1965-ben kapott diplomát az Állatorvos-tudományi Egyetemen. Ezt követően egy évig a Monori Állami Gazdaságban, majd a Miskolci Állat-egészségügyi Intézetben dolgozott. 1967–71 között az Egyetem Állathigiéniai Tanszékének volt tudományos munkatársa. 1971. végén az új Szombathelyi Állat-egészségügyi Intézet igazgatójának nevezték ki, ahol 8 éven át dolgozott. Közben 2 évig az USA National Animal Disease Centerben folytatott kutatásokat. 1979-ben helyezték át az Országos Állat-egészségügyi Intézetbe igazgató-helyettesnek. 1989-ben akadémiai státusba lépett: előbb 3 évig az Egyetem központi laboratóriumában dolgozott (melyből másfél évet újra az USA-ban töltött). 1991-től az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézetében dolgozik, előbb mint igazgatóhelyettes, majd 1994. óta az intézet igazgatója. Az MTA levelező tagságra – az Állatorvos-tudományi Bizottság egyhangú támogatásával – DUDITS DÉNES (Szegedi Biológiai Központ) és MÉSZÁROS JÁNOS professzorok ajánlották. Az akkori adatok szerint közleményeire több mint 1000 alkalommal hivatkoztak.

– *Milyen szakmai munkásságot takar ez a 33 év?*

Mielőtt a munkásságra térnénk: meggyőződésem, hogy levelező taggá választásom nem kizárólag az elmúlt 33 évi munkámnak szól (hiszen több kiváló állatorvos kutatónk, oktatónk van, akik eredményeik alapján ugyanígy szóba jöhettek volna), hanem jelentős részben az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézete korábbi és legutóbbi eredményeinek is. Annak a kedvező minősítésnek, ami az akadémiai intézetek közelmúltban lezajlott, nagyon szigorú átvilágítása, megmérettetése során kifejezésre jutott. Jelen munkánkat és jövőbeni terveinket elismeréssel illették, az intézet MTA státusát és önállóságát meghagyták. Megválasztásomat biztató jelnek tekintem az intézet jövője szempontjából is.

Ami a munkásságomat illeti, abban meghatározó volt a hazai és külföldi diagnosztikai, egyetemi és kutatóintézeti munkatársak és vezetők hathatós segítsége. Tudományos munkám egyébként a Miskolci Állat-egészségügyi Intézetben kezdődött, ahol ÁLDÁSY DR. a választott malacok bélfloájára irányította a figyelmemet. Azt vizsgáltuk, hogy milyen dietetikai hatásra szaporodnak jobban a kórokozó *E. coli* baktériumok. Az Állathigiéniai Tanszéken KOVÁCS FERENC professzornál a borjak újszülöttkori és a malacok választáskori hasmenésével, ezek környezeti hajlamosító tényezőivel foglalkoztunk. A szombathelyi intézetben az igazgatói feladatokon túl többirányú szakmai munkát is végeztem: kiváló munkatársaimmal – a környék

akkori adottságainak megfelelően – elsősorban egyes szarvasmarha-megbetegedések diagnosztikájának fejlesztésén dolgoztunk, melyen belül én a borjak hasmenésére irányuló vizsgálatokat végeztem, továbbá a bakteriológiai osztályt vezettem. Az USA-ban – DR. H. W. MOON akkor újraalakult munkacsoportjában – nagy önállóságot biztosító szervezeti és ideális szakmai, személyi feltételek között a malacok colihásmenését tanulmányozhattam. A vizsgálatok annak tisztázásában segítettek, hogy a korábban megismert és fontosnak tartott toxintermelés mellett a kórokozók bélbeni megtapadása és kolonizációjuk is lényeges. Többek között sikerült egy új adhéziós virulencia faktort (987P) azonosítani és több szempontból jellemezni, mely akkoriban az orvosok és a mikrobiológusok körében is nagy érdeklődést keltett.

– *Ezek a megfigyelések tükröződtek az 1978-ban 100%-os eredménnyel megvédett kandidátusi disszertációban és a későbbi vakcinákban?*

Igen, de ehhez nemcsak az amerikai felfedezések, hanem a további itthoni (elsősorban szombathelyi) kísérleti tapasztalatok is kellettek, melyekre később még kitérek.

– *Milyen újabb szakmai, tudományos feladatokat és kihívásokat jelentett az Országos Állat-egészségügyi Intézetben eltöltött 10 év?*

Itt az általános igazgatóhelyettesi és szakmai szervezési feladatokon (fertőző betegségek diagnosztikájának fejlesztésén, megyei állat-egészségügyi állomási laboratóriumok módszertani felügyeletén) túlmenően egy enterális diagnosztikai laboratóriumot is kialakíthattam. Ebben, a Szombathelyen elkezdett munka folytatásaként – virológusokkal, patológusokkal szoros együttműködésben – több emlősfaj enterális megbetegedéseinek okozóit (pl. *E.colit*, *campylobactereket*, *rotavírusokat*, *coronavírust*, *cryptosporidiumokat*) vizsgáltam. Diagnosztikai munkánkat rendszeres elektronmikroszkópos vizsgálatokkal is kibővítettük. A borjak, kecskék, nyulak és egyéb emlősállatok cryptosporidiosisának, a borjak coronavírus okozta hasmenésének első hazai leírásai, valamint – a Phylaxia illetékes szakemberei segítségével – a borjak és malacok *E. coli* (ill. rotavírus és *E. coli*) hasmenése elleni pilusvakcinák előállítására elsősorban ekkorra tehetők.

– *Milyen eredményeket hozott a második amerikai kutatómunka?*

Egy 1988-ban elnyert OTKA pályázat kapcsán sikerült számos, a sertések választási hasmenését okozó hazai *E. coli*-törzset előbb itthon, majd a National Animal Disease Centerben fenotípus és genotípus szempontjából jellemezni és csoportosítani. A hazai izolátumokon egy újabb adhéziós virulencia faktort (F18ac) fedeztünk fel, és magyarázatot találtunk arra is, hogy ezek a kifejezetten választási hasmenést okozó törzsek az újszülött malacok vékonybelében miért nem telepedhetnek meg. Kiderült, hogy az adhéziós faktoraiknak megfelelő bélreceptorok a kor előrehaladtával és a takarmányváltoztatás által is stimulálva jelennek meg, s teszik az állatokat fogékonyá.

– *Ezen kutatások eredménye a szintén 100%-os eredménnyel megvédett, ún. nagydoktori disszertáció? Mit hozna egy harmadik amerikai út?*

A doktori disszertációban a kinti kutatások eredményein kívül még sok, itthon elvégzett – és néhány még mindig nem közölt – vizsgálat is benne van. Ami a külföldi utat illeti, egyelőre épp

elég itthoni teendőm akad. Külföldi tanulmányútra szívesebben küldöm fiatal munkatársaimat, akiknek PhD-témáját vezetem.

– *Melyek ezek a feladatok, milyen kutatások folynak jelenleg?*

Jelen kutatásaink egy része szintén nemzetközi együttműködésben folyik: egy USA-beli és több európai csoporttal dolgozunk együtt (ún. Phare-, cost- és Fair-programok keretében). Rendkívül fontosak azonban hazai partnereink (biotechnológiai, diagnosztikai, élelmiszer-vizsgáló és közegészségügyi intézetek, valamint egyes mezőgazdasági nagyüzemek) is. A sertés E. colit illetően most elsősorban egy ún. (választási vakcina) kifejlesztésén és az oedemabetegség elleni védekezés lehetőségein dolgozunk. A választási hasmenést okozó – általunk kimutatott – adhéziós faktorok ugyanis szoros rokonságot mutatnak az oedemát okozó törzsek hasonló faktoraival. A genetikailag módosított törzsekkel élő, per os vakcinát szeretnénk kifejleszteni. Az oedematörzsek egyébként összehasonlító kórtani szempontból is igen érdekesek.

Egyre intenzívebben kell foglalkoznunk ezenkívül a salmonellosissal, különösen a baromfi-salmonellosissal és a fertőzöttséget segítő egyes virulenciafaktorokkal. Ezen túl az állományok fertőzöttségét csökkentő egyes módszereket is tanulmányozzuk, ha lehet továbbfejlesztjük. A közeljövőben pl. egy európai program keretében a salmonellosis ellen új típusú vakcinák kifejlesztését megalapozó kutatásokba kezdünk. Kidolgoztunk továbbá olyan módszertani ajánlásokat, melyek a termelés különböző fázisaiban a fertőzöttség megelőzését, ill. ellenőrzését célozzák, s ezzel népegészségügyi helyzetünk javulását és exportképességünk fenntartását szolgálják.

– *Ezeket nagy örömmel hallom, hiszen többször kritika tárgya az alap kutatásokra koncentráló, a gyakorlati problémák megoldására kevésbé figyelő kutató. A gyakorlati problémák iránti érzékenységedet minnek köszönheted?*

A diagnosztikai intézetekben végzett 20 évi munka során – szerencsés indításnak és kiváló munkatársaknak köszönhetően – rengeteget tanultam, s ezek a tapasztalatok egy életen át elkísérnek. Az egyetemi tanulmányok és az ottani munka során professzoraimtól és munkatársaimtól gyakorlatra figyelmet és kutatói érzékenységet egyaránt tanulhattam.

Ami az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézetét illeti, az alap kutatási feladatok megoldása mellett mindig is sokat nyújtott a gyakorlat és az igazgatás számára. Elegendő csak a vírusos szarvasmarha-betegségekre, a baromfipestis-, a Derzsy- és az Aujeszky-vírus-kutatásokra, ill. vakcinákra, vagy a Mycoplasma- és halkórtani kutatásokra utalni. Ennek az intézeti hagyományoknak és az azt képviselő kiváló kutatók segítségének köszönhetően itt is nagyon hamar otthon érezhettem magam. Mindezért érvényesnek hiszem a doktori értekezésem köszönetnyilvánítása elé írt evangéliumi idézetet: „Némely mag pedig a jó földbe esék” (Mk. 4:8.).

– *Kevesen tudják, hogy a BSE- és scrapie-monitoring hazai bevezetésében is jelentős szereped volt.*

Valóban sikerült – még jóval az 1996. évi információrobbanás (Creutzfeldt-Jakob új kórforma) előtt – egy amerikai-magyar együttműködés keretében hiteles, az ország mentességét igazoló felmérést szervezni, s az illetékes szakemberek tollából megjelentetni. A felmérést a miskolci intézet 1964. évi hazai scrapie-közlése is indokolta, a lehetőséget pedig BARTHA DR. bovin herpesz témájú pályázata kínálta, melybe – javaslatomra – a szóban forgó felmérést is beépít-

hettük. A munkát már – az illetékes diagnosztikai szakemberekkel – az amerikai specialista végezte el, melynek később állat-egészségügyi igazgatásunk és élőállat-exportunk nagy hasznát vette.

- *E valóban kiemelkedő jelentőségű kutatási eredmények kapcsán kérdezem: a jelenlegi kutatási feltételek biztosítják-e hasonló nagy eredmények elérését?*

A hazai, így az akadémiai kutatások is nehéz körülmények között folynak. Nálunk az egy lakosra jutó nemzeti összjövedelemből a kutatásra fordított összeg kevesebb, mint tizede a fejlett országokéinak. Az MTA a közelmúltban nagyon feszes „konszolidációs” tervet hajtott végre, melyre korábban utaltam: számos intézetet összevont, és csökkentette az intézetek létszámát is. Ez önmagában nem oldja meg a problémákat. Ilyen körülmények között az intézetek keresik a kapott költségvetési támogatás kiegészítési módját, s ez intézetünk esetében is 40-50%-ot teszi ki. E törekvésünkben egyre kevésbé támaszkodhatunk hazai erőforrásokra, ezért a rendkívül sok munkát jelentő külföldi pályázatok összeállításán is egyre többet fáradoztunk. Szerencsére intézetünk korábbi évtizedekben kiépült széles körű nemzetközi kapcsolatai e tekintetben is javítják esélyeinket. A fent említett témákra való tekintettel ugyancsak örülnék, ha a jövőben a Földművelésügyi Minisztérium is érdemlegesen tudná támogatni az állat-egészségügyi kutatásokat – többek között intézetünkben is. Ismételten hallani, hogy országunk további fejlődésének kulcskérdése a kutatási feltételek, köztük a rendkívül alacsony kutatói bérek javítása. Erről azonban nemcsak beszélni kellene, hanem egyszer már cselekedni is. Csak így várhatók a jövőben kimagasló kutatási eredmények.

- *Kutatói és vezetési, szervezési munkád mellett eddig is számos tudományos-társadalmi feladatot vállaltál: 20 éve dolgozol a Magyar Mikrobiológiai Társaság vezetőségében, 15 éve az MTA Állatorvos-tudományi Bizottságában (pl. 6 éve elnöke vagy a Salmonella albizottságnak), 5 éve vagy a MTA köztestületi tagjai által választott közgyűlési küldött, kezdettől fogva tagja az MTA Doktori Tanácsának, az elmúlt ciklusban tagja voltál a MOÁE elnökségének és a Sertés-egészségügyi Társaság vezetőségének, legújabban tagja vagy az Acta Veterinaria szerkesztőbizottságának, egyetemünk kutatási bizottságának, és számos egyéb hazai és külföldi szakmai testületnek. Mindezt miért, és honnan veszed hozzá az időt és erőt?*

A megtisztelő feladatokat nehéz elhárítani, bár – őszintén szólva – szeretnék kevesebbet vállalni. Ha mégis vállalni kell, ebben – egy családi örökségnek is tekinthető – nemes értelemben vett „szolgálatkészség” vezet. Az időt és energiát is jelentős részben a családi támogatásnak, megértésnek köszönhetem. Szerencsés voltam és vagyok közvetlen munkatársaim, tanítómestereim, hazai és külföldi szakmai barátaim tekintetében is, akiken nevét – a méltatlan kihagyás veszélye nélkül – felsorolni itt lehetetlen volna. Semmim nincs tehát, amit csakis magamnak köszönhetek, s ami a jövőt illeti, értelmes, közös célokért, egymást megbecsülő munkatársak között még jó ideig szívesen dolgoznék.

- *Ehhez további sok sikert kívánok! Köszönöm az interjút!*

Dr. Visnyei László

Meghívó Nagy Béla székfoglaló előadására

